

DOI: <https://doi.org/10.52651/vr.j.2021.1>

VJENSKÉ REFLEXIE

AOS

vedecký časopis

AOS

ROČNÍK XVI.
ČÍSLO 1/2021

AKADÉMIA OZBROJENÝCH SÍL
GENERÁLA MILANA RASTISLAVA ŠTEFÁNKA

Akadémia ozbrojených síl
generála Milana Rastislava Štefánika

VOJENSKÉ REFLEXIE

VOJENSKÝ VEDECKÝ ČASOPIS

ROČNÍK XVI.
ČÍSLO 1/2021

AKADÉMIA OZBROJENÝCH SÍL GENERÁLA MILANA RASTISLAVA ŠTEFÁNKA
LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

Redakčná rada / Editorial board

Predseda redakčnej rady / Chairman:

doc. Ing. Lubomír BELAN, PhD.

AOS gen. M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš

Podpredseda redakčnej rady / Deputy Chairman

doc. Ing. Ivan MAJCHÚT, PhD.

AOS gen. M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš

Členovia redakčnej rady / Members of Editorial Board

doc. Ing. Jozef PUTTERA, CSc.

Rektor AOS gen. M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš

brig. gen. doc. Ing. Boris ĐURKECH, CSc.

AOS gen. M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš

generál Ing. Daniel ZMEKO

Náčelník Generálneho štábu OS SR, Bratislava

genmjr. Ing. Ivan PACH

Veliteľ PS OS SR

brig. gen. Ing. Róbert TÓTH

Veliteľ VzS OS SR

brig. gen. Bc. Ing. Branislav BENKA

Veliteľ VeŠŠO OS SR

brig. gen. prof. RNDr. Zuzana KROČOVÁ, Ph.D.

Rektor Univerzity obrany, Brno, ČR

plk. Ing. Jan DROZD, Ph.D.

Dekan fakulty vojenského leadershipu, Univerzity obrany, Brno, ČR

prof. Ing. Ladislav POTUŽÁK, CSc.

Univerzita obrany, Brno, ČR

Assoc. Prof. Elitsa PETROVA, DSc.

Vasil Levski" National Military University, Veliko Tarnovo, Bulgaria

Comandor conf. univ. dr. Marius ȘERBESZKI

Air Force Academy "Henri Coandă", Brașov, Romania

BG Prof.Eng. Ghiță BARSAN, PhD.

Commandant(Rektor) "Nicolae Balcescu" Land Forces Academy, Sibiu, Romania

LTC General Prof. Dr. Iztok PODBREGAR

Dean Faculty of Organizational Sciences, University of Maribor, Slovenija

Assoc. Prof. Marijana MUSLADIN, Ph.D.

University of Dubrovnik, Department of Mass Media Communication, Dubrovnik, Croatia.

Prof. John M. NOMIKOS, PhD.

Director of Research Institute for European and American Studies (RIEAS), Athens, Greece

Dr. Vasko STAMEVSKI Ph.D

International Slavic University "Gavrilo Romanovich Derzhavin", North Macedonia

Prof. Darko TRIFUNOVIĆ, PhD.

University of Belgrade, Serbia

brig. gen. Ing. Ryszard PARAFIANOWICZ, PhD.

Rector War Studies University, Warsaw, PL

Col. Assoc. Prof. Tomasz JAŁOWIEC

Dean Faculty of Management and Command, War Studies University, Warsaw, PL

Dr.h.c. prof. nadzw.dr hab. Antoni OLAK, Honor. Prof.

PWSW w Przemyślu, Kierownik Zakładu Socjologii Zarządzania Kryzysowego, Przemyśl, PL

COL. Assoc. Prof. Norbert ŚWIĘTOCHOWSKI

Military University of Land Forces, Wroclaw, PL

COL. prof. Klára S. KECSKEMÉTHY, CSc.

University of Public Service, Budapest, MR

MG (ret.) prof. Janos ISASZEGI, PhD.

University of Public Service, Budapest, MR

Dr.h.c. prof. Ing. Miroslav KELEMEN, DrSc.,

MBA, LL.M. brig. gen. v. z.

Technická univerzita v Košiciach

Dr. h. c. prof. Ing. Pavel NEČAS, PhD., MBA

Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica

doc. PhDr. Rastislav KAZANSKÝ, PhD.

Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica

plk. doc. Ing. Ľubica BARIČIČOVÁ, PhD.

Akadémia Policajného zboru, Bratislava

plk. gšt. v.z. Ing. Radoslav IVANČÍK, PhD. et PhD.

Akadémia Policajného zboru, Bratislava

Dr. h. c. prof. Ing. Miroslav LIŠKA, CSc.

AOS gen. M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš

prof. Ing. Vojtech JURČÁK, CSc.

AOS gen. M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš

doc. Ing. Peter SPILÝ, PhD.

AOS gen. M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš

doc. Ing. Pavel BUČKA, CSc.

AOS gen. M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš

doc. PhDr. Mária PETRUFOVÁ, PhD.

AOS gen. M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš

doc. Ing. Jaroslav VARECHA, PhD.

AOS gen. M. R. Štefánika, Liptovský Mikuláš

Redakcia časopisu:

Technický editor: Ing. Dušan SALÁK

Členovia redakcie: PhDr. Mária MARTINSKÁ, PhD.; Ing. Soňa JIRÁSKOVÁ, PhD.; JUDr. Ivona ONDREJKOVÁ; mjr. Ing. Miroslav MUŠINKA; kpt. Ing. Michal HRNČIAR, PhD.

Korektor v AJ: Mgr. Eva RÉVAYOVÁ

Časopis je indexovaný v databáze ERIHPLUS [criteria for inclusion](https://dbh.nsd.uib.no/publiseringsskanaler/erihplus/periodical/info.action?id=498512)

<https://dbh.nsd.uib.no/publiseringsskanaler/erihplus/periodical/info.action?id=498512>

ISSN 1336-9202

Adresa redakcie / Editorial Board:

Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika

Demänová 393, 031 01 Liptovský Mikuláš

tel. +421 960 423524, +421 960 422620

e-mail redakcie / e-mail board: lubomir.belan@aos.sk; ivan.majchut@aos.sk

Recenzovaný časopis Vojenské reflexie bol založený v roku 2006, je vydávaný Akadémiou ozbrojených síl, ktorá je štátnou vojenskou vysokou školou s dlhodobou tradíciou vedeckého skúmania na poli bezpečnosti, obrany a vojenstva.

Časopis Vojenské reflexie je určený pre prispievateľov a čitateľov z bezpečnostnej komunity, príslušníkov ozbrojených síl, akademických pracovníkov, študentov a ďalších záujemcov zo Slovenskej republiky i zo zahraničia, ktorí sa venujú oblastiam:

- bezpečnostné a strategické štúdie,
- operačné umenie a taktika,
- ekonomika a manažment obranných zdrojov,
- spoločenské, humanitné a sociálne vedy,
- politické vedy a medzinárodné vzťahy,
- vojenské technológie a technologické štúdie,
- vojenská a policajná teória a prax,
- celoživotné a kariérne vzdelávanie.

Články sú publikované v slovenskom, českom a anglickom jazyku. Sú recenzované a názory či postoje prezentované v publikovaných článkoch nemusia byť v zhode so stanoviskom vydavateľa a redakčnej rady časopisu. Zodpovedajú za nich autori.

The peer-reviewed journal Vojenské reflexie was established in 2006 and is issued by the Armed Forces Academy, which is a state military university with a long history of scientific research in the field of security, defence and the military. At present, the academy cooperates with partners from military and civilian universities and other renowned specialized institutions from the Slovak Republic as well as from abroad.

The journal Vojenské reflexie is intended for contributors and readers from the security community, members of the armed forces, academic teachers, students and other readers interested in the following:

- security and strategic studies,
- operational art and tactics,
- economy and management of defence resources,
- social studies and humanities,
- political science and international affairs,
- military technologies and technological studies,
- military and police theory and practice,
- lifelong and career education.

The articles are published in Slovak, Czech and English language. The articles are peer-reviewed. Opinions and attitudes presented in the articles do not necessarily have to be in accordance with the opinion of the editor and the editorial board of the journal. They are the sole responsibility of their authors.

Recenzenti / Reviewers

plk. gšt. v. z. Ing. Radoslav IVANČÍK, PhD. et PhD.

mjr. JUDr. Matej KOSTREC, PhD.

*Akadémia Policajného zboru
Bratislava*

Dr. h. c. prof. Ing. Pavel NEČAS, PhD., MBA.,

doc. PhDr. Rastislav KAZANSKÝ, PhD.

*Univerzita Mateja Bela,
Banská Bystrica*

pplk. Ing. Pavel ZAHRADNÍČEK, Ph.D.

*Univerzita Obrany,
Brno, ČR*

brig. gen. doc. Ing. Boris ĎURKECH, CSc.,

prof. Ing. Vojtech JURČÁK, CSc.,

doc. Ing. Vladimír ANDRASSY, PhD.,

doc. PhDr. Mária PETRUFOVÁ, PhD.,

plk. Ing. Jozef WESSELÉNYI, Ph.D.

Ing. Ján MAREK, PhD., MBA.,

kpt. Ing. Michal HRNČIAR, PhD.

Ing. Daniel BREZINA, PhD.,

genmjr. v.v. Ing. Jindřich JOCH,

*Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika,
Liptovský Mikuláš*

OBSAH

CONTENTS

*Dr. Hab. Andrzej PIECZYWOK,
doc. Ing. Ivan MAJCHÚT, PhD.*

ALTERNATÍVNE SPÔSOBY FORMOVANIA BEZPEČNOSTI ČLOVEKA _____ 6

plk. gšt. v. z. Ing. Radoslav IVANČÍK, PhD. et PhD.,

VÝSKUM KVALITY ŽIVOTA PRÍSLUŠNÍKOV POLICAJNÉHO ZBORU A OZBROJENÝCH SÍL
SLOVENSKEJ REPUBLIKY Z POHĽADU SOCIÁLNEHO ZABEZPEČENIA _____ 23

por. JUDr. Michaela ŠIMONOVÁ

KYBERNETICKÁ BEZPEČNOSŤ – ANALÝZA LEGISLATÍVNEHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ
REPUBLIKY A AKTIVÍT NA NÁRODNEJ A MEDZINÁRODNEJ ÚROVNI _____ 47

kpt. Ing. Martin BAKIČ

OPATRENIA NA OCHRANU SÍL PROTI TERORISTICKÝM HROZBÁM _____ 61

pplk. Ing. Alexander HUGYAR

VPLYV ZÁKLADNÝCH STRATEGICKÝCH DOKUMENTOV ZAOBERAJÚCICH SA
BEZPEČNOSŤOU SLOVENSKEJ REPUBLIKY NA BEZPEČNOSTNÉ PROSTREDIE _____ 75

*doc. Ing. Zdeněk FLASAR, CSc.,
plk. gšt. Ing. Jan ZEZULA, Ph.D.*

BRIGÁDNÍ PROTIÚTOK _____ 89

Ing. Ivan BYSTRIANSKY

VYHODNOTENIE MOŽNOSTÍ VÝCVIKOVÉHO ZARIADENIA K VEDENIU OPERÁCIÍ
V ZASTAVANOM PRIESTORE _____ 109

ALTERNATÍVNE SPÔSOBY FORMOVANIA BEZPEČNOSTI ČLOVEKA

Andrzej PIECZYWOK – Ivan MAJCHÚT

ALTERNATIVE WAYS FOR FORMING HUMAN SECURITY

HISTÓRIA ČLÁNKU

Doručený: 29. 01. 2021

Schválený: 31. 05. 2021

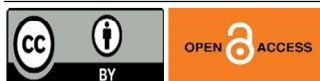
Vydaný: 30. 06. 2021

ABSTRACT

In the current reality of threats, the issue of shaping human security requires changes in space and processes. Recently, it is possible to observe an increasing scope and determination of human threats as well as ways to combat them. There are many doubts and questions about the quality of safety education. The solution is an attempt to find alternative forms and ways of education. The aim of this article is to draw attention to alternative ways of shaping the perception of human security in the context of the implementation of safety education. The basic structure of the article consists of two parts: the areas of human threats at present and alternative solutions to human security education.

KEYWORDS

Threats, education, alternative teaching methods, strategies and programs

© 2021 by Author(s). This is an open access article under the Creative Commons Attribution International License (CC BY). <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

ÚVOD

Človek bol už od dávna objektom analýz uskutočňovaných v oblasti filozofie, psychológie, sociológie či iných vedných disciplín. Výsledky týchto štúdií je možné označiť za základ koncepcie vnímania človeka z pohľadu predmetu bezpečnosti. Avšak problematika subjektivity ľudského jedinca je jednou z najťažších už len kvôli rôznym kritériám používaným na definovanie človeka ako subjektu, a to nielen v kontexte bezpečnosti, ale aj jeho existencie v iných priestoroch (Szweda, 2016, s. 45-46).

Samotná každodenná činnosť ľudského jedinca¹, ako aj udalosti mimo neho, sa odohrávajú v podmienkach hrozieb² a rizík³. Každodenný život je plný mnohých možných

¹ Bezpečnosť človeka ako ľudského jedinca môžeme vnímať z viacerých základných hľadísk – bezpečnosť individuálna, bezpečnosť vnútroštátnych skupín, bezpečnosť štátu, bezpečnosť regionálnych zoskupení, bezpečnosť medzinárodného prostredia (Ivančík, 2012). V kontexte tohto článku nás prioritne zaujíma individuálna bezpečnosť, na ktorú však ostatné zmienené majú bezprostredný vplyv.

neznámych, do ktorých človek vstupuje a zotrúva v nich. Univerzálnosť nejstie situácie a oprávené pochybnosti, ako aj existujúca nepredvídateľnosť udalostí, vytvárajú pocit nejstoty. Neistota ako pocit založený na pochybnostiach a vedomí nepredvídateľnosti udalostí – často týkajúcich sa aj vlastného konania – spoluvytvára psycho-emocionálno-kognitívny stav úzkosti. Pociť úzkosti je predmetovo i situačne veľmi odlišný od skutočného až po imaginárne vyjadrenie, nehovoriac o spektre jeho príčin.

V rizikovej spoločnosti musí mať jednotlivec špecifické schopnosti a spôsobilosti aby v nej mohol efektívne fungovať. Veľmi dôležitou je schopnosť predvídať nebezpečenstvá, tolerovať ich, narábať s nimi v biografickom aj politickom zmysle. Riešenie úzkosti je možné zatiaľ považovať skôr za individuálnu záležitosť. Narastajúca potreba vyrovnávať sa s neistotou sa skôr či neskôr stane príčinou nových požiadaviek na verejné inštitúcie v oblasti vzdelávania, terapie a politiky. V rizikovej spoločnosti sa riešenie strachu a nejstoty stáva základnou civilizačnou kvalifikáciou. Človek musí byť dnes schopný kalkulovať s rizikom ako aj s príležitosťami a hrozbami s ktorými je konfrontovaný (Beck, 2002, s. 98).

Žijeme vo svete, v ktorom sme konfrontovaní s mnohými hrozbami, ktoré nedokážeme predvídať, čeliť im či efektívne na ne reagovať. Okrem už známych hrozieb máme do činenia s celým radom tých, ktoré ešte len spoznáваме a učíme sa ich špecifikovať. Disponujeme pri tom rôznymi vypracovanými metódami školenia ľudí, ktoré sú uplatňované v závislosti od základne, ochoty a kompetencií učiteľov/školiteľov/inštruktorov – rôznymi spôsobmi a s rôznymi výsledkami.

21. storočie prináša množstvo znepokojujúcich javov a civilizačných hrozieb. Medzi najcharakteristickejšie prejavy našej civilizácie⁴ patria predovšetkým: úpadok duchovných hodnôt, postupná degradácia, alebo výrazné zníženie morálnej kultúry mnohých spoločenských a profesijných centier (primitivizmus zvykov a medziľudských kontaktov), šírenie relativizmu hodnôt, nadvláda konzumného štýlu života, nekontrolované a iracionálne ničenie životného prostredia, rýchlo narastajúce rozdiely v oblasti životnej úrovne medzi rôznymi sociálnymi, regionálnymi a etnickými skupinami.

Cieľom článku je upriamiť pozornosť na oblasti hrozieb, s ktorými sa človek

² Krátky slovník slovenského jazyka definuje pojem hrozba ako: „Výstražné napomínanie, vyhrážka (strašiť hrozbami, ustúpiť pred hrozbou)“ ako aj „Blížkosť niečoho nebezpečného (hrozba hladu, vojny).“ Hrozba má v tomto zmysle objektívny charakter, je nezávislá od subjektu, voči ktorému vystupuje. Ide o „niečo“ (jav, udalosť, osobu), čo predstavuje nebezpečenstvo, existujúce nezávisle od nás (Krátky slovník slovenského jazyka, 2003).

³ Krátky slovník slovenského jazyka definuje pojem riziko ako: „Možnosť nebezpečenstva straty, neúspechu, škody (robiť niečo na vlastné riziko, riziko podnikania, brať na seba riziko).“ Tento pojem používame na vyjadrenie možnosti, resp. pravdepodobnosti uskutočnenia neželanej udalosti. Riziko je spojené nielen s hrozbou, s ktorou je pevne previazané, a vyjadrovanie rizika sa vždy viaže na konkrétnu hrozbu, ale aj s rozhodovaním subjektu. Riziko je javom subjektívneho charakteru, ale jeho pevná previazanosť s hrozbou mu čiastočne dáva aj objektívny charakter (Krátky slovník slovenského jazyka, 2003).

⁴ Huntington pre súčasnosť definuje 6-7 hlavných civilizácií: čínska, japonská, hinduistická, islamská, západná, latinskoamerická a (pravdepodobne) africká (Huntington, 2001, s. 37-40). Ak vychádzame s uvedeného členenia súčasného sveta, pre potreby tohto článku vychádzame z toho, že hovoríme o západnej civilizácii. Pritom nás najviac zaujíma jej európska časť a prioritne stredoeurópsky región.

v súčasnosti stretáva a na alternatívne spôsoby formovania bezpečnosti človeka v kontexte realizácie vzdelávania k bezpečnosti. Hlavný výskumný problém bol formulovaný do nasledovnej otázky: *V ktorých oblastiach hrozieb človeka je možné realizovať alternatívne spôsoby vzdelávania?* Pri jeho skúmaní bolo použitých niekoľko metód teoretického výskumu. Predovšetkým to boli analýza, syntéza, indukcia, dedukcia, generalizácia a komparácia ako aj vedecká objektivita. Článok sa vo svojej základnej štruktúre skladá z dvoch častí: oblasti hrozieb človeka v súčasnosti a alternatívne možnosti riešenia vzdelávania človeka v oblasti bezpečnosti.

1 OBLASTI HROZIEB ČLOVEKA V SÚČASNOSTI

Minulosť i súčasnosť ukazujú, že hrozby boli a sú neodmysliteľnou súčasťou ľudskej existencie. Určite tomu tak bude aj v budúcnosti. Človek sa vždy dostáva do rôznych situácií, ktoré so sebou prinášajú menšiu či väčšiu pravdepodobnosť straty života, zdravia, majetku, hmotných statkov, ale aj svetonázorových hodnôt, ktoré mu dávajú zmysel jeho existencie. Hrozby stále pochádzajú z dvoch primárnych zdrojov. Jedným z nich je ľudská prirodzenosť a druhým zas sociálna štruktúra a prostredie, v ktorom fungujeme (Loranty, 2011, s. 429). Dalo by sa povedať, že obidva tieto zdroje sú (alebo by mohli byť) objektom vplyvu vzdelávania.

Súčasná spoločnosť neposkytuje ľuďom (dostatočnú, uspokojivú) podporu a má obrovský vplyv na formovanie bezpečnosti človeka. Za najvšeobecnejšie je možné považovať nasledovné hrozby (Cekiera, 1999, s. 17):

- vojenské,
- prírodné,
- ekologicko-biologické,
- civilizačno-technické,
- politicko-ekonomické,
- sociálno-psychologické,
- verejné.

1.1 Vojenské hrozby

Vojenské hrozby nastávajú, keď sa na dosahovanie cieľov využije vojenský potenciál. Rozumie sa tým taký nepriaznivý sled politických a vojenských udalostí, v ktorých môžu byť obmedzené, alebo narušené podmienky na nerušenú existenciu a rozvoj národa (štátu), alebo narušenie alebo strata jeho suverénosti vojenskej integrity v dôsledku vojenského vplyvu (ozbrojeného útoku).

Vojenské hrozby sa delia na priame a nepriame. Medzi priame (priamo ovplyvňujúce daný štát) patrí: demonštrácia sily, vojenské vydieranie, vojenská diverzia, vojenská provokácia, vojenská blokáda, obmedzené použitie prostriedkov ozbrojeného násillia, incidenty na hraniciach, ozbrojené zrážky na hraniciach, ozbrojený útok neformálnych

skupín, vojenský konflikt v pohraničnej oblasti, lokálny konflikt, konflikt medzi štátmi. Za nepriame (priamo sa netýkajúce daného štátu alebo jeho teritória) sa rozumie: pokus o zapojenie daného štátu do konfliktu tretích štátov napr. prostredníctvom využitia jeho územia štátmi zapojenými do konfliktu, realizácia spojeneckých povinností, podpora (politická alebo vojenská) jednej zo strán konfliktu, aj keď je vzdialená, samozrejme s príslušnými následkami (Dworecki, 2001, s. 21-24).

1.2 Prírodné hrozby

Prírodné hrozby spôsobené živou časťou prírody (s výnimkou ľudskej činnosti) majú hlavne biologicko-epidemiologický charakter. Spočívajú v prenose infekčných chorôb vírusového, alebo bakteriálneho pôvodu zvieratami (napr. migrujúce vtáky), ktoré spôsobujú epidemické javy⁵ až pandémie⁶. Ohrozujú bezpečnosť národov jednotlivých štátov a v prípade pandémie obyvateľstvo jednotlivých kontinentov či celého sveta.

Do prírodných hrozieb môžeme zaradiť aj nasledovné tri skupiny hrozieb: kozmické, klimatické a tektonické. Do kozmických patria: kozmické a slnečné žiarenie, zrážka Zeme s iným kozmickým telesom, zmeny intenzity magnetizmu Zeme a stretnutie s mimozemskou civilizáciou. Z kategórie klimatických hrozieb je možné za najbežnejšie považovať: povodne, zosuvy bahna, zosuvy pôdy, suchá a horúčavy, snehové záveje a námraza, silné vetry (víchrice, hurikány, tornáda), búrky a atmosférické výboje, požiare spôsobené prírodou, skleníkový efekt. Do kategórie tektonických hrozieb patria predovšetkým zemetrasenia a sopečné erupcie. Aj keď je Stredná Európa v málo aktívnej seizmickej zóne, aj tak môžu byť jej krajiny vulkanickou činnosťou ohrozené. Príkladom môže byť sopečná erupcia na Islande (v apríli 2010), ktorá v celoštátnom meradle (v tomto prípade paralýzou leteckej dopravy) ovplyvnila bezpečnosť mnohých krajín (Glen, 2011, s. 24-25).

1.3 Ekologicko-biologické hrozby

Ekologické hrozby môžu byť spôsobené ľudskou činnosťou ako aj prírodnými faktormi. Tieto hrozby vyplývajú z nekontrolovaného a nezodpovedného využívania prírodných zdrojov a zásahov človeka do prirodzenej rovnováhy ekosystému. To vedie k nekontrolovanému ničeniu našej planéty a k čoraz častejším katastrofám (okrem iného: zemetrasenia, povodne, kontaminácie, biologicko-ekologické nákazy, poveternostné anomálie), ktoré vplývajú na život a rozvoj človeka.

⁵ Epidémia - nahromadenie ochorení vyvolaných v pomerne krátkom čase na ohraničenom území tým istým pôvodcom nákazy. Mimo obdobia epidémie sa môžu vyskytovať ojedinelé ochorenia alebo ochorenia v malých kolektívach (napr. rodinní príslušníci) (ŠÚKL, 2010).

⁶ Pandémia - Rozsiahla epidémia s neurčitým časovým ohraničením a prakticky bez ohraničenia v mieste, pričom býva postihnuté veľké množstvo ľudí na rozsiahlom území (kontinenty). Pandémiu vyhlasuje Svetová zdravotnícka organizácia, ktorá pandémiu rozdelila do 6 fáz (ŠÚKL, 2010).

Medzi najnebezpečnejšie ekologické hrozby patria: hrozby vyplývajúce z globálnych klimatických zmien, poškodzovanie ozónovej vrstvy, hrozby súvisiace so znečisťovaním a nedostatkom vody, hrozby súvisiace s poškodzovaním pôdy, odlesňovanie atď.

Globálne otepľovanie spôsobuje významné zmeny v prírodnom prostredí. Všetky klimatické zmeny spolu so sebou súvisia a účinky otepľovania sekundárne ovplyvňujú ich príčiny. Napríklad sú zapríčinené zmeny atmosférickej cirkulácie. Zmenou kolobehu a bilancie vody sa mení štruktúra využívania energií, vegetačné obdobia, ovplyvní sa množstvo a rozdelenie zrážok, nastanú procesy vysychania pôdy, dôjde k nárastu výskytu extrémnych poveternostných javov katastrofických rozmerov (Białoskórski, 2010, s. 155-156).

Špecifickou ekologickou hrozbou sú tzv. kyslé dažde. Deštruktívny účinok tohto typu atmosférických zrážok (dážď, sneh) na vodný ekosystém spočíva v tom, že je narúšaná chemická rovnováha vody, v dôsledku čoho nastávajú nepriaznivé zmeny v druhovom zložení vodného ekosystému. Ďalšou hrozbou pre rovnováhu vodného ekosystému je tepelná kontaminácia. Voda uvoľnená z elektrárne zvyšuje teplotu a spôsobuje umelé predĺžovanie vegetačného obdobia rastlín a živočíchov. To vyvoláva podniknutie protiopatrení napr. v podobe nasadenia cudzích druhov bylinožravých rýb, čo môže prispieť k nestabilite vodného ekosystému v dôsledku nadmernej plodnosti. V dôsledku prírodných procesov a v dôsledku ľudskej činnosti môže dôjsť k nadmernému hromadeniu organických látok a ich rýchlemu rozkladaniu. To zase môže spôsobiť nedostatok kyslíka a s tým spojené hromadné odumieranie živých organizmov (Hołyst, 2014, s. 33–34).

Medzi najdôležitejšie hrozby spojené so zemským povrchom (pôdou) patrí pokles výmery poľnohospodárskej pôdy a problémy s uskladňovaním odpadov. Nadmerné využívanie pôdy (intenzívne hnojenie, umelé prípravky na ochranu rastlín, zavlážovanie) môže viesť k degradácii pôdy. Narastajúca populácia a narastajúca ašpirácia na čoraz väčšiu spotrebu tovaru prispievajú k zvyšovaniu množstva odpadu. Ten, v dôsledku svojich vlastností a dĺžky rozkladu, v rôznej miere ovplyvňuje všetky zložky životného prostredia (pôda, povrchové i podzemné vody, atmosféra) a zdravie človeka (Hołyst, 2014, s. 3).

Demografické zmeny, hospodársky rast či zmeny v energetickej a environmentálnej politike spôsobujú dopyt po výrobkoch z dreva a dopyt po palivovom dreve. To je jednou z najmarkantnejších príčin úbytku lesov (odlesňovanie) na Zemi.

K významným biologickým činiteľom nepochybne patria tie, ktoré sú bezprostredne spojené s hromadným kontaktom so zvieratami, alebo produktmi živočíšneho charakteru. Môže to byť či už vo veterinárnych laboratóriách alebo za iných okolností, počas ktorých je vystavenie pôsobeniu biologických činiteľov potvrdené. Zaraďujeme k nim okrem iného: baktérie, huby, vírusy, parazity. Škodlivými biologickými faktormi v pracovnom prostredí sú mikro a makro organizmy spôsobujúce infekčné choroby.

Biologické faktory vyskytujúce sa v pracovnom prostredí predstavujú významnú hrozbu pre život a zdravie exponovaných pracovníkov. Charakter a spôsob ich vplyvu na

Ľudský organizmus môžu vyvolať veľa nepriaznivých účinkov na zdravie od chorôb dýchacích ciest cez zápalové zmeny kože, alergie až po infekčné zoonózy.

1.4 Civilizačno-technické hrozby

Napriek tomu, že dosahujeme veľké úspechy v medicíne (transplantácie, stále lepšie poznávanie mozgu, genetický výskum), stále sa objavujú nové mikróby a vírusy vyvolávajúce doteraz neznáme choroby (ľudí aj zvierat), na ktoré doteraz neboli vynájdené lieky a sú charakteristické vysokou rezistenciou voči liečbe. Čoraz častejšie pozorujeme aj návrat starých chorôb. Existuje celý rad tzv. civilizačných chorôb: rakovina, cukrovka, infarkt, obezita či depresia, ktoré sú pravdepodobne dôsledkom kontaminovaného vzduchu a vody, nesprávnej výživy „umelými“ potravinami ako aj neúmerného každodenného životného zaťaženia. Významným faktorom je aj sedavý životný štýl (hodiny strávené pred televízorom alebo počítačom), nedostatok fyzickej aktivity a obmedzený kontakt s prírodou. Uvedené faktory prispievajú k oslabovaniu všeobecnej imunity organizmov ako aj k narúšaniu psychosomatického fungovania a tým k riziku vzniku chorôb. Jednoznačne je možné badať spojitosť dnešných civilizačných hrozieb s chemickým priemyslom (výroba hnojív, palív, chemikálií, plastových obalov atď.) (Bršiak, 2012, s. 6).

Kybernetický priestor, ktorý sa stal neoddeliteľnou súčasťou života človeka, tiež prispieva k poruchám v oblasti medziľudskej komunikácie a ovplyvňuje všetok vzdelávací priestor. V súčasnosti hrá internet významnú, ak nie najdôležitejšiu, rolu v komunikácii. Kontakt s inou osobou prestáva byť založený na vzájomnej interakcii a rebríčkom obľúbenosti začínajú byť aktivity na sociálnych sieťach (koľko „priateľov“ ma pozvalo do svojej skupiny cez Facebook či Twitter?).

Z hrozieb, ktoré číhajú vo virtuálnom svete, stoja za zmienku násilie a agresia (kyberšikanovanie⁷), nevhodný obsah, pornografia ako aj vytváranie nebezpečných internetových známostí. Hrozba závislosti na médiách a masovej kultúre, ktorá vedie k strate schopnosti rozlišovať medzi tým čo je virtuálne a čo je bežným javom, ovplyvňuje čoraz mladšie osoby. Závislosť od kybernetického priestoru je dnes porovnateľná s alkoholizmom či drogovou závislosťou. Veľa mladých ľudí má problém so závislosťou na počítačoch, televízoroch či mobilných telefónoch a neuvedomujú si riziká s tým spojené. Nekontrolované používanie médií často spôsobuje zmeny vo fungovaní organizmu a vedomia.

Stále viac organizácií bije na poplach kvôli obsahu televíznych programov, hlavne kvôli informáciám, ktoré majú negatívny vplyv na mladé pokolenie. Existujúce veľké množstvo tlačových, televíznych, rozhlasových, počítačových či kinematografických koncernov narúša rovnováhu obsahu. Ovládanie ľudského vedomia prostredníctvom

⁷ *Kyberšikanovanie (alebo kyberšikana) zahŕňa využitie informácií a komunikačných technológií na podporu zámerného, opakovaného nepriateľského správania jednotlivcom alebo skupinou, ktoré má za cieľ ublížiť iným (Gajdošová, 2015, s. 6).*

obrovských informačných distribučných centier naberá na sile. Silné masovokomunikačné centrá v praxi rozhodujú o móde, hudbe, štýle života a kultúre existencie.

Rovesnícke násilie, využívajúce elektronické médiá, sa stalo v posledných rokoch hlavným spoločenským problémom. Špecifickosť internetu a mobilných telefónov znamená, že aj zdanlivo malicherné akty kyberšikanovania sú pre ich obeť vážnym problémom, s ktorým sa často nedokážu vyrovnáť (Zacher, 2009, s. 38-39).

Medzi technické hrozby patria: požiare, chemické znečistenia, stavebné a komunikačné katastrofy. Najčastejšou technickou hrozbou je požiar. Vzniká priamo v dôsledku nedbanlivého alebo úmyselného konania, alebo nepriamo v dôsledku neznalosti zákona, zásad protipožiarnej ochrany či nesprávnej činnosti zariadení. Veľmi vážnou hrozbou je chemická kontaminácia. Toxické látky sprevádzajú rozvoj hutného, automobilového a gumárskeho priemyslu, produkciu chemických hnojív, farieb a lakov a mnohé ďalšie odvetvia hospodárstva. V prípade nehody alebo poruchy sa môžu uvoľniť do vzduchu, pôdy a podzemných vôd. Ďalšou kategóriou technických hrozieb sú stavebné a komunikačné katastrofy. Mimoriadne nebezpečné a zvyčajne smrteľné sú rôzne druhy banských katastrof. Najrozsiahlejšie následky pre obyvateľov štátu však majú dopravné nehody a katastrofy.

1.5 Politicko-ekonomické hrozby

Politické hrozby je možné definovať ako stav, v ktorom sa zintenzívňujú činnosti organizovaných spoločenských (politických) skupín, ktoré bránia štátu v plnení jeho hlavných funkcií. Takto formulovaný rozsah hrozieb poukazuje na ich vplyv na politiku (spravovanie a riadenie štátnych záležitostí). Rozsah politických hrozieb zahŕňa domácu aj medzinárodnú politiku. Politické hrozby môžu vzniknúť v dôsledku plánovaných a organizovaných manipulácií, alebo oneskorených a vynechaných krokov. Tie môžu viesť k zvrhnutiu zákonných orgánov, narušeniu poriadku, národných záujmov a zákonnosti či narušeniu medzinárodného postavenia štátu (Kaczmarek – Łepkowski – Zdrodowski, 2008, s. 176).

Ekonomické hrozby sú rovnako významné pre každého človeka. Tento typ hrozieb sa týka záležitostí výmeny a distribúcie tovaru v štáte a racionálneho nakladania s ním s cieľom znásobovať národné bohatstvo. Ekonomické hrozby sa často identifikujú ako hospodárske hrozby a stotožňujú sa s nimi. Zahŕňajú štátne financie, proces výroby a prístup k surovinám, najmä k energii a potravinám. Ekonomické hrozby sa môžu v osobitých prípadoch vyskytovať aj v iných podobách: nízke tempo ekonomického rozvoja, prehĺbujúce disproporcie vo vzťahu k iným krajinám, strata predajných trhov, ekonomický egoizmus rozvinutých štátov sveta a globálnych spoločností, vznik oblastí hladu a chudoby, obmedzovanie výdavkov na vedecký výskum a nedostatočné prenášanie výdobytkov vedeckého bádania do ekonomiky, ekonomické blokády a ekonomická diskriminácia, finančná nestabilita štátu a kríza verejných výdavkov, ekonomická kriminalita a vznik „šedej zóny“ ekonomiky, pauperizácia a masová nezamestnanosť, nadmerný import vedúci k strate rentability vlastnej produkcie a znižovaniu zamestnanosti v štáte (Ciekanowski, 2010, s. 37-38).

1.6 Sociálno-psychologické hrozby

So sociálnymi hrozbami je spojené množstvo násillia a dynamika negatívnych javov. Najdôležitejšie z nich sú (Niemiec, 2008, s. 16):

- skupinové a osobné hrozby (útoky, vydierania, mrzačenia, strach vyvstávajúci z pocitu neustáleho skupinového a osobného ohrozenia života),
- množiace sa stavy apatie a sklúčenosti, ako aj stres a depresia, anorexia a bulímia, seba poškodzovania a samovraždy,
- zvyšovanie počtu študentských sirôt neprítomnosťou jedného alebo oboch rodičov, tzv. „euro siroty“,
- chudoba a marginalizácia, stavy závislosti či izolácie v dôsledku prehlbujúcej sa ekonomickej diferenciacie, životnej úrovne a postavenia v spoločnosti,
- rôznorodé patológie, ktoré sa masovo a beztriestne vyskytujú v školstve i mimo neho (drogy, alkohol, sex, vydieranie organizovanými skupinami, nárast kriminality mladistvých, kruté vraždy, a taktiež pozorovaná vulgarizácia školských zvykov),
- výrazné prehlbovanie neopodstatnených miestnych fóbii a medzi kultúrnych kontextov v lokálnych prostrediach, ale predovšetkým v celej krajine, súvisiacich s nárastom imigrácie.

V mnohých prípadoch negatívne javy spojené s vnímaním svojho postavenia v spoločnosti. Mnohí jedinci pociťujú potrebu viesť iných ľudí, mnohí sa naopak vodcom podriaďujú bez ohľadu na následky. Ľudský jedinec má (prípadne nemá) potrebné vlastnosti vodcu (tzv. Syndróm GAAS – General Activity, Ascendance, Sociability) čo zahŕňa pocit nadradenosti a dominancie a vysokej úrovne motivácie pri hľadaní najlepšieho riešenia pre skupinu (Petrova, 2016, s. 4). Nezávládnutie vnímania svojho postavenia v spoločnosti a nezávládnutie vlastnej emocionality podnecuje poruchy osobnosti. Príkladom môže byť emočne nestabilná osobnosť impulzívneho typu, alebo tzv. hraničná osobnosť, úzkostná osobnosť, či osobnosť závislá.

Zdrojmi, ktoré spôsobujú poruchy osobnosti v pocite bezpečnosti človeka sú hlavne: krízové situácie, strach, predstavivosť a panika. Strach je najprirodzenejšou reakciou na poruchy osobnosti v zmysle bezpečnosti. Obava o vlastné zdravie a život ako mechanizmus psychickej ochrany je prirodzeným, normálnym a bežným javom. Strach v situácii hrozby v postihnutej oblasti bude však nežiaducim javom. Je však známe, že ide o objektívny a nevyhnutný jav.

V oblasti psychologických hrozieb je charakteristickým faktorom prežívanie silných až extrémnych vnemov (pohľad na krv, roztrhané či spálené telá, oheň a dym, pachy, silné zvukové podnety, krik a plač, teror, panika, hysterické reakcie a mnohé iné). Už jednotlivo môžu spôsobiť šokový stav, pričom ich účinok sa znásobuje ak sa ich objaví niekoľko súčasne (Petrufová – Belan, 2015).

Zdrojom hrozieb sociálneho charakteru sú hlavne tzv. sociálne riziká spojené so stratou doterajšieho zdroja príjmu. Najčastejšie sa týkajú nezamestnanosti, zdravotného

postihnutia, choroby, starnutie, smrti jediného žiteľa rodiny, endemickej chudoby a sociálnej patológie. Sociálne hrozby sa budú líšiť rozsahom, intenzitou a možnosťami neutralizácie. Zdrojom týchto hrozieb môže byť profesijná nečinnosť (nezamestnanosť), relatívna chudoba (nedostatok zdrojov) a morálna a kultúrna degradácia (dedičnosť chudoby, patológie, závislosti od dávok). Týchto typov sociálnych problémov je však oveľa viac (Gierszewski, 2013, s. 269).

Ďalšími inými typmi sociálnych hrozieb budú: porušovanie ľudských práv a základných slobôd, kultúrne a náboženské predsudky a diskriminácia národnostných, etnických, kultúrnych, náboženských a jazykových menšín, diskriminácia na základe pohlavia, obmedzovanie slobody médií, nacionalizmus, šovinizmus, xenofóbia, náboženský fundamentalizmus, masové migrácie (ekonomické, ekologické), korupcia, sociálne odcudzenie (konzum, náboženské sektárstvo, eskapizmus, formovanie triedy tzv. kognitátorov – osôb neuznávajúcich národné hodnoty, a nachádzajúcich sa vo virtuálnom svete), úpadok systému ochrany zdravia obyvateľstva, kultúrne hrozby (napr. krádež kultúrnych statkov), masový import cudzej kultúry (kultúrny kolonializmus iných krajín), demografické krízy, degradácia komunikačnej a bytovej infraštruktúry a dopravných prostriedkov atď.

1.7 Verejné hrozby

Verejné hrozby sú rozmanité a vo všeobecnosti je možné do nich zaradiť to čo sa týka najmä trestnej činnosti. Ide o kriminalitu: individuálnu, organizovanú, cezhraničnú, ekonomickú, drogovú ako aj korupciu. Vysoko rizikové sú hrozby vyplývajúce z organizovaných masových podujatí. Netreba zabúdať na kriminalitu v kybernetickom priestore, ktorá rýchlo narastá. Je potrebné taktiež brať do úvahy dôsledky agresívnej informačnej rivality, niekedy označovanej ako „informačná vojna“ (Ścibiorek – Wiśniewski – Kuc - Dawidczyk, 2017, s. 123).

Každodenné verejné udalosti sú často poznačené ničením zariadení verejných služieb a verejnej zelene, devastáciou budov, poškodzovaním automobilov. Agresivita na verejných priestranstvách sa stupňuje. Ľudia sa večer a v noci boja vychádzať z domu a mládež je tiež vystavená agresii a násiliu zo strany čoraz mladších páchatel'ov. Z rozsiahlych krádeží na verejných miestach sa stala pohroma.

Každodenný život je ohrozovaný patologickými javmi a rozsiahlosťou ich negatívnych prejavov od tých morálnych až po tie kriminálne. Účasť čoraz mladších vekových skupín na sociálnej patológii predstavuje existenčnú hrozbu pre nasledujúce generácie. Narastá drogová závislosť a alkoholizmus ako aj prostitúcia a vyvíja sa a pretrváva násilie, z čoho sa nevynímajú deti a mládež. Tieto hrozby okrem iného vyplývajú zo sociálneho prostredia masovej dlhodobej nezamestnanosti.

2 ALTERNATÍVNE MOŽNOSTI RIEŠENIA VZDELÁVANIA ČLOVEKA V OBLASTI BEZPEČNOSTI

Vzdelávanie človeka je celoživotnou záležitosťou aj keď si táto skutočnosť potrebuje vybojovať pochopenie a realizáciu v mnohých krajinách či inštitúciách. Vzhľadom na to, že je to široko spektrálna a rozsiahla záležitosť, v tomto článku sme sa zamerali prednostne na školské prostredie – predovšetkým na základné školstvo s čiastočným presahom do stredného a potenciálne do vysokého školstva.

2.1 Východiská pre alternatívne vzdelávanie

V strednej Európe (predovšetkým v postkomunistických krajinách ako je Poľsko či Slovensko) ešte aj druhej dekáde 21. storočia zostáva škola stále nosným pilierom inštitucionalizovaného, formálneho a behaviorálneho vzdelávania, realizovaného v systéme vyučovacích hodín v triedach, tzn. v podmienkach štrukturálneho symbolického a dočasného násillia. Od týchto pút sa oslobodilo iba vzdelávanie v ranom detstve, ktoré zabezpečuje právo čiastočne odstúpiť od prísnych pravidiel a podmienok, ktoré sa vyskytujú v systematickom vzdelávaní na vyšších stupňoch školy. Deti sú stále držané v školských laviciach, dnes trochu zmodernizovaných, ale umiestnených v architektonicky uzavretom priestore, často ešte stále v radoch ako v autobuse či v kine, teda podľa potrieb frontálneho vyučovania. Deti majú plniť príkazy pod diktátom a vedením učiteľa podľa stanoveného štandardu správania sa, to znamená, že nie ako aktívne kognitívne bytosti, ale bytosti pôsobiace v oblasti staticky chápaného poznania (Śliwerski - Rozmus, 2018, s. 16).

Je stále možné tvrdiť, že škola zotrváva v paradigme vzdelávania, ktoré spočíva iba v odovzdávaní vedomostí, v jednosmernom formovaní osobností detí a mládeže, ktorému sa musia naši žiaci podrobiť aj keď nechcú. Jedni (učitelia) sa tvária, že učia, a druhí (žiaci) sa tvária, že sa tomu podriadili. Môžeme hovoriť o pretrvávaní tzv. „lievikovej“ metódy (učiteľ nalieva lievikom vedomosti do hlavy žiaka).

Existuje množstvo dôvodov na vznik alternatív vo vzdelávaní. Jedným z nich je zvyčajne spontánne alebo zámerné odmietnutie toho, čo bolo a je dominantné a odmietajúcimi je považované za nevhodné na ďalšiu kultiváciu. Vznik vzdelávacej alternatívy môže byť podnietený stavom prázdnoty a hlbokkej frustrácie, ktorú pociťuje pedagóg, duchovným vákuom v rámci všeobecne platných pravidiel či dokonca nedostatkom kompetencií, na ktorých získanie nebolo času, ochoty alebo schopností. Alternatívne vzdelávanie sa od verejnej/štátnej školy líši učebnými osnovami a/alebo prístupom k výučbe a učeniu sa. Príklady takejto výučby sú dobre známe v mnohých vzdelávacích teóriách (napr. Steiner, Montessori, Neill) (Śliwerski - Rozmus, 2018, s. 23).

Prioritne sa zmienené prístupy k vzdelávaniu neochvejne zamierajú na učiaceho sa a pritom kladú dôraz na učenie sa objavovať a právo učiaceho sa na sebaurčenie. Súčasne sa alternatívne vzdelávanie stáva oblasťou boja niektorých učiteľov za osobnú slobodu. Bez nej nie je možná sloboda a autenticita učenia sa a cez deti i subjektívna participácia na

vzdelávaní ich rodičov. Volanie po slobode je volanie po tolerancii, a tým aj po možnosti účinnejšie využívať slobodu všetkých jej subjektov. V myšlienke alternatívneho vzdelávania je najdôležitejšia sloboda, ktorá je jeho základom. To vyvoláva právo na neustály výber medzi alternatívami a potrebu rekonštrukcie školského i mimoškolského vzdelávania.

Alternatívne vzdelávanie so sebou prináša právo učiteľa odlíšiť sa a byť pritom sám sebou a rozvíjať svoje vlastné nápady. Uznanie takto chápaného práva pedagóga odlišovať sa so sebou prináša zníženú potrebu porovnávať ho s ostatnými pedagógmi. Kreativní a inovatívni učitelia nechcú byť v škole obyčajnými „remeselníkmi“ (v tom najlepšom zmysle slova). Pod slobodou učiteľa sa myslí sloboda jeho spontánneho myslenia a samostatnej pedagogickej činnosti a (seba) vzdelávania, pod jednou podmienkou – že nenaruša stav slobody a identity ostatných jednotlivcov v rámci jeho vplyvu (Śliwerski - Rozmus, 2018, s. 27).

Na realizáciu alternatívnych vzdelávacích projektov, chápaných ako vzdelávanie mimo štátnej alebo verejnej správy, sú štyri možnosti (Śliwerski - Rozmus, 2018, s. 31):

- doma – domáce, alebo tzv. flexibilné vzdelávanie (flexischooling),
- v prírode – vzdelávanie, výchova, starostlivosť a/alebo terapia, realizované v kvázi materských školách a v kvázi školách (tzv. školy bez múrov), keď učitelia sa nepobývajú v budovách, ale v prírodnom prostredí (aj v mestskom, industrializovanom priestore),
- v paralelnom svete – virtuálne, vzdialené tzv. dištančné vzdelávanie v sieti (internet),
- v inštitúciách bezplatného vzdelávania – bezplatné vzdelávanie (freeschools) v inštitúciách, ktoré sú definované ako školy nezávislé od vzdelávacej politiky štátu, pričom s ňou často súťažia (tzv. školy odporu alebo ostrovy vzdelávacieho odporu).

Osobnostné vlastnosti, dôležité pre proces takéhoto vzdelávania (radosť zo života, vnútorná motivácia a tvrdohlavosť pri sledovaní zvoleného cieľa či kognitívna zvedavosť) sa netvoria spontánne. Sú ovplyvňované prostredím, vrátane toho školského, a stabilný vzťah s učiteľmi je (mal by byť) zdrojom pocitu akceptácie a uznania žiaka.

Žiaľ, za nepriaznivých podmienok tento mechanizmus zaniká. Škola, v ktorej sa učí bez najnovších vedeckých poznatkov o procese učenia sa či o špecifickosti ľudského mozgu, potláča prirodzenú kognitívnu zvedavosť dieťaťa. Aj keď je potrebné pripomenúť, že (ako tvrdia autori zaoberajúci sa neurodidaktikou) učenie taktiež vyvoláva u ľudí strach. Učenie sa je koniec koncov získavanie nových vecí a je to proces, ktorý mení človeka a ovplyvňuje jeho identitu. To môže v ňom vzbudzovať obavy (Śliwerski - Rozmus, 2018, s. 297).

2.2 Výchova k bezpečnosti v alternatívnom vzdelávaní

Oblasť výchovy k bezpečnosti má v alternatívnom vzdelávaní špeciálne miesto. Toto vzdelávanie by malo mať rôzne podoby a metódy a učitelia či inštruktori by sa mali zbaviť zvyku učiť všetkých všetko a tak isto. Pri dnes tak dynamicky sa vyvíjajúcich hrozbách je to potrebné a pri existencii nových vzdelávacích nástrojov, nových metód, vzdelávacích platforiem, didaktických technológií, možnostiach kreatívnej a individualistickej práce

s mladými ľuďmi je to aj možné. Učiteľia by mali byť správne pripravení, pokiaľ ide o vybavenie, ale mali by taktiež študovať psychológiu a kognitívne vedy, poznať moderné teórie učenia sa, vedieť skutočne efektívne pracovať na rôznych vzdelávacích platformách, mať vedomosti z oblasti neurodidaktiky.

Realizácia dištančného vzdelávania (či už zámerná alebo vynútená) je pre väčšinu učiteľov veľkou výzvou, na ktorú neboli predtým pripravení. Je to proces, ktorý aby mohol prebiehať správne, vyžaduje si obrovské investície a úsilie. Je potrebné poskytnúť učiteľom aj žiakom rovnaký prístup k vybaveniu i k internetovému pripojeniu, vyriešiť monitoring žiakov z nefunkčných rodín a zvláštnu pozornosť venovať deťom zo špeciálnymi potrebami. To si vyžaduje vypracovanie novej metodiky výučby, prispôsobenej dištančnému vzdelávaniu a jeho obmedzeniam. Súčasne si to vyžaduje brať do úvahy právne aspekty, ako sú problémy s bezpečnosťou komunikácie alebo zdieľania obrazu počas hodín online. Je potrebné vyriešiť potrebnú psychologickú podporu učiteľom a žiakom, pre ktorých sa proces vynúteného dištančného vzdelávania v dôsledku pandémie stal traumatizujúcim a stresujúcim zážitkom.

Treba mať na pamäti, že nadobudnutie stálych kompetencií zamestnancov nie je dnes tak dôležité ako v minulosti. V súčasnosti, a určite aj v budúcnosti, už nie tak dôležité byť pripravený na prácu pred jej začatím. Vo všeobecnosti je potrebné naučiť sa získavať nové kompetencie vtedy, keď nastane konkrétna situácia, v ktorej sa stanú nevyhnutnými. Ideálny pracovník súčasnosti neustále získava nové kompetencie, pretože fungovanie moderných inštitúcií je determinované krátkodobými a rozmanitými úlohami (Sennett, 2010).

Vzhľadom na rastúci počet každodenných hrozieb pre mladých ľudí (samovraždy, utopenia, dopravné nehody, stres, depresia), je to práve školské vzdelávanie v oblasti bezpečnosti, ktoré by malo mladým ľuďom poskytnúť vedomosti o tom, ako sa majú správať v stresových a emocionálne ťažkých situáciách. Výučba by mala byť založená na aktivitách, ukázkach, cvičeniach a príkladoch. Aby žiaci mohli pochopiť podstatu pojmov a zložitosti procesov či objaviť vzťahy príčin a následkov, je nevyhnutný vzťah s učiteľom, školiteľom, mentorom. Učenie sa a výučba si vyžadujú aktívne budovanie vedomostí (kognitívni vedci a neurológovia sa roky snažia pochopiť, ako ľudia kreujú a využívajú vedomosti) (Fischer, 2009, s. 3-16).

Z toho vyplýva potreba prispôbiť obsah výučby realistickým situáciám, v ktorých žijeme a ktoré spolutvoríme našou činnosťou. Preto je potrebné vymaniť sa zo „skostnateného“ základu študijných programov a inovovať ich, alebo uplatňovať alternatívne vzdelávanie tak aby mohli byť mladí ľudia pripravovaní čeliť hrozbám týkajúcim sa ich psychiky.

Mladí ľudia hľadajú jednoduché riešenia a jasné pokyny na fungovanie v súčasnom každodennom živote. Vo svete presýteného technikou a v dôsledku nahromadených informácií (škola, média, rovesníci) sú často stratení. Čoraz viac mladých ľudí je nevedomky vťahovaných do situácií, ktoré môžu vážne zmeniť ich život, alebo viesť do stavu depresie.

Vzdelávacie inštitúcie by nemali uspokojovať svoju potrebu moci nad žiakom, ale rozvíjať v ňom tie osobnostné vlastnosti, vďaka ktorým si v živote poradí sám. Existuje veľa možných cieľov vzdelávania a rozvoja. Veľmi optimisticky vyznieva zoznam, ktorý navrhuje Bauer: [...] entuziazmus, kreativnosť, vynaliezavosť, ochota nezištne pomôcť, kritické myslenie, pracovitosť, vytrvalosť, nepodplatiteľnosť, schopnosť riešiť konflikty, empatia, česťnosť a fyzická zdatnosť (Bauer, 2015, s. 22).

Niektoré témy vo výchove k bezpečnosti by mali byť podporené návštevami štátnych inštitúcií, ktoré sa bezpečnosťou zaoberajú. To na jednej strane zatriaktívni obsah výučby a na druhej strane to umožní lepšie pochopenie podstaty bezpečnosti štátu ako aj princípy jej praktickej realizácie napr. zásahu záchranných zložiek (rýchla zdravotnícka pomoc, hasičský a záchranný zbor a pod.).

Problematika záchrany života a zachovania zdravia predstavuje veľmi zložité a multidisciplinárne záležitosti. Priama výučba môže byť doplnená ďalšími aktivitami:

- návšteva v zariadeniach rýchlej zdravotnej pomoci,
- prednášky, ukážky a stretnutia s policajtmi, mestskými policajtmi, hasičmi, záchranármi, vojakmi, ekológmi, psychológmi a pod.,
- účasť na súťažiach, ktorých obsah je v súlade s predmetom výchovy k bezpečnosti.

Učiteľ, ktorý zodpovedá za výchovu k bezpečnosti, by sa mal oboznámiť so základnou myšlienkou tohto vzdelávania a pochopiť jej miesto vo vzdelávacom programe v príslušnom stupni vzdelávania. Žiaľ pomerne často sa v učiteľskej komunite objavuje požiadavka na „prepracovanie učebnice“, pritom učebnica by mala byť iba nástrojom na dosahovanie cieľov výučby. Ak učiteľovi príslušný nástroj nevyhovuje, nech vymení nástroj. Ak totiž bude učiteľ robiť tak ako obvykle, dosiahne to čo obvykle.

Výhody alternatívneho vzdelávania by sa mali využiť aj vo využívaní dovtedajších skúseností žiakov a učiteľov v kontexte znalostí hrozieb a výziev bezpečnosti človeka. V tom prípade je potrebné využívať konštruktivistický prístup, v ktorom človek vníma realitu cez prizmu skúseností získaných v každodennom živote. Tejto realite priradí určitý význam a ten je základom jeho konania. V tom objavujeme interaktívny model didaktického procesu – nielen učiteľ je aktívnym predmetom. Z tohto prístupu navyše vyplýva potreba vytvárať také podmienky vzdelávania, v ktorých sa žiak stáva výskumníkom, objaviteľom, osobou plne zapojenou do realizácie úloh, cvičení či projektov (Gaľaš, 2016, s. 9 -13).

Výhody alternatívneho vzdelávania v oblasti bezpečnosti človeka značne narastajú pri čelení takým problémom ako sú: dehumanizácia, využívanie teoretických poznatkov v praxi, vzdelávanie a medziľudské vzťahy, postupná deštrukcia životného prostredia či chápanie permanentných vojen na náboženskom, ideologickom či kultúrnom pozadí.

Uplatňovanie alternatívneho vzdelávania môže byť taktiež prepojené s doplnkovými aktivitami v oblasti formovania bezpečnosti človeka, alebo zmenami už realizovaného procesu. Môžu sa týkať zmien v obsahu učebných osnov predmetu (predmetov), metodiky výučby, profesionality osôb realizujúcich výučbu, vybavenia, organizácie výučby atď.

Úlohou výchovy k bezpečnosti je formovať úplne vyspelú ľudskú osobu, schopnú uvedomelej, zodpovednej a tvorivej činnosti zameranej na čelenie rizikám vyplývajúcim zo života v konkrétnom spoločenstve. Takéto vzdelávanie by malo v prvom rade zdôrazňovať nezávislosť myslenia a konania, podporovať kritické myslenie a tvorivú činnosť. Tieto emancipačné aktivity by však mali úzko súvisieť s adaptačnými úlohami. Nejde o to aby mladý človek žil mimo okolitú realitu, ani o to, aby sa vytvárala neprekonateľná socializačná medzera, vďaka ktorej by nová generácia žila v úplne inom svete ako ich rodičia (Melosik – Szkudlarek, 2009, s. 37).

Alternatívne vzdelávanie je pre vzdelávací proces základom konečných zmien. Učenie sa v ňom prebieha neoddeliteľne od získavaných skúseností, v nadväznosti na skutočné autentické medziľudské stretnutia. Každý je strojom svojich úspechov i neúspechov a svoju identitu objavuje na základe prijatých rozhodnutí, realizovaných výberov, vyskúšania reálnych vecí a poznávania sveta v praxi.

Alternatívne vzdelávanie vytvára možnosť pripravovať deti a mládež na život v podmienkach rizika, neistoty a nespoľahlivosti. Tieto aktivity by sa mali predovšetkým zamerať na výchovu v občianskej, komunikačnej a ekologickej oblasti ako aj v oblasti zdravého životného štýlu. Nevyhnutným je aj prvok vzdelávania a prípravy na prácu a život v moderných podmienkach. Tak aby sme sa vymanili zo súčasného vzdelávania detí a mládeže v tradičnom líniovom štandardizovanom systéme, ich selektovaním a vylúčením z možnosti dosiahnutia úspechu v živote. Ako občania stále umožňujeme vládom aby nesúhlasili so zavádzaním zmien a výtvarných vedy a aby ideologicky centralizovali vzdelávanie do tzv. verejného školstva (Nowakowska-Siuta - Śliwerski, 2015).

Úlohou výchovno-vzdelávacích inštitúcií je taktiež tvorenie kultúry bezpečnosti, ktorá sa odráža v postoji školského prostredia k bezpečnostnému riziku a hrozbám ako aj k hodnotám, ktoré sa v tejto súvislosti považujú za dôležité. Vysoká kultúra bezpečnosti neodmysliteľne súvisí s postojmi k ľudskému životu a zdraviu. Vysokú úroveň kultúry bezpečnosti je možné charakterizovať aj postojom konkrétneho človeka k rizikám a hrozbám a udržiavaním správnej rovnováhy medzi nevyhnutným rizikom, ktoré je neodmysliteľnou súčasťou činnosti človeka, a zaistením bezpečnosti a ochrany pred hrozbami. Formovanie požadovanej kultúry bezpečnosti v prostredí života a fungovania človeka musí byť nepretržitým procesom, pretože skutočná zmena správania sa je zložitá a vyžaduje si čas.

ZÁVER

V súčasnosti je mimoriadne dôležité pochopiť hrozby, ktorým čelíme a následne ako pristúpime, predovšetkým pri mladej generácii, k tomu ako s nimi bojovať. Alternatívne spôsoby formovania bezpečnosti človeka v kontexte implementácie problematiky hrozieb v prostredí škôl sú skutočne výzvou. Je logické, že týmto spôsobom nie je možné vzdelávať celú populáciu. Je avšak možné mnohé zo zmieňovaných zásad aspoň čiastočne implementovať aj do štátnych školských programov.

Je zrejmé, že alternatívne spôsoby formovania bezpečnosti človeka v školskom prostredí je možné uplatňovať na takmer všetky hrozby zmienené v prvom bode tohto článku. Je možné tvrdiť, že drvivá väčšina poznatkov v oblasti bezpečnosti človeka sa dá využiť v nevojenskej časti hrozieb. Určite sa týka bezpečnosti a rozhodne menej obrany do ktorej spadajú predovšetkým vojenské hrozby.

Mnohí vedci, zaoberajúci sa problematikou výchovy k bezpečnosti, upozorňujú, že v súčasných vzdelávacích podmienkach je veľmi dôležité zvyšovať povedomie o hrozbách a popularizovať poznatky o bezpečnosti a obrane, ako aj možné schopnosti praktického postupu v podmienkach ich výskytu (Kunikowski - Szmikowski, 2012, s. 77).

Alternatívne spôsoby formovania bezpečnosti človeka, ktoré by sa mali realizovať v oblasti výchovy k bezpečnosti, sa týkajú profylaktických a preventívnych programov, športovo-obranných táborov, strelníc, študijných pobytov v inštitúciách zaoberajúcich sa lokálnou bezpečnosťou. Alternatívnosť vzdelávania v oblasti bezpečnosti obsahuje aj predpoklad pre zmeny v základných učebných osnovách predmetov, ktoré majú na zmienenú oblasť vplyv. Či už v podobe samostatného predmetu (v Poľsku napr. edukacja dla bezpieczeństwa), alebo ako súčasť iných predmetov (na Slovensku napr. občianska výchova, či informatika). Ide o príslušný obsah, zásady, metodiky vykonávania vyučovacích hodín a profesionalitu učiteľa.

Realizácia výchovy k bezpečnosti by sa mala zamerať hlavne na prípravu a získavanie odolnosti mládeže voči hrozbám a vytváranie zručností a psychických síl potrebných na odolávanie hrozbám. Niet pochyb o tom, že vzdelávanie, spolu s ostatnými hodnotami, prispieva k formovaniu bezpečnosti a má veľký potenciál ovplyvňovať pocit bezpečnosti.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- BAUER, Joachim. 2015. Co z tą szkołą? Siedem perspektyw dla uczniów nauczycieli i rodziców. Warszawa : Dobra Literatura, 160 s. ISBN 9788365223258.
- BIAŁOSKÓRSKI, Robert. 2010. Wyzwania i zagrożenia bezpieczeństwa XXI wieku. Warszawa : Wyższa Szkoła Cła i Logistyki, 192 s. ISBN 978-83-89226-79-2.
- BRŠIAK, Viliam. 2012. Cesty ku zdraviu. Žilina : GEORG, 68 s. ISBN 978-80-89401-87-1.
- CEKIERA, Czesław. 1999. Człowiek wobec biologicznych i psychologicznych zagrożeń końca XX wieku. In: *Dzieci i młodzież wobec zagrożeń dzisiejszego świata*. Poznań : Eruditus, 270 s. ISBN 978-83-7850-064-3.
- CIEKANOWSKI, Zbigniew. 2010. Rodzaje i źródła zagrożeń bezpieczeństwa. In *Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza*. roč. 2010, č. 1, s. 29-46. ISSN 1895-8443
- DWORECKI, Stanisław. 2001. Zagrożenia bezpieczeństwa państwa. Warszawa : AON, 261 s. ISBN 83-88062-02-6.
- FISCHER, Kurt W. 2009. Mind, brain, and education: Building a scientific groundwork for learning and teaching. In *Mind, Brain, and Education*. roč. 2009, č. 3, s. 3-16. ISSN 1751-228X. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1751-228X.2008.01048.x>

- GAJDOŠOVÁ, Eva. 2015. KYBERŠIKANOVANIE – nový fenomén nového storočia. In: *Predchádzajme kyberšikane*. Bratislava : ÚVZ SR, s. 6-10. ISBN 978-80-7159-222-8.
- GLEN, Andrzej. 2011. Zagrożenia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. In: *Edukacja na rzecz bezpieczeństwa*. Warszawa : AON. ISBN 978-83-932532-1-0.
- GAŁAŚ, Mieczysław. 2016. (Re)konstruowanie edukacji. Teoria i praktyka pedagogiki konstruktywistycznej. In: *Refleksje*. roč. 2016, č. 6. s. 8-15. ISSN 1425-5383.
- GIERSZEWSKI, Janusz. 2013. Bezpieczeństwo społeczne. Studium z zakresu teorii bezpieczeństwa narodowego. Warszawa : Dyfin, 441 s. ISBN 978-83-764-1855-1.
- HOŁYST, Brunon. 2014. Zagrożenia ładu społecznego. Warszawa : PWN, 472 s. ISBN 9788301173104.
- HUNTINGTON, Samuel P. 2001. Střet civilizací. Boj kultur a proměna světového řádu. Praha : Rybka Publishers, 445 s. ISBN: 80-86182-49-5.
- IVANČÍK, Radoslav. 2012. Teoreticko-metodologický pohľad na bezpečnosť. In: *Krízový manažment 1/2012*, s. 5-14. ISSN: 1336-0019.
- KACZMAREK, Julian – ŁEPKOWSKI, Wojciech – ZDRODOWSKI, Bogdan. 2008. Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego. Warszawa : AON, 182 s. ISBN 80-7203-589-4.
- Krátký slovník slovenského jazyka. 2003. Bratislava : Veda, ISBN 80-224-0750-X.
- KUNIKOWSKI, Jerzy – SZMITKOWSKI, Paweł. 2012. Problem zagrożeń w edukacji dla bezpieczeństwa. In: *Uwarunkowania procesu edukacji dla bezpieczeństwa*, Siedlce : UPH w Siedlcach.
- LORANTY, Krzysztof. 2011. *Zagrożenia bezpieczeństwa*. Perspektywa psychospołeczna. In: *Zeszyty Naukowe Akademii Obrony Narodowej*. roč. 2011, č. 2(83), s. 429-445. ISSN 0867-2245.
- MELOSİK, Zbyszko – SZKUDLAREK, Tomasz. 2009. Kultura, tożsamość i edukacja. Migotanie znaczeń. Kraków : Impuls, 134 s. ISBN 978-83-7850-350-7.
- NIEMIEC, Jerzy. 2008. Edukacja wobec zagrożeń. In: *Dziecko a zagrożenia współczesnego świata*. Lublin : UMCS, 299 s. ISBN 978-83-227-2918-2.
- NOWAKOWSKA-SIUTA, Renata - ŚLIWERSKI, Bogusław. 2015. Racjonalność procesu kształcenia. Studium z polityki oświatowej i pedagogiki porównawczej. Kraków : Impuls, 252 s. ISBN: 978-83-8095-077-1.
- PETROVA, Elitsa. 2016. Leadership Theories in the Modern Security. In: *Security Review*. 1/2016, s. 3-13.
- PETRUFOVÁ, Mária – BELAN, Lubomír. 2015. Modelovanie správania sa jednotlivcov a davu v krízových situáciách. Ostrowiec Świętokrzyski : Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Świętokrzyskim, 193 s. ISBN 978-83-64557-13-2.
- SENNETT, Richard. 2010. Kultura nowego kapitalizmu. Warszawa : Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA SA, 176 s. ISBN 978 -83 -7495-785-4.
- SZWEDA, Edmund. Bezpieczeństwo społeczności lokalnych. Najbliżej człowieka. Warszawa : Dyfin, 188 s. ISBN 978-83-8085-138-2.

- ŚLIWERSKI, Bogusław - ROZMUS, Andrzej. 2018. Alternatywy w edukacji. Kraków : Impuls, 320 s. ISBN 978-83-8095-440-3.
- ŚCIBIOREK, Zbigniew – WIŚNIEWSKI, Bernard – KUC, Rafał – DAWIDCZYK, Andrzej. 2017. Bezpieczeństwo wewnętrzne. Podręcznik akademicki. Toruń : Adam Marszałek, 505 s. ISBN 978-83-8019-735-0.
- ŠÚKL. 2010. Glosár odborných termínov. [cit. 2021-01-30]. Dostupné na internete: <Glosár odborných termínov | ŠÚKL (sukl.sk)>
- ZACHER, Lech W. 2009. *Odrealnienie* człowieka i jego świata. Wstępne refleksje i uwagi. In: *Człowiek a światy wirtualne*. Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 31-41. ISBN 978-83-226-1793-9.

Dr. Hab. Andrzej PIECZYWOK
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
85-671 Bydgoszcz, ul. ks. J. Poniatowskiego 12
telefon: +48 523 259 240
e-mail: a.pieczywok@wp.pl

doc. Ing. Ivan MAJCHÚT, PhD.
Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika
Demänová 393, 031 01 Liptovský Mikuláš
telefon: +421 960 422 620
e-mail: ivan.majchut@aos.sk

VÝSKUM KVALITY ŽIVOTA PRÍSLUŠNÍKOV POLICAJNÉHO ZBORU A OZBROJENÝCH SÍL SLOVENSKEJ REPUBLIKY Z POHLADU SOCIÁLNEHO ZABEZPEČENIA

Radoslav IVANČÍK

RESEARCH OF THE QUALITY OF LIFE OF MEMEBRS OF POLICE FORCE AND ARMED FORCES OF THE SLOVAK REPUBLIC FROM THE PERSPECTIVE OF SOCIAL SECURITY

HISTÓRIA ČLÁNKU

Doručený: 15. 02. 2021

Schválený: 31. 05. 2021

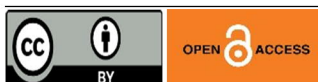
Vydaný: 30. 06. 2021

ABSTRACT

Police officers and professional soldiers represent a unique, special, distinctive, and irreplaceable resource, necessary for the successful functioning of the Police Force and the Armed Forces of the Slovak Republic – organizations directly involved in ensuring the security and defence of the state and its inhabitants. It is they who, with their work, activities, will and commitment, not only participate in the creation of strategies, intentions, and directions of development of both organizations, but also ensure the fulfilment of their mission and the achievement of set goals. Managing the successful and effective functioning of both armed security corps and achieving the desired results requires the constant development of human resources, their management, motivation and ensuring an adequate quality of life for police officers and professional soldiers and their families – corresponding to the demands and risks arising from the police and military professions. One of the key elements in ensuring a satisfactory quality of life is a special social security system. Therefore, the primary scientific goal of the presented study is a comparative analysis of the current development of opinions of members of the Police Force and the Armed Forces of the Slovak Republic on the quality of their lives in terms of their social security benefits.

KEYWORDS

Quality of life, social security, police officers, professional soldiers, Police Force, Armed Forces of the Slovak Republic.

© 2021 by Author(s). This is an open access article under the Creative Commons Attribution International License (CC BY). <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

ÚVOD

V súčasnom dynamicky sa vyvíjajúcom a neustále sa meniacom prostredí sa otázky bezpečnosti dostávajú čoraz viac do popredia, a to bez ohľadu na oblasť, ktorej sa dotýkajú. Bezpečnosť totiž patrí medzi základné a nevyhnutné podmienky rozvoja každej spoločnosti.

Aj preto jednou z hlavných úloh Slovenskej republiky (ďalej len „SR“), ako zvrchovaného, demokratického a právneho štátu, je zaručiť v súlade s jej bezpečnostnými záujmami jej vnútornú a vonkajšiu bezpečnosť. Na plnení tejto úlohy sa zásadným spôsobom podieľajú najmä ozbrojené sily, bezpečnostné zbory, hasičské a záchranné zbory, civilná ochrana a záchranné služby v súčinnosti s ministerstvami, ostatnými ústrednými orgánmi štátnej správy a orgánmi miestnej štátnej správy a samosprávy. Z uvedených zložiek nenahraditeľné miesto majú a nezastupiteľné úlohy plnia Policajný zbor (ďalej len „PZ“) a Ozbrojené sily Slovenskej republiky (ďalej len „OS“).

PZ je ozbrojený bezpečnostný zbor, ktorý plní v podmienkach SR špecifické poslanie. Jeho dôležitosť a jedinečnosť sa primárne odvíja od zaisťovania predovšetkým vnútornej bezpečnosti, vnútorného poriadku, boja proti zločinnosti, vrátane jej organizovaných foriem a medzinárodných foriem, ochrany životov, zdravia a majetku obyvateľov SR a plnenia úloh, ktoré pre PZ vyplývajú z medzinárodných záväzkov SR (Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore). PZ zároveň plní množstvo ďalších úloh vychádzajúcich z príslušných zákonov, predpisov a interných normatívnych aktov. Participuje napríklad na zaisťovaní vonkajšej bezpečnosti štátu, na regulácii spoločenských vzťahov prostredníctvom dodržiavania zákonov, na poskytovaní služieb občanom, na plnení úloh v čase výnimočného stavu alebo núdzového stavu a pod.

OS predstavujú rozhodujúci výkonný prvok systému obrany SR. Hlavnou úlohou OS je zaručovať obranu SR a bezpečnosť štátu pred vonkajším ozbrojeným napadnutím cudzou mocou a plniť záväzky vyplývajúce z medzinárodných zmlúv, ktorými je SR viazaná. K prioritným úlohám patrí aj participácia na zachovávaní verejného poriadku a bezpečnosti štátu, jeho zvrchovanosti, územnej celistvosti a nedotknuteľnosti jeho hraníc. Poslaním a povinnosťou OS je tiež zúčastňovať sa na plnení úloh v čase výnimočného stavu alebo núdzového stavu, pri ktorom sú ohrozené životy a zdravie osôb alebo majetok a spolupracovať pri odstraňovaní následkov. OS v rámci poskytovania humanitárnej pomoci a v rámci vojenských cvičení plnia úlohy aj mimo územia SR. Ak to vyplýva zo záväzkov z medzinárodných zmlúv, ktorými je SR viazaná, plnia tiež úlohy v mierových pozorovateľských misiách Organizácie Spojených národov, Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe a Európskej únii a úlohy v rámci vojenských operácií medzinárodných organizácií (napr. operácií vedených Severoatlantickou alianciou).¹

¹ *Bližšie pozri: Zákon č. 321/2002 Z. z. o Ozbrojených silách Slovenskej republiky; IVANČÍK, R. – JURČÁK, V. 2014. Kausalita participácie Ozbrojených síl Slovenskej republiky v operáciách medzinárodného krízového manažmentu a jej finančné aspekty. Ostrowiec Świetokrzyski : Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości, 2014; BUČKA, P. a kol. 2019. Profesionálne využitie vojakov OS SR v operáciách MKM. In Manažment ľudských zdrojov v ozbrojených silách, bezpečnostných a záchranných zboroch : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika. 2019; ŽÍDEK, R. – MAJCHÚT, I. 2015. Ozbrojené sily demokratického štátu. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2015; alebo BUČKA, P. – RIŠIANOVÁ, A. 2010. Účasť Ozbrojených síl Slovenskej republiky v mierových operáciách. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2010.*

Úroveň naplňania tohto náročného a zodpovedného poslania a zákonom stanovených úloh podmieňuje úspešnosť výkonu policajných a vojenských činností, a tým aj celkovú spokojnosť občanov s prácou polície a ozbrojených síl. Aby PZ a OS dosahovali požadované ciele, plnili zadané a z legislatívy vyplývajúce úlohy, aby boli obe úspešné a rešpektované organizácie, je nevyhnutné, aby disponovali adekvátnymi ľudskými zdrojmi, čiže adekvátnym policajným² a vojenským³ personálom, a to nielen z hľadiska kvantity, ale aj kvality.

Z uvedeného preukázateľne vyplýva, že prvoradým predpokladom a zároveň nevyhnutnou podmienkou pre úspešné plnenie úloh stanovených policajnej a vojenskej organizácii v oblasti zaistovania vnútornej a vonkajšej bezpečnosti štátu, obrany slobody, nezávislosti, demokratického zriadenia a teritoriálnej integrity SR, ako aj obrany a ochrany jej občanov, majetku a životného prostredia, je dostatočný počet kvalitných a kvalifikovaných príslušníkov PZ a OS v štátnej službe. To v konečnom dôsledku predpokladá vysokú personálnu naplnenosť vo všetkých organizačných zložkách a na všetkých úrovniach vedenia a riadenia PZ a velenia a riadenia OS kompetentnými, vzdelanými, vycvičenými a policajnému aj vojenskému povolaniu náležite fyzicky zdatnými, psychicky odolnými a zdravotne schopnými policajtmi a profesionálnymi vojakmi.

Úroveň personálnej naplnenosti a miery stabilizácie práve skúseného, kvalitného, vzdelaného a odborne, fyzicky i psychicky pripraveného a vycvičeného policajného a vojenského personálu je významným spôsobom ovplyvnená spokojnosťou, resp. nespokojnosťou policajtov a profesionálnych vojakov s kvalitou ich života v úzkej nadväznosti na ich povolanie, predovšetkým na vytvorené pracovné podmienky (finančné, materiálne, sociálne a pod.). Miera tejto spokojnosti či nespokojnosti sa následne úmerne odráža aj na ich záujme (ochote) dlhodobo vykonávať štátnu službu v PZ a OS, resp. zotrvať v služobnom pomere policajta a profesionálneho vojaka, a tým stabilizovať oba ozbrojené bezpečnostné zbory z personálneho hľadiska.

Jeden z rozhodujúcich prvkov zabezpečenia adekvátnej kvality života policajtov a profesionálnych vojakov a ich rodín – zodpovedajúcej nárokom a rizikám vyplývajúcim z policajného a vojenského povolania – predstavuje osobitný systém sociálneho zabezpečenia vychádzajúci zo zákona č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „Zákon č. 328/2002 Z. z.“).⁴ V úzkej súvislosti s ním a v kontexte nevyhnutnej potreby úspešného fungovania policajnej aj vojenskej organizácie tak vystupuje do popredia významný teoreticko-praktický a výskumný

² Bližšie pozri: PAJPACHOVÁ, M. – BARIČIČOVÁ, Ľ. 2014. *Mäkké faktory úspechu policajnej organizácie ako nenahraditeľný zdroj jej prosperity*. In *Manažment podnikania a vecí verejných – dialógy: vedecko-odborný časopis Slovenskej akadémie manažmentu*. Bratislava: SAM, 2014, č. 26. s. 59-71; alebo BARIČIČOVÁ, Ľ. – PAJPACHOVÁ, M. 2016. *Policajná organizácia ako garant vnútornej bezpečnosti*. In *Právni a bezpečnostní prostredí Evropské unie v teritoriální optice vybraných zemí stredoevropského prostoru*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2016. s. 18-26.

³ Bližšie pozri: BELAN, L. – PETRUFOVÁ, M. – VARECHA, J. *Manažment vo vojenstve*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2019.

⁴ Bližšie pozri: Zákon č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

problém týkajúci sa tohto kľúčového faktora determinujúceho stabilizáciu policajtov a profesionálnych vojakov v štátnej službe. Primárnym cieľom výskumu bolo preto zistiť akú vysokú dôležitosť pripisujú samotní policajti a profesionálni vojaci sociálnemu zabezpečeniu a benefítom z neho vyplývajúcim pre výkon ich štátnej služby a zotrvanie v nej.

V tomto ponímaní, ako aj v súlade so zásadami bezpečnostného a sociologického výskumu a, pochopiteľne, tiež v nadväznosti na prebiehajúce zmeny v bezpečnostnom⁵ a sociálno-ekonomickom⁶ prostredí, je hľadanie odpovedí na položené výskumné otázky v úzkej korelácii s nepretržitou potrebou poznania a hodnotenia aktuálneho vývoja relevantných ukazovateľov a faktorov ovplyvňujúcich úroveň spokojnosti príslušníkov PZ a OS s kvalitou ich života v nadväznosti klesajúcu atraktivitu a prestíž policajného a vojenského povolania a badateľný pokles záujmu mladých ľudí o štátnu službu v PZ a OS.

1 ZÁKLADNÉ TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ SKÚMANIA KVALITY ŽIVOTA Z HĽADISKA SOCIÁLNEHO ZABEZPEČENIA

V priamej súvislosti s už zmieneným dynamickým vývojom ľudskej civilizácie a výraznými zmenami, ktoré prebiehajú predovšetkým v posledných troch desaťročiach nielen v bezpečnostnej a politickej, ale aj v sociálno-ekonomickej a v ďalších sférach života ľudskej spoločnosti, je možné registrovať v ostatných rokoch zvýšený záujem odbornej i laickej verejnosti o kvalitu života ľudí. Napriek tomu, že ide pre jeho mnohorozmernosť a komplexnosť o pomerne ťažko uchopiteľný koncept,⁷ kvalita života sa postupne stáva predmetom vedeckého výskumu viacerých vedných disciplín, ako napríklad sociológie, psychológie, ekonómie, geografie, medicíny, environmentalistiky a niektorých ďalších. Jednotlivé výskumy siahajú od tém súvisiacich so snahami o pochopenie ľudskej existencie, zmyslu života a samotného bytia až po hľadanie kľúčových faktorov ovplyvňujúcich život ľudí a jeho kvalitu. Skúmajú sa pritom najmä finančné, materiálne, sociálne, psychologické, duchovné, environmentálne, geografické a viaceré ďalšie podmienky a faktory, ktoré majú vplyv na kvalitu života ľudí, či už z hľadiska ich vplyvu na ľudstvo ako celok alebo na vybrané skupiny ľudí.

⁵ Bližšie pozri: NEČAS, P. – UŠIAK, J. 2010. *Nový prístup k bezpečnosti štátu na začiatku 21. storočia*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2010; alebo BREZULA, J. 2017. *Bezpečnostné aspekty tradičných a nových hrozieb súčasnosti*. In *Vojenské reflexie*, 2017.

⁶ Bližšie pozri: KORIMOVÁ, G. 2014. *Sociálna ekonomika a podnikanie*. Banská Bystrica : Belianum, 2014; alebo LUBELCOVÁ, G. 2012. *Sociálna ekonomika, koncepty, príležitosti, riziká*. In *Sociológia*, 2012, roč. 44, č. 1, s. 83-108.

⁷ Bližšie pozri: MASSAM, B. H. *Quality of Life: public planning and private living*. In *Progress in Planning*, 2002, s. 141-227; HANCOCK, T. *Quality of life indicators and the DHC*. 2016. [online] Dostupné na internete na: <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.462.4701&rep=rep1&type=pdf>>; alebo KOVÁČ, D. 2001. *Kvalita života – naliehavá výzva pre vedu nového storočia*. In *Československá psychologie*, 2001, s. 34-44.

1.1 Vymedzenie pojmu kvalita života

Podobne ako pri iných interdisciplinárnych a multidimenzionálnych pojmoch, aj v prípade kvality života je možné stretnúť sa v odbornej literatúre s množstvom najrôznejších vymedzení a definícií tohto pojmu. Svetová zdravotnícka organizácia považuje kvalitu života za mnohorozmerný konštrukt, pričom ju definuje ako človekom individuálne vnímanú životnú situáciu v kontexte určitej kultúry, určitého hodnotového systému a vo vzťahu k vlastným cieľom, očakávaniam, hodnotiacim kritériám a záujmom. Takto definovaná individuálna kvalita života je ovplyvňovaná telesným zdravím, psychickým stavom, stupňom nezávislosti, sociálnymi vzťahmi, ekonomickou situáciou a vlastnosťami životného prostredia (WHO, 1997, s. 1).

Vo Veľkom sociologickom slovníku (1996, s. 557) je kvalita života vymedzená ako pojem, ktorý označuje kvalitatívne parametre ľudského života, spôsobu života, životného štýlu a životných podmienok spoločnosti. Kvalita života podľa autorov slovníka zároveň predstavuje niečo, čo prekračuje obyčajné materiálne potreby, ktoré je možné uspokojiť zakúpením tovarov podľa ekonomickej situácie ľudí, ale sa vzťahuje aj na duchovné hodnoty. Johnston a kol. (1994, s. 493) chápu kvalitu života ako stav sociálnej pohody jednotlivca alebo skupiny ľudí, ktorý je identifikovaný určenými objektívnymi indikátormi.

Timoracký (2002) uvádza, že kvalita života je výsledkom vzájomného pôsobenia sociálnych, ekonomických, zdravotných a environmentálnych podmienok, týkajúcich sa rozvoja ľudí aj spoločnosti. Hartl a Hartlová (2000) zase ponímajú kvalitu života ako vyjadrenie pocitu životného šťastia. Zároveň na kvalitu života hľadajú ako na mieru seberealizácie a duševnej harmónie, t. z. mieru životnej spokojnosti, prípadne nespokojnosti.

Podľa Tokárovej (2003, s. 8) je možné pod kvalitou života rozumieť žiaducu (optimálnu) úroveň existencie, života jednotlivcov alebo skupín, ktorá je vyjadrená pomerom k štandardu, vyjadreného v dokumentoch určitej krajiny. Človek si podľa nej obsah pojmu kvality života uvedomuje najlepšie najmä vtedy, keď sa jeho životná situácia zásadným spôsobom zmení. Mení sa pritom jeho dovtedajšia sociálna pozícia a s touto zmenou sú poznamenané aj zmeny hodnôt. Podľa Mühlpachra (2005) kvalitu života možno vidieť ako mieru, v ktorej jedinec využíva možnosti svojho života.

Andráško (2006) považuje kvalitu života za fenomén, ktorý síce nie je priamo „uchopiteľný“, ale je možné sa mu priblížiť prostredníctvom vhodne zvolených ukazovateľov. Je tvorený zdieľanými charakteristikami prostredia a ich subjektívnym ohodnotením človekom, ktorý v tomto prostredí žije. Zatiaľ čo podmienky a vplyvy okolitého prostredia sú zväčša interpretované ako objektívna dimenzia kvality života, jej subjektívna dimenzia predstavuje súhrn takých subjektívnych vstupov každého človeka ako sú jeho temperament, názory a postoje, individuálny systém hodnôt alebo schopnosť adaptácie.

Jones (2002, s. 56) tieto dve základné dimenzie označuje ako externú (prostredie okolo nás) a internú (vyjadrenie toho, „čo sa deje v našich hlavách“). Bez ohľadu na to, ako

sú nazvané, potrebu kombinácií oboch zmienovaných dimenzií pre kvalitu života zdôrazňuje Massam (2002), a to v rámci jej chápania ako multidisciplinárneho komplexu.

Objektívna, resp. externá dimenzia kvality života teda predstavuje externé (vonkajšie) podmienky a vplyvy okolitého prostredia a životných okolností na život človeka, ktoré sa vo väčšine prípadov rozdeľujú na sociálne, ekonomické a environmentálne. Subjektívna, resp. interná dimenzia predstavuje súhrn vlastných (vnútorných) subjektívnych vstupov každého človeka v podobe jeho názorov, postojov, individuálneho systému hodnôt, schopnosti adaptácie, spôsobu percepcie okolitého prostredia, atď. (Ira, Andráško, 2007).

Hornák a Rochovská (2007, s. 57) tvrdia, že zachytiť komplexným spôsobom pojem kvalita života je z dôvodu jeho mnohorozmernosti veľmi obtiažne, až nemožné, ale v mnohých výskumných prácach sa nachádzajú určité použité indexy, indikátory alebo faktory, prostredníctvom ktorých sa výskumníci snažia zachytiť kvantitu i kvalitu „kvality života“. Adámek a Němec (2005, s. 8) uvádzajú, že výskumy, ktorými meriame kvalitu života sa robia najmä preto, aby sme porozumeli, v akej situácii sa nachádzame a aby sme dokázali porovnať mieru spokojnosti s kvalitou života v rôznych skupinách, vrstvách a častiach spoločnosti. Hancock (2016) tvrdí, že meranie kvality života je jeden zo spôsobov, ktorý nám umožňuje pochopiť ako sa máme (jednotlivci, skupiny a spoločnosť) a ako sa cítíme.

Na základe vyššie uvedeného možno konštatovať, že kvalitu života hodnotíme podľa subjektívnych a objektívnych indikátorov. Medzi objektívne indikátory môžeme zaradiť ekonomickú a sociálnu situáciu, zdravie a zdravotnú starostlivosť, zamestnanie, vzdelanie, rodinné vzťahy, prostredie a pod. Subjektívne indikátory sa odvíjajú od individuálneho vnímania a hodnotenia jednotlivých životných situácií. Sem je možné zaradiť subjektívnu spokojnosť človeka s jeho životom a tiež subjektívnu spokojnosť s miestom svojho života (Angelovič, 2013).

Vaďurová a Mühlpachr (2005) dodávajú, že kvalita života je ovplyvňovaná premennými ako sú napríklad psychosomatický stav jedinca, sociálne vzťahy, sociálno-ekonomická situácia, kultúra, hodnotový systém, vzťah človeka k jeho cieľom, očakávaniam, normám a obavám, alebo k vierovyznaniu a tiež jeho vzťah ku kľúčovým oblastiam jeho životného prostredia (sociálnym, ekonomickým, geografickým, environmentálnym a pod.).

Halečka (2002) na margo uvedeného prezentuje názor, že kvalita života ako taká neexistuje a svoj význam tento pojem nadobúda len vtedy, keď je vymedzené konkrétne prostredie, v ktorom je meraná alebo hodnotená. Kvalita života teda musí byť používaná (hodnotená) vždy v konkrétnom sociálnom, ekonomickom, geografickom alebo kultúrnom kontexte, t. z. v kontexte otázok aká, kde a pre koho je daná kvalita. Inými slovami, vždy je nutné si uvedomiť premenlivosť významu tohto pojmu, ktorá je podmienená miestom, časom, kultúrou, sociálno-ekonomickou situáciou a niekedy aj politickým systémom.

1.2 Vymedzenie sociálneho zabezpečenia ako nástroja manažmentu ľudských zdrojov

Manažment ľudských zdrojov ako jedna zo základných súčastí celkového manažmentu organizácie je v novom miléniu charakteristický novým, modernejším a progresívnejším manažérskym prístupom k personálu organizácie. Stáva sa jadrom riadenia organizácie, jeho najdôležitejšou zložkou, ktorá zdôrazňuje význam človeka, dôležitosť ľudskej pracovnej sily. Do jeho portfólia patrí všetko, čo sa týka ľudí v pracovnom procese. Zameriava sa na ich získavanie, vzdelávanie, formovanie, fungovanie a organizovanie, na ich finančné, materiálne a sociálne zabezpečenie, na ich koordináciu, usmerňovanie a spájanie ich činností, výsledkov ich práce, využívanie ich schopností a spôsobilostí, ako aj na ich pracovné správanie, plnenie pracovných úloh, vzťah k vykonávanej práci, organizácii a spolupracovníkom, a taktiež na ich osobné uspokojenie z vykonávanej práce a ich personálny, kariérny a sociálny rozvoj.

Z uvedeného dôvodu sa tejto problematike venuje zvýšená pozornosť zo strany kompetentných orgánov všetkých organizácií, rezorty vnútra a obrany SR⁸ nevynímajúc. Je to prirodzene dané tým, že význam ľudských zdrojov pre policajnú aj vojenskú organizáciu úmerne narastá so zvyšujúcimi sa nákladmi a investíciami, ktoré spoločnosť vkladá do rozvoja tejto oblasti v podmienkach štátnej správy. Na druhej strane, významnosť tohto zdroja rastie aj so zvyšujúcou sa hodnotou príslušníkov PZ a OS pre samotnú aplikačnú prax.

Jedným z primárnych cieľov manažmentu ľudských zdrojov, a zároveň aj základnou úlohou, je zabezpečiť, aby zamestnanci pracovali pre svoju organizáciu a plnili stanovené úlohy čo najefektívnejšie s maximálnym využitím svojich schopností a disponibilných zdrojov. Veľmi dôležitú úlohu pritom zohráva jeden z elementárnych nástrojov manažmentu ľudských zdrojov, ktorým je sociálne zabezpečenie.

Slovné spojenie sociálne zabezpečenie sa po prvýkrát použilo v roku 1935 v Spojených štátoch amerických v spojení s vtedajším zákonom „Social Security Act“, ktorého cieľom bolo v čo najvyššej možnej miere zmierniť následky spôsobené Veľkou hospodárskou krízou v 30. rokoch minulého storočia. O deväť rokov neskôr, v roku 1944, dostalo slovné spojenie sociálne zabezpečenie skutočný význam. V už spomínanom roku sa vo Filadelfii na Medzinárodnej konferencii práce za účasti zástupcov vlád, zamestnávateľov a pracovníkov zo 41 krajín dohodol zoznam rizík, na základe ktorých si sociálne zabezpečenie mohol občan uplatniť.

Pojem sociálne zabezpečenie je dnes používaný na celom svete, avšak jeho význam v jednotlivých krajinách je rozdielny, čo súvisí najmä s rozličnými ekonomickými, politickými a demografickými činiteľmi, taktiež s morálnymi a etnickými názormi, ako aj s tradíciami zaužívanými v jednotlivých krajinách. Obsah tohto pojmu je relatívne ľahko zrozumiteľný, nakoľko je tvorený najmä vzťahmi a prostriedkami, prostredníctvom ktorých spoločnosť

⁸ V prípade ministerstva vnútra kľúčové úlohy v oblasti manažmentu ľudských zdrojov a sociálneho zabezpečenia plní sekcia personálnych a sociálnych činností a odbor sociálneho zabezpečenia. V prípade ministerstva obrany kľúčové úlohy plní sekcia ľudských zdrojov a Vojenský úrad sociálneho zabezpečenia.

garantuje a poskytuje hmotné zabezpečenie občanom, ak z určitých dôvodov nie sú schopní pracovať, alebo ak sa dostali do situácie, že síce pracujú, avšak ich príjem je nedostačujúci pre pokrytie všetkých životných nákladov (Matlák, 2009, s. 40).

Všeobecne možno pod pojmom sociálne zabezpečenie chápať súbor inštitúcií, zariadení, opatrení a vzťahov, prostredníctvom ktorých sa uskutočňuje predchádzanie, zmierňovanie a odstraňovanie následkov sociálnych udalostí, v ktorých sa občania ocitli, prípadne sa mohli ocitnúť (Matlák, 2004, s. 32). Podľa Mackovej (2009, s. 32) sa sociálne zabezpečenie označuje aj ako súbor právnych, finančných a organizačných nástrojov a opatrení, ktorých cieľom je kompenzovať nepriaznivé finančné a sociálne následky rôznych životných okolností a udalostí ohrozujúcich uznané sociálne práva alebo im predchádzať.

Sociálne zabezpečenie je definované aj ako medzinárodným právom definovaný súbor inštitúcií a inštitútov, ktorý poskytuje ochranu a pomoc ľuďom v prípadoch ohrozenia zdravia, choroby, nezamestnanosti, zdravotného poškodenia, invalidity, pracovného úrazu, staroby, tehotenstva a materstva a úmrtia živateľa (Matoušek, 2003, s. 218). Gajdošíková s Rusínakom (1996, s. 153) prezentujú pojem sociálne zabezpečenie ako systém, ktorý zabezpečuje občana v čase jeho staroby, choroby, práceneschopnosti, v prípade úmrtia člena rodiny ako aj v prípade hmotnej núdze a sociálnej núdze.

Z hľadiska štruktúry ide o súbor zložený zo a) sociálneho poistenia, b) sociálnej podpory a c) sociálnej pomoci. Takéto delenie systému sociálneho zabezpečenia je typické predovšetkým pre európske krajiny, avšak aj mnohé iné krajiny sveta sa postupne dopracovali k takémuto deleniu.

a) Sociálne poistenie predstavuje jednu z najdôležitejších súčastí sociálneho zabezpečenia. Medzi charakteristické znaky patrí jeho všeobecná povaha, obligatornosť, teda povinnosť vzniku poistenia, osobná participácia na ňom, sociálna solidarita, štátna garancia solventnosti nositeľa poistenia a priebežné financovanie. Na sociálnom poistení, konkrétne na poisťných vzťahoch je budovaný celý sociálny systém. Jeho prioritou je chrániť obyvateľstvo pred zmenami v živote. Samotné sociálne poistenie je špeciálnou formou zabezpečenia, odlišujúcou sa od ostatných foriem sociálneho zabezpečenia. Ide o príspevkový systém, ktorý má taxatívne určené subjekty, napríklad zamestnanec, zamestnávateľ, živnostník, ktoré sú povinné platiť sociálne príspevky. Systém je niekedy dopĺňaný aj príspevkami, ktoré hradí štát. Systém sociálneho poistenia je zložený z niekoľkých subsystémov, do ktorých patrí napríklad nemocenské poistenie, dôchodkové poistenie, úrazové poistenie, zdravotné poistenie a poistenie v nezamestnanosti (Macková, 2009, s. 70).

b) Sociálna podpora predstavuje tú časť sociálneho zabezpečenia, prostredníctvom ktorej sa štát podieľa na pokrývaní nákladov na výživu a na ostatné základné osobné potreby občanov (Nový, 2005, s. 67). Je financovaná zo štátneho rozpočtu, zo všeobecných daňových prostriedkov. Ako sociálne poistenie, tak aj sociálna podpora má svoje základné znaky, z ktorých je možné spomenúť napríklad typickú celospoločenskú solidaritu, čiže výška dávok

je špecificky určovaná a príjemcovia týchto dávok nemusia do systému finančne prispievať. Kritériom na poskytnutie sociálnej dávky sú odôvodňujúce sociálne situácie. Štát napríklad v súvislosti s narodením dieťaťa garantuje rodičom istú kompenzáciu nevyhnutných nákladov na jeho výchovu. Ďalším príkladom môže byť strata jedného z rodičov úmrtím či rozvodom, kde štát prijíma legislatívne a sociálne opatrenia, aby bola rodina zabezpečená (Rievajová, 2006, s. 121).

c) Sociálna pomoc vyjadruje skutočnosť, kedy občan nie je zabezpečený dávkami sociálneho poistenia, nesplnil ani podmienky, aby mu vznikol nárok na štátne sociálne dávky, ale ocitol sa v situácii, kedy sa nedokáže zaopatriť sám. Sociálna pomoc je odlišná od sociálnej podpory a sociálneho poistenia individualizovanou aplikáciou, ktorá je podmienená sociálnou potrebnosťou, odkázanosťou a viazanosťou možnosťami subjektu, ktorý pomoc poskytuje. Predstavuje akúsi sociálnu solidaritu, dobročinnosť, resp. filantropiu (Rievajová, 2006, s. 13).

Sociálne zabezpečenie veľmi úzko súvisí so sociálnou politikou štátu. Tieto dva pojmy sú spoločne prepojené konkrétnym vzťahom, a to takým, že sociálne zabezpečenie tvorí jadro sociálnej politiky. Sociálna politika slúži na zabezpečovanie sociálneho rozvoja spoločnosti. Podľa Mackovej (2009, s. 15) predstavuje sociálna politika súbor opatrení, resp. aktivít, ktoré sústavne a cieľavedome smerujú k rozvoju každého jednotlivca (človeka), spôsobu jeho života, k zlepšovaniu životných podmienok všetkých obyvateľov danej krajiny, k zabezpečeniu sociálnej suverenity alebo ochrany (bezpečia) v rámci daných politických, ako aj ekonomických možností tej-ktorej krajiny a realizácia cieľov sociálnej politiky znamená realizáciu sociálnych práv občanov.

Matoušek (2003, s. 211) charakterizuje sociálnu politiku ako sústavné a cieľavedomé úsilie jednotlivých sociálnych subjektov o zmenu alebo udržanie a fungovanie sociálneho systému. Gajdošíková s Rusinákom (1996, s. 153) ju zasa definujú ako časť štátnej politiky, ktorá v súlade s celkovými zámermi spoločnosti sleduje dosiahnutie vymedzených, ale meniacich sa zámerov sociálneho rozvoja obyvateľstva, ako aj zabezpečovanie všestranného sociálneho rozvoja určitých častí a skupín obyvateľstva a jednotlivcov a realizáciu opatrení sociálnej politiky sa zabezpečuje uspokojovanie niektorých spoločnosťou uznávaných potrieb občana.

Za základ sociálnej politiky sa považuje jednotlivec ako taký, disponujúci svojimi jedinečnými vlastnosťami, potrebami či schopnosťami, a preto možno sociálnu politiku chápať aj ako súbor činností zameraných na dosiahnutie všestranného rozvoja jednotlivca a úsilie o dosiahnutie jeho primeranej kvality života.

2 SOCIÁLNE ZABEZPEČENIE PRÍSLUŠNÍKOV POLICAJNÉHO ZBORU A OZBROJENÝCH SÍL SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Osobitný systém sociálneho zabezpečenia príslušníkov PZ a OS môžeme zaradiť medzi najstaršie kontinuálne existujúce osobitné systémy so štátnou garanciou, t. j. s priamou

účasťou štátu. Dôvodom na jeho koncipovanie bol záujem štátu na personálnom zabezpečení jeho bezpečnosti a obrany a ochrany životov, zdravia a majetku jeho občanov. Jedným z rozhodujúcich dôvodov pre jeho zavedenie bola aj kompenzácia sociálnych rizík, ktoré môžu nastať kedykoľvek v súvislosti s výkonom štátnej služby policajtov a vojakov. Významné postavenie má zároveň tento osobitný systém aj v prípade kompenzácie za stratu na niektorých právach príslušníkov oboch ozbrojených bezpečnostných zborov, ako napr. v prípade zákazu podnikania, členstva v politických stranách a hnutiach či zákaz štrajku (Mezei a kol., 2018, s. 646).

Policajti i vojaci sa počas výkonu služobných povinností stretávajú s náročnými, rizikovými a mnohokrát aj kritickými situáciami, v ktorých sa od nich vyžaduje rýchlosť, rozhodnosť, odvaha, nasadenie a pod. Výkon štátnej služby v oboch organizáciách, policajnej i vojenskej, je vo všeobecnosti fyzicky a psychicky náročný a záťažový, a vzhľadom na to, že policajti i vojaci plnia významné a nezastupiteľné úlohy v záujme štátu, spoločnosti a občanov, kladú sa na nich vysoké nároky. V úzkej súvislosti s tým je preto potrebné zo strany spoločnosti vytvoriť pre príslušníkov PZ a OS také sociálno-ekonomické podmienky, ktoré zabezpečia im a ich rodinám zodpovedajúcu kvalitu života. Jedným z nástrojov, ktorý sa podieľa na vytváraní týchto podmienok je osobitný systém sociálneho zabezpečenia, ktorý zohľadňuje náročnosť a riziká výkonu štátnej služby policajtov a vojakov.

Systém sociálneho zabezpečenia príslušníkov PZ a OS predstavuje, ako už bolo naznačené vyššie, samostatný, organizačne nezávislý systém, ktorý nie je zahrnutý do všeobecného systému sociálneho poistenia, čo znamená, že sa na neho nevzťahujú všeobecne platné predpisy o sociálnom poistení. Vzhľadom na túto skutočnosť je nevyhnutná osobitná právna úprava. Aktuálne platným zákonom, ktorý normatívne upravuje tento osobitný systém, do ktorého sú zahrnutí príslušníci ozbrojených bezpečnostných zborov, je zákon č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Zákon nadobudol účinnosť 1. júla 2002 a súhrnne upravuje problematiku sociálneho zabezpečenia občanov, ktorí sú, resp. boli policajtmi a vojakmi a ich rodinných príslušníkov. Okrem príslušníkov PZ a OS sa tento zákon vzťahuje aj na príslušníkov Hasičského a záchranného zboru, Horskej záchranej služby, Národného bezpečnostného úradu, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže a tiež na ozbrojených príslušníkov Finančnej správy.

Zákon č. 328/2002 Z. z. legislatívne upravuje a komplexne rieši osobitný systém sociálneho zabezpečenia príslušníkov uvedených ozbrojených bezpečnostných a záchranných zborov, ktoré je tvorené a) nemocenským zabezpečením, b) úrazovým zabezpečením, c) výsluhovým zabezpečením a d) službami sociálneho zabezpečenia.

a) Nemocenské zabezpečenie zohráva veľmi dôležitú úlohu pri finančnom zabezpečení policajtov a vojakov v prípadoch vzniku istých sociálnych udalostí, ako sú napríklad úraz, choroba, tehotenstvo či materstvo. Ako jeden zo subsystemov sociálneho zabezpečenia má významný kompenzačný a motivačný charakter. Je totiž dôležité motivovať policajtov a vojakov k tomu, aby vstúpili do zdravotne rizikových podmienok výkonu

štátnej služby bez obáv, že by prípadné poškodenia ich zdravia pri vykonávaní štátnej služby malo nepriaznivý ekonomický dopad či už na samotných policajtov alebo vojakov, resp. na ich rodinných príslušníkov.

b) Úrazové zabezpečenie predstavuje subsystém sociálneho zabezpečenia, ktorý je taktiež formovaný spôsobom motivujúcim policajtov a vojakov k vstupu do nebezpečných a rizikových podmienok úzko spojených s výkonom štátnej služby. Má podobne ako úrazové zabezpečenie významný kompenzačný a motivačný charakter.

c) Výsluhové zabezpečenie ako ďalší zo subsystémov sociálneho zabezpečenia má silný motivačný, stimulačný a kompenzačný charakter. Jeho význam pre príslušníkov PZ a OS spočíva najmä v ich zabezpečení po skončení služobného pomeru z dôvodu straty alebo poklesu príjmu, keďže štátna služba je principiálne iba dočasným zamestnaním, a až na niektoré výnimky nemôže byť vykonávaná ako celoživotné povolanie. Predovšetkým fyzická náročnosť policajného a vojenského povolania znemožňuje policajtom a profesionálnym vojakom s pribúdajúcim vekom naplno vykonávať všetky činnosti spojené s výkonom štátnej služby.

d) Služby sociálneho zabezpečenia tvoria posledný subsystém sociálneho zabezpečenia, ktorého význam spočíva hlavne v podpore a zvyšovaní kvality života či zdravia policajtov a vojakov, ako aj v spoločenskom zhodnotení štátnej služby v PZ a OS. Účelom služieb sociálneho zabezpečenia je predovšetkým udržiavať dobrý zdravotný stav policajtov i vojakov a kreovať podmienky na podporu ich kvalitného života a rodinného zázemia.

Vo všetkých štyroch prípadoch ide o základné subsystémy, ktoré sú primárne formované tak, aby v potrebnej miere spoluvytvárali motivačné stimuly pre výkon služby v ozbrojených bezpečnostných zboroch a kompenzovali dôsledky špecifických sociálnych rizík a sociálnych udalostí vyplývajúcich z výkonu policajnej a vojenskej služby (napr. zvýšené riziko ochorenia alebo úrazu, stratu alebo podstatné zníženie pracovného príjmu po skončení služobného pomeru v dôsledku straty zamestnania, straty alebo zníženia pracovnej kvalifikácie a vekového znevýhodnenia v ďalšom pracovnom uplatnení, atď.).

Osobitná normatívna úprava systému sociálneho zabezpečenia pritom vychádza z nasledujúcich základných charakteristických znakov štátnej služby policajtov a vojakov:

- z dočasnosti služobného pomeru,
- z vysokej miery zdravotnej rizikovosti, ktorú nie je možné eliminovať a
- zo straty špecifickej kvalifikácie po skončení služobného pomeru (Mezei a kol., 2018, s. 647).

Zákon č. 328/2002 Z. z. bol počas uplynulých rokov niekoľkokrát novelizovaný. Jedna z najzásadnejších novelizácií⁹ nadobudla účinnosť dňa 1. mája 2013, pričom jej primárnym cieľom bola jednak úspora finančných prostriedkov vynakladaných z osobitných účtov

⁹ Bližšie pozri: Zákon č. 80/2013 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

spravovaných ministerstvami vnútra a obrany a jednak zvýšenie úrovne personálnej stabilizácie, t. j. udržanie predovšetkým skúsených, kvalitných a kvalifikovaných policajtov a vojakov v PZ a OS. Predmetná novela výrazným spôsobom upravila predovšetkým oblasť výsluhového zabezpečenia.

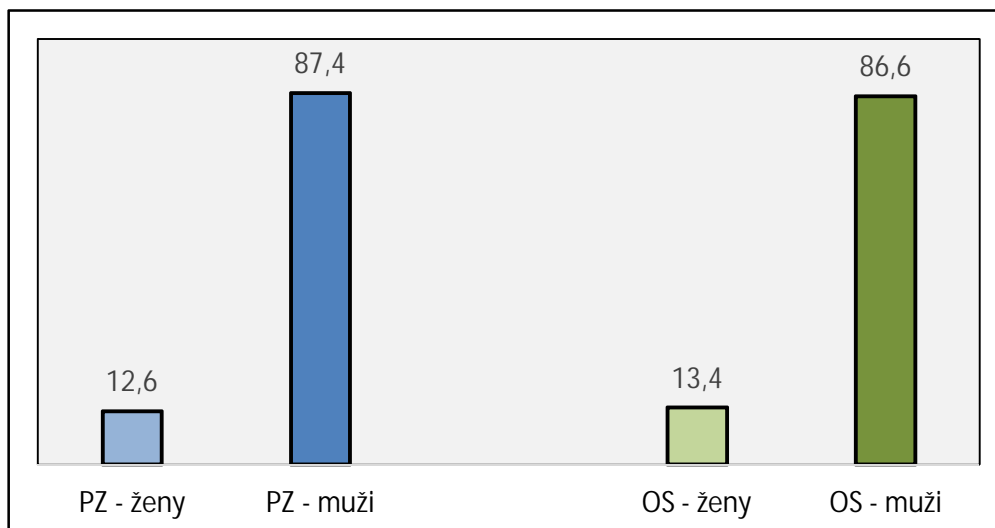
3 VÝSLEDKY VÝSKUMU A KOMPARÁCIE NÁZOROV PRÍSLUŠNÍKOV POLICAJNÉHO ZBORU A OZBROJENÝCH SÍL SLOVENSKEJ REPUBLIKY NA ICH SOCIÁLNE ZABEZPEČENIE

Jednou z najdôležitejších úloh každého štátu je zaistenie bezpečnosti a obrany jeho zvrchovanosti, nezávislosti, integrity, územnej celistvosti, nedotknuteľnosti štátnych hraníc a v neposlednom rade aj bezpečnosti a ochrany jeho obyvateľov, ich životov, základných ľudských práv a slobôd a taktiež ich majetku a životného prostredia. Všetky tieto mimoriadne významné, dôležité a náročné úlohy, pri ktorých dochádza k ohrozeniu zdravia a v určitých prípadoch aj života, spolu s tými, ktoré vyplývajú SR z rôznych medzinárodných zmlúv, dohôd a záväzkov, plnia príslušníci PZ a OS.

Skúmanie kvality ich života je mimoriadne dôležité nielen z toho dôvodu, že ide o štátnych zamestnancov plniacich vyššie uvedené úlohy v prospech štátu a jeho občanov, ale aj preto, že ich pracovné i mimopracovné prostredie sa postupne s vývojom spoločnosti mení. V podstate vo všetkých sférach života spoločnosti dochádza k zmenám, ktoré majú väčší či menší, pozitívny alebo negatívny vplyv na kvalitu života policajtov, vojakov a ich rodín. Rovnako tak dochádza ku kvalitatívnym zmenám v pracovnom živote a v pracovných podmienkach, čo má taktiež nepopierateľne výrazný dosah na celkovú kvalitu života príslušníkov PZ a OS. K faktorom, ktoré zásadným spôsobom ovplyvňujú kvalitu života policajtov a profesionálnych vojakov, patria, okrem bezpečnostných, politických, ekonomických, environmentálnych a kultúrnych, najmä sociálne faktory a z nich jedným z kľúčových je úroveň ich sociálneho zabezpečenia.

Cieľom realizovaného empirického výskumu bolo prispieť k vytvoreniu poznatkovej databázy na zabezpečenie splnenia vedeckovýskumnej úlohy týkajúcej sa výskumu vybraných aspektov kvality života príslušníkov PZ v rámci vedeckovýskumnej činnosti Akadémie Policajného zboru v Bratislave a v úzkej súvislosti s ňou k získaniu a porovnaniu názorov policajtov s názormi profesionálnych vojakov na vybrané aspekty sociálneho zabezpečenia. Terénna fáza výskumu sa uskutočnila v priebehu rokov 2019 a 2020. Pri koncipovaní techniky zberu údajov sa vychádzalo zo všeobecného modelu kvality života, pričom bolo vymedzených niekoľko základných oblastí kvality života, z ktorých každá sa merala prostredníctvom batérie stanovených indikátorov. Realizovaný výskum bol zameraný prioritne na hodnotenie aktuálneho stavu kvality života policajtov a profesionálnych vojakov.

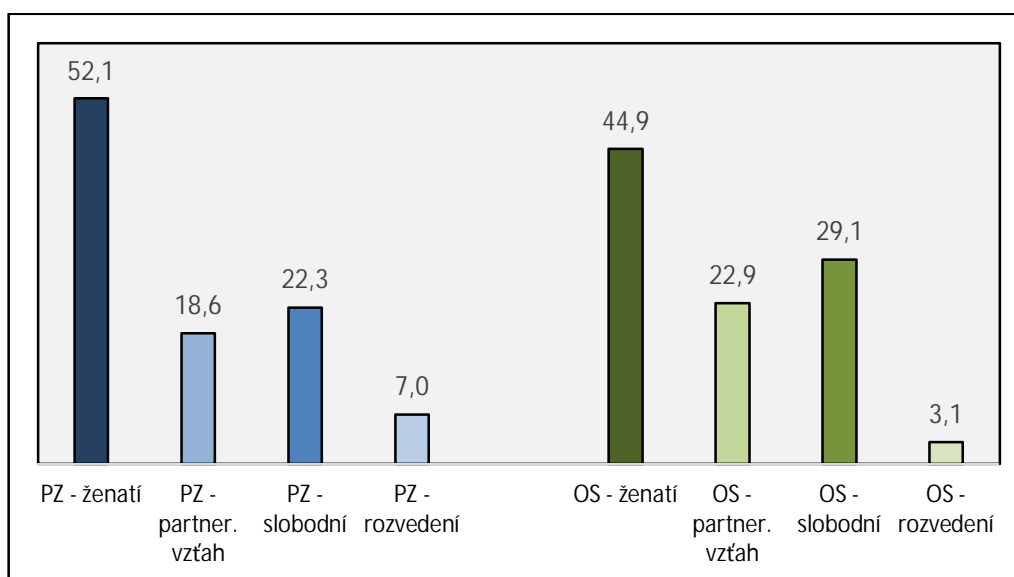
Výberové vzorky reprezentujú celú policajnú aj vojenskú organizáciu, všetky ich zložky a súčasti, tak z hľadiska teritoriálneho, ako aj organizačného. V rámci rodového zastúpenia sa výskumu zúčastnilo 12,6 % žien a 87,4 % mužov z radov PZ a 13,4 % žien a 86,6 % mužov z radov OS (graf 1).

Graf 1 Prehľad rodového zastúpenia respondentov výskumu

Zdroj: Vlastné spracovanie

Z aspektu hodnotenia rodinného stavu, najväčšie zastúpenie mali ženatí policajti (52,1 %) a vojaci (44,9 %). V partnerskom vzťahu v spoločnej domácnosti žije 18,6 % príslušníkov PZ a 22,9 % príslušníkov OS, zvyšok predstavovali slobodní policajti (22,3 %) a vojaci (29,1 %) a rozvedení príslušníci PZ (7,0 %) a OS (3,1 %) (graf 2). Z pohľadu dĺžky trvajúceho služobného pomeru v PZ a OS, najväčšie zastúpenie mali respondenti vykonávajúci štátnu službu 11 až 15 rokov, a to 32,1 % respondentov z radov PZ a 35,8 % respondentov z radov OS.

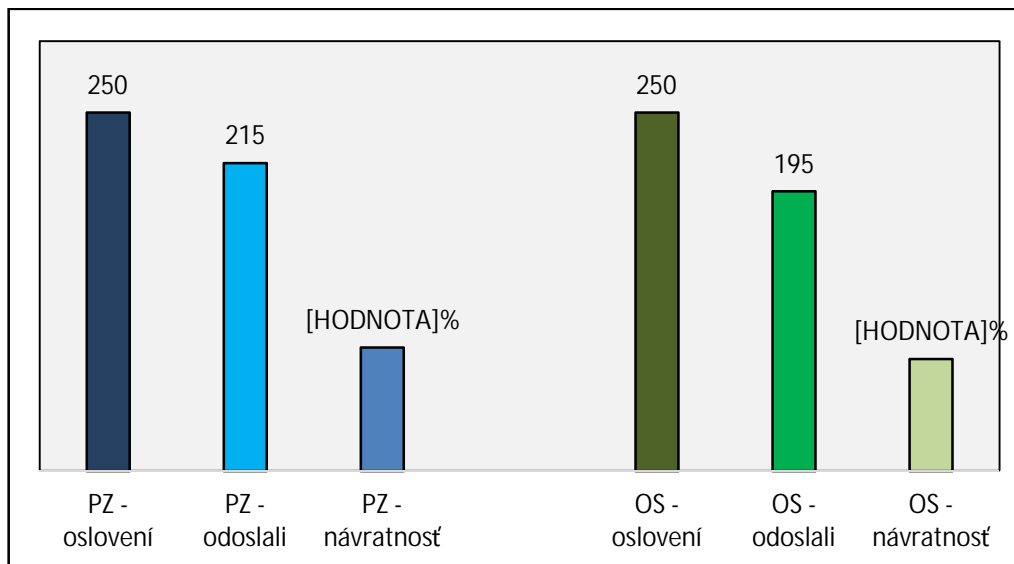

Graf 2 Prehľad rodinného stavu respondentov výskumu

Zdroj: Vlastné spracovanie

Celkovo bolo v rámci predmetného empirického výskumu oslovených po 250 príslušníkov PZ a OS, z ktorých na všetky otázky odpovedalo a kompletne vyplnený dotazník odovzdalo, resp. odoslalo 215 policajtov, čo predstavuje návratnosť na úrovni 86 %, a 195

profesionálnych vojakov, čo predstavuje návratnosť na úrovni 78 % (graf 3). Nižšia návratnosť bola spôsobená najmä plnením mimoriadnych služobných povinností a úloh vyplývajúcich z pretrvávajúcej nepriaznivej epidemiologickej situácie a opatrení prijatých na celoštátnej i rezortnej úrovni.

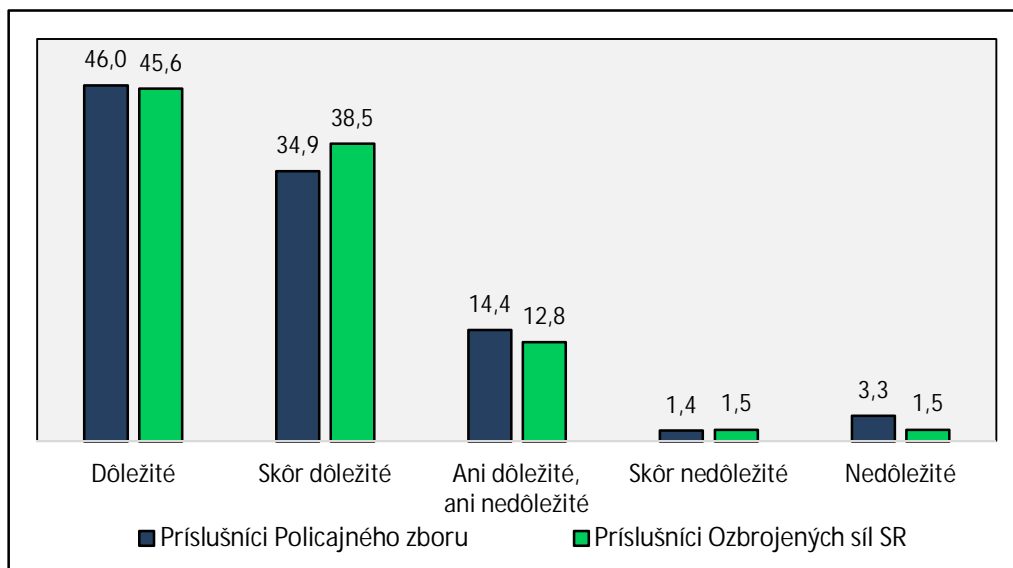
Graf 3 Prehľad o počtoch oslovených príslušníkov PZ a OS, odoslaných dotazníkoch a návratnosti dotazníkov

Zdroj: Vlastné spracovanie

3.1 Hodnotenie dôležitosti sociálneho zabezpečenia v rámci sociálno-ekonomických podmienok výkonu štátnej služby

V prípade hodnotenia aktuálneho stavu kvality života policajtov a profesionálnych vojakov z hľadiska sociálneho zabezpečenia prostredníctvom empirického výskumu, jedným z prvých krokov bolo posúdenie dôležitosti osobitného systému sociálneho zabezpečenia vychádzajúceho zo zákona č. 328/2002 Z. z. pre výkon štátnej služby v policajnej a vojenskej organizácii, resp. jeho dôležitosť pre dlhodobé zotrvanie (stabilizáciu) v nej. Respondenti z radov PZ a OS, v rámci použitej techniky zberu údajov, určovali akú mieru dôležitosti má pre nich sociálne zabezpečenie a výhody z neho vyplývajúce.

Výsledky výskumu potvrdili, že osobitný systém sociálneho zabezpečenia je pre výkon štátnej služby príslušníkov PZ a OS veľmi dôležitý a zohráva naozaj významnú pozitívnu úlohu pri stabilizácii policajného a vojenského personálu. Z výskumu vyplýva, že pre viac ako 80 % príslušníkov PZ (80,9 %) a OS (84,1 %) je sociálne zabezpečenie dôležité alebo skôr dôležité a len pre 4,7 % policajtov a 3,0 % profesionálnych vojakov ho považuje za nedôležité alebo skôr nedôležité. Z hľadiska komparácie názorov respondentov z oboch ozbrojených zborov neboli zistené žiadne podstatné rozdiely, ktoré by bolo potrebné bližšie skúmať (graf 4).

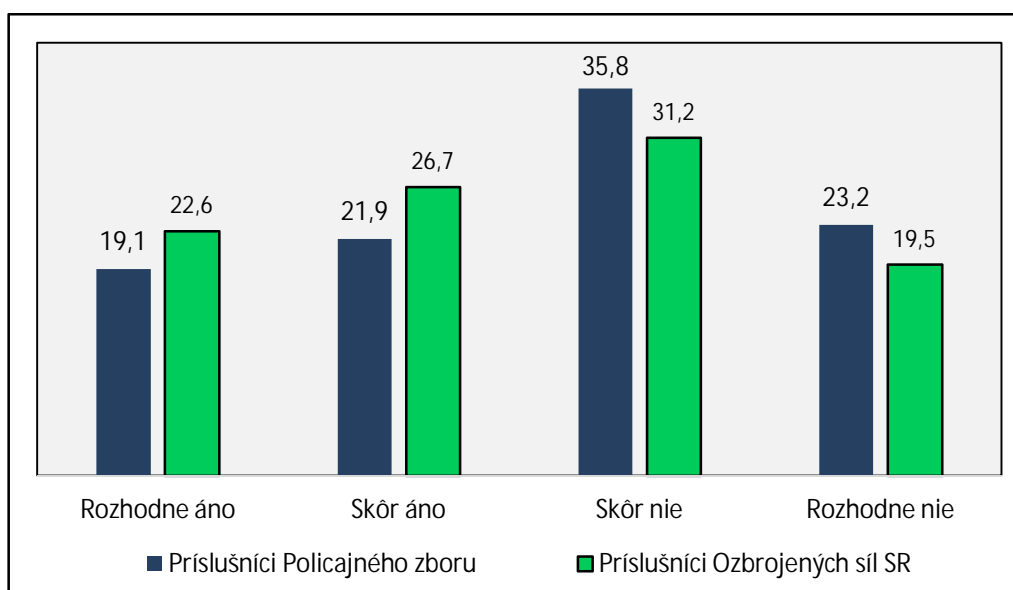

Graf 4 Dôležitosť sociálneho zabezpečenia pre príslušníkov PZ a OS (v %)

Zdroj: Vlastné spracovanie

3.2 Hodnotenie primeranosti sociálneho zabezpečenia náročnosti, fyzickej a psychickej záťaži a rizikám, ktoré prináša policajné a vojenské povolanie

Druhá otázka v rámci hodnotenia aktuálneho stavu kvality života policajtov a profesionálnych vojakov z hľadiska sociálneho zabezpečenia bola zameraná na získanie informácií o tom, či respondenti výskumu považujú sociálne zabezpečenie policajtov a vojakov za adekvátne (primerané), resp. dostačujúce vzhľadom na náročnosť, fyzickú a psychickú záťaž a riziká, ktoré prináša policajné a vojenské povolanie.

Graf 5 Primeranosť sociálneho zabezpečenia náročnosti, záťaži a rizikám štátnej služby príslušníkov PZ a OS (v %)

Zdroj: Vlastné spracovanie

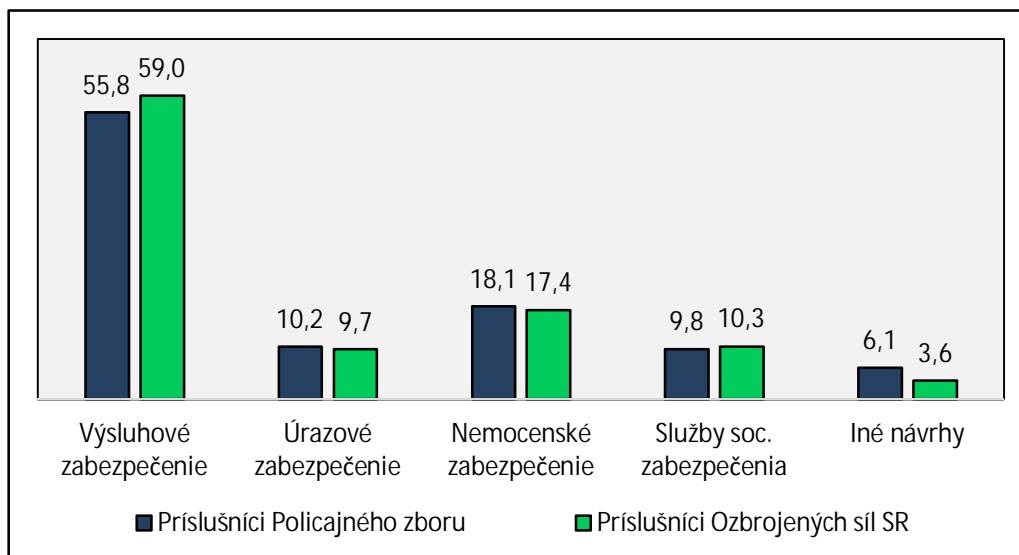
Z analýzy odpovedí respondentov výskumu vyplýva, že kým v prípade názorov týkajúcich sa dôležitosti sociálneho zabezpečenia pre výkon štátnej služby a zotrvanie v nej neexistujú žiadne výraznejšie rozdiely medzi policajtmi a profesionálnymi vojakmi, v prípade pohľadu na primeranosť sociálneho zabezpečenia vzhľadom na náročnosť, psychickú a fyzickú záťaž a riziká policajného a vojenského povolania je možné pozorovať väčšie rozdiely medzi príslušníkmi oboch zborov.

Kým takmer tri pätiny účastníkov výskumu z radov PZ (59 %) sa domnieva, že aktuálne nastavenie systému sociálneho zabezpečenia skôr nezodpovedá alebo rozhodne nezodpovedá náročnosti, záťaži a rizikám policajného povolania, podobný názor zdieľa len niečo viac ako polovica účastníkov výskumu z radov OS (50,7 %). Z opačného uhla pohľadu sa dá konštatovať, že takmer polovica profesionálnych vojakov (49,3 %) vníma súčasný systém vychádzajúci zo zákona č. 328/2002 Z. z. ako adekvátny štátnej službe v porovnaní s približne dvomi pätinami policajtov (41 %).

3.3 Hodnotenie návrhov policajtov a profesionálnych vojakov na zlepšenie osobitného systému sociálneho zabezpečenia

Tretia otázka nadväzuje na predchádzajúcu otázku, nakoľko sa sústreďuje na zmeny, ktoré respondenti výskumu navrhli v prípade, ak ich odpoveď na predošlú otázku bola negatívna, to znamená, že nepokladajú sociálne zabezpečenie príslušníkov PZ a OS za adekvátne a dostačujúce vzhľadom na náročnosť, psychickú a fyzickú záťaž a riziká vyplývajúce z oboch povolání. V rámci tejto časti výskumu boli respondentom ponúknuté štyri možnosti zmien, ktoré by mohli pre nich pozitívne ovplyvniť sociálne zabezpečenie. Zároveň dostali priestor aj na vlastné vyjadrenie.

Analýza odpovedí respondentov výskumu naznačuje, že podobne ako pri prvej otázke, ani v tomto prípade neexistujú medzi policajtmi a profesionálnymi vojakmi väčšie rozdiely, ktoré by bolo potrebné ďalej skúmať. Z odpovedí respondentov vyplýva, že viac ako polovica príslušníkov z oboch organizácií (55,8 %, resp. 59,0 %) by privítala zlepšenie v oblasti výsluhového zabezpečenia, čo nepochybne súvisí s vyššie uvedenou novelizáciou zákona č. 328/2002 Z. z., platnou od 1. mája 2013, ktorou došlo, okrem iného, najmä k predĺženiu dôb nadobudnutia nároku na výsluhový dôchodok. Dokazujú to aj námety respondentov v časti Iné návrhy, ktoré možno zovšeobecniť do želania návratu právneho stavu platného pred novelizáciou zákona alebo do želania úpravy súčasného znenia zákona tak, aby sa predmetné zmeny netýkali tých policajtov a profesionálnych vojakov, ktorí boli prijatí do štátnej služby pred nadobudnutím účinnosti zmienenej novely zákona.

Graf 6 Primeranosť sociálneho zabezpečenia náročnosti, záťaži a rizikám štátnej služby príslušníkov PZ a OS (v %)

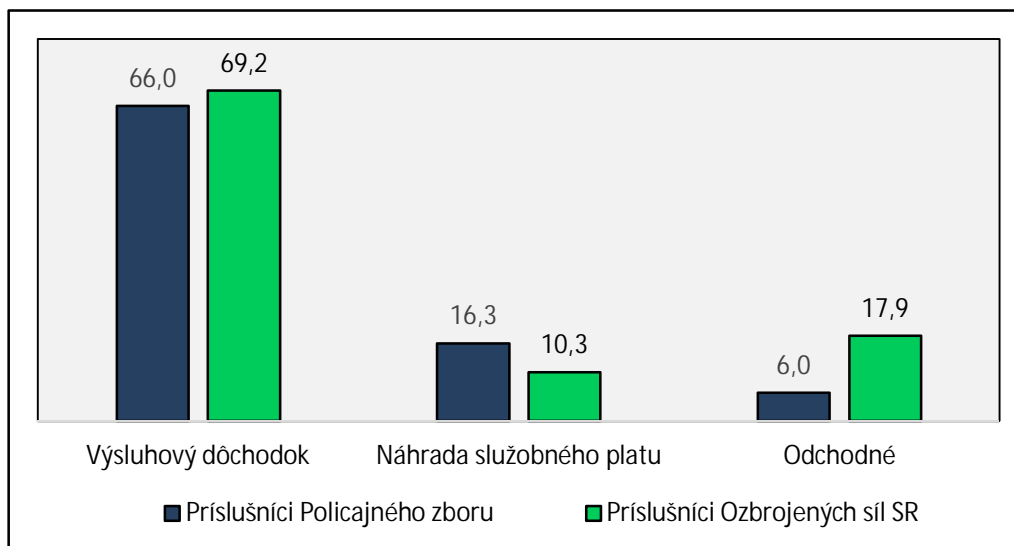
Zdroj: Vlastné spracovanie

Z ďalších návrhov na zlepšenie niektorého z podsystémov sociálneho zabezpečenia najväčšiu podporu získal v oboch ozbrojených bezpečnostných zboroch (18,1 %, resp. 17,4 %) návrh na zlepšenie podsystému nemocenského zabezpečenia. Za zlepšenie podsystémov úrazového zabezpečenia a služieb sociálneho zabezpečenia sa vyslovilo približne 10 %

3.4 Hodnotenie najväčších pozitív osobitného systému sociálneho zabezpečenia

V tejto časti výskumu dostali príslušníci PZ a OS možnosť vyjadriť svoj názor na otázku, ktoré sú podľa nich najväčšie pozitíva, resp. výhody, ktoré im prináša osobitný systém sociálneho zabezpečenia. Z analýzy názorov respondentov výskumu vyplynulo, že tak policajti, ako aj profesionálni vojaci považujú, napriek odpovediam na predchádzajúcu otázku, za najväčšie pozitívum vznik nároku na výsluhový dôchodok po v zákone stanovenom počte rokov trvania služobného pomeru.

K zhode medzi policajtmi aj vojakmi došlo aj pri určení dvoch ďalších výhod vyplývajúcich zo zákona č. 328/2002 Z. z., avšak kým v prípade príslušníkov PZ sa na druhom mieste v poradí najväčších pozitív umiestnil vznik nároku na náhradu služobného platu v prípade dočasnej neschopnosti policajta na výkon štátnej služby a na treťom mieste vznik nároku na odchodné v prípade skončenia služobného pomeru podľa podmienok stanovených zákonom, v prípade príslušníkov OS bolo poradie na druhom a treťom mieste opačné. Za ďalšie významné pozitíva vychádzajúce z osobitného systému sociálneho zabezpečenia policajti aj profesionálni považujú využívanie možností kúpeľnej a rekreačnej starostlivosti, vyššie dávky nemocenského v prípade dočasnej neschopnosti na výkon štátnej služby a zabezpečenie pohrebu pri úmrtí počas trvania služobného pomeru.

Graf 7 Najväčšie pozitíva osobitného systému sociálneho zabezpečenia (v %)

Zdroj: Vlastné spracovanie

ZÁVER

Príslušníci PZ a OS, ako už bolo uvedené v predchádzajúcom texte, plnia mimoriadne dôležité a nezastupiteľné úlohy v oblasti zaručovania vnútornej a vonkajšej bezpečnosti štátu, obrany slobody, nezávislosti, demokratického zriadenia, územnej celistvosti a integrity SR, ochrany verejného poriadku a boja proti zločinnosti, ako aj ochrany životov, zdravia i dôstojnosti jej občanov a súčasne aj ich majetku a životného prostredia. Plnenie týchto úloh s vysokým stupňom fyzickej a psychickej záťaže a rizikami ohrozenia vlastného života a zdravia si vyžaduje primeranú kvalitu policajného a vojenského personálu, ktorú podmieňuje osobitý charakter výkonu štátnej služby policajtov a profesionálnych vojakov. V záujme získania, udržania, stabilizácie a motivácie kvalitného a kvalifikovaného policajného a vojenského personálu je preto nevyhnutné, aby boli príslušníkom PZ a OS vytvorené a poskytované adekvátne podmienky, ktoré zaistia im a ich rodinám zodpovedajúcu úroveň kvality života.

Výsledky realizovaného výskumu, zameraného na zisťovanie názorov príslušníkov PZ na kvalitu ich života z pohľadu osobitného systému sociálneho zabezpečenia, ktoré vychádza z jednotlivých ustanovení zákona č. 328/2002 Z. z., ukazujú, že policajti aj profesionálni vojaci si vážia, že osobitý charakter ich štátnej služby je sprevádzaný osobitným, organizačne nezávislým systémom sociálneho zabezpečenia, ktorý nie je zahrnutý do všeobecného systému sociálneho poistenia. Príslušníci PZ a OS zároveň veľmi pozitívne hodnotia výhody, ktoré im a ich rodinám prinášajú z pohľadu kvality života jednotlivé podsystemy osobitného systému sociálneho zabezpečenia v porovnaní so systémom všeobecného sociálneho poistenia zavedeného v civilnom sektore.

Na druhej strane, policajti aj profesionálni vojaci sa napriek prevažne pozitívnemu hodnoteniu existencie osobitného systému sociálneho zabezpečenia domnievajú, že niektoré ustanovenia zákona č. 328/2002 Z. z. nezodpovedajú náročnosti, psychickej a fyzickej záťaži a rizikám vyplývajúcim z policajného a vojenského povolania. Kriticky sa stavajú najmä k zmenám, ktoré priniesla novelizácia v podobe zákona č. 80/2013 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, ktorá nadobudla účinnosť 1. mája 2013 a ktorá výrazným spôsobom upravila predovšetkým oblasť výsluhového zabezpečenia. Z uvedeného dôvodu sa viac ako polovica respondentov výskumu z radov PZ a OS vyslovila za zlepšenie podsystemu výsluhového zabezpečenia.

V súvislosti s meraním kvality života, a to nielen príslušníkov PZ a OS, všeobecne platí, že pre získanie relevantných výsledkov je, okrem dodržania zásad metodológie výskumu, nutné vychádzať jednak z konkrétnych podmienok okolitého prostredia v rámci objektívnej dimenzie kvality života jednotlivcov alebo skupín ľudí a jednak zo subjektívnych postojov každého človeka, či už ako jednotlivca alebo ako člena určitej skupiny ľudí, v rámci skúmania subjektívnej dimenzie kvality života. V prípade realizovaného výskumu sme v rámci objektívnej dimenzie vychádzali z konkrétnych sociálno-ekonomických a legislatívnych podmienok výkonu štátnej služby ovplyvňujúcich úroveň kvality života príslušníkov PZ a OS a ich domácností, pričom rozhodujúcim objektívnym indikátorom bola aktuálna úroveň ich sociálneho zabezpečenia vychádzajúca zo zákona č. 328/2002 Z. z.

V nadväznosti na vyššie uvedené je možné dodať, že z najnovších zistení v oblasti výskumu kvality života vyplýva, že celkové hodnotenie kvality života jednotlivcov alebo určitých skupín ľudí (v tomto prípade ide o profesijné skupiny tvorené príslušníkmi PZ a OS) nesúvisí len s celkovým počtom oblastí, v ktorých sú s vytvorenými podmienkami viac či menej spokojní, resp. nespokojní, ale predovšetkým s tými oblasťami, ktoré sú pre určenie kvality ich života rozhodujúce. Súčasne je pre hodnotenie kvality života, v rámci posudzovanej oblasti, kľúčové určenie miery dôležitosti posudzovaných indikátorov. Preto bol v rámci realizovaného výskumu, okrem zistenia miery subjektívnej spokojnosti či nespokojnosti alebo vyjadrenia o primeranosti či neprimeranosti platného systému, dôraz položený najmä na získanie názorov respondentov z radov oslovených policajtov a profesionálnych vojakov na to, aké dôležité je, v rámci hodnotenia kvality života, pre nich osobitné sociálne zabezpečenie v rámci sociálno-ekonomických podmienok výkonu ich povolania.

Z odpovedí respondentov výskumu vyplýva, že pre viac ako 80,9 % príslušníkov PZ a 84,1 % príslušníkov OS je sociálne zabezpečenie dôležité alebo skôr dôležité a len 4,7 % policajtov a 3,0 % profesionálnych vojakov ho považuje za nedôležité alebo skôr nedôležité. Tieto výsledky potvrdzujú, že sociálne zabezpečenie patrí k základným nástrojom manažmentu ľudských zdrojov v oboch ozbrojených bezpečnostných zboroch a jeho úroveň k najdôležitejším vonkajším činiteľom ovplyvňujúcich mieru kvality života ľudí z hľadiska

vplyvu sociálno-ekonomických faktorov prostredia. Jeho primárnym cieľom je totiž kompenzácia sociálnych rizík, ktoré môžu nastať kedykoľvek v súvislosti s výkonom štátnej služby policajtov a vojakov, ako aj kompenzácia za stratu na niektorých právach príslušníkov oboch ozbrojených bezpečnostných zborov.

To, či je osobitný systém sociálneho zabezpečenia príslušníkov PZ a OS a ostatných ozbrojených bezpečnostných a záchranných zborov nastavený správne, či zodpovedá náročnosti, psychickej a fyzickej záťaži a rizikám vyplývajúcim z ich povolania, je však otáznou. Na jednej strane, u policajtov a profesionálnych vojakov, ktorých sa dotkla predmetná novelizácia zákona platná od 1. mája 2013, prevláda nespokojnosť s touto právnou úpravou, ktorá sa významným spôsobom dotkla niektorých ich nárokov predovšetkým v oblasti výsluhového zabezpečenia, na druhej strane však informácie z ministerstiev vnútra a obrany potvrdzujú pozitívny vplyv týchto zmien hlavne na zvýšenú mieru stabilizácie policajného i vojenského personálu a stabilizáciu osobitných účtov, z ktorých sa realizujú výdavky na jednotlivé dávky a náhrady vyplývajúce z ustanovení zákona č. 328/2002 Z. z.

Na záver je možné skonštatovať, že realizovaný empirický výskum priniesol veľmi cenné a dôležité informácie o názoroch na kvalitu života policajtov a profesionálnych vojakov z pohľadu úrovne ich sociálneho zabezpečenia. Získané výsledky sa budú ďalej analyzovať a v prípade záujmu budú využité pri príprave relevantných rezortných dokumentov.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- ADÁMEK, P. – NĚMEC, O. 2005. Kvalita života a realizace principu rovných příležitostí na trhu práce. In *Acta Oeconomica Pragensia*, 2005, roč. 13, č. 2, s. 8-25. ISSN 1804-2112.
- ANDRÁŠKO, I. 2006. Percepčia kvality života v mestských štvrtiach Bratislavy. In *Geografická revue*, 2006, roč. 2, č. 2, s. 227-240. ISSN 2585-8947.
- ANGELOVIČ, M. 2013. Spokojnosť s miestom ako indikátor kvality života v prihraničných obciach slovensko-ukrajinskej hranice. In *Kvalita života 2013 – zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie*. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2013, s. 8-17.
- BARIČIČOVÁ, Ľ. 2011. *Kompetencie policajných manažérov*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2011. 159 s. ISBN 978-80-8054-514-7.
- BARIČIČOVÁ, Ľ. – PAJPACHOVÁ, M. 2016. Policajná organizácia ako garant vnútornej bezpečnosti. In: *Právní a bezpečnostní prostředí Evropské unie v teritoriální optice vybraných zemí středoevropského prostoru*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2016. s. 18-26. ISBN 978-80-7556-005-6.
- BELAN, L. – PETRUFOVÁ, M. – VARECHA, J. 2018. *Manažment vo vojenstve*. 1. vyd. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2018. 220 s. ISBN 978-80-8040-565-6.

- BREZULA, Ján. 2017. Bezpečnostné aspekty tradičných a nových hrozieb súčasnosti. In *Vojenskej reflexie*, 2017, roč. 12, č. 2, s. 81 – 93. ISSN 1336-9202.
- BUČKA, P. – MAREK, J. – PÁSTOR, R. – ŠIMKO, J. 2019. Profesionálne využitie vojakov OS SR v operáciách MMK. In *Manažment ľudských zdrojov v ozbrojených silách, bezpečnostných a záchranných zboroch : zborník príspevkov medzinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika. 2019. s. 38-47. ISBN 978-80-8040-579-3.
- BUČKA, P. – RIŠIANOVÁ, A. 2010. Účast' Ozbrojených síl Slovenskej republiky v mierových operáciách. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2010. 177 s. ISBN 978-80-8040-412-3.
- CUMMINS, R. A. 2015. Moving from the quality of life concept to a theory. In *Journal of Intellectual Disability Research*, 2015, roč. 49, č. 4, s. 699-706. ISSN 1365-2788. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2005.00738.x>
- DUŠEK, J. a kol. 2020. *Moderní personální management: Trendy a výzvy*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2020. ISBN 978-80-7556-069-8.
- FERRER, A. 2014. *Happiness Quantified: A Satisfaction Calculate Approach*. Oxford: Oxford University Press. 172 s. ISBN 978-0-19828-654-7.
- GAJDOŠÍKOVÁ, Ľ. – RUSINÁK, P. 1996. *Slovník práva sociálneho zabezpečenia*. Bratislava : Veda, 1996. 275 s. ISBN 80-224-0457-8.
- HALEČKA, T. 2002. Kvalita života a jej rozmer. In *Kvalita života a ľudské práva v kontextoch sociálnej práce a vzdelávania dospelých*. Prešov : Filozofická fakulta PU, 2002. 605 s. ISBN 80-8068-088-4, s. 65-81.
- HANCOCK, T. 2016. *Quality of life indicators and the DHC*. 2016. [online] [cit. 2021-02-15] Dostupné na internete: <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.462.470&rep=rep1&type=pdf>>
- HARTL, P. – HARTLOVÁ, H. 2000. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X.
- HONTYOVÁ, K. – LISÝ, J. – MAJDÚCHOVÁ, H. 2014. *Základy ekonómie a ekonomiky*. Bratislava: Ekonóm, 2014. 198 s. ISBN 978-80-225-3823-7.
- HORŇÁK, M. – ROCHOVSKÁ, A. 2007. Vybrané aspekty kvality života vo vnútorných perifériách Slovenska. In *Geographia Cassoviensis*, 2007, roč. 1, č. 1, s. 55–60. ISSN 2454-0005.
- IRA, V. – ANDRÁŠKO, I. 2007. Kvalita života z pohľadu humánnej geografie. In *Geografický časopis*, 2007, roč. 59, č. 2, s. 159-179. ISSN 2453-8787.
- IVANČÍK, R. – BARIČIČOVÁ, Ľ. 2019. Vybrané aspekty manažmentu ľudských zdrojov v ozbrojených zložkách Slovenskej republiky s dôrazom na aktuálny vývoj spoločnosti. In *Policajná teória a prax*, 2019, roč. 27, č. 4, s. 22-39. ISSN 1335-1370.

- IVANČÍK, R. – JURČÁK, V. 2014. *Kauzalita participácie Ozbrojených síl Slovenskej republiky v operáciách medzinárodného krízového manažmentu a jej finančné aspekty*. Ostrowiec Świetokrzyski : Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Św., 2014. 213 s. ISBN 978-83-64557-05-7.
- JOHNSTON, R. J. – GREGORY, D. – SMITH, D. M. 1994. *The Dictionary of Human Geography*. 3rd edition. Oxford: Backwell Publishers, 1994. 684 s. ISBN 978-0-6311-8141-5, s. 493
- JONES, A. 2002. *A guide to doing quality of life studies*. Birmingham : University of Birmingham, 2002. ISBN 978-1-85935-308-8.
- KAVAN Š. 2020. *Ochrana človeka a spoločnosti – vývoj vzdelávania v bezpečnostných tématach*. Praha : NLN, 2020. 271 s. ISBN 978-80-7422-753-0.
<https://doi.org/10.32725/zsf.2020.74227530>
- KAZANSKÝ, R. 2012. The Security Policy – Cooperation of Actors. In *Journal on Law, Economy & Management*, 2012. Roč. 2, č. 2, s. 39-44. ISSN 2048-4186.
- KOCIANOVÁ, R. 2010 *Personální činnosti a metody personální práce*. Praha: Grada Publishing, 2010. 224 s. ISBN 978-80-2472-497-3.
- Kolektív autorov. 1996. *Veľký sociologický slovník*. Praha : Karolinum, 1996 557. ISBN 80-7184-310-5.
- KORIMOVÁ, G. 2014. *Sociálna ekonomika a podnikanie*. Banská Bystrica : Belianum, 2014. s. ISBN 978-80-557-0695-5.
- KOVÁČ, D. 2001. Kvalita života – naliehavá výzva pre vedu nového storočia. In *Československá psychologie*, 2001, roč. 45, č. 1, s. 34-44. ISSN 0009-062X.
- KRAVČÁKOVÁ, G. 2014. *Manažment ľudských zdrojov*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2014. 156 s. ISBN 978-80-8152-219-2.
- LUBELCOVÁ, G. 2012. Sociálna ekonomika, koncepty, príležitosti, riziká. In *Sociológia*, 2012, roč. 44, č. 1, s. 83-108. ISSN 1336-8613.
- MACKOVÁ, Z. 1999. *Sociálne zabezpečenie (základy práva sociálneho zabezpečenia)*. Bratislava : Prosperity , 1999. 161 s. ISBN 80-968219-1-1.
- MACKOVÁ, Z. 2009. *Právo sociálneho zabezpečenia*. Šamorín : Heuréka, 2009. 161 s. ISBN 978-80-89122-53-0.
- MASSAM, B. H. 2002. Quality of Life: Public Planning and Private Living. In *Progress in Planning*, 2002, roč. 58, č. 3, s. 141-227. ISSN 0305-9006.
[https://doi.org/10.1016/S0305-9006\(02\)00023-5](https://doi.org/10.1016/S0305-9006(02)00023-5)
- MATLÁK, J. a kol. 2004. *Právo sociálneho zabezpečenia*. Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského, 2004. 442 s. ISBN 80-7160-190-X.
- MATLÁK, J. a kol. 2009. *Právo sociálneho zabezpečenia*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 383 s. ISBN 978-80-7380-212-7.

- MATOUŠEK, O. 2003. *Slovník sociální práce*. Praha : Portál, 2003. 288 s. ISBN 80-7178-549-0.
- MEZEI, J. – ŠIMONOVÁ, J. – NOCIAR, J. – DINIČ, J. – FUFAL, I. 2019. *Štátna služba a služobný pomer príslušníkov Policajného zboru*. 1. vyd. Bratislava : Wolters Kluwer, 2018. 764 s. ISBN 978-80-8168-980-02.
- MPSVR SR. 2020. *História Medzinárodnej organizácie práce*. Dostupné na: <<https://www.employment.gov.sk/sk/ministerstvo/medzinarodna-spolupraca/medzinarodne-organizacie/medzinarodna-organizacia-prace-mop/historia-medzinarodnej-organizacie-prace.html>>
- MÜHLPACHR, P. 2005. Měření kvality života jako metodologická kategorie. In *Kvalita života a rovnost příležitostí – z aspektu vzdělávání dospělých a sociální práce – zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Prešov : FF PU, 2005. 899 s. ISBN 978- 80-8068-425-1.
- NEČAS, P. – UŠIAK, J. 2010. *Nový prístup k bezpečnosti štátu na začiatku 21. storočia*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2010. 167 s. ISBN 978-80-8040-401-7.
- NOVÝ, K. 2005. *Sociální právo a sociálněprávní ochrana příslušníků bezpečnostních sborů*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. 160 s. ISBN 80-7251-208-0.
- PAJPACHOVÁ, M. – BARIČIČOVÁ, Ľ. 2014. Mäkké faktory úspechu policajnej organizácie ako nenahraditeľný zdroj jej prosperity. In *Manažment podnikania a vecí verejných – dialógy: vedecko-odborný časopis Slovenskej akadémie manažmentu*. Bratislava: SAM, 2014, č. 26. s. 59-71. ISSN 1337-0510.
- RIEVAJOVÁ, E. a kol. 2006. *Sociálne zabezpečenie*. Bratislava: SPRINT, 2006. 272 s. ISBN 80-89085-62-8.
- RUZEVICIUS, J. 2017. Quality of Life and its Components' Measurement. In *Excellence in Services – Conference Proceedings, 2017*, s. 317-334. ISBN 978-88-9043-274-3.
- TIMORACKÝ, M. 2002. Kvalita života. In *Vízia vývoja SR do roku 2020*. Bratislava : Veda, 2002. 267 s. ISBN 80-88935-42-3, s. 196-199
- TITTLOVÁ, M. – MEDELSKÝ, J. 2017. *Zákon o Policajnom zbore. Komentár*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2017. 369 s. ISBN 978-80-8168-577-4.
- TOKÁROVÁ, A. 2003. *Sociálna práca: Kapitoly z dejín, teórie a metodiky sociálnej práce*. Prešov : Prešovská univerzita, 2003. 572 s. ISBN 978-80-9683-675-7.
- VAĎUROVÁ, H. – MÜHLPACHR, P. 2005. *Kvalita života: teoretická a metodologická východiska*. Brno : Masarykova univerzita, 2005. 145 s. ISBN 978-80-210-3754-7.
- WHO. 1997. *Programme on Mental Health - Measuring Quality of Life*. Geneva : WHO, 1997. [online] [cit. 2021-02-15] Dostupné na internete: <https://www.who.int/mental_health/media/68.pdf>

ŽÍDEK, R. – MAJCHÚT, I. 2015. *Ozbrojené sily demokratického štátu*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2015. 253 s. ISBN 978-80-8040-521-2.

Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore

Zákon č. 281/2015 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce

Zákon č. 321/2002 Z. z. o Ozbrojených silách Slovenskej republiky

Zákon č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície

plk. gšt. v. z. Ing. Radoslav IVANČÍK, PhD. et PhD.

Akadémia Policajného zboru

Sklabinská 1, 835 17 Bratislava

tel.: 09610 57490

e-mail: radoslav.ivancik@akademiapz.sk

KYBERNETICKÁ BEZPEČNOSŤ – ANALÝZA LEGISLATÍVNEHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY A AKTIVÍT NA NÁRODNEJ A MEDZINÁRODNEJ ÚROVNI

Michaela ŠIMONOVÁ

CYBER SECURITY - ANALYSIS OF THE LEGISLATIVE ENVIRONMENT OF THE SLOVAK REPUBLIC AND ACTIVITIES AT THE NATIONAL AND INTERNATIONAL LEVEL

HISTÓRIA ČLÁNKU

Doručený: 08. 03. 2021

Schválený: 31. 05. 2021

Vydaný: 30. 06. 2021

ABSTRACT

The arrival of information and communication technologies is nothing new. The number of people using these technologies and moving in cyberspace is growing, and therefore it is an important role of the state to respond sufficiently to such developments. A fundamental role of the state is to create a stable security system consisting of complex legislation as well as creation of a legislative environment capable of responding flexibly to the growing number of diverse incidents in cyberspace. Sufficient legal regulation consisting of unambiguous determination of competencies and tasks of individual subjects represents the basic pillar for the creation of a stable security system. The role of the state is also to maintain existing and create new partnerships with organizations that are able to provide relevant information and knowledge in the field of cyber security.

KEYWORDS

Cyber attacks, hacker, cyber-security incidents, legislation, cyber environment, education.

© 2021 by Author(s). This is an open access article under the Creative Commons Attribution International License (CC BY). <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

ÚVOD

Informatizácia spoločnosti sa stáva bežnou súčasťou našich životov. Nové technológie prispievajú k zjednodušovaniu každodenných činností, avšak prinášajú aj nové riziká. Často si ani neuvedomujeme, aké informácie o sebe zdieľame v kybernetickom priestore a často ani nemáme na výber, nakoľko používanie nových technológií nám neumožňuje urobiť krok späť. Nové technológie nás doslova obklopujú a už dávno nie sú výsadou iba niektorých používateľov. V kybernetickom priestore odovzdávame časť svojej identity a súkromia. Cez

elektronické siete komunikujeme s rodinou a priateľmi, pracujeme, platíme účty, využívame osobných asistentov, či hľadáme zábavu. Informatizácia spoločnosti nie je žiadnou novinkou, avšak neustále dochádza k modernizácii, k zhotovovaniu nových technológií, a preto je dôležité, aby bol štát natoľko pružným, aby vedel na tieto zmeny reagovať. Je nevyhnutné nastaviť procesy v štáte tak, aby bolo možné predvídať, prípadne včas odhaliť kybernetické útoky, snažiť sa im zabrániť, alebo ich eliminovať. Nie je to ľahké, nakoľko aktéri kybernetických útokov na rozdiel od iných môžu útočiť priamo z domu, teda neočakávane, anonymne. Je Slovenská republika pripravená reagovať na takúto bezpečnostnú hrozbu?

Motiváciou autorky článku je snaha upozorniť na dôležitosť, resp. nevyhnutnosť vytvárania takého systému (legislatívneho prostredia, inštitucionálneho systému a aktivít štátu), ktorý dokáže flexibilne reagovať na vznikajúce hrozby. Snahou autorky je začať verejný dialóg a poukázať na dôležitosť výmeny informácií a vzdelávania v oblasti kybernetickej bezpečnosti a to práve z dôvodu zmeny bezpečnostného prostredia.

Hlavným cieľom článku je zanalyzovať aktuálny stav legislatívneho prostredia a aktivity Slovenskej republiky v oblasti kybernetickej bezpečnosti a poukázať na ich dôležitosť v kontexte vyvíjajúceho sa bezpečnostného prostredia. Na základe potreby splnenia hlavného cieľa boli zadefinované nasledovné čiastkové ciele:

- Charakteristika základných pojmov týkajúcich sa kybernetickej bezpečnosti a súvisiacich bezpečnostných hrozieb.
- Charakteristika aktuálneho legislatívneho rámca a inštitucionálneho systému v Slovenskej republike vo vzťahu k zabezpečeniu kybernetickej bezpečnosti.
- Národné a medzinárodné aktivity Slovenskej republiky v oblasti kybernetickej bezpečnosti.

Na splnenie cieľov boli použité kvalitatívne metódy analýzy a syntézy informácií, dedukcie a indukcie, ktoré sa používajú vo všetkých etapách, ako aj na všetkých stupňoch vedeckého bádania.

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ SKÚMANEJ PROBLEMATIKY

Pre možnosť analýzy skúmanej problematiky je nutné vysporiadať sa so zadefinovaním základných pojmov v oblasti kybernetickej bezpečnosti. Podľa Kampovej a Hollej „význam definovania základných prvkov systému bezpečnosti je v poznaní ich vzťahov a identifikovaní možných nedostatkov a následnom určení prostriedkov na zaistenie požadovanej bezpečnosti. Bez dôkladného poznania systému nie je možné zaručiť jeho správne fungovanie a teda ani požadovanú úroveň bezpečnosti“ (Kampová a Hollá, 2013, s. 9).

Základným pojmom, ktorý je potrebné zadefinovať je samotná bezpečnosť. Podľa Hofreitera „potreba bezpečnosti je čoraz naliehavejšia, stáva sa nielen existenčným problémom, ale i problémom vedeckým“ (Hofreiter, 2016a, s.7). Podľa čl. 1 ods. 3 ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného

stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov je bezpečnosť „stav, v ktorom je zachovaný mier a bezpečnosť štátu, jeho demokratický poriadok a zvrchovanosť, územná celistvosť a nedotknuteľnosť hraníc štátu, základné práva a slobody a v ktorom sú chránené životy osôb, majetku a životné prostredie“. Podľa Hofreitera bezpečnosť predstavuje „stav vedomia človeka, v ktorom sa necíti byť ohrozený, život bez ohrozenia, stav bez strachu a nepokoja o seba a iných, istotu do budúcnosti, absenciu ohrozenia zdravia, straty majetku či života; psychický stav, umožňujúci realizáciu životných cieľov a zámerov, situáciu, v ktorej človeka nič neohrozuje a v neočakávaných, nepredvídaných situáciách sa môže spoľahnúť na pomoc iných ľudí, ustanovenie orgánov a inštitúcií, ktoré svojou činnosťou garantujú občanovi stav istoty a bezpečnosti“ (Hofreiter, 2016b, s. 17). Bezpečnosť jednotlivca, skupiny, štátu alebo ľudstva ohrozujú hrozby, ktoré predstavujú blízkosť niečoho nepríjemného, nebezpečného, čomu je vystavený človek a prostredie, v ktorom žije (Porada a kol., 2019). Tieto bezpečnostné hrozby pôsobia v danom bezpečnostnom prostredí.

Bezpečnostné prostredie musíme zadefinovať s ohľadom na skúmanú problematiku. V kontexte k zvolenej téme je relevantným pojmom jednak informačné prostredie, ktoré podľa Terminologického slovníka krízového riadenia predstavuje „prostredie pozostávajúce z informácií, prostriedkov a štruktúr na vykonávanie informačných činností a pravidiel upravujúcich tieto činnosti“ (Bezpečnostná rada Slovenskej republiky, 2017) a kybernetický priestor, ktorý podľa § 3 písm. b) zákona č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 69/2018 Z. z.“) predstavuje „globálny dynamický otvorený systém sietí a informačných systémov, ktorý tvoria aktivované prvky kybernetického priestoru, osoby vykonávajúce aktivity v tomto systéme a vzťahy a interakcie medzi nimi“. Už na základe samotných definícií je možné vidieť rozdiel medzi informačným prostredím a kybernetickým priestorom. Informačná bezpečnosť sa zaoberá potrebou zaručenia dôvernosti, integrity a sledovateľnosti informácií všeobecne, zatiaľ čo kybernetická bezpečnosť je užším pojmom, nakoľko sa zaoberá ochranou aktív, ktoré sú spracúvané výhradne vo virtuálnom priestore (Sivák, 2019).

V danom osobitnom priestore rozumieme podľa § 3 písm. h) a i) zákona č. 69/2018 Z. z. hrozbou „každú primerane rozpoznatelnú okolnosť alebo udalosť proti sieťam a informačným systémom, ktorá môže mať nepriaznivý vplyv na kybernetickú bezpečnosť“ a rizikom „mieru kybernetického ohrozenia vyjadrenú pravdepodobnosťou vzniku nežiaduceho javu a jeho dôsledkami“.

Za účelom vytvorenia vhodného bezpečnostného systému (či už z pohľadu vytvorenia legislatívneho prostredia alebo inštitucionálneho systému) je dôležité poznať druhy aktérov a hrozieb, resp. incidentov, ktoré sú títo aktéri spôsobilí vytvárať. Podľa Volnera „je veľmi problematické určiť, kedy kybernetický útok má podstatné znaky vojenského útoku a kedy nie. Kedy je to politický akt a kedy kriminálny akt, psychopatický výplod, alebo obyčajná chyba, omyl a náhoda“ (Volner, 2005, s. 309). Čoraz častejšie sa vo svete môžeme stretnúť s kybernetickými útokmi ako nástrojmi mocenského súperenia medzi štátmi. Spôsob a dopad

kybernetického útoku je spôsobilý naznačiť informácie o aktérovi a o jeho motivácii k útoku. Národné centrum kybernetickej bezpečnosti vo svojej Správe o kybernetickej bezpečnosti v Slovenskej republike za rok 2019 vníma prítomnosť piatich druhov aktérov pôsobiacich v kybernetickom priestore, a to s prihliadnutím na ich motiváciu a schopnosti: „scriptkiddies“, „kyberkriminálnici“, „hacktivistí“, štátom sponzorované skupiny a „kyberteroristi“. Za takzvaných „scriptkiddies“ považuje neskúsených alebo príležitostných útočníkov často bez motivácie, resp. útoky spôsobujúcich zo zábavy. „Kyberkriminálnici“ sú neskúsení a väčšinou ľahko vystopovateľní. Ich motiváciou je finančný zisk. Sú nebezpeční najmä pre bežných používateľov, nakoľko používajú sofistikované spôsoby útokov. „Hacktivistí“ pôsobia najmä v skupinách, pričom sa nezameriavajú na bežných používateľov, ale na získavanie citlivých a utajených informácií z vládnych inštitúcií. Ich motiváciou je etický aspekt a „náprava krívd“ prostredníctvom kybernetického priestoru. Štátom sponzorované skupiny sú profesionálni hackeri, ktorí majú buď ekonomickú motiváciu, alebo politicko-vlasteneckú motiváciu. Útočia sofistikovane a je veľmi náročné ich odhaľovanie. Poslednou skupinou aktérov sú „kyberteroristi“, ktorí sú nebezpečnou skupinou v službách teroristických organizácií. Ich cieľom je navodiť strach, či znefunkčniť prvky kritickej infraštruktúry. Ich motiváciou je finančný zisk alebo náboženstvo (Správa o kybernetickej bezpečnosti v Slovenskej republike za rok 2019, 2020).

Motivácia vyššie uvedených aktérov nám môže naznačiť typ hrozieb, resp. incidentov, ktoré aktéri vytvárajú v kybernetickom priestore. Národné centrum kybernetickej bezpečnosti v priebehu roka 2019 zbieralo a zaznamenávalo informácie o nasledujúcich druhoch (kategóriách) incidentov v slovenskom kybernetickom priestore: *botnet* (útok, pri ktorom útočník infikuje zariadenie obete a využíva ho na ďalšie účely), *neoprávnená modifikácia informácie* (zmena alebo zmazanie informácie v systéme/službe), *nežiaduci obsah* (spam, scam, defacement stránok a pod), *podvod* (konanie útočníka, na ktoré využíva rôzne nástroje v kybernetickom priestore), *nedostupnosť* (zneprístupnenie služby útočníkom pomocou viacerých nástrojov, vrátane distribuovaných útokov), *pokus o prienik* (dostať sa do chránených sietí a zariadení), *škodlivý obsah* (šírenie tzv. malvéru – napr. ransomvér, trójske kone, advér a pod.), *získavanie informácií* (využívaním sociálneho inžinierstva napr. phishing, spear-phishing a pod.), *neoprávnený prístup k informáciám/únik informácií* (útočník sa neoprávnene dostane k citlivým alebo utajeným informáciám), *prienik do systému* (úspešné preniknutie do systému alebo zariadenia), *zraniteľnosť* (zneužívanie, ale aj samotná existencia zraniteľností na systémoch a službách, ktoré môže útočník využiť na úspešný útok), *ostatné* (všetky ostatné incidenty, ktoré nespádajú do ostatných kategórií) (Správa o kybernetickej bezpečnosti v Slovenskej republike za rok 2019, 2020). Pri uvedenom type incidentov je možné vidieť, akým spôsobom sa okruh hrozieb v kybernetickom priestore vyvíja a aké riziká vznikajú vývojom nových technológií.

Spoznaním motivácie aktérov a druhov incidentov je možné konštatovať, že cieľom kybernetických útokov nie sú len podnikateľské subjekty či štátne inštitúcie, ale aj bežní používatelia internetu a nových technológií. Nakoľko jednotliví aktéri prichádzajú s neustále

novými technikami a spôsobmi kybernetických útokov, je dôležité tieto sledovať a vyvíjať nové bezpečnostné riešenia. Reakcia štátu musí byť komplexná, ale aj cielená. Štát musí vedieť zabezpečiť taký systém ochrany, aby sa všetci, ktorí vstupujú do kybernetického priestoru, cítili bezpečne.

2 ANALÝZA LEGISLATÍVNEHO PROSTREDIA

V kybernetickom priestore musia byť rešpektované základné práva a slobody občanov. Tieto je potrebné zabezpečiť vytvorením a dodržiavaním právnych predpisov, a to jednak Ústavy Slovenskej republiky, všeobecne záväzných právnych predpisov, zachovávajúc základné princípy uvedené v bezpečnostnej a obrannej stratégii Slovenskej republiky, či Programovom vyhlásení vlády. Legislatívne prostredie v oblasti kybernetickej bezpečnosti prešlo od roku 2015 väčšími zmenami, ktoré mali vplyv na tvorbu novej a cielenej legislatívy v danej oblasti. Cieľom bolo reagovať na nové bezpečnostné hrozby a vytvoriť právny rámec, ktorý by dal možnosť štátu flexibilne reagovať na situácie vznikajúce v kybernetickom priestore.

2.1 Kybernetická bezpečnosť na Slovensku od roku 2015

„Právna úprava kybernetickej bezpečnosti má ambíciu zastrešiť tú časť informatickej bezpečnosti, ktorá sa realizuje prostredníctvom elektronických informačno-komunikačných systémov“ (Sivák, 2019, s. 15). Ucelený rámec úpravy a riešenia kybernetickej bezpečnosti priniesla smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/1148 zo 6. júla 2016 o opatreniach na zabezpečenie vysokej spoločnej úrovne bezpečnosti sietí a informačných systémov v Únii. Úlohou Slovenskej republiky ako členského štátu Európskej únie bolo transponovať predmetnú smernicu, pričom Slovenská republika tak urobila prijatím zákona č. 69/2018 Z. z. Zákon č. 69/2018 Z. z. ustanovil minimálne požiadavky na zabezpečenie kybernetickej bezpečnosti, a v rámci splnomocňovacieho ustanovenia § 32 sa zaviazal k vydaniu niekoľkých vykonávacích predpisov. V súčasnosti sú podľa Správy o kybernetickej bezpečnosti v Slovenskej republike v roku 2019 v platnosti:

- Vyhláška Národného bezpečnostného úradu č. 166/2018 Z. z. o podrobnostiach o technickom, technologickom a personálnom vybavení jednotky pre riešenie kybernetických bezpečnostných incidentov.
- Vyhláška Národného bezpečnostného úradu č. 165/2018 Z. z., ktorou sa určujú identifikačné kritériá pre jednotlivé kategórie závažných kybernetických bezpečnostných incidentov a podrobnosti hlásenia kybernetických bezpečnostných incidentov.
- Vyhláška Národného bezpečnostného úradu č. 164/2018 Z. z., ktorou sa určujú identifikačné kritériá prevádzkovej služby (kritériá základnej služby).

- Vyhláška Národného bezpečnostného úradu č. 362/2018 Z. z., ktorou sa ustanovuje obsah bezpečnostných opatrení, obsah a štruktúra bezpečnostnej dokumentácie a rozsah všeobecných bezpečnostných opatrení.
- Vyhláška Národného bezpečnostného úradu č. 436/2019 Z. z. o audite kybernetickej bezpečnosti a znalostnom štandarde audítora.

Zákon č. 69/2018 Z. z. predstavuje ucelený právny rámec definujúci základné pojmy v oblasti kybernetickej bezpečnosti, upravuje organizáciu, pôsobnosť a povinnosti orgánov verejnej moci v oblasti kybernetickej bezpečnosti, kde vymedzuje pôsobnosť Národného bezpečnostného úradu ako ústredného orgánu štátnej správy pre kybernetickú bezpečnosť¹, ústredných orgánov² a iných orgánov štátnej správy³. Zákon č. 69/2018 Z. z. zaviedol taktiež dôležitý inštitút a to povinnosť hlásenia kybernetických bezpečnostných incidentov. Uvedené bezpečnostné opatrenie je dôležité z hľadiska monitorovania, riadenia, riešenia kybernetických bezpečnostných incidentov. Obete kybernetických útokov však musia mať motiváciu nahlasovať vznik incidentu, a to za účelom následného vhodného nastavenia bezpečnostných procesov tak, aby sa takýmto incidentom mohlo v budúcnosti predísť.

Zákon č. 69/2018 Z. z. upravuje taktiež povinnosť spracovávať Národnú stratégiu kybernetickej bezpečnosti, ktorá určuje strategický prístup Slovenskej republiky k zabezpečeniu kybernetickej bezpečnosti. Táto vychádza z poznatkov získaných z predchádzajúcich období. Nadväzuje na ňu akčný plán, ktorý predstavuje súhrn čiastkových úloh na dané obdobie v oblasti kybernetickej bezpečnosti. Na roky 2015 – 2020 bola spracovaná Konceptia kybernetickej bezpečnosti Slovenskej republiky (spracovaná ešte pred účinnosťou zákona č. 69/2018 Z. z.). Konceptia navrhovala prijať sedem kľúčových opatrení v oblasti kybernetickej bezpečnosti: *„vytvorenie inštitucionálneho rámca riadenia kybernetickej bezpečnosti, vytvorenie a prijatie legislatívneho rámca kybernetickej bezpečnosti, rozpracovanie a aplikácia základných mechanizmov zabezpečenia správy kybernetického priestoru, podpora, vypracovanie a zavedenie systému vzdelávania v oblasti kybernetickej bezpečnosti, stanovenie a aplikácia kultúry riadenia rizík systému komunikácie*

¹ Prijatím a účinnosťou zákona č. 69/2018 Z. z. začal Národný bezpečnostný úrad plniť úlohy národnej jednotky pre riešenie kybernetických bezpečnostných incidentov (CSIRT). Dňa 1. septembra 2019 bola CSIRT transformovaná na Národné centrum kybernetickej bezpečnosti SK-CERT. Prostredníctvom SK-CERT Národný bezpečnostný úrad zabezpečuje služby spojené s riadením bezpečnostných incidentov, odstraňovaním ich následkov a obnovou činností informačných systémov (<https://www.nbu.gov.sk/kyberneticka-bezpecnost/sk-csirt/index.html>).

² Ústredným orgánom sa pre účely zákona č. 69/2018 Z. z. podľa ustanovenia § 4 písm. b) rozumie Národný bezpečnostný úrad, Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky, Ministerstvo financií Slovenskej republiky, Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky, Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky, Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, Slovenská informačná služba, Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky a Vojenské spravodajstvo.

³ Iným orgánom štátnej správy sa pre účely zákona č. 69/2018 Z. z. podľa ustanovenia § 4 písm. c) rozumie ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy, ktoré nie sú ústredným orgánom, Generálna prokuratúra Slovenskej republiky, Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky, Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou, Úrad na ochranu osobných údajov Slovenskej republiky, Úrad na reguláciu sieťových odvetví a iné štátne orgány v rozsahu svojej pôsobnosti.

medzi zainteresovanými stranami, aktívna medzinárodná spolupráca, podpora vedy a výskumu v oblasti kybernetickej bezpečnosti” (Konceptia kybernetickej bezpečnosti Slovenskej republiky na roky 2015 – 2020, s. 11 - 19). Vypracovaný bol taktiež akčný plán realizácie koncepcie so stanovením zodpovednosti a časového rozmedzia plnenia úloh. Predmetné dokumenty výrazne napomohli k vybudovaniu koncepcie v oblasti kybernetickej bezpečnosti, a to najmä z pohľadu vytvorenia komplexnej legislatívy a vytvoreniu inštitucionálneho rámca riadenia kybernetickej bezpečnosti.

Na Konceptiu kybernetickej bezpečnosti Slovenskej republiky na roky 2015 – 2020 aktuálne nadväzuje Národná stratégia kybernetickej bezpečnosti na roky 2021 až 2025, ktorá vo svojom návrhu identifikuje 13 hrozieb:

- „neustály rozvoj nových techník a spôsobov útokov,
- zraniteľní používatelia,
- narastajúci počet technologických zraniteľností,
- nedostatok odborného personálu,
- laxný prístup k požiadavkám vyplývajúcich z legislatívy alebo štandardov,
- nízka úroveň bezpečnostného povedomia,
- zneužívanie nových technológií na vykonávanie útokov,
- slabá detekcia,
- zneužívanie pokročilých techník šifrovania pri kybernetických útokoch,
- pomalý výkon trestného práva v oblasti počítačovej kriminality s neistým výsledkom,
- útoky zamerané na bežných používateľov s veľkými finančnými stratami,
- útoky na kritickú infraštruktúru štátu, orgány štátu a obranné mechanizmy s mocensko-politickým pozadím,
- nelegálne aktivity, presahujúce kybernetický priestor” (návrh Národnej stratégie kybernetickej bezpečnosti na roky 2021 až 2025, s. 7 - 10).

Po jej schválení bude nasledovať vypracovanie akčného plánu jej realizácie⁴. Spracovanie stratégie, ktorá vychádza z nahlásených incidentov, vedomostí získaných v rámci členstva v organizáciách a účasti na cvičeniach je dôležitou pre určenie ďalšieho smerovania v oblasti zabezpečovania kybernetického priestoru. Nadväzujúci akčný plán so stanovením terminovaných úloh v pôsobnosti stanovených subjektov je následne kľúčovým dokumentom pre vytváranie stabilného bezpečného kybernetického prostredia.

2.2 Informácie nachádzajúce sa v kybernetickom priestore

Pri analýze legislatívneho prostredia Slovenskej republiky v oblasti kybernetickej bezpečnosti je potrebné identifikovať jednotlivé typy informácií, ktoré sa nachádzajú v kybernetickom priestore. Ide o informácie, s ktorými pracujú bežní používatelia, ale aj štátne inštitúcie, a ktoré je potrebné v rámci vytvoreného bezpečnostného systému chrániť.

⁴ Návrh národnej stratégie kybernetickej bezpečnosti na roky 2021 až 2025 predložený do medzirezortného pripomienkového konania.

Tieto informácie sú objektom kybernetických útokov a za nimi stojacich aktérov. Podľa Siváka je ich ochranu možné rozdeliť do niekoľkých základných oblastí: ochrana utajovaných skutočností, ochrana osobných údajov, ochrana daňových, bankových a telekomunikačných informácií tvoriacich tajomstvo, ochrana citlivých informácií, ochrana citlivých informácií, ktoré nie sú predmetom právnej úpravy (Sivák, 2019). Vytváranie, spracovávanie, zdieľanie či ochrana uvedeného druhu informácií, ktoré sú súčasťou elektronických informačno-komunikačných systémov, je obsiahnuté v samostatnej právnej úprave.

Ochrana utajovaných skutočností je upravená v zákone č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Predmetný zákon upravuje ochranu utajovaných skutočností v oblastiach personálnej bezpečnosti, priemyselnej bezpečnosti, fyzickej a objektovej bezpečnosti, bezpečnosti technických prostriedkov a administratívnej bezpečnosti. Ochrana osobných údajov upravuje zákon č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES. Ochrana osobných údajov patrí medzi základné ľudské práva a slobody. Ide o skupinu informácií týkajúcich sa osôb, pričom tieto sú v súčasnosti vo veľkej miere spracovávané prostredníctvom automatizovaných prostriedkov, ktoré sú súčasťou informačného systému. Preniknutím do takýchto informačných systémov sa aktéri môžu dostať k citlivej skupine informácií týkajúcich sa osôb, preto práca s nimi musí byť zodpovedná a ich zabezpečenie musí byť v súlade s právnymi predpismi. Obchodné, daňové, bankové a telekomunikačné informácie tvoriace tajomstvo upravuje niekoľko právnych predpisov, najmä zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov, zákon č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 351/2011 Z. z. o elektronických komunikáciách v znení neskorších predpisov (Sivák, 2019). Problematiku citlivých informácií nachádzame podľa Siváka v dvoch podobách: ochrana citlivých informácií z prostredia jadrového priemyslu podľa zákona č. 541/2004 Z. z. o mierovom využívaní jadrovej energie (atómový zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ochrana citlivých informácií podľa zákona č. 45/2011 Z. z. o kritickej infraštruktúre v znení neskorších predpisov (Sivák, 2019).

Všetky vyššie uvedené typy informácií musia byť v kontexte kybernetickej bezpečnosti spracovávané, prenášané alebo uchovávané v elektronickej podobe.

Je dôležité, aby právny poriadok Slovenskej republiky poskytoval dostatočnú právnu úpravu v oblasti vymožiteľnosti zákona č. 69/2018 Z. z. prípadne ďalších vyššie uvedených všeobecne záväzných právnych predpisov. Takýmto predpisom je zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov, ktorý vo svojej 2. časti, 4. hlave upravuje Trestné činy proti majetku. Predmetný zákon v rámci ustanovení § 247 až §247d upravuje trestné

činy neoprávneného prístupu do počítačového systému, neoprávneného zásahu do počítačového systému, neoprávneného zásahu do počítačového údajov, neoprávneného zachytávania počítačových údajov a neoprávnenej výroby a držby prístupového zariadenia, hesla do počítačového systému alebo iných údajov (Sivák, 2019).

3 AKTIVITY SLOVENSKEJ REPUBLIKY V OBLASTI KYBERNETICKEJ BEZPEČNOSTI

Dosiahnutie kybernetickej bezpečnosti je národným záujmom. Kybernetické útoky sú však globálnou hrozbou, a preto musí byť v záujme každého štátu vytvárať silné partnerstvá a spolupráce, vymieňať si skúsenosti a vedomosti v danej oblasti. Slovenská republika udržiava vzťahy v oblasti kybernetickej bezpečnosti najmä v rámci Európskej únie a Severoatlantickej aliancie. Podľa informácií z internetovej stránky Národného bezpečnostného úradu Slovenská republika v rámci Európskej únie aktuálne:

- spolupracuje s Agentúrou Európskej únie pre bezpečnosť sietí a informácií (ENISA), ktorá členské štáty Európskej únie podporuje v riešení problémov v oblasti kybernetickej bezpečnosti (NBÚ SR, Kybernetická bezpečnosť (organizácie a partneri), EÚ a NATO);
- zapája sa do aktivít Európskej organizácie pre kybernetickú bezpečnosť (ECSSO). ECSSO má za cieľ podporovať iniciatívy členských štátov zamerané na rozvoj a podporu kybernetickej bezpečnosti, ochranu európskeho jednotného digitálneho trhu pred kybernetickými hrozbami, rozvoj a rast konkurencieschopnosti v oblasti informačno-komunikačných technológií (NBÚ SR, Kybernetická bezpečnosť (organizácie a partneri), ECSSO);
- spolu s Českou republikou, Poľskom, Maďarskom a Rakúskom je členom Stredoeurópskej platformy pre kybernetickú bezpečnosť (CECSP). CECSP má za cieľ udržiavanie spolupráce susedných krajín v oblasti kybernetickej bezpečnosti formou výmeny informácií a skúseností týkajúcich sa kybernetických hrozieb, ako aj potencionálnych a vykonaných kybernetických útokoch (NBÚ SR, Kybernetická bezpečnosť, CECSP);
- spolupracuje s Organizáciou pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OSCE). OSCE zahŕňa 57 účastníckych štátov Európy, Strednej Ázie a Severnej Ameriky. Jej cieľom je podpora ľudských práv a základných slobôd, prevencia konfliktov, obnova stability, presadzovanie kolektívnej bezpečnosti a ďalších oblastí (NBÚ SR, Kybernetická bezpečnosť, OSCE);
- je členom Európskeho centra výnimočnosti pre boj proti hybridným hrozbám.

Podľa informácií z internetovej stránky Národného bezpečnostného úradu Slovenská republika v rámci Severoatlantickej aliancie aktuálne:

- pôsobí v rámci platformy MISP (Malware Information Sharing Platform), kde má možnosť vymieňať si aktuálne informácie v oblasti kybernetickej bezpečnosti;
- zúčastňuje sa prostredníctvom zástupcu Stálej delegácie Slovenskej republiky pri NATO v Bruseli na zasadnutiach Výboru pre kybernetickú obranu;

- zúčastňuje sa cvičení kybernetickej obrany NATO Cyber Coalition a vzdelávacích aktivít zastrešovaných lisabonskou NCI Academy (NBÚ SR, Kybernetická bezpečnosť (organizácie a partneri), EÚ a NATO).

V rámci predmetných organizácií zastupuje Slovenskú republiku Národný bezpečnostný úrad.

Slovenská republika má taktiež bilaterálnych partnerov v oblasti kybernetickej bezpečnosti, ktorými sú podľa internetovej stránky Národného bezpečnostného úradu:

- Národná agentúra pre bezpečnosť informačných systémov (ANSSI), ktorá v rámci kybernetickej obrany monitoruje, varuje a reaguje na počítačové útoky;
- Národný úrad pre kybernetickú a informačnú bezpečnosť (NÚKIB), ktorý spolupracuje s medzinárodnými tímami CERT a CSIRT, podporuje vzdelávanie a výskum v oblasti kybernetickej bezpečnosti, ochranu utajovaných skutočností a šifrovú ochranu;
- Tím na reakciu pre počítačové bezpečnostné incidenty (GOVCERT.LU), ktorý dohliada na proces riadenia incidentov v oblasti kybernetickej bezpečnosti (NBÚ SR, Kybernetická bezpečnosť, organizácie a partneri, bilaterálni partneri).

Slovenská republika (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky) taktiež spolupracuje s občianskym združením AFCEA Slovakia, ktorá sa okrem iného zaoberá aj problematikou kybernetickej bezpečnosti.

Spolupráca na národnej a medzinárodnej úrovni v oblasti kybernetickej bezpečnosti je samozrejme rozsiahlejšia ako je vyššie uvedené a je pre Slovenskú republiku veľmi dôležitá. Kybernetický priestor sa neustále vyvíja a získavanie informácií, vedomostí a poznatkov v danej oblasti predstavuje predpoklad pre zavádzanie vhodných bezpečnostných procesov a vytvorenie stabilného a funkčného bezpečnostného systému. Získané poznatky je následne nutné prezentovať na niekoľkých úrovniach. Jednak zabezpečiť odovzdanie informácií odborníkom a umožniť im rozvoj výskumu a vývoja v oblasti kybernetickej bezpečnosti. Taktiež je potrebné zabezpečiť vzdelávanie zamestnancov verejnej správy, aby vedeli dostatočne aplikovať bezpečnostné zásady v praxi.

V súčasnosti zamestnávateľia preferujú u svojich zamestnancov prácu z domu, a týchto treba dostatočne oboznámiť so základnými pravidlami pri práci s elektronickými informačno-komunikačnými prostriedkami, aby eliminovali potencionálne bezpečnostné hrozby v kybernetickom priestore. V neposlednom rade je potrebné zvýšiť bezpečnostné povedomie medzi bežnými používateľmi internetu, či nových technológií, aby si dostatočne uvedomovali bezpečnostné hrozby a riziká a tomu prispôsobili správanie v kybernetickom priestore. Takáto „informačná kampaň“ musí byť veľká, nakoľko v súčasnosti volia aktéri rôzne typy útokov, od zasielania podvodných e-mailov so zámerom získania osobných údajov či bankových účtov, hoaxov, šíria dezinformácie s politickým či iným zámerom a mnoho ďalších.

ZÁVER

Na základe analýzy výskumom získaných informácií je možné ponúknuť niekoľko zistení a opatrení. Tak ako vyplýva z predchádzajúcich častí, informatizácia sa už dnes týka každého. Počet používateľov nachádzajúcich sa v kybernetickom priestore narastá a v súčasnosti by sme možno mali problém označiť niekoho, kto sa v danom priestore nepohybuje. Preto nastupuje dôležitá úloha štátu vytvoriť a nastaviť také procesy, aby bol život v kybernetickom priestore bezpečný pre bežných používateľov, bezpečný pre verejnú správu, kritickú infraštruktúru, bezpečný pre štát. O bezpečnosti v kybernetickom priestore už dávno nehovoríme iba vo vzťahu k štátnym inštitúciám, či právnickým osobám, ale týka sa každého používateľa, ktorý využíva informačno-komunikačné technológie.

Slovenská republika je plnohodnotným partnerom v otázkach riešenia kybernetickej bezpečnosti a kybernetických útokov. Slovenskej republike sa úspešne podarilo transponovať smernicu Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/1148 zo 6. júla 2016 o opatreniach na zabezpečenie vysokej spoločnej úrovne bezpečnosti sietí a informačných systémov v Únii, kedy bol vydaný zákon č. 69/2018 Z. z. Tento významnou mierou prispel k vytvoreniu jednak inštitucionálneho systému, ktorý dokáže detekovať bezpečnostné hrozby v oblasti kybernetickej bezpečnosti, vyhodnotiť ich riziko a zároveň je spôsobilý flexibilne reagovať na vzniknuté incidenty. Presne stanovuje pôsobnosť jednotlivých subjektov v oblasti vytvárania kybernetickej bezpečnosti, čo je správnym predpokladom na vytváranie stabilného bezpečnostného systému. Vychádzajúc z aplikačnej praxe je však potrebné aj naďalej vytvárať bezpečnostné pravidlá a zásady v podobe všeobecne záväzných právnych predpisov.

Rýchlou zmenou bezpečnostného prostredia – kybernetického priestoru spôsobenou vývojom nových technológií, prípadne aktualizáciou už existujúcich, vznikajú nové druhy incidentov a spôsob ich prevedenia. Ukazuje to samotný vývoj, resp. forma kybernetických útokov. Za účelom rýchlej a správnej reakcie je nevyhnutné zabezpečiť vzdelávanie odborníkov a vyčlenenie dostatočného rozsahu finančných prostriedkov na vedu a výskum v oblasti kybernetickej bezpečnosti. Uvedené opatrenie si kladie za úlohu aj návrh novej národnej stratégie kybernetickej bezpečnosti na roky 2021 až 2025. Vyrastá nová generácia technicky nadaných ľudí, ktorých je potrebné vzdelávať, motivovať a umožniť im zapojiť sa do procesu vytvárania bezpečnostného systému.

V neposlednom rade je dôležité stavať na vytváraní nových a udržiavaní už existujúcich partnerstiev, resp. členstiev v medzinárodných organizáciách, ktoré sú nesmierne dôležité pre získavanie a odovzdávanie si informácií a vedomostí. Dôležitou súčasťou je taktiež účasť na domácich aj medzinárodných cvičeniach, ktoré preveria pripravenosť Slovenskej republiky na globálnu bezpečnostnú hrozbu 21. storočia, akou kybernetické útoky bezpochyby sú.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- BEZPEČNOSTNÁ RADA SR. 2017. Terminologický slovník krízového riadenia a zásady jeho používania [online]. Bratislava : Bezpečnostná rada SR, s. 12 [cit. 2020-12-30]. Dostupné na internete:
<https://www.vlada.gov.sk/data/files/7616_terminologicky-slovnik-uprava260919.pdf>.
- HOFREITER, Ladislav. 2016a. *Bezpečnostné prostredie súčasného sveta*. Zlín : Radim Bačuvčík – VeRBuM, 160 s. ISBN 978-80-87500-79-8.
- HOFREITER, Ladislav – BYRTUSOVÁ, Andrea. 2016b. *Indikátory bezpečnosti*. Zlín : Radim Bačuvčík – VeRBuM, 136 s. ISBN 978-80-87500-82-8.
- KAMPOVÁ, Katarína – HOLLÁ, Katarína. 2013. *Manažment sociálnych rizík*. Žilina : Žilinská univerzita v Žiline, 108 s. ISBN 978-80-554-0754-8.
- KONCEPCIA KYBERNETICKEJ BEZPEČNOSTI SLOVENSKEJ REPUBLIKY NA ROKY 2015 – 2020 [online]. [cit. 2020-12-30]. Dostupné na internete:
<<https://www.nbu.gov.sk/wp-content/uploads/kyberneticka-bezpecnost/Koncepcia-kybernetickej-bezpecnosti-SR-na-roky-2015-2020-A4.pdf>>.
- MINISTERSTVO OBRANY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2019. *Podpisom dohody s občianskym združením AFCEA Slovakia chce rezort obrany pokračovať vo vytváraní vhodných podmienok v oblasti informačnej bezpečnosti* [online]. Bratislava : Ministerstvo obrany Slovenskej republiky [cit. 2020-12-30]. Dostupné na internete:
<<https://www.mosr.sk/48718-sk/podpisom-dohody-s-obcianskym-zdruzenim-afcea-slovakia-chce-rezort-obrany-pokracovat-vo-vytvarani-vhodnych-podmienok-v-oblasti-informacnej-bezpecnosti/>>.
- Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES*
- SPRÁVA O KYBERNETICKEJ BEZPEČNOSTI V SLOVENSKEJ REPUBLIKE ZA ROK 2019 [online]. Bratislava : Národný bezpečnostný úrad SR (Národné centrum kybernetickej bezpečnosti) s. 1-52 [cit. 2020-12-30]. Dostupné na internete:
<<https://www.nbu.gov.sk/wp-content/uploads/urad/Sprava-o-kybernetickej-bezpecnosti-SR-2019.pdf>>.
- Národný bezpečnostný úrad Slovenskej republiky. Národná jednotka CSIRT. In *Národný bezpečnostný úrad Slovenskej republiky* [online]. [cit. 2020-12-30]. Dostupné na internete:
<<https://www.nbu.gov.sk/kyberneticka-bezpecnost/sk-csirt/index.html>>.
- Návrh národnej stratégie kybernetickej bezpečnosti na roky 2021 až 2025 predložený do medzirezortného pripomienkového konania. In *Slov-Lex* [online]. [cit. 2020-12-30]. Dostupné na internete:
<<https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/LP/2020/583>>.

Národný bezpečnostný úrad Slovenskej republiky. Kybernetická bezpečnosť (organizácie a partneri). EÚ a NATO [online]. [cit. 2020-12-30]. Dostupné na internete: <<https://www.nbu.gov.sk/kyberneticka-bezpecnost/organizacie-a-partneri/europska-organizacia-kybernetickej-bezpecnosti/index.html>>.

Národný bezpečnostný úrad Slovenskej republiky. Kybernetická bezpečnosť (organizácie a partneri). ECSO [online]. [cit. 2020-12-30]. Dostupné na internete: <<https://www.nbu.gov.sk/kyberneticka-bezpecnost/organizacie-a-partneri/europska-organizacia-kybernetickej-bezpecnosti/index.html>>.

Národný bezpečnostný úrad Slovenskej republiky. Kybernetická bezpečnosť (organizácie a partneri). CECSP [online]. [cit. 2020-12-30]. Dostupné na internete: <<https://www.nbu.gov.sk/kyberneticka-bezpecnost/organizacie-a-partneri/stredoeuropska-platforma-pre-kyberneticku-bezpecnost/index.html>>.

Národný bezpečnostný úrad Slovenskej republiky. Kybernetická bezpečnosť (organizácie a partneri). OBSE [online]. [cit. 2020-12-30]. Dostupné na internete: <<https://www.nbu.gov.sk/kyberneticka-bezpecnost/organizacie-a-partneri/organizacia-pre-bezpecnost-a-spolupracu-v-europe/index.html>>.

Národný bezpečnostný úrad Slovenskej republiky. Kybernetická bezpečnosť (organizácie a partneri). Bilaterálni partneri [online]. [cit. 2020-12-30]. Dostupné na internete: <<https://www.nbu.gov.sk/kyberneticka-bezpecnost/organizacie-a-partneri/bilateralni-partneri/index.html>>.

PORADA, Viktor. a kol. 2019. *Bezpečnostní vědy: Úvod do teorie, metodologie a bezpečnostní terminologie*. Plzeň : Aleš Čeněk, s. r. o., 780 s. ISBN 978-80-7380-758-0.

SIVÁK, Jaroslav. 2019. Kybernetická bezpečnosť. In *Hybridné hrozby na Slovensku. Analýza legislatívy, štruktúr a procesov v šiestich tematických oblastiach* [online]. Bratislava : GLOBSEC, s. 10-20 [cit. 2020-12-30]. Dostupné na internete: <<https://www.globsec.org/wp-content/uploads/2018/01/Hybridne-hrozby-na-Slovensku.pdf>>.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/1148 zo 6. júla 2016 o opatreniach na zabezpečenie vysokej spoločnej úrovne bezpečnosti sietí a informačných systémov v Únii

Ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov

VOLNER, Štefan. 2005. *Nová teória bezpečnosti: Teoreticko-metodologické východiská*. Zvolen : Bratia Sabovci, s. r. o., 340 s. ISBN 80-89029-99-X.

Vyhláška Národného bezpečnostného úradu č. 164/2018 Z. z., ktorou sa určujú identifikačné kritériá prevádzkovanvej služby (kritériá základnej služby)

Vyhláška Národného bezpečnostného úradu č. 165/2018 Z. z., ktorou sa určujú identifikačné kritériá pre jednotlivé kategórie závažných kybernetických bezpečnostných incidentov a podrobnosti hlásenia kybernetických bezpečnostných incidentov

Vyhláška Národného bezpečnostného úradu č. 166/2018 Z. z. o podrobnostiach o technickom, technologickom a personálnom vybavení jednotky pre riešenie kybernetických bezpečnostných incidentov

Vyhláška Národného bezpečnostného úradu č. 362/2018 Z. z., ktorou sa ustanovuje obsah bezpečnostných opatrení, obsah a štruktúra bezpečnostnej dokumentácie a rozsah všeobecných bezpečnostných opatrení

Vyhláška Národného bezpečnostného úradu č. 436/2019 Z. z. o audite kybernetickej bezpečnosti a znalostnom štandarde audítora

Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov

Zákon č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon č. 541/2004 Z. z. o mierovom využívaní jadrovej energie (atómový zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

Zákon č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon č. 45/2011 Z. z. o kritickej infraštruktúre v znení neskorších predpisov

Zákon č. 351/2011 Z. z. o elektronických komunikáciách v znení neskorších predpisov

Zákon č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

por. JUDr. Michaela ŠIMONOVÁ

Externá doktorandka Katedry bezpečnosti a obrany,
Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika Liptovský Mikuláš,
Demänová 393, 031 01, Liptovský Mikuláš,
telefón: 0960 316 060
e-mail: michaela.simonova1@gmail.com

OPATRENIA NA OCHRANU SÍL PROTI TERORISTICKÝM HROZBÁM

Martin BAKIČ

FORCE PROTECTION CONDITIONS AGAINST TERRORIST THREATS

HISTÓRIA ČLÁNKU

Doručený: 16. 03. 2021

Schválený: 31. 05. 2021

Vydaný: 30. 06. 2021

ABSTRACT

The purpose of the article is to point out the importance of the problem and the significance of the topic of the 21st century with all the means necessary to implement force protection conditions against terrorist threats in the United States of America (USA) and in Slovak Republic. The aim of the article is to compare the structure, to define and explain the significance with a clear implementation of force protection conditions (FPCONs) as they are understood in the requirements of the USA and as they are understood in the requirements of the Slovak Republic. At the same time, the aim of the article is to clarify the methods of FPCONs against terrorist threats in the USA and in Slovak Republic, which based on elimination by timely planned processes and prepared FPCONs can be reduced to the required minimum.

KEYWORDS

force protection conditions, security, terrorism, threats, vulnerability,

© 2021 by Author(s). This is an open access article under the Creative Commons Attribution International License (CC BY). <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

ÚVOD

Začiatkom 21. storočia otriasla celým svetom udalosť, ktorá nemá v novodobej histórii obdobu. 11. september 2001 sa zapísal ako deň antihumánosti, hrubého zavraždenia a násilia teroristických skupín a organizácií, ktoré sú nepredvídateľné, využívajú vysokú dostupnosť zbraní s modernou technológiou vrátane zbraní s masovou deštrukciou. Ich cieľom je oslabenie moderného a demokratického života v najvyspelejších krajinách sveta pre dosiahnutie politických a spoločenských cieľov. Sled udalostí a aktivít viedol k zmene vtedajších a nasledovných vojenských operácií po celom svete, zintenzívnili sa zodpovednosti za ochranu civilného obyvateľstva a rovnako tieto teroristické hrozby potvrdili nutnosť vybudovať a zabezpečiť ochranu síl s cieľom zjednotiť kontinuitu medzi zložkami Ministerstva obrany federálnej vlády Spojených štátov amerických (angl. The United States Department of Defence - ďalej len DoD). Z dôvodu bezpečnosti ochrany síl

proti teroristickým útokom boli navrhnuté opatrenia tak, aby znižovali zraniteľnosť a zabezpečovali ochranu personálu, výzbroje, techniky, zdrojov, zariadení, objektov a dôležitých informácií ako súčasť spoločnej, koordinovanej a integrovanej ochrany síl.

Slovenská republika (ďalej len SR) zareagovala na vplyv vnútorného bezpečnostného prostredia a zvyšujúce sa globálne bezpečnostné hrozby v roku 2004 vstupom do Severoatlantickej aliancie (ďalej len NATO). Bolo potrebné si uvedomiť, že členstvo nie je iba potvrdením integračných snáh, ale prináša so sebou nesmiernu zodpovednosť. SR sa iniciovala na ešte aktívnejšiu medzinárodnú angažovanosť, ktorá SR urobila plnohodnotným členom Aliancie. SR sa pripojila k NATO, ktoré odštartovalo komplexný proces veľmi dôležitej transformácie, pomenovanej NATO 21. storočia. V spojitosti so vstupom do NATO SR vyplýva plniť úlohy zúčastňovať sa procesu plánovania a budovať ozbrojené sily, plne kompatibilné s Alianciou. Skúsenosti z operácií a cvičení, ale aj zo samotného pôsobenia príslušníkov Ozbrojených síl SR (ďalej len OS SR) vo veliteľských štruktúrach a štruktúrach síl NATO sú pravidelne zapracovávané do cyklu obranného plánovania a sú významným elementom revízií dlhodobých plánov rozvoja OS SR. Súčasne sa v závislosti na zdroje i možnosti prehodnocuje úroveň ambícií, kladených na OS SR v základných strategických dokumentoch ako Bezpečnostná stratégia SR tak aj Obranná stratégia Slovenskej republiky.

V súlade s uvedenými záväzkami NATO a plánom rozvoja OS SR bola prijatá koncepcia v operačnom plánovacom procese vypracovať plány v OS SR, ktoré reflektujú s úlohami a opatreniami na ochranu síl proti teroristickým hrozbám, úzko súvisiacim a nadväzujúcim na koncepciu DoD. Účelom spracovania príspevku je poukázať na závažnosť problému a význačnosť témy 21. storočia so všetkými prostriedkami, ktoré sú nevyhnutné na realizáciu opatrení na ochranu síl proti teroristickým hrozbám v Spojených štátoch amerických (ďalej len USA) ako aj v SR.

Cieľom príspevku je porovnať štruktúru, definovať a vysvetliť význam s jasnou implementáciou opatrení na ochranu síl tak, ako sú chápané v podmienkach USA a ako sú chápané v podmienkach SR. Zároveň cieľom príspevku je objasniť metódy opatrení na ochranu síl proti teroristickým hrozbám v USA ako aj v SR, ktoré je možné včasnými a naplánovanými opatreniami znížiť na požadované minimum. Príspevok je štruktúrovaný tak, aby explicitne poukázal na uvedenú problematiku v teoretickej rovine a zároveň, aby poukázal na využitie jednotlivých opatrení na ochranu síl priamo po ich vyhlásení. V uvedenej problematike sa využívala zahraničná publikácia v pôsobnosti DoD ako aj smernice v pôsobnosti Ministerstva obrany SR (ďalej len MO SR) a OS SR.

V modernej sociálnej spoločnosti predstavuje terorizmus bez akýchkoľvek pochybností jednu z najzávažnejších bezpečnostných hrozieb. Teroristická činnosť je realizovaná v akomkoľvek regióne sveta a predstavuje hrozby pre spoločnosť obzvlášť v rozvinutých aj rozvojových krajinách. V súčasnosti môže terorizmus bezprostredne udrieť bez varovania a môže zasiahnuť kohokoľvek, kdekoľvek a kedykoľvek. Teroristické útoky spôsobujú obrovské materiálne a finančné škody, ale hlavne značné straty na ľudských životoch, ktoré sú neprípustné. Krajiny s najmodernejšími technológiami, vojenskými

prostriedkami, vybudovaním politickým, legislatívnym a bezpečnostným systémom, nie sú v súčasnosti plne odolné proti teroristickým útokom. V súvislosti s uvedenými dôvodmi a s využitím relevantných metód vedeckého výskumu sa v príspevku budeme zaoberať opatreniami na ochranu síl proti teroristickým hrozbám, ktoré majú predchádzať a minimalizovať tieto aktivity.

V uvedenom príspevku je pre lepšie uvedenie do danej problematiky potrebné definovať pojem vojenské zariadenie a vojenský objekt. Vojenským zariadením alebo vojenským objektom budeme rozumieť objekt, ktorý svojou podstatou, umiestnením alebo cieľom použitia efektívne podporuje vojenské úsilie, bezpečnosť a ochranu na danom území pred bezpečnostnými hrozbami a to aj pred teroristickou činnosťou. (Šimák, 2006). Narušenie alebo zničenie objektu za danej situácie prinesie oslabenie bezpečnosti štátu a civilného obyvateľstva. Objekty môžu byť zaradované do kritickej infraštruktúry v oblasti ochrany objektov osobitnej dôležitosti a ďalších dôležitých objektov. Patria sem vojenské letecké základne alebo objekty nevyhnutne potrebné pri obrane štátu.

1 OPATRENIA NA OCHRANU SÍL V PÔSOBNOSTI SPOJENÝCH ŠTÁTOV AMERICKÝCH

DoD je výkonným orgánom federálnej vlády povereným koordináciou a riadením nad agentúrami a funkciami vlády, ktoré priamo súvisia s národnou bezpečnosťou a ozbrojenými silami USA. Sídli v Pentagóne v Arlingtone vo Virgínii, neďaleko Washingtonu D.C. Jej hlavným poslaním je zabezpečiť potrebnú vojenskú silu na odradenie od vojny a zaistiť bezpečnosť národa. DoD je najväčší zamestnávateľ na svete, ktorý má viac ako 2,87 miliónov aktívnych členov z toho 730 000 civilných zamestnancov.

Na čele organizácie DoD je šéf kabinetu (minister obrany), ktorý je priamo podriadený prezidentovi. V štruktúre DoD sú tri podriadené vojenské ministerstvá a to Ministerstvo armády (angl. Department of the Army ďalej len DA), Ministerstvo námorníctva (angl. Department of the Navy – ďalej len DON) a Ministerstvo vzdušných síl (angl. Department of the Air Force – ďalej len DAF), pričom opatrenia na ochranu síl sú v gescii DAF.

Okrem toho sú DoD podriadené štyri národné spravodajské služby a to Obranná spravodajská agentúra (angl. the Defense Intelligence Agency - ďalej len DIA), Národná bezpečnostná agentúra (angl. the National Security Agency), Národná topograficko-spravodajská agentúra (angl. the National Geospatial-Intelligence Agency) a Národný prieskumný úrad (angl. the National Reconnaissance Office). Medzi ďalšie obranné agentúry patrí Agentúra pre obranné pokročilé výskumné projekty (angl. the Defense Advanced Research Projects Agency), Úrad pre strategické schopnosti (angl. the Strategic Capabilities Office), Agentúra pre obrannú logistiku (angl. the Defense Logistics Agency), Agentúra pre raketovú obranu (angl. the Missile Defense Agency), Agentúra pre obranné zdravie (angl. the Defense Health Agency), Agentúra pre znižovanie hrozieb obrany (angl. the Defense Threat Reduction Agency), Obranná kontrarozviedka a bezpečnostná agentúra (angl. the

Defense Counterintelligence and Security Agency) a Agentúra na ochranu síl Pentagónu (angl. the Pentagon Force Protection Agency), ktoré sú podriadené ministrovi obrany.

V roku 2020 vynaložila zo svojich finančných prostriedkov 3,1% hrubého domáceho produktu, čo je 716 miliárd amerických dolárov. Ich pôsobnosť a spolupráca je rozvinutá s 160 krajinami po celom svete. (DoD, 2019)

V rámci ochrany síl DoD definuje protiterorizmus ako obranné opatrenia používané na zníženie zraniteľnosti jednotlivcov a majetku proti teroristickým činom. Toto sa líši od boja proti terorizmu, ktorý sa týka útočných opatrení prijatých na prevenciu, odradenie a reakciu na terorizmus. Obe sú súčasťou DoD konceptu ochrany síl, ktorý spája všetky bezpečnostné oblasti v širšom programe a pláne s cieľom chrániť vojakov, civilných zamestnancov ale aj rodinných príslušníkov, zariadenia, objekty, vybavenia a infraštruktúru.

1.1 Úrovně teroristických hrozieb v pôsobnosti DoD

Obranná spravodajská agentúra (DIA) v štruktúre DoD používa štandardizovanú charakteristiku a stanovuje úroveň teroristickej hrozby pre každú krajinu na základe faktorov a analýzy všetkých dostupných spravodajských informácií o teroristických hrozbách, do ktorých sú zapojené všetky agentúry v snahe zabezpečiť, čo najlepšie varovanie pred teroristickými nebezpečenstvami. Ak existujú náznaky o teroristickej skupine, ktorá je operatívne aktívna a zameriava sa na americké sily, obranná spravodajská agentúra vydá varovnú správu o terorizme. Regionálni a miestni velitelia môžu priradiť rôznu úroveň teroristickej hrozby pre konkrétny personál, jednotky, zariadenia alebo objekty. Tieto úrovne hrozieb informujú pracovníkov DoD o potrebe prijať príslušné preventívne opatrenia.

Úrovně teroristických hrozieb sú definované podľa DIA nasledovne: nízka, mierna, významná a vysoká. Nízka úroveň (Low) je definovaná ak sa nezistila žiadna pôsobiaca teroristická skupina alebo činnosť skupiny nie je nebezpečná. Mierna úroveň (Moderate) je charakterizovaná, ako prítomnosť teroristickej skupiny, avšak nie sú identifikované náznaky a hrozby teroristickej aktivity, ktoré by mohli ohroziť USA alebo operačné prostredie hostiteľskej krajiny, v ktorom USA pôsobia.

Významná úroveň (Significant) poukazuje na prítomnosť teroristickej skupiny, ktorá svojou činnosťou môže spôsobiť závažnú škodu proti USA a to do takej miery, že uprednostňujú útoky spôsobujúce veľké straty na životoch domácich občanov, vojenského personálu alebo obyvateľstva podporujúceho a sympatizujúceho s USA v operačnom prostredí. Teroristické metódy a používané praktiky pri teroristických útokoch sú v danom operačnom prostredí obmedzené na vykonanie ich aktivít, tým sa stáva operačné prostredie menej zraniteľné. Vysoká úroveň (High) predstavuje teroristické skupiny, ktoré sú operatívne aktívne a vyčkávajú na možnosť spôsobiť obrovské, až katastrofické straty na životoch a škody na majetku. Ich metódy a používané praktiky sú v danom operačnom prostredí

použiteľné vo vysokej možnej miere. Prítomnosť DoD je nevyhnutá pre zabezpečenie operačného prostredia proti teroristickým aktérom. (AFDP 3-10, 2019).

1.2 Opatrenia na ochranu síl v pôsobnosti DoD

Velitelia na všetkých úrovniach používajú DIA úrovne hrozieb proti teroristickým útokom a zároveň využívajú nadobudnuté vlastné analýzy hrozieb, ako základ pre vývoj plánov a programov na ochranu síl v rámci svojej zodpovednosti. V súvislosti so stanovenými plánmi spracovávajú a pripravujú opatrenia na ochranu síl (angl. force protection condition – ďalej len FPCON). Opatrenia na ochranu síl sú komplexom špecifických bezpečnostných opatrení vyhlásených veliteľom po zvážení rôznych faktorov vrátane úrovne hrozby, aktuálnych udalostí, sledovaním rôznych podozrivých aktivít, ktoré by mohli zvýšiť hrozbu teroristického útoku v danom operačnom prostredí. Slúžia na ochranu personálu, výzbroje, techniky, zariadení, objektov, kritickej infraštruktúry, ale aj proti strate dôležitých informácií, ktoré by protivník mohol využiť vo svoj prospech.

V rámci opatrení na ochranu síl je vytvorený postup, pomocou ktorého môžu velitelia na všetkých úrovniach velenia zvyšovať alebo znižovať opatrenia na ochranu síl na základe miestnych podmienok, konkrétnych informácií o hrozbách alebo na základe pokynov z vyšších veliteľstiev. Opatrení na ochranu síl je 5 a to opatrenie Normal, Alpha, Bravo, Charlie a Delta. Opatrenia na ochranu síl sú uverejnené a rozpracované v AFDP 3-10, Force Protection, aktualizovanej v novembri 2019 a v AFI 10-245, Air Force Instruction, Operation, Antiterrorism vydané v roku 2015. (AFDP 3-10, 2019., AFI 10-245, 2015).

Opatrenia na ochranu síl Normal (FPCON Normal) popisujú situáciu bez hrozby teroristického útoku alebo činnosti, ktoré majú charakter narušiť bezpečnosť na danom území. Zároveň opatrenia na ochranu síl Normal platia, ak existuje všeobecná globálna hrozba možnej teroristickej činnosti, ale vyžadujú sa iba bežné bezpečnostné opatrenia. Teroristický útok je síce vždy možný, ale najlepšie dostupné spravodajské informácie nenaznačujú pravdepodobný útok. Na prípadné potenciálne narušenie protivníkom sú pripravené zložky civilných policajných síl a preventívne aj bezpečnostné sily. Pri vstupných bránach do vojenských objektov alebo objektov obrannej infraštruktúry je potrebná iba identifikácia osoby napr. identifikačná karta alebo sú využívané rutinné kontroly, ktoré závisia od podmienok daného objektu.

Opatrenia na ochranu síl Alpha (FPCON Alpha) sa vyhlasujú, ak existuje malá alebo všeobecne možná nepredvídateľná hrozba teroristickej činnosti proti personálu alebo narušeniu vojenského objektu, zariadenia. Situácia nenasvedčuje na úplnú implementáciu vyššieho opatrenia na ochranu síl Bravo. Všeobecné opatrenia naznačujú možné násilie, iné okolnosti však nenaznačujú, že je táto hrozba možná alebo cielená práve proti vojenským zariadeniam na danom území. Opatrenia na tejto úrovni musia byť splniteľné okamžite a môžu byť zavedené na neurčitý čas. Velitelia pri vyhlásení opatrení na ochranu síl Alpha informujú personál o možnej hrozbe a vykonáva sa štandardná bezpečnostná

kontrola. Spravidla sa musia osoby pri vstupe do vojenského objektu preukázať dvoma dokladmi totožnosti ako napr. občianskym preukazom a identifikačnou kartou objektu. Môžete očakávať náhodné kontroly vstupujúcich vozidiel do vojenského objektu a zvýšenie úsilia v oblasti prevencie kriminality.

Opatrenia na ochranu síl Bravo (FPCON Bravo) popisujú situáciu pri predvídateľnejšej alebo možnej teroristickej činnosti. Konkrétne spravodajské informácie naznačujú pravdepodobné násilie, nič však nenaznačuje, že je táto činnosť plánovaná a cielená. Opatrenia sú plánované a realizovateľné týždne bez toho, aby narúšali činnosť, spôsobovali neprimerané ťažkosti, ovplyvňovali chod vojenského objektu, plánovanú činnosť a spoluprácu s miestnymi orgánmi. Prijaté bezpečnostné opatrenia veliteľmi môžu mať vplyv na činnosť miestnych orgánov činných v trestnom konaní a širokej verejnosti. Na zabránenie teroristickému plánovaniu a činnosti sú potrebné ďalšie preventívne opatrenia. Ďalšie opatrenia môžu mať vplyv na operačné spôsobilosti a vzťahy s miestnymi orgánmi. Pred vstupom do vojenského objektu môžete očakávať väčšiu prítomnosť stráží, prísnejšie kontroly vozidiel, dodávok tovarov a kontroly identifikačných údajov vstupujúcich osôb do objektu.

Opatrenia na ochranu síl Charlie (FPCON Charlie) sú vyhlásené, ak došlo k globálnemu teroristickému útoku, spravodajské služby hlásia informácie o možnej hroziacej teroristickej činnosti alebo pravdepodobnej teroristickej činnosti proti vojenskému personálu a zariadeniam. Môžu existovať dôkazy o plánovaní teroristických útokov alebo informácie z miestnych zdrojov o teroristickej činnosti. Opatrenia Charlie sa implementujú na dlhšie obdobie, ktoré pravdepodobne spôsobia ťažkosti a ovplyvnia bezpečnostné aktivity jednotky a jej personálu. Je posilnená stráž, zvýšená kontrola vstupu vozidiel do objektu, vstup osôb do objektu je prísne kontrolovaná, ktorá si vyžaduje osobitný charakter a komunikačné trasy k vojenským zariadeniam sú obmedzené. Vyžadujú sa prísne ochranné opatrenia, ale vojenské inštitúcie, zariadenia musia pokračovať v realizácii plánovanej činnosti.

Opatrenia na ochranu síl Delta (FPCON Delta) obsahujú najprísnejší možný charakter pri teroristickej činnosti. Opatrenia na ochranu síl Delta boli priamo aplikované po útokoch z 11. septembra 2001, keď boli vyhlásené všetkým vojenským inštitúciám a zariadeniam. Zaviedli sa najprísnejšie opatrenia na ochranu personálu a vojenských objektov.

Opatrenia Delta sú vyhlasované, ak sa prijali spravodajské informácie o bezprostrednom teroristickom útoku, bezprostredne hrozí teroristická činnosť alebo došlo k teroristickému útoku na konkrétnom mieste alebo v jeho okolí. Zvyčajne sa deklaruje, ako lokalizované varovanie a vyskytuje sa iba v oblastiach, ktoré sú najzraniteľnejšie alebo je bezprostredný výskyt napadnutia teroristickou skupinou. Velitelia implementujú opatrenia na najvyššiu možnú úroveň až do stavu pohotovosti a sú povinní vykonať bezpečnostné opatrenia najširšieho rozsahu. Opatrenia na ochranu síl Delta môžu spôsobiť zdržanie alebo zrušenie realizácie plánovanej činnosti vojenského objektu alebo zariadenia, ktoré môže narušiť denné pracovné rutiny.

Hlavným význačným rozdielom medzi opatreniami na ochranu síl Charlie a Delta je, že opatrenia Delta poukazujú na konkrétnu bezprostrednú teroristickú hrozbu alebo činnosť, ktorá už aj nastala, zatiaľ čo opatrenia Charlie majú charakter bez vykonanej cielenej podstaty teroristickej aktivity. Plánovaná činnosť vojenských inštitúcií pri opatreniach Charlie je možné udržiavať aj niekoľko týždňov, zatiaľ čo pri opatreniach Delta sa dá všeobecne udržať iba niekoľko dní.

Ťažiskom v boji proti teroristickej aktivite v kritickej oblasti je podmienená vykonávaním náhodných kontrol, hliadok a iných ochranných bezpečnostných opatrení tak, aby bola zabezpečená najvyššia ochrana vojenského personálu a obyvateľstva v danej oblasti. Kontrolná činnosť musí byť vykonávaná náhodne tak, aby netrvala viac ako dva dni po sebe. Vykonávajú sa kontroly osôb na kritických miestach, kontroly vozidiel na hlavných komunikačných trasách a následne je táto činnosť zmenená na vykonávanie výhradne sledovacích hliadok tak, aby nebola činnosť predvídateľná a zároveň meniac sa na denných fázach operačnej činnosti.

Vyhlásením opatrení na ochranu síl vo vojenskom zariadení alebo vojenskom objekte je zároveň možné nariadiť ďalšie bezpečnostné opatrenia nad rámec tých, ktoré sú uvedené pre dané opatrenia na ochranu síl. Spravidla na zabezpečenie ďalšej zraniteľnosti a ochrany objektu sa používajú ďalšie bezpečnostné opatrenia, ako opatrenia vzdušnej hrozby s hrozbou leteckého útoku alebo hrozieb proti balistickým raketám. Ďalej to sú opatrenia radiačnej, chemickej, biologickej ochrany s možnými hrozbami úniku priemyselných škodlivín alebo až použitia zbraní hromadného ničenia. V rámci vzniknutej teroristickej činnosti sa vytvára tím ochrany síl, ktorý na základe vzniknutých udalostí kontroluje dodržiavanie vyhlásených opatrení a vytvára riešenia bezpečnosti pre všetky kritické zariadenia. Analyzuje bezpečnostné hrozby, riziká ale hlavne identifikuje zraniteľné miesta a jeho okolie, ktoré sú považované za najkritickejšie s implementovaním postupov na zmiernenie nebezpečenstva. Vytvára sa zoznam možných rizík nevyhnutný na vykonávanie analýz, hodnotení a riešení zraniteľnosti kritických oblastí a zdrojov v rámci ochrany síl. (FM 3.37.2, 2011).

2 OPATRENIA NA OCHRANU SÍL V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

2.1 Stupne teroristického ohrozenia v SR

V USA má DIA zdefinované úrovne teroristickej hrozby podobne, ako v SR má Ministerstvo vnútra SR definované štyri stupne teroristického ohrozenia, ktoré vyplývajú z aktuálnej bezpečnostnej situácie, hrozby a charakterizujú mieru nebezpečenstva vykonania trestného činu terorizmu. Následne je vyjadrená rizikom teroristického ohrozenia. Zmena stupňa teroristického ohrozenia sa vyhlasuje na základe rozhodnutia ministra vnútra SR. Charakteristika stupňov teroristického ohrozenia je nasledovná. Prvý stupeň (nízky) je základným stupňom teroristického ohrozenia, ktorý je vyhlásený v prípade, ak nie sú žiadne informácie o teroristickom ohrození zo zahraničia cielenom voči SR, jej občanom alebo jej

záujmom.

Prvý stupeň sa vyhlasuje aj pri všeobecnom ohrození spáchania trestného činu terorizmu v niektorom zo štátov EÚ alebo NATO, ktorá je však mimo územia Slovenska a nemá s ním súvislosť. Druhý stupeň sa vyhlasuje pri zvýšenom stupni ohrozenia, a to v prípade, ak v niektorom z členských štátov EÚ alebo NATO došlo k aktivite alebo bol spáchaný trestný čin terorizmu a prepojenia činnosti sú späté so SR, jeho občanmi alebo jeho záujmami.

Od 23. augusta 2017 platí na Slovensku zvýšený druhý stupeň teroristického ohrozenia, ktorý je úzko spätý s možným spáchaním teroristického trestného činu na území Slovenska. Ten je síce málo pravdepodobný, ale nie je ho možné vylúčiť. Policajný zbor SR má pri tomto stupni určený postup, ktorý sa skladá z troch nasledovných krokov „Uteč, Skry sa, Zavolaj“.

Tretí stupeň teroristického ohrozenia sa považuje za vysoký stupeň ohrozenia, ktorý sa vyhlasuje pri zvýšenom ohrození vyplývajúci z vývoja bezpečnostnej situácie. Bezpečnostná situácia môže mať, prípadne má charakter pôsobenia na SR alebo boli zistené spravodajské informácie o teroristickej aktivite v priamej súvislosti so SR. Najkritickejší štvrtý stupeň teroristického ohrozenia platí pri bezprostrednej alebo reálnej uskutočnenej hrozbe vykonania trestného činu terorizmu na území Slovenska alebo voči susediacej krajine, jej občanom alebo jej záujmom. (MO SR, 2017).

Bezpečnostné prostredie SR je z pohľadu teroristickej aktivity relatívne stabilizované bez bezprostredných rizík a hrozieb. Neboli zaznamenané aktivity smerujúce k príprave teroristického útoku na území Slovenska, a ani aktivity smerujúce k využitiu jeho územia na uskutočnenie aktu terorizmu v zahraničí.

2.2 Opatrenia na ochranu síl v podmienkach SR

V závislosti od vzniknutej bezpečnostnej situácie, uvedeného vyhláseného stupňa teroristického ohrozenia alebo bezprostrednej hrozby sa vo vojenských objektoch OS SR vyhlasujú a plnia opatrenia na ochranu síl Alpha, Bravo, Charlie alebo Delta. Opatrenia na ochranu síl sa v OS SR vyhlasujú alebo zrušujú na základe nariadenia ministra obrany alebo rozkazu náčelníka Generálneho štábu OS SR, ktorý o tom neodkladne informuje ministra obrany. Ďalej na rozkaz nadriadeného veliteľa (veliteľa útvaru), ktorý o tom neodkladne informuje nadriadeného veliteľa.

Opatrenia na ochranu síl z hľadiska vykonávaných úloh sú zoradené od vyhlásenia najnižšieho opatrenia (Alpha) po najvyššie opatrenie (Delta). Definície opatrení na ochranu síl sú rozpracované v Smernici Ministerstva obrany SR č.1/2016 o príprave na plnenie úloh pri mimoriadnej udalosti a v čase výnimočného stavu a núdzového stavu v znení ďalších doplnení, príloha č.11. (MO SR, 2016).

Je potrebné poznamenať a poukázať na rozdiel medzi systémom DoD a OS SR, pričom OS SR na rozdiel od DoD nepoužíva opatrenie na ochranu síl Normal a priamo ho implementuje do opatrení na ochranu síl Alpha s tým, že nepoužíva termín bez hrozby teroristického útoku. Opatrenia na ochranu síl sú definované v pôsobnosti MO SR a OS SR.

Opatrenia na ochranu síl Alpha sú súhrnom opatrení vykonávaných pri všeobecnej hrozbe možného teroristického útoku v niektorom členskom štáte EÚ alebo NATO, prípadne hrozba alebo útok je mimo územia SR a nemá súvislosť so SR. Dostupné spravodajské informácie o možných alebo vzniknutých bezpečnostných hrozbách nie sú závažné, aby bolo potrebné zvýšiť opatrenia na ochranu síl Bravo. Prijaté úlohy majú preventívny charakter, musia byť aplikovateľné na neurčitý čas a spravidla nemajú vplyv na plánovanú činnosť. V OS SR sa od 1. októbra 2016 zaviedli opatrenia na ochranu síl Alpha ako trvale platné v stave bezpečnosti.

Vo vojenskom objekte sa plnia opatrenia Alpha v stave bezpečnosti podľa zásad stanovených v interných smerniciach OS SR a v plánoch vojenského objektu, ktoré schvaľuje veliteľ objektu. Opatrenia na ochranu síl Alpha majú preventívny a všeobecný charakter, v ktorom sa vykonávajú elementárne kontroly vstupov osôb a vozidiel s predložením preukazu totožnosti alebo identifikačnej karty do vojenského objektu. Základné opatrenia ochrany síl majú prísne pravidlo zákazu vnášať do objektu akékoľvek zbrane, muníciu, alkohol, drogy a ďalší nepovolený materiál.

Dodržiavané sú hlavne zásady a opatrenia fyzickej a objektovej bezpečnosti, ktoré sú nastavené v súlade s prioritou bezpečnosti objektu a podľa Vyhlášky č. 336/2004 Z. z. Národného bezpečnostného úradu o fyzickej bezpečnosti a objektovej bezpečnosti. Vojenské objekty s vyššou prioritou bezpečnosti musia mať nainštalovaný kamerový systém, prípadne elektronický zabezpečovací systém, pri ktorom využívajú mechanické zábranné prostriedky a technické zabezpečovacie prostriedky. Tieto prostriedky a systémy sa využívajú na kontrolu zabezpečenia stavu oplotenia, stavu okien, stavu vstupov, vstupných brán do objektu, skladov alebo hangárov.

Opatrenia na ochranu síl Alpha sú plnené spravidla, ako preventívne opatrenia pre zabezpečenie činnosti objektu a zároveň eliminujú základné riziká pri neželaných možných incidentoch pôsobiacich na objekt v stave bezpečnosti.

Opatrenia na ochranu síl Bravo sú vykonávané pri narastajúcej a ľahšie predvídateľnej hrozbe teroristického útoku v niektorom členskom štáte EÚ alebo NATO. Ak na SR pôsobia súvislosti alebo vplyv teroristického útoku, pričom teroristický útok voči SR je málo pravdepodobný, avšak nemožno ho celkom vylúčiť. Prijaté úlohy majú sprísnený preventívny charakter s cieľom zintenzívniť úroveň ochrany síl, prostriedkov a vojenských objektov. Tieto opatrenia musia byť použiteľné a udržateľné na obdobie niekoľkých týždňov bez výrazných zmien v plánovanej činnosti.

Opatrenia na ochranu síl Bravo sa vo vojenskom objekte plnia pri zvýšenej možnej hrozbe pôsobiacej na SR, prípadne v priestore, v ktorej sa vojenský objekt nachádza. Prvé základné opatrenie pri plnení opatrení na ochranu síl Bravo je pokračovanie v plnení opatrení na ochranu síl Alpha s aktiváciou pohotovostnej časti vojenského objektu s pohotovosťou dostavenia sa na pracovisko v pracovnej dobe do 60 minút a mimo pracovnej dobe do 180 minút. Pohotovostná časť¹ po dostavení sa na pracovisko začína plniť opatrenia a úlohy podľa interných plánov.

O zavedených opatreniach sa informujú príslušníci objektu pre plnenie spektra úloh, ktoré im vyplývajú z funkcie na ktorú sú predurčení. Zvyšuje sa kontrola vstupov do vojenského objektu. Vykonávajú sa vizuálne kontroly obsahu vnášanej batožiny, vizuálne kontroly podvozku vozidiel vstupujúcich do objektu a zvýšená pozornosť sa venuje podozrivým poštovým zásielkam vnášané do objektu. Sprísňujú sa opatrenia zabezpečenia a kontroly uzamykania skladov, muničných skladov, hangárov a budov. Vytvárajú sa podmienky pre realizáciu opatrení radiačnej, chemickej a biologickej ochrany a precvičujú sa jednotlivé činnosti jednotiek ako skúška masiek na tesnosť alebo varovné signály podľa interných plánov. Sústreďuje sa pozornosť na osoby so zvýšeným záujmom o zbrane, muníciu, výbušniny a chemický materiál nachádzajúci sa v objekte.

Na základe vzniknutej situácie sa na operačnom a strategickom stupni OS SR prijímajú a vykonávajú opatrenia podľa interných plánov, predpisov a začínajú sa vytvárať a plniť rozkazy pre ďalšiu plánovanú činnosť.

Opatrenia na ochranu síl Bravo sú preventívne stupňujúce opatrenia pri zvýšenej, narastajúcej alebo ľahšie predvídateľnej hrozbe teroristického útoku. Opatrenia sú prípravou na plnenie opatrení na ochranu síl Charlie.

Opatrenia na ochranu síl Charlie sú súhrnom opatrení vykonávaných pri spáchaní teroristického útoku v niektorom členskom štáte EÚ alebo NATO, pričom je vysoká pravdepodobnosť teroristického útoku na území SR alebo pravdepodobnosť teroristického útoku voči SR. Hrozba vyplýva zo subjektov pôsobiacich na území SR alebo zo zahraničia. Cieľom je zvýšiť úroveň ochrany síl, prostriedkov a vojenských objektov v prípade vystupňovania hrozby teroristického útoku. Okrem úloh preventívneho charakteru sa prijímajú aj opatrenia podľa vzniknutej formy teroristického útoku. Ich použitie výrazne ovplyvní plánovanú činnosť.

Opatrenia na ochranu síl Charlie sa vo vojenskom objekte plnia po prijatí rozkazu na zaradenie síl a prostriedkov do skupín². Po zaradení do skupín sú aktivované pohotovostné jednotky a skupiny ochrany, ktorým sú vydané zbrane, munícia do ručných

¹ Pohotovostná časť je výkonný orgán veliteľa útvaru na velenie a riadenie útvaru v služobnom čase, v čase mimo službu, v stave bezpečnosti, pri uvádzaní do pohotovosti, bojovej pohotovosti, opatrení na ochranu síl a pri riešení krízovej situácie alebo mimoriadnej udalosti. (GŠ OS SR, 2020).

² Zaradenie síl a prostriedkov do skupín je proces určovania osôb na funkciu v skupine, na ktorú je daná osoba predurčená a pripravovaná. Spolu so zaradením sa nariaďuje služobná pohotovosť a určí sa časová norma dostavenia sa na pracovisko. (GŠ OS SR, 2020).

zbraní a materiál na osobné používanie pre zvýšenie ich osobnej ochrany ako napr. prilba a nosný modulárny systém. Sily a prostriedky plnia činnosť ochrany vojenského objektu ako zosilnenie stráženia vstupov do objektu fyzickou prítomnosťou. Je zvýšené zabezpečenie kontroly osôb, kontroly vnášanej batožiny a vizuálnej kontroly batožinového (nákladného) priestoru, kabíny a podvozku vozidiel vstupujúcich do objektov. V závislosti na dostupnosti technických prostriedkov stráženia sa organizuje hliadkovanie a pozorovanie vo vnútri objektu. Ďalšie plnené opatrenia spojené s ochranou objektu sú inštalovanie rámp a mechanických zábran na nútené spomalenie alebo zastavenie vozidiel v priestore vstupu do objektu. V priestore objektu sa rozmiestňujú rôzne zátarasy a prekážky, ktoré obmedzia pohyb na komunikáciách v priestoroch objektu a zavedie sa ochrana zraniteľných miest v objekte.

Na prístupových trasách k objektu sa zriaďujú kontrolné prepúšťacie miesta pre osoby a vozidlá, ktoré pôsobia odstrašujúcim ale aj ochranným charakterom. V neposlednom rade sa vykonáva súčinnosť s miestnymi orgánmi štátnej správy a samosprávy, vojenskou políciou s cieľom koordinovať prijaté opatrenia na elimináciu hrozieb. Táto súčinnosť sa vykonáva v závislosti od infraštruktúry a vystavanej komunikácie v objekte. Vo väčších objektoch, ako letecké základne sú opatrenia na ochranu síl nevyhnutné a potrebné pre ochranu svojich jednotiek, výzbroje, techniky, materiálu, technických prostriedkov a predovšetkým pre pokračovanie v plnení úloh, na ktorý je základňa, vojenský objekt predurčený.

Opatrenia na ochranu síl Delta sú súhrnnom opatrení vykonávaných pri reálnej hrozbe vykonania teroristického útoku, pri bezprostrednom alebo uskutočnenom teroristickom útoku alebo činnosti v členských krajinách NATO, v krajinách EÚ alebo na území SR proti určitému objektu alebo osobe. Tieto opatrenia výrazne ovplyvnia plánovanú činnosť. Opatrenia na ochranu Delta sa vo vojenskom objekte plnia po splnení opatrení na ochranu síl Charlie.

Opatrenia obsahujú najprísnejší možný charakter, pričom sa zabezpečuje zvýšená kontrola cestných a peších komunikácií priľahlých k objektu v závislosti od lokálnych možností odkloniť dopravu a usmerniť pohyb civilných osôb. Činnosť sa vykonáva v súčinnosti s orgánmi štátnej správy, samosprávy a vojenskou políciou. Informujú sa miestne orgány štátnej správy a samosprávy o prijatých opatreniach, ktoré predstavujú obmedzenie pre civilné obyvateľstvo. Preverujú sa evakuačné zariadenia na opustenie vojenského objektu pri bezprostrednej hrozbe objektu s nasledovnou činnosťou podľa interných plánov objektu.

ZÁVER

Po vstupe SR do NATO boli zavedené zmeny, definované nové požiadavky, ale aj podmienky vnímania vnútorného bezpečnostného prostredia a vznikajúcich nových globálnych hrozieb. Modernizácia Ozbroyených síl SR a aktivity na medzinárodnej scéne sa odzrkadlili aj na prijatí nových strategických plánov z čoho vznikli nové zákony, smernice, predpisy a operačné plány. Funkčný bezpečnostný systém predstavuje nástroj pre účinné zvládnutie krízových situácií vojenského i nevojenského charakteru – terorizmus. Zaisťuje i prevenciu a prípravu na možné krízové situácie a ich včasnú identifikáciu a varovanie. Implementáciou účinných operačných postupov zo zahraničných mierových misí do ozbrojených síl SR sme pristúpili k spracovaniu postupov pre efektívnejšie riešenie stavu bezpečnosti.

Z uvedenej problematiky môžeme zhodnotiť ochranu síl proti teroristickým hrozbám v USA, ako aj v SR z dvoch aspektov. Prvým aspektom sú úrovne teroristických hrozieb podľa DIA, ktorá pôsobí po celom svete a využíva najmodernejšie dostupné prostriedky spravodajských služieb na získavanie informácií o teroristických hrozbách. Na základe dostupných informácií ich vyhodnocuje a rozdeľuje do štyroch úrovní podľa závažnosti hrozby a implementuje nevyhnutné opatrenia. Obdobné rozdelenie a vyhodnotenie je aj v pôsobnosti Ministerstva vnútra SR s rozdielom, že zber spravodajských informácií vychádza aj zo spravodajských dát DIA. Môžeme skonštatovať štruktúru úrovní teroristických hrozieb s podobne formulovanými definíciami, charakterizáciou a s rovnakou podstatou vyhodnotenia spravodajských informácií.

Druhým aspektom sú opatrenia na ochranu síl, ktoré sme prevzali z USA a implementovali do OS SR ako opatrenia pre zabezpečenie vojenských objektov. Z uvedeného porovnania medzi FPCONs v USA a opatrení na ochranu síl v SR môžeme vyhodnotiť definície opatrení na ochranu síl, ako podobne charakterizované s podobne plnenými úlohami pri vyhlásení konkrétneho opatrenia na ochranu síl. V rámci porovnania opatrení na ochranu síl medzi USA a SR narážame na rozdiel v neimplementovaní opatrenia na ochranu síl Normal, pričom tieto opatrenia sú priamo implementované v rámci SR do opatrení na ochranu síl Alpha. Na základe tohto rozdielu sa v SR nepoužíva termín bez hrozby teroristického útoku, tak ako sa používa v USA pri opatreniach na ochranu síl Normal.

Opatrenia na ochranu síl Alpha, Bravo a Charlie v SR môžeme podobne prirovnať k FPCONs v USA. Opatrenia na ochranu síl Delta v USA aj v SR, taktiež reflektujú na najkritickejšie možné teroristického hrozby alebo činnosti na danom území. Zabezpečujú sa najprísnejšie kontroly, policajný a vojenský personál je vybavený materiálom s najvyššou možnou ochranou jednotlivca. Využívajú sa vojenské, policajné prostriedky a technika na zabezpečenie činnosti a ochrany vojenských objektov s prioritou ochrany vojenského personálu a civilného obyvateľstva na najvyššiu možnú mieru bezpečnosti.

V uvedenom príspevku sme sa opierali o zahraničnú publikáciu v pôsobnosti DoD ako aj o smernice v pôsobnosti MO SR a OS SR. Môžeme konštatovať, že publikácia DoD

v súvislosti s opatreniami na ochranu síl bola implementovaná do smerníc MO SR a OS SR s čiastočnou korekciou a zároveň upravená na podmienky a požiadavky MO SR a OS SR.

Na základe vydaných smerníc sa pri reálnej hrozbe teroristického útoku v OS SR vyhlasujú a plnia opatrenia na ochranu síl. Zároveň opatrenia na ochranu síl sú precvičované príslušníkmi OS SR na čiastkových a komplexných nácvikoch pri uvádzaní do pohotovosti, bojovej pohotovosti a pri plnení opatrení na ochranu síl tak, aby v čo najkratšom čase zabezpečili ochranu vojenských zariadení a objektov.

V závislosti od vzniknutej bezpečnostnej situácie, teroristickej hrozby alebo teroristickej činnosti, pôsobením vonkajších alebo vnútorných rizík na bezpečnosť krajiny, dané územie alebo vojenský objekt sú vyhodnocované podľa úrovni teroristických hrozieb a zároveň plnené prostredníctvom opatrení na ochranu síl.

Včasné a hodnoverné spravodajské informácie o možnej teroristickej hrozbe alebo akejkoľvek teroristickej činnosti s implementovaním opatrení na ochranu síl vedie k zabezpečeniu bezpečnosti personálu, výzbroje, techniky, zdrojov, zariadení, objektov a dôležitých informácií. Takto nastavená úroveň bezpečnosti preukazuje vyspelú krajinu 21. storočia s modernými ozbrojenými zložkami.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

AFDP 3-10. 2019. Force Protection. Washington: Department of The Air Force. 2019. 41 s. [online]. [cit.2021-3-7]. Dostupné na internete:

<<https://www.doctrine.af.mil/Doctrine-Publications/AFDP-3-10-Force-Protection/>>

AFI 10-245. 2015. Air Force Instruction, Operation, Antiterrorism. Washington: Department of The Air Force. 2015. 85 s. [online]. [cit.2021-1-4]. Dostupné na internete: <<https://fas.org/irp/doddir/usaf/afi10-245.pdf>>

DoD. 2019. U.S. Department of Defence. Organization and Management Department of Defence. Resource Guide v3.2 Washington. 2019. 168 s. [online]. [cit.2021-1-21]. Dostupné na internete:<fas.org/irp/agency/dod/org-man.pdf>

FM 3.37.2. 2011. Antiterrorism. Washington: Headquarters, Department of The Army. 2011. 176 s. [online]. [cit.2021-1-10]. Dostupné na internete: <<https://fas.org/irp/doddir/army/fm3-37-2.pdf>>

GŠ OS SR. 2020. Smernica o činnosti ozbrojených síl pri mimoriadnej udalosti, v čase výnimočného stavu, núdzového stavu, vojny a vojnového stavu (revízia 1), časť A. Bratislava: Generálny Štáb OS SR, 2020. 93 s.

MO SR. 2016. Smernica Ministerstva obrany SR č.1/2016 o príprave na plnenie úloh pri mimoriadnej udalosti a v čase výnimočného stavu a núdzového stavu v znení ďalších doplnení, príloha č.11. Bratislava: Ministerstvo obrany SR, 2016. 33 s.

MO SR. 2017. Smernica vlády Slovenskej republiky, ktorou sa ustanovuje spôsob vyrozumenia o vypovedaní vojny, o vyhlásení vojnového stavu, výnimočného stavu, núdzového stavu, mimoriadnej situácie alebo stupňa teroristického ohrozenia na území Slovenskej republiky. Schválená uznesením vlády Slovenskej republiky č. 572 z 13. decembra 2017. Bratislava: Ministerstvo obrany SR, 2017.

ŠIMÁK Ladislav a kolektív. 2006. Terminologický slovník krízového riadenia. Žilina: Fakulta Špeciálneho inžinierstva Žilinská univerzita, Schválená uznesením Vlády Slovenskej republiky č.523, 2006. 44 s. ISBN 80-88829-75-5.

Vyhláška č. 336/2004 Z. z. Národného bezpečnostného úradu o fyzickej bezpečnosti a objektivej bezpečnosti

kpt. Ing. Martin BAKIČ

Doktorand katedry bezpečnosti a obrany
Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika,
Demänová 393, 031 01 Liptovský Mikuláš,
0960 464 323
mattibak@gmail.com

VPLYV ZÁKLADNÝCH STRATEGICKÝCH DOKUMENTOV ZAOBERAJÚCICH SA BEZPEČNOSŤOU SLOVENSKEJ REPUBLIKY NA BEZPEČNOSTNÉ PROSTREDIE

Alexander HUGYÁR

PROVISION AND CHALLENGES OF THE BASIC STRATEGIC DOCUMENTS CONTENT TO THE SECURITY ENVIRONMENT OF THE SLOVAK REPUBLIC

HISTÓRIA ČLÁNKU

Doručený: 25. 04. 2021

Schválený: 31. 05. 2021

Vydaný: 30. 06. 2021

ABSTRACT

Through the human existence, human being has been facing to security and safety objectives that are essentials for a man and woman self-fulfilment. Moreover, the security and safety terms are surrounded by environment that creates a habitat for any society progress.

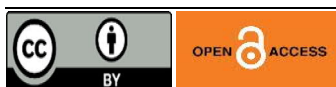
In early history, significant meaning of environment was perceived by nature, where individuals were posed to various threats as the natural disasters, wild animals' attacks or other individuals' activities.

Nowadays, the environment is linked with the local, regional and global security dimensions that are interconnected as if the instability, dynamics and uncertainty characteristics form its size.

This paper provides to its reader details about the size of the security environment from perspective of the international organizations, as well it highlights some of the challenges that drives the provision of the Slovak republic security.

KEYWORDS

security, threat, security environment, instability, dynamics, uncertainty.

© 2021 by Author(s). This is an open access article under the Creative Commons Attribution International License (CC BY). <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

ÚVOD

Všeobecne môžeme tvrdiť, že vznik života na našej planéte je ľudské bytie späté s určitým rozmerom prostredia. Rozmer prostredia v ľudskom ponímaní je tvorený okolitou prírodou, spoločnosťou v ktorej sa človek vyvíja ako aj jeho vlastným rozmerom poznania.

Postupne rozvoj ľudskej spoločnosti so socializáciou človeka posilnila jeho ambície k sebarealizácii, sebauplatneniu a tým aj rozvoju vlastného bytia. Realizácia ambícií človeka bola podmienená poznáním bezpečnosti v prostredí v ktorom pôsobil. Slovo bezpečnosť je široký pojem, ktorého význam ovplyvňuje ľudstvo ako také vo vzťahu k svojej existencii.

Z tohto pohľadu je bezpečnosť pojem polysémický neustále sa vyvíjajúci, nadobúdajúci nové rozmery. Bezpečnostné prostredie priamo súvisí s poznaním a tým vytvorením vízie budúcnosti za predpokladu identifikácie hrozieb s ich rizikami.

Prierezom historických udalostí je badateľné, že až s ukončením druhej svetovej vojny došlo k ustáleniu veľmocí, ktoré však naďalej svojim vojnovým potenciálom udržiavali krehký mier v čase „*Studenej vojny*“ v prostredí, ktoré bolo vymedzené rozdelením sveta víťaznými veľmocami predovšetkým Sovietskym zväzom, Spojenými štátmi americkými a Veľkou Britániou.

V novodobých dejinách až prerozdelenie politického vplyvu s pádom Berlínskeho múru prinieslo zvrat kedy okrem vonkajšej - prevládajúcej vojenskej hrozby demokratické krajiny začali čeliť čoraz viac vnútorným hrozbám vplyvom nezamestnanosti, chudoby, masovej nelegálnej migrácie preľudnenosti a zvyšujúcej sa urbanizácii.

Vonkajšie a vnútorné hrozby vyvolávajú v súčasnosti čoraz viac diskusií s dôrazom na špecifikáciu rozmeru bezpečnostného prostredia s ich charakteristickými vlastnosťami, ktoré sú rozvíjané v tomto príspevku vzhľadom na platnú Bezpečnostnú stratégiu SR a Obrannú stratégiu SR.

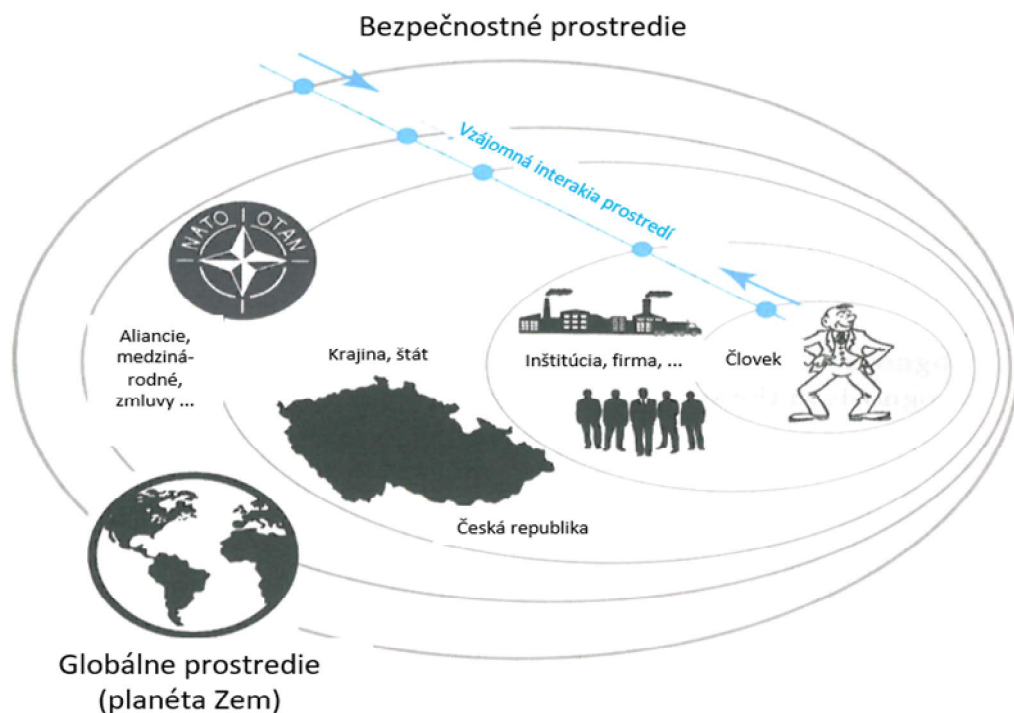
1 POJEM BEZPEČNOSTNÉ PROSTREDIE

Prostredie je možné opísať súhrnom vlastností v ktorom sa nachádza, alebo bude nachádzať projekt, alebo subjekt po určité obdobie. Toto prostredie môže mať rôzny charakter a to buď prirodzený, alebo umelý. Prirodzený charakter prostredia je daný prírodnými podmienkami, ktoré človek svojou činnosťou môže, ale nemusí ovplyvňovať. Umelé prostredie je vytvárané človekom. V takomto prostredí na seba budú pôsobiť hmotné aj nehmotné javy s ich hmotnými, alebo nehmotnými udalosťami.

Na základe tohto opisu Rak J. definuje prostredie ako súhrn hmotných a nehmotných skutočností, v ktorom sa nachádza projekt, subjekt (jednotlivec, skupina ľudí, organizácia, fyzická osoba podnikateľa, právnická osoba, inštitúcia, štát, aliancia štátov a pod.).

Vychádzajúc z definície prostredia bezpečnostné prostredie predstavuje vonkajšie a vnútorné prostredie objektu, ktoré ovplyvňuje celkovú bezpečnosť. V prípade štátu bezpečnostné prostredie tvorí časť sociálneho a prírodného prostredia v ktorom existujú podmienky k vývoju sociálnych objektov, ich aktivít, vzájomných vzťahov a záujmov zameraných na bezpečnosť (Porada V. a kol., 2019, s. 583). Inými slovami každý objekt je súčasťou jedného, alebo viacerých bezpečnostných prostredí, ktoré sa môžu ovplyvňovať. Logické väzby medzi bezpečnostnými prostrediami a ich väzba je zobrazená na príklade Obrázku 1.

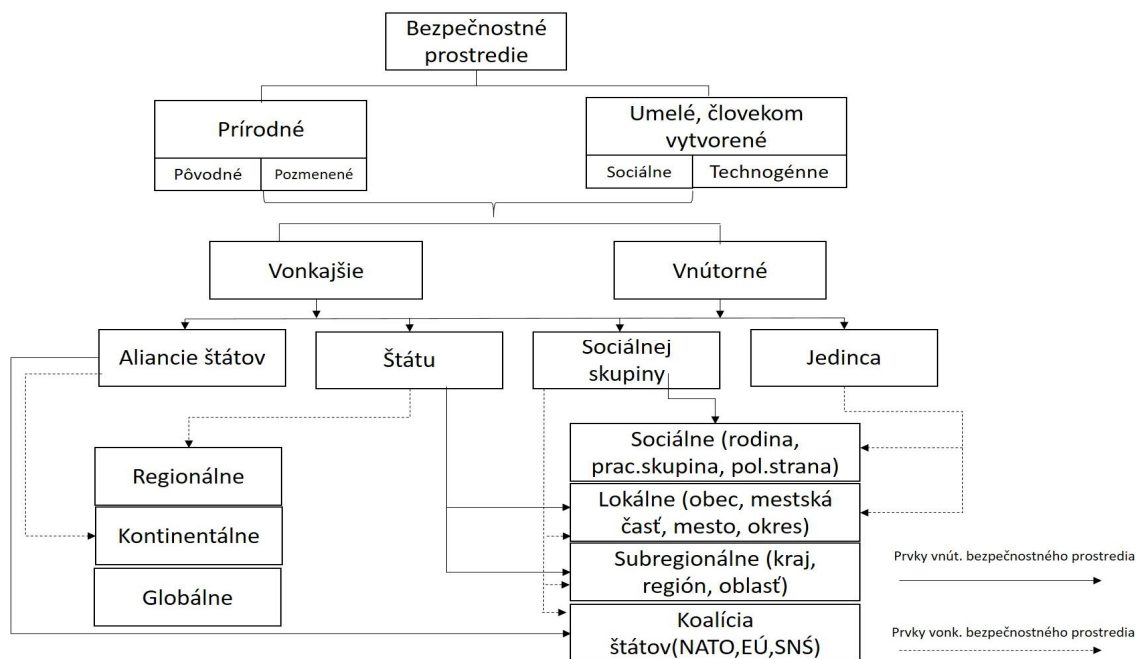
Podľa Bruna E. globalizácia prináša aj množstvo výhod a pozitívnych dopadov, ale aj negatívne vplyvy, nové hrozby a nežiaduce externality, s ktorými sa musí štát vyrovnávať.

Obrázok 1 Bezpečnostné prostredie – logické väzby

Zdroj: Porada V. A kol, 2019, s. 283

Hofreiter L. opisuje bezpečnostné prostredie ako časť prírodného, sociálneho a technogénneho prostredia, v ktorom vzniká v danom čase a priestore v dôsledku interakcií aktérov a vplyvu činiteľov prostredia adekvátne bezpečnostná situácia. Názorne je bezpečnostné prostredie s jeho štruktúrou vyjadrené na Obrázku 2.

Obrázok 2 Štruktúra bezpečnostného prostredia

Zdroj: Hofreiter L., 2016, s. 58

Referenčný objekt vzhľadom na bezpečnostné prostredie podľa Hofreitera L. predstavuje jedinec, sociálna skupina, organizácia, štát, skupina štátov. K lokálnemu, regionálnemu a globálnemu rozmeru bezpečnostného prostredia Hofreiter L. pridáva subregionálny a kontinentálny rozmer. Analýzu štruktúry prostredia vyjadruje Hofraiter L. za pomoci Tabuľky 1.

Tabuľka 1 Štruktúra analýzy prostredia

Analytická rovina	Referenčný objekt			
	Jedinec	Sociálna skupina, organizácia	Štát	Skupina (aliancia) štátov
Lokálna	Ulica, mestská štvrť, mesto	Mesto, mikroregión	Veľké mestá, okresy	Nie je predmetom
Subregionálna	Okres, kraj, región	Región	Kraje, regióny v štáte	Vnútorne prostredie členských štátov
Regionálna	Okolie štátu	Okolie štátu	Okolie štátu, geopolitické regióny	Regionálne prostredie a jeho činitele
Kontinentálna	Podľa záujmov a potrieb	Podľa záujmov a potrieb	Podľa záujmov a potrieb	Kontinentálne prostredie a jeho činitele
Globálna		Podľa záujmov a potrieb	Podľa záujmov a potrieb	Globálne prostredie a jeho činitele

Zdroj: Hofreiter L., 2016, s.57

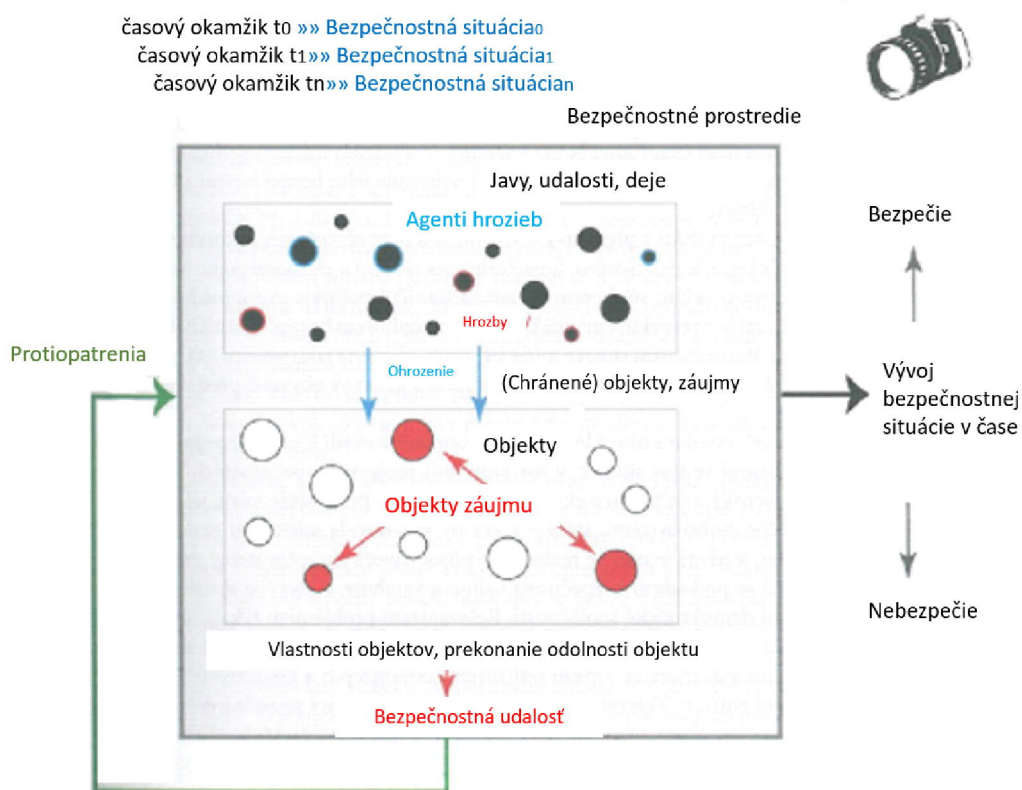
Vzťahom k pojmu bezpečnosť je bezpečnostné prostredie prostredím kde je zabezpečená bezpečnosť na prijateľnej úrovni. V takomto priestore by sa nemali nachádzať žiadne hrozby, ktoré by v priestore mohli spôsobiť akékoľvek škody.

2 VŠEOBECNÉ VLASTNOSTI BEZPEČNOSTNÉHO PROSTREDIA A ICH VPLYV NA BEZPEČNOSŤ

Bezpečnostné prostredie je možné prirovnať k systému, ktorý pozostáva z množiny prvkov agentov a väzieb medzi nimi. Agenti (prvky) pritom v tejto množine budú predstavovať najmenšiu časť systému. V prenesenom význame na Obrázku 3 je zobrazené bezpečnostné prostredie, kde systém bezpečnostného prostredia tvoria objekty na ktoré pôsobia agenti hrozieb vo forme javov, udalostí a dejov predstavujúce hrozby pôsobiace na subjekt. Medzi objektom, záujmovými objektmi pôsobí interakcia, ktorej cieľom je zníženie negatívneho vplyvu javov, udalostí a dejov predstavujúce ohrozenie bezpečnosti v prostredí.

Výsledkom interakcie subjektu k zníženiu resp. navráteniu bezpečnosti v danom prostredí je súbor protiopatrení, ktoré subjekt je schopný podniknúť samostatne, alebo za podpory záujmových objektov.

Časový snímok = Bezpečnostná situácia

Obrázok 3 Všeobecná schéma významu bezpečnostnej situácie

Zdroj: Porada V. a kol., 2019, s. 253

V takomto prípade môžeme hovoriť, že bezpečnostné prostredie je tvorené agentmi hrozieb, ktoré z globálneho hľadiska môžu mať vojenský, nevojenský, symetrický, alebo asymetrický charakter.

Medzi takéto hrozby patria:

- terorizmus a organizovaný transnacionálny terorizmus,
- kybernetické útoky,
- informačno-psychologické pôsobenie na obyvateľstvo a hybridný spôsob vedenia bojových činností,
- použitie zbraní hromadného ničenia,
- nelegálne zmocnenia sa a šírenie zbraní hromadného ničenia, ich nosičov a technológií ich výroby,
- vznik asymetrických konfliktov (lokálnych alebo regionálnych konfliktov vojenského a nevojenského charakteru),
- organizovaný transnacionálny zločin v spojení s nelegálnym obchodom so zbraňami a vojenským materiálom, výrobou a predajom drog a aktívnym participovaním na nelegálnej migrácii,
- nárast náboženského, ľavicového a pravicového extrémizmu,
- nekontrolovateľná migrácia,

- prehľbovanie rozdielov medzi chudobnými a bohatými štátmi
- obmedzenia prístupu k nerastnému bohatstvu, vode a ekonomickým produktom,
- zmenšujúce sa strategické surovinové a potravinové zdroje,
- pokračovanie krízy, resp. nestability finančného, prípadne menového a hospodárskeho systému (BK SR, 2016).

Takto reprezentované hrozby s ich interakciou väzieb, ktorými pôsobia na objekt ale aj medzi sebou, znemožňujú ich detailné rozpoznanie a zároveň tým sťažujú identifikáciu bezpečnostnej situácie a tým de facto aj prijatie účinných opatrení k ich úplnej eliminácii. V takomto kontexte môžeme tvrdiť, že bezpečnostné prostredie je neurčité.

Prihliadajúc na rozmanitosť a frekvenciu udalostí, ktoré reprezentuje variabilnosť uvedených hrozieb je badateľné, že javy v tomto prostredí majú dynamický charakter a to aj v ponímaní ich protiopatrení.

Hrozby a ich negatívny vplyv je možné za použitia analytických nástrojov pravdepodobne predvídať, avšak za predpokladu informácií o aktéroch, ktorí v danom prostredí môžu za pomoci javov, udalostí a dejov v určitom bezpečnostnom prostredí ohroziť subjekt. Napriek pravdepodobnosti ohrozenia subjektu v jeho prostredí nie je možné za pomoci bezpečnostných opatrení vytvoriť absolútnu bezpečnosť.

Za pomoci skúmania bezpečnostného prostredia jeho chovania je možné zhrnúť, že medzi všeobecné vlastnosti bezpečnostného prostredia patrí:

- neurčitosť,
- dynamika,
- a nestálosť.

Neurčitosť, dynamika a nestálosť bezpečnostného prostredia pôsobia v konečnom dôsledku na zaistenie bezpečnosti štátu. Tieto vlastnosti vzhľadom na periódu trvania ohrozujú základné komponenty bezpečnosti štátu akými sú štátoprávna (politická) bezpečnosť, súčasti ekonomickej bezpečnosti (energetická, potravinová, surovinová bezpečnosť), sociálna bezpečnosť a environmentálna bezpečnosť.

V ponímaní vnútornej bezpečnosti sprievodnými javmi negatívnych vnútorných agentov hrozieb dochádza k nespokojnosti obyvateľstva a tým k ohrozeniu pocitu človeka ako základného prvku spoločnosti. Nespokojnosť obyvateľstva v takomto prípade môže viesť k podnetu nárastu extrémizmu, radikalizmu, klientelizmu a pod. čo sa v konečnom prípade môže odzrkadliť vo forme podlomenia dôveryhodnosti právneho štátu, poprípade až k zvrhnutiu jeho vlády.

Na margo vonkajšej bezpečnosti štát môže v rámci svojej zahraničnej politiky stratiť určité garancie, ktoré mu vyplývajú z jeho členstva v rôznych spoločenstvách napr. OSN, EÚ a pod. Medzinárodné spoločenstvá môžu v prípade nestability krajiny udržať demokratické hodnoty prostredníctvom rôznych sankčných mechanizmov.

Z tohto dôvodu je pochopiteľné, že hodnotenie bezpečnostného prostredia je neoddeliteľnou súčasťou všetkých bezpečnostno - politických a vojensko - bezpečnostných dokumentov prosperujúceho štátu.

Analýza bezpečnostného prostredia zohráva v spojitosti zaručenia bezpečnosti neoddeliteľný ba priam zásadný význam. Získavanie relevantných podkladov pre politické rozhodovanie je predpokladom schopnosti štátneho systému čeliť aktuálnym hrozbám s ich predikciou vývoja.

Pre účinné fungovanie bezpečnostného systému štátu je znalosť stavu a vývoja bezpečnostného prostredia strategickou záležitosťou. Na štruktúru, obsah strategických dokumentov kde je rozmer bezpečnostného prostredia opísaný má vplyv politické smerovanie štátu ako aj členstvo krajiny s jej záväzkami v medzinárodných spoločenstvách akými sú OSN, NATO, EÚ a pod.

3 BEZPEČNOSTNÉ PROSTREDIE V KONTEXTE NATO A EÚ

Bezpečnostné prostredie aliancie sa nachádza v stave mieru, kde je hrozba konvenčného konfliktu proti jej členom hodnotená ako nízka. Tento stav je možné hodnotiť ako výsledok viac než 50. ročnej účinnej politiky a stratégie NATO s cieľom zaručiť kolektívnu obranu územia jej členských krajín.

V porovnaní s obdobím studenej vojny, v súčasnosti NATO čelí oveľa širšiemu spektru hrozieb. Z hľadiska geografického ohraničenia bezpečnostného prostredia členských krajín NATO, potencióna hrozba proti NATO je pozorovateľná na východnej hranici kde ambície Ruska vo forme anexie Krymu, destabilizácie Ukrajiny, a stále viac citlivej prítomnosti vojenskej sily v blízkosti hraníc krajín aliancie a jej spojencov prejavujú znaky pravdepodobných budúcich konfliktov.

Eskalujúce konflikty nestabilnej politickej situácie z južnej strany mapy NATO, v oblasti Blízkeho Východu a Afriky zapríčiňujú zvýšenie migrácie obyvateľstva medzi ktorými sú aj členovia teroristických skupín. Mnohé prípady ukázali, že členovia teroristických skupín s vidinou oslabenia medzinárodných organizácií a upevnenia moci, majú snahu vykonávať teroristické útoky na území krajín NATO.

Nakoľko tieto útoky ohrozujú vnútornú bezpečnosť krajín Severoatlantickej aliancie snahou aliancie je posilniť svoje pôsobenie mimo svojho územia. Okrem ohrozenia, ktoré predstavujú pre alianciu aktivity teroristických skupín čelí NATO konfrontácii rozširovaniu zbraní hromadného ničenia, kybernetickým útokom na energetické zdroje ako aj environmentálnym zmenám. Rozpätie týchto hrozieb rozširuje rozmer bezpečnostného prostredia aliancie v ktorom môže nastať krízový stav.

K prevencii kríz, manažmentu konfliktov a stabilizácii post - konfliktných situácií Severoatlantická aliancia buduje a podľa jej konceptu bude budovať a udržiavať spôsobilosti schopné čeliť nukleárnej a vojenskej hrozbe.

V záujme aliancie je udržiavať svoje sily a prostriedky v krízových oblastiach konfliktov ako aj kreovať spoločné nasaditeľné sily, ktorých spôsobilosti budú preverené prostredníctvom vojenských cvičení (NATO SC, 2010, s. 4 -12).

Rozmanitosť hrozieb je v súčasnosti príliš široká na to aby jedna krajina, alebo aj NATO bolo schopné prijať účinné opatrenia k eliminácii hrozieb v jej bezpečnostnom priestore. Preto NATO kladie bude stále viac zvyšovať svoje úsilie spolupracovať s medzinárodnými inštitúciami akými sú predovšetkým OSN a EÚ

Ako príklad spolupráce Severoatlantická aliancia uvádza Lisabonskú zmluvu kde sa záujmy členských krajín EÚ zhodujú s úsilím aliancie. NATO obzvlášť oceňuje tento spoločný prístup u krajín, ktoré nie sú stálymi členmi NATO, ale napriek tomu zdieľajú spoločné hodnoty v Euroatlantickom priestore (Ringsmos J., Rynning S. : 2011).

Európska Únia v Európskej bezpečnostnej stratégii (EBS) smerom uvádza bezpečnostné prostredie nasledovne:

„Pri hľadaní odpovedí na meniace sa bezpečnostné prostredie musíme dosiahnuť väčšiu účinnosť – medzi sebou doma, s našimi susedmi, ako aj na celom svete“ (EBS, 2009, s.23).

Obsah tohto citátu má veľavravné posolstvo smerom k rozmeru bezpečnostného prostredia, tak ako ho poznáme a to s dôrazom nie len na vnútornú, ale aj na vonkajšiu bezpečnosť. Energetická závislosť, limitné zdroje nerastného bohatstva a aj nedostatok vodných zdrojov dáva rozmeru bezpečnostného prostredia mimo hranice EÚ dôraz na oblasť Afriky, Perzského zálivu a Ruska.

Smerom k energetickej závislosti je Európa najväčším svetovým dovozcom ropy a zemného plynu. Dovoz ropy a zemného plynu predstavuje približne 50 % dnešnej spotreby energie v EÚ. EÚ predpokladá v EBS nárast tohto podielu v roku 2030 na úroveň 70 %, pričom väčšina energie sa do EÚ dováža z Perzského zálivu, Ruska a severnej Afriky (EBS, 2009, s. 30).

Z pohľadu možnej hrozby zbraní hromadného ničenia je vonkajšia časť bezpečnostného priestoru EÚ geograficky sústredená na aktivity v jadrovej oblasti Severnej Kórei, jadrové riziká južnej Ázie a šírenie ZHN, ktoré je príznačné pre Blízky východ. Tieto aktivity vyvolávajú v spoločenstve EÚ oprávnené obavy, ako možných agentov hrozby.

V tomto bezpečnostnom priestore, EÚ identifikuje nasledujúce alarmujúce hrozby:

- terorizmus,
- šírenie zbraní hromadného ničenia,
- regionálne konflikty,
- zlyhanie fungovania štátu,
- organizovanú trestnú činnosť (EBS, 2009, s. 31-34).

V súčasnosti vzhľadom na globalizáciu ako aj prevenciu pred možným konfliktom, EÚ prenáša svoju obrannú líniu mimo svoje hranice. Tento zámer EÚ na obranu svojej bezpečnosti EÚ preukazuje jej aktívnou pomocou riešiť regionálne konflikty napríklad

v oblasti krajín Balkánu, Afganistanu a Konžskej demokratickej republiky. Dôvodom podpory týmto krajinám viedlo odhalenie logistických základní teroristických buniek na území Spojeného kráľovstva, Talianska, Nemecka, Španielska a Belgicka.

Nakoľko globalizácia priniesla so sebou zvýšené požiadavky na prepravu komodít energie, tovaru a pod., ďalšou významnou hrozbou v bezpečnostnom prostredí EÚ zohráva pirátstvo v oblasti Indického oceánu a Adenskom zálive. EÚ reagovala na hrozbu pirátstva prostredníctvom prvej námornej misie ATALANTA, ktorej cieľom je vytlačiť pirátstvo z pobrežných vôd Somálska. Vzhľadom na dôležitosť námornej prepravy reagovali aj ostatné postihnuté krajiny a iní medzinárodní aktéri vrátane NATO.

Vzhľadom na agentov hrozby sa bezpečnostné prostredie EÚ vplyvom globalizácie rozšírilo, čo si vyžaduje neutíchajúce úsilie EÚ v spolupráci s OSN, OBSE, USA a Ruskom prijímať účinné opatrenia proti jeho narušeniu (EBS, 2009, s. 25).

4 BEZPEČNOSTNÉ PROSTREDIE V ZÁKLADNÝCH DOKUMENTOCH O BEZPEČNOSTI SR

Slovenská republika je súčasťou euroatlantického bezpečnostného priestoru čím je pochopiteľné, že jej bezpečnostné prostredie bude zohľadňovať rozmer bezpečnostného prostredia NATO a EÚ. Z pohľadu spojencov a ich vzájomného prepojenia budovania bezpečnosti, SR analyzuje a identifikuje prípadné vonkajšie hrozby, ktoré by mohli ohroziť jej ale aj záujmy svojich partnerov v spoločnom bezpečnostnom prostredí.

Podobne ako NATO, EÚ a väčšina demokratických krajín aj Slovensko má na svoje podmienky vypracované základné strategické dokumenty, ktoré riešia jej postoj, rozvoj a budúcu víziu v oblasti zaručenia bezpečnosti štátu. Medzi tieto kľúčové dokumenty patrí Bezpečnostná stratégia SR (BS SR) a Obranná stratégia SR (OBS SR)¹.

Bezpečnostné prostredie SR sa vyznačuje vysokou mierou dynamiky vývoja pričom z dôvodu narastajúcich faktorov, ktoré ohrozujú bezpečnosť SR toto prostredie má charakter nepredvídanosti. V takomto prostredí aj lokálne udalosti alebo regionálne konflikty pôsobiace mimo hraníc SR môžu predstavovať ohrozenie bezpečnosti SR v relatívne krátkom čase (BS SR, 2021, s.5).

Porovnaním s NATO SC a EBS je globálne bezpečnostné prostredie SR totožné. Rozmer globálneho bezpečnostného prostredia je vytýčený medzinárodnou politikou SR a jej členstvom v OSN. Rozmer regionálneho prostredia SR je naviazané na jej členstvo v NATO a EÚ. Regionálny kontext ohrozenia bezpečnostného prostredia predstavujú nevyriešené konflikty v susedstve euroatlantického priestoru, ktoré majú nežiaduci dopad na prosperitu SR.

Z historického, geografického politického pohľadu smerovania SR sa BS SR v porovnaní s NATO SC a EBS viac zameriava na detailnú identifikáciu hrozieb a ich opis.

¹ Platná Bezpečnostná stratégia SR (BS SR) ako aj Obranná stratégia SR bola schválená v roku 2021.

Medzi tieto detailné hrozby z pohľadu BS SR patria najmä:

- Nevojenské hrozby, ktoré štáty využívajú k presadeniu svojich záujmov, ktorých prejavom je autoritársky postoj štátov s ich neštátnymi aktérmi, mocenským súperením ako aj zámerného oslabovania multilateralizmu.
- Environmentálne hrozby akými sú zmena klímy, rast spotreby a využívania prírodných zdrojov, ktoré súvisia s biodiverzitou a kolapsom ekosystému.
- Teroristické hrozby, ktorých hrozba po skúsenostiach s kolabujúcimi štátmi majú hrozby nábožensky motivovaný, extrémisticky alebo radikálne motivovaný ideologizmus. Osobitne závažný je štátom sponzorovaný terorizmus, kde sa pretrváva záujem teroristických skupín o získanie technológií dvojakého použitia.
- Hrozby zo šírenia zbraní hromadného ničenia, ktorých charakteristickým znakom je nárast zbrojenia, zbrojenia, odzbrojenia a nešírenia, nevynímajúc neštátnych aktérov (teroristov).
- Technologická prevaha, ktorá predstavuje strategickú výhodu a prevahu v kybernetickom priestore vo forme nastupujúcich technológií akými sú 5G siete, umelá inteligencia, kvantové technológie, autonómne systémy a pod.
- Obmedzenie prístupu k surovinám strategického významu, ktoré ohrozujú energetickú bezpečnosť.
- Zdravotné hrozby, ktoré sú spojené s globálnym šírením pandémie, ktorých prenos je zapríčinený vysokou mobilitou a tým zvýšením požiadaviek na systém verejného zdravotníctva (BS SR, 2021, s. 2-5).

Na BS SR nadväzujú ďalšie sektorové dokumenty (stratégie, politiky, koncepcie, rámce, programy, plány a priority) a iné implementačné opatrenia vrátane rozhodnutí o zdrojovom zaistení bezpečnosti štátu (BS SR, 2021, s. 23).

Obranná stratégia Slovenskej republiky reflektuje meniace sa bezpečnostné prostredie vo forme zabezpečenia obrany štátu. Formuluje východiská obrannej politiky, jej ciele. Spôsoby a nástroje napĺňania BS SR sú umocnené jej členstvom v NATO a EÚ. Príslušnosť k týmto medzinárodným organizáciám umožňuje Slovenskej republike budovať spôsobilosti, ktoré by samostatne nebola schopná zabezpečiť.

Účasťou na obrannom úsilí v rámci NATO a EÚ, SR zväčšuje svoje možnosti presadzovať bezpečnostné záujmy vo svete, čím môže ovplyvňovať aj jej širšie bezpečnostné prostredie.

SR má rozpracovanú problematiku reakcie na možné hrozby vo forme ústavného zákona č. 227/2002, zákona č. 387/2002 Z.z. a Zákona č. 306/2019 Z. z. Udalosť, ktorá ovplyvňuje bezpečnosť SR sa v týchto zákonoch nazýva termínom „krízová situácia“.

Vo všeobecnosti tieto zákony opisujú krízovú situáciu nasledovne:

- Ústavný zákon č. 227/2002 Z.z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu označuje krízovú situáciu vojenského charakteru ako obdobie, počas ktorého je bezprostredne ohrozená alebo narušená bezpečnosť štátu

a ústavné orgány môžu po splnení podmienok ustanovených v tomto zákone na jej riešenie vyhlásiť krízový stav na danom území“,

- Zákon č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu opisuje krízovú situáciu aj v ponímaní nevojenského charakteru, ktorá sa definuje ako obdobie, počas ktorého je bezprostredne ohrozená alebo narušená bezpečnosť štátu a ústavné orgány môžu po splnení.

BS SR ako aj OBS SR reflektujú bezpečnostné prostredie ako časť spoločenského prostredia, v ktorom sú zaručené podmienky existencie jednotlivca a spoločnosti. Zároveň je badateľné, že tieto základné dokumenty vnímajú bezpečnostné prostredie v jeho globálnom, regionálnom a lokálnom rozmere.

V ponímaní ústavného zákona č. 227/2002 Z.z. a zákona č. 387/2002 je pojem bezpečnostné prostredie rozvinutý do jeho lokálneho rozmeru na podmienky obrany zvrchovanosti SR proti pravdepodobnej vojenskej hrozbe, ale aj ako mimo času vojny a vojnového stavu. Zákon č. 306/2019 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 319/2002 Z. z. o obrane Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony k vonkajšiemu a vnútornému rozmeru bezpečnostného prostredia zahŕňa aj kybernetický priestor.

5 BEZPEČNOSTNÉ VÝZVY SR VZHLADOM NA BEZPEČNOSTNÉ PROSTREDIE

Bezpečnostná stratégia SR opisuje zabezpečenie obrany Slovenskej republiky svojimi vlastnými prostriedkami, ale aj prostredníctvom využívania výhod, ktoré jej prináša členstvo v EÚ a NATO. Na stav bezpečnosti, poprípade zhoršené bezpečnostné prostredie bude SR reagovať prostredníctvom svojej obrannej politiky. Riziko priameho ohrozenia Slovenskej republiky ozbrojeným útokom je vďaka členstvu v NATO a EÚ nízke. Ozbrojený útok však zostáva najväčšou potenciálnou bezpečnostnou hrozbou pre Slovenskú republiku, ktorá môže narušiť jej suverenitu (BS SR, 2021, s.6).

Z obrannej politiky SR vyplývajú nasledujúce implikácie:

- plnenie medzinárodných záväzkov v zhoršenom a dynamicky sa meniacom bezpečnostnom prostredí, ktoré sa vyznačuje, nestabilitou a nízkou predvídateľnosťou jeho vývoja,
- možnosť ozbrojeného konfliktu, ktorý nie je možné úplne vylúčiť, ako ani ozbrojený útok proti inému členskému štátu, ktorý vyvolá plnenie zmluvných záväzkov Slovenskej republiky,
- zvýšenie nárokov na kvalitu fungovania systému obrany štátu vrátane informačnej podpory rozhodovania ako aj na pripravenosť obranných kapacít Slovenskej republiky,
- posilnenie odolnosti štátu vojenskými aj civilnými prostriedkami vývoj vojenských a nevojenských hrozieb, vrátane hybridného pôsobenia,
- udržiavanie a rozvíjanie vzťahov SR s medzinárodnými organizáciami ako účinné predchádzanie a reakciu na bezpečnostné hrozby (OBS SR, 2021, s. 4-5).

Národný kontext bezpečnostného prostredia uvedený v OBS SR kladie na SR nové výzvy, ktoré musia byť reakciou na prípadný ozbrojený útok narúšajúci jej suverenitu.

Medzi takéto výzvy budú patriť opatrenia zamerané proti:

- teroristickým útokom,
- kybernetickým útokom,
- narušeniu kritickej infraštruktúry SR,
- prerušeniu dodávok energie,
- hybridným hrozbám,
- pôsobeniu cudzích spravodajských služieb,
- ekonomickej kríze, prepadu hospodárstva a rozvratu sociálnej stability,
- potlačeniu extrémizmu a podnecovaniu k nenávisti,
- iredentizmu²,
- nelegálnej migrácii,
- korupcii,
- znečisťovaniu a poškodzovaniu životného prostredia.

Zníženie hrozieb v danom bezpečnostnom prostredí SR zabezpečuje komplexom opatrení, ktoré je výsledkom procesov bezpečnostného systému štátu. Jedným zo základných predpokladom tvorby bezpečnostného systému SR je normotvorná funkcia SR pri tvorbe bezpečnostných zákonov, stratégií a jej krízových plánov.

Realizácia bezpečnostnej politiky SR je spojená so silovými a záchranými zložkami SR, ktoré plnia úlohy v komplexe zabezpečenia obrany štátu t.j. vnútornej aj vonkajšej bezpečnosti. Udržanie bezpečnosti, ale aj schopnosť čeliť novým bezpečnostným výzvam bude klásť na SR zvýšenie úsilia, ktorého rozsah je opísaný v obrannej stratégii.

Schválená obranná stratégia SR bude zaväzovať vládu SR zabezpečiť bezpečnosť priestoru svojho záujmu prostredníctvom:

- udržania a skvalitnenia ľudských zdrojov v ozbrojených silách, ako aj v ďalších výkonných prvkoch systému obrany štátu a v orgánoch štátnej správy,
- vyčlenenia zdrojov potrebných na výstavbu a použitie ozbrojených síl, ostatných výkonných prvkov systému obrany štátu a na podporu obrany štátu, ktoré vytvárajú podmienky na kvalitné plnenie úloh,
- alokovania finančných zdrojov v súlade so záväzkami v NATO a EÚ na úrovni 2 % HDP od roku 2024. Z týchto zdrojov SR použije min. 20 % na hlavnú výzbroj a techniku ozbrojených síl a súvisiaci výskum a vývoj a smerovanie, k 2 % z obranných výdavkov na obranný výskum a vývoj; tieto zdroje prispievajú aj k ekonomickému rozvoju Slovenskej republiky (OBS SR, 2021, s.13).

² Iredentizmus, separatizmus a živenie historizujúcich nárokov, vrátane spochybňovania povojnového mierového usporiadania a mierových zmlúv, patria k nástrojom, ktoré môžu využiť vonkajší aktéri na ohrozenie životne dôležitých bezpečnostných záujmov Slovenskej republiky, prípadne na destabilizáciu inštitúcií a rozdelenie spoločnosti (BS SR, 2021).

Obrazom naplnenia ambícií reagovať na bezpečnostné výzvy SR je každoročné komplexné hodnotenie obrany stavu Slovenskej republiky, ktoré predkladá Ministerstvo obrany SR na zasadanie Bezpečnostnej rady SR.

ZÁVER

V porovnaní s typickými hrozbami a rizikami, ktoré tvarovali bezpečnostné prostredie počas studenej vojny vývoj novo identifikovaných hrozieb a rizík v stave globalizácie a dostupnosti inovatívnych technológií núti krajiny sveta neustále čeliť expanzii bezpečnostného prostredia.

Bezpečnostné prostredie štátu je s jeho vnútornými a vonkajšími sociálnymi komponentmi komplexným systémom s nelineárnou dynamikou, nepretržite sa vyvíjajúcim prostredím smerom k väčšej zložitosti (Židek R., 2009, s. 47).

Vzhľadom na variabilnosť hrozieb, ktoré v tomto prostredí pôsobia medzi charakteristické vlastnosti bezpečnostného prostredia patria nestálosť, neurčitosť a jeho dynamika. Rozmer lokálneho, regionálneho a globálneho bezpečnostného prostredia sa svojou komplexnosťou čoraz viac k sebe približujú. Ich vzájomná interakcia s ich dynamickým vývojom kladie zvýšené požiadavky na krajiny čeliť nestálemu stavu nebezpečnosti, ktorý bude výsledkom striedania sa vnútornej a vonkajšej politickej situácie.

Bezpečnostné prostredie z koncepcného hľadiska musí byť reflektované pri formovaní bezpečnostnej politiky štátu, ktorej základy tvoria strategické dokumenty akými sú bezpečnostná stratégia a obranná stratégia štátu.

Bezpečnostná politika nie je konštantou, ale je výsledkom trvalého vývoja a zmien potrebných pre adaptáciu na nové globálne bezpečnostné prostredie. K tomu aby bolo bezpečnostné prostredie bezpečné je potrebné toto prostredie prostredníctvom bezpečnostného systému štátu pravidelne monitorovať, analyzovať a tým prijímať účinné opatrenia.

Odvrátenie prípadných negatívnych udalostí, javov a dejov ovplyvňujúcich bezpečnosť spoločnosti v jej bezpečnostnom prostredí prostredníctvom obrany štátu je základným predpokladom k udržaniu a rozvoju spoločnosti ako komplexného systému.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BKO. 2016, *Biela kniha o obrane Slovenskej republiky*, Ministerstvo obrany SR.

BS SR. 2021, *Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky*. Bratislava.

Consil of the European Union 2019. *European security strategy, a secure Europe in a better world and secure Europe*, 2019, ISBN 978-92-824-2421-6.

- EU 2016. *The EU security environment*, briefing June 2016. [online]. Dostupné na internete: <https://euagenda.eu/publications/the-eu-security-environment-challenges-and-shifts>
- Európska únia 2009. EBS, *Európska bezpečnostná stratégia*, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2009, ISBN 978-92-824-2432-2.
- HOFREITER, Ladislav. 2016. *Bezpečnostné prostredie súčasného sveta / Ladislav Hofreiter*. - Zlín : Radim Bčuvčík- VerBuM, 2016. ISBN 978-80-87500-79-8.
- NATO SC 2010. *Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization Adopted by Heads of State and Government at the NATO Summit in Lisbon 19-20 November 2010*, [online]. Dostupné na internete: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_68580.htm
- OBS SR. 2021, *Obranná stratégia Slovenskej republiky*. Bratislava.
- PORADA Viktor a kol. 2019. *Bezpečnostní vědy*. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2019, s. 283, s. 583, ISBN 978-80-7380-758-0.
- RINGSMOS Jens, RYNING Sten. 2011. *NATO's new strategic concept: a comprehensive assessments*. [online]. Dostupné na internete: https://www.diis.dk/files/media/publications/import/extra/rp2011-02-nato_web_2.pdf
- ŽIDEK Rudolf, CIBÁKOVÁ Silvia. 2009. *Bezpečnosť štátu*, Liptovský Mikuláš: AOS, 2009, ISBN 978-80-8040-375-1.

pplk. Ing. Alexander HUGYAR, externý doktorand Katedry bezpečnosti a obrany
Akadémie ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika
Demänová 393, 031 01 Liptovský Mikuláš, SR
alexander.hugyar@eodcoe.org

BRIGÁDNÍ PROTIÚTOK

Zdeněk FLASAR, Jan ZEZULA

BRIGADE COUNTERATTACK

HISTÓRIA ČLÁNKU

Doručený: 27. 04. 2021

Schválený: 31. 05. 2021

Vydaný: 30. 06. 2021

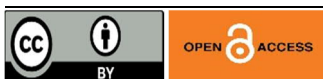
ABSTRACT

According to prepared scenarios for deployment the forces, the authors publish the Results of their research, generally accepted principles of preparation and conducting of counterattack by a brigade task force, after or during the defense. The paper summarizes principles and conditions of a successful counterattack, which are then compared with real outputs from the evaluation of LIVEX and CAX of the Czech mechanized brigade, including verification of selected principles using model simulation of a counterattack brigade task force.

The article addresses the principles and attributes, that effect the success of the counterattack, with emphasis on the moment of placement of the battalion in the counterattack.

KEYWORDS

Brigade task force, Calculations, Counterattack, Results of LIVEX/CPX, tank battalion.

© 2021 by Author(s). This is an open access article under the Creative Commons Attribution International License (CC BY). <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

ÚVOD

Mimo hlavního úkolu Ozbrojených sil České republiky, připravovat se k obraně ČR a bránit ji proti vnějšímu napadení, je také deklarován úkol podílet se v souladu s kolektivními smlouvami na realizaci operací v souladu s článkem 5 Washingtonské smlouvy (Doktrína AČR, 2019). K tomuto úkolu se váže vyčlenění sil a úkolových uskupení až do velikosti brigádního úkolového uskupení (BÚU) Armády České republiky (AČR) na bázi mechanizované brigády. Brigádní úkolové uskupení je v souladu s politicko-vojenskými ambicemi ČR maximálním možným příspěvkem státu k řešení krizí za mírového stavu v ČR k eliminaci hrozeb mimo teritorium České republiky (Obranná strategie ČR, 2017).

Nejdůležitější charakteristikou úkolových uskupení jsou jejich požadované schopnosti. V aliančním prostředí jsou tyto schopnosti vyjádřeny v dokumentech (Capability Codes and Capability Statements, 2020; Capability Targets, 2017). Tyto dokumenty poskytují společný

obraz a terminologii pro schopnosti obranného plánování. Definují minimální požadavky na schopnosti, cíle schopností, hodnocení schopností, případně rizika při jejich dosahování. Dále, způsoby, struktury a podmínky použití definují zejména dokumenty Bezpečnostní strategie ČR, Obranná strategie ČR, Dlouhodobý výhled pro obranu 2035, Koncepce výstavby AČR 2030 ve vazbě na Allied Joint Doctrine for Land Operations (AJP-3-2, 2016).

Autoři v souladu s možnými scénáři použití BÚU v sestavě aliančních sil (i mimo ně) vnímají brigádní protiútok jako taktickou činnost, jejíž úspěšné provedení má pro splnění úkolů při vedení obranné operace zásadní vliv.

Cílem článku je zobecnit a sumarizovat nejdůležitější poznatky o brigádním (INF-H-BDE) protiútku, jako důležité taktické činnosti v konvenčním boji. Autoři vycházejí jednak z poznatků zjištěných během cvičení jednotek a útvarů na prostředcích konstruktivní simulace OneSaf a jejich verifikací. Argumentaci doplňují provedeným vědeckým pozorováním výcviku jednotek a útvarů 7. mechanizované brigády. Kromě tohoto cíle je záměrem autorů verifikovat hypotézu o nasazení tankového praporu mechanizované brigády jako účelného, takticky výhodného prvku k realizaci protiútku.

1 TEORETICKÁ A METODOLOGICKÁ ČÁST

Cílem brigádního protiútku je obnovení původního předního okraje obrany nebo ovládnutí důležitého objektu, terénního tvaru či předmětu v prostoru obrany. Pro úspěšné provedení brigádního protiútku je nezbytné, aby se nepřítel nevlomil do prostoru obrany brigády ve velké šířce a hloubce (tzn. jeho postup, byl zastaven na úrovni druhosledových rot prvosledových praporů), kdy tempo jeho útoku je zpomaleno a pro pokračování v útoku musí provést přeskupení či vystřídání prvosledových útvarů druhosledovými, tím dochází k jeho zastavení či zpomalení a je dosaženo tzv. „kulminačního bodu“ (Obr. 2). Proto musí být palebnými silami a prostředky divize či sboru zastaveny nebo zničeny jeho druhé sledy a zálohy Tento předpoklad pak zajistí dostatek volných sil a prostředků pro úspěšnou realizaci brigádního protiútku (Všeob-P-6, 1996; Čep, D. Kutný, I., 2019).

1.1 Místo a úloha mechanizované brigády (BÚU) v obraně

V závislosti na místě brigády (brigádního úkolového uskupení) v obraně nadřazeného stupně plní brigáda různé úkoly. Místo brigády v obraně může být:

- v prvním operačním sledu taktického pásma obrany:
 - o v prostoru krycích sil;
 - o na předpokládaném hlavním směru úderu nepřítele;
 - o na vedlejším směru úderu nepřítele;
- v druhém operačním sledu taktického pásma obrany:
 - o na předpokládaném hlavním směru úderu nepřítele;
 - o na vedlejším směru úderu nepřítele;
- v mezilehlém pásmu obrany;

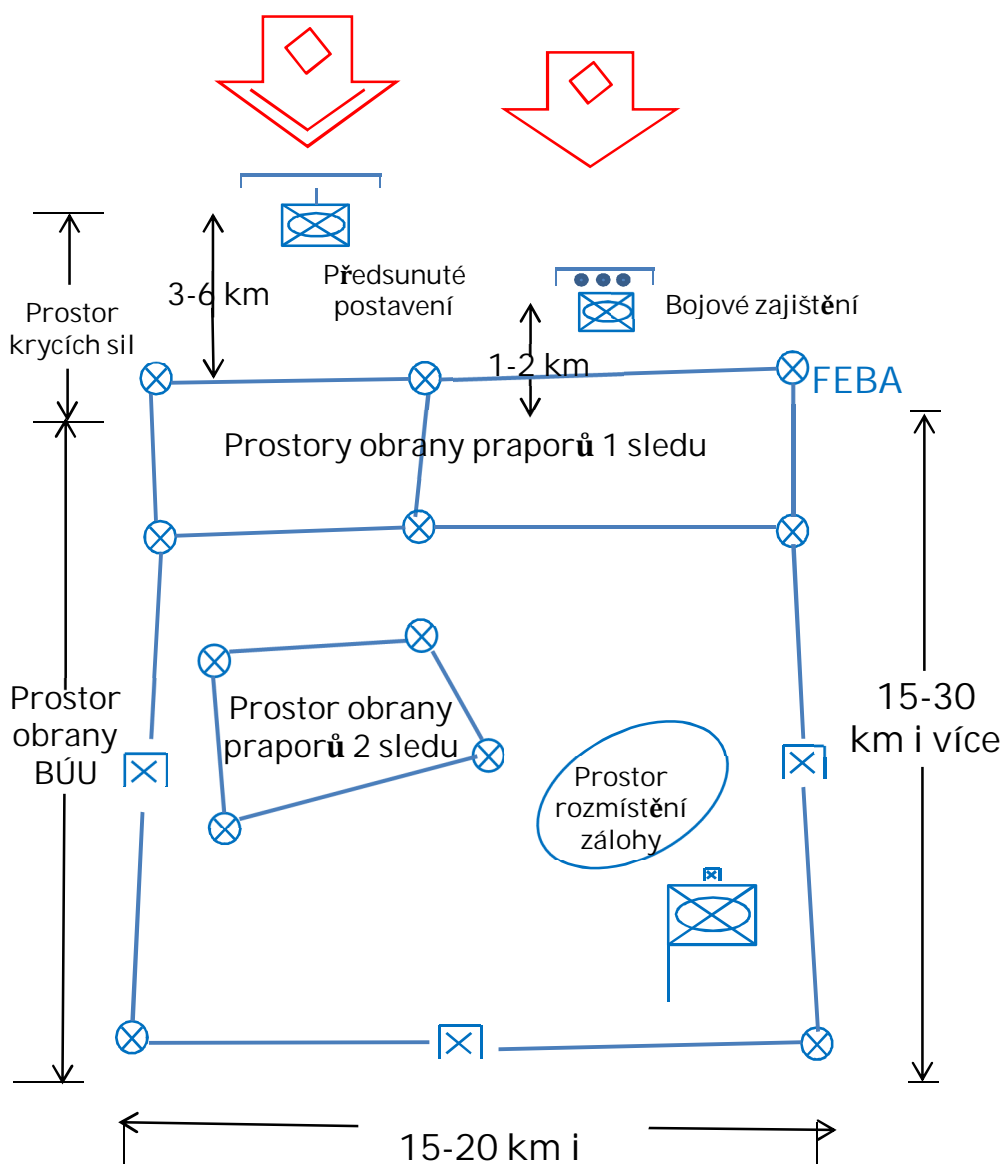
- v prvním nebo druhém operačním sledu operačního pásma obrany;
- v záloze ve strategickém pásnu obrany (Všeob-P-6, 1996).

1.2 Bojová sestava mechanizované brigády (BÚU) v obraně

Mechanizované brigádě (BÚU) se k vedení obrany určuje nadřízeným prostor obrany. V prostoru obrany BÚU jsou rozmístěny síly a prostředky prvků, jednotek a útvarů brigády (včetně přidělených) tak, aby struktura rozmístění sil a prostředků umožnila účelné, efektivní a hospodárné plnění bojového úkolu BÚU.

„Bojová sestava je účelové, prostorově vymezené učlenění sil a prostředků k vedení boje“ (Vševojsk-1-2,1997).

Bojovou sestavu mechanizované brigády v prostoru obrany lze schematicky vyjádřit dle obr. 1:

Obrázek 1: Prostor obrany BÚU (schematicky)

Zdroj: vlastní

1.3 Podmínky pro provedení brigádního protiútoků

Brigádní protiútok, stejně jako jakýkoli jiný manévr při vedení obrany brigádním úkolovým uskupením musí být vždy velmi pečlivě připraven. Orgány velení mohou k přípravě rozhodnutí ke splnění uloženého úkolu využívat širokou škálu metod a nástrojů pro podporu rozhodování. Jedná se nejen o moderní komunikační a informační prostředky, ale i simulační technologie umožňující pomocí nástrojů váleční hry posoudit a doporučit výběr optimální varianty nastávající činnosti. Nelze však opomenout zásadní a rozhodující úlohu orgánů velení, které na základě vlastních vědomostí, návyků, dovedností a schopností, jež vycházejí z poznatků vojenské vědy, vojenské teorie, vlastní praxe a to včetně vlastní intuice přijímají odůvodněná rozhodnutí, na jejímž základě vydávají bojové rozkazy a nařízení. Proto vhodně provedený brigádní protiútok může zcela zvrátit průběh boje. Toto tvrzení podporují i historické zkušenosti (např. Arabsko-Izraelské války).

Teoretické podmínky pro úspěch brigádního protiútoků jsou následující:

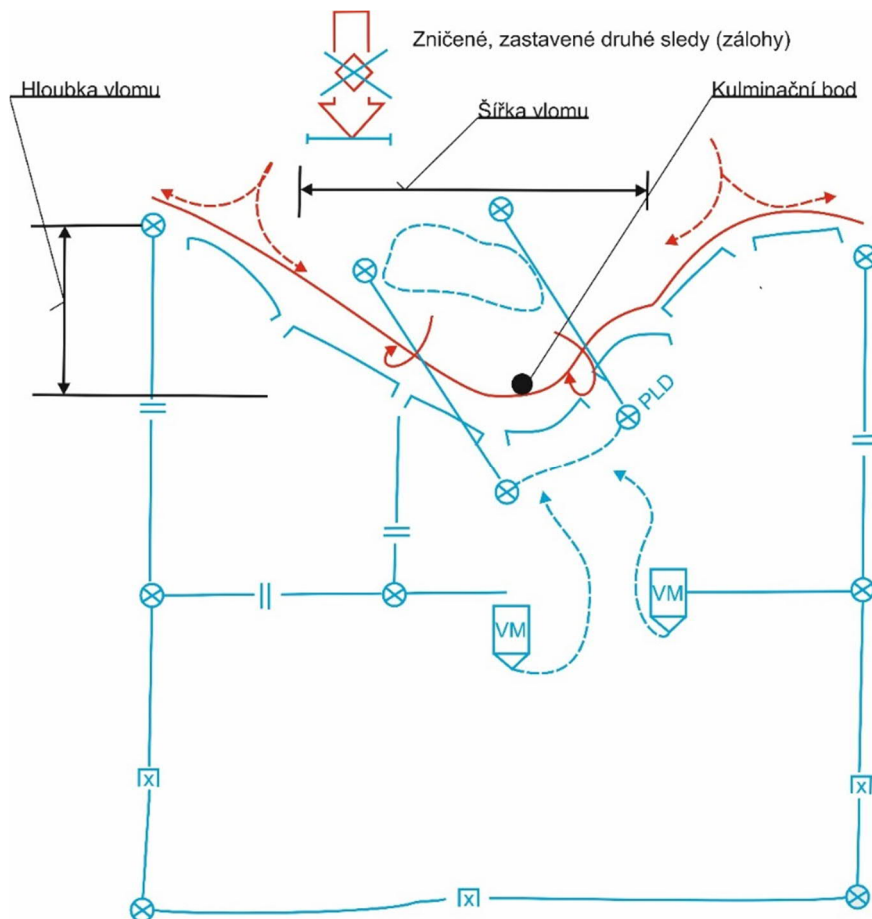
- výběr správného objektu pro protiútok, jehož zničením se umožní zničení podstatné síly nepřítele jako celku, tedy eliminován bude tzv. „decisive point“;
- příznivý časový moment pro spuštění protiútoků (ve vazbě na další proměnné bojiště), především v moment, kdy nepřítel nemůže účinně odpovědět;
- protiútok musí zapadat do širšího plánu boje a být s ním sladěn (Vševojsk-1-2,1997; Johnson,M.,T., 1986).

Při plánování brigádního protiútoků musí být respektovány následující obecné podmínky:

- situace nepřítele a aktuální možnosti využití terénu (resp. všech prostředí, ve kterých uskupení působí) musí být precizně zhodnoceny a opřeny o výsledky průzkumu;
- musí být eliminován nepřátelský průzkum;
- velitel bránícího se uskupení musí mít k protiútoků dostatečné volné síly a prostředky;
- nepřítel se nesmí vlomit do obrany na velké šířce (vlom nepřítele nesmí být na celou šířku prostoru obrany);
- nepřítel se nesmí vlomit do velké hloubky naší obrany (vlom nepřítele nesmí být na úrovni druhého sledu druhosledových útvarů);
- musí být eliminovány nebo zastaveny druhé sledy a zálohy nepřítele a tím znemožněni jejich účinného nasazení;
- musí být omezena schopnost efektivní palebné podpory nepřítele;
- na linii kontaktu s nepřítelem jsou vytvořeny podmínky k jeho zastavení (Vševojsk-1-2,1997; Johnson,M.,T., 1986).

Z výše uvedeného vyplývá, že zahájení brigádního protiútoků (dosažení čáry zasazení sil určených k protiútoků) musí být časově koncipováno tak, aby nepřítel již nebyl schopen pokračovat v útoku, na druhou stranu však, aby neměl možnost na čarách, kterých dosáhl při vlomení se do naší obrany přecházet do obrany, tedy přeskupovat se, zaujímat a budovat výhodné čáry. Tento moment se nazývá tzv. „kulminačním bodem“. Aby protiútok splnil

stanovený cíl (ovládnout čáru, objekt, případně obnovit přední okraj naší obrany), nesmí být spuštěn předčasně, ale ani pozdě. Toto lze schematicky znázornit následujícím obrázkem (Obr. 2). Obrázek záměrně znázorňuje jen část prvků bojové sestavy BÚU, aby co nejjednodušším způsobem znázornil právě jen základní podmínky protiútku BÚU.

Obrázek 2 Podmínky protiútku BÚU

Zdroj: vlastní

V případě protiútku BÚU jsou obecné podmínky k úspěšnému protiútku konkretizovány následovně:

- hlavní „volnou silou“ k provedení protiútku je prapor ve druhém sledu obrany BÚU (v prostoru obrany nebo prostoru rozmístění), případně prapor v záloze velitele BÚU (v prostoru rozmístění);
- šířka vlonu nepřítele musí být užší, než je samotná šířka obrany BÚU, pokud by se nepřítel vlomil na celou šířku obrany BÚU nebylo by možné jeho síly zastavit, (k ovládnutí důležitých objektů, nebo dokonce k obnovení předního okraje obrany BÚU). Pakliže protiútok může provést pouze prapor, šířka vlonu nesmí být širší než šířka útočného pásma praporu.
- nepřítel se nesmí vломit na hloubku větší, než do hloubky druhosledových rot prvosledového praporu), v případných mezilehlých postaveních rot by jednotky

nepřítele měly možnost zvýšit tempo útoku a jejich zastavení by bylo velmi nepravděpodobné;

- přiděleným úsilím taktického nebo vrtulníkového letectva a údery dělostřelectva musí být výrazně zpomaleny, ideálně zastaveny nebo zničeny nejbližší druhé sledy a zálohy nepřítele tak, aby je nemohl zasadit a obnovit tempo útoku svých prvních sledů;
- neutralizace vzdušné nadvlády nepřítele a jeho klíčových dělostřeleckých sil a prostředků;
- nezbytným předpokladem úspěšného zasazení praporu druhého sledu brigády do brigádního protiútoků je schopnost realizace rychlého a koordinovaného zasazení a rozvinutí z prostoru rozmístění (obranu) z druhého sledu.

Výše uvedené obecné podmínky budou posuzovány při hodnocení výsledků simulace provedení brigádního protiútoků.

1.4 Formulace hypotézy

Hypotéza byla stanovena takto *„Druhosledový tankový prapor vybavený modernizovanými bojovými tanky T-72M4CZ je schopen efektivně splnit úkoly brigádního protiútoků“*.

Pro ověření hypotézy byly zvoleny dva nástroje. Prvním nástrojem pro testování hypotézy byla zvolena konstruktivní simulační technologie OneSaf (Objective System, ver. 5.0 International), která byla vytvořena jako nová verze předchůdců a implementuje získané zkušenosti a aktuální požadavky na tento druh simulace. Tento software je základním prostředkem Oddělení taktického simulátoru brněnského odboru Centra simulačních a trenažerových technik AČR. Dosažené výsledky testování hypotézy jsou rozpracovány v kapitole 2.

Druhým nástrojem pro testování hypotézy bylo hodnocení z pohledu explicitních i tacitních zkušeností při přípravě a provedení brigádního protiútoků druhosledovým tankovým praporem v sestavě bránců se BÚU při taktických cvičení a velitelsko-štabních cvičení 7. brigádního úkolového uskupení Pozemních sil AČR realizovaných v letech 2017 – 2019 se závěry, které jsou rozpracovány v kapitole 3.

2 KONSTRUKTIVNÍ SIMULACE BRIGÁDNÍHO PROTIÚTOKU A DOSAŽENÉ VÝSLEDKY

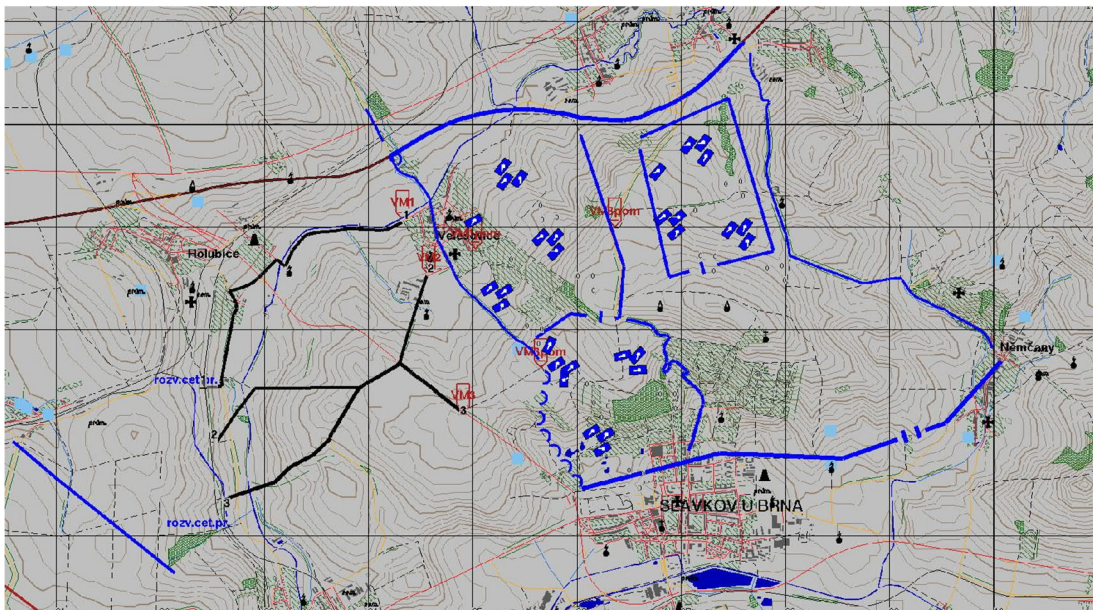
Výchozí situace pro experiment realizovaný v měsíci listopadu 2020 na téma *„Zasazení tankového praporu druhého sledu BÚU z prostoru obrany“*, tankový prapor (Vševojsk-1-3, 1997), byla volena tak, aby bylo možné porovnat výsledky taktických cvičení a velitelsko-štabních cvičení 7. brigádního úkolového uskupení PozS AČR uskutečněných v letech 2017 – 2019 (Final Exercise Report Dukla Spirit 2017, 2017; Final Exercise Report Screener 2018, 2018; Final Exercise Report Czech Lion 2019,2019), kdy byl tankový prapor

nasazen k provedení brigádního protiútoků vždy z druhého sledu prvosledové mechanizované brigády (BÚU).

2.1 Nastavení a provedení simulací

Nastavení hodnot jednotlivým simulovaným entitám, tedy tankovým rotám (Vševojsk-1-4, 1997) při zasazení tankového praporu (tpr) z prostoru obrany ve druhém sledu BÚU:

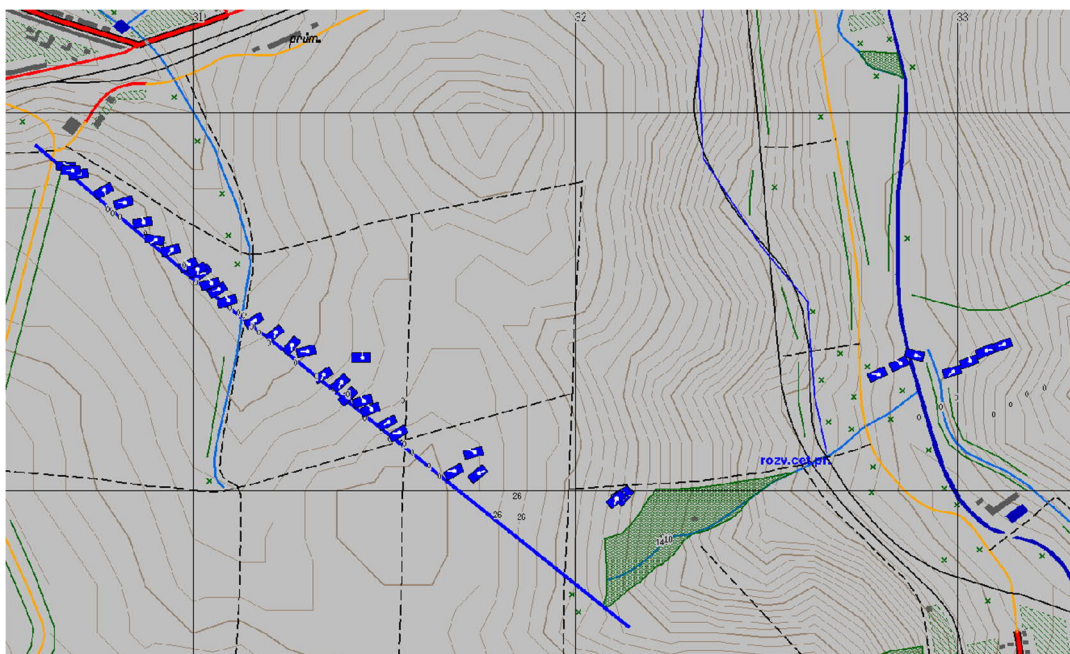
- simulace provedena pouze u tankových rot (1. tr, 2. tr, 3.tr);
- tpr ve druhém sledu obrany brigády zaujal obranu dvěma tankovými rotami v prvním sledu praporu a jednou tankovou rotou ve druhém sledu praporu (všechny roty v prostorech obrany);
- nebyly řešeny a simulovány mechanizovaná rota tpr, která plnila úkoly zálohy velitele praporu a tanková rota AZ vyzbrojená nemodernizovanými tanky T-72M1, která byla určena k úhradě bojových ztrát tří tankových rot, dále nebyly řešeny a simulovány velitelské a logistické jednotky praporu;
- zasazení praporu bylo řešeno v deseti fázích:
 1. vyvedení rot z prostoru obrany a zaujetí pomocného výchozího místa (PoVM);
 2. přesun rot z PoVM do výchozího místa (VM);
 3. přesun v rotních prouděch na čáru rozvinutí do četových proudů;
 4. rozvinutí do bojové sestavy před čarou přechodu ke zteči;
 5. vedení brigádní protizteče do objektu zteče „bližší úkol praporu“;
 6. vedení brigádní protizteče v hloubce obrany nepřítele „další úkol praporu“;
 7. rozvíjení brigádní protizteče v hloubce obrany nepřítele „konečný úkol brigády“;
 8. upevnění dosažené čára a zabezpečení překročení druhými sledy divize;
 9. vystřídání a vyvedení brigády z boje;
 10. přesun do prostoru obnovy bojeschopnosti a provedení obnovy bojeschopnosti“.
- v 1. fázi byla entitám (tankové rotě) přiřazena průměrná rychlost 5 kmh^{-1} (v_0), ve 2. fázi 10 kmh^{-1} , ve 3. fázi $25 - 30 \text{ kmh}^{-1}$, ve 4. fázi při rozvíjení do předbojových a bojových sestav se může kalkulovat průměrnou rychlostí $10 - 15 \text{ kmh}^{-1}$. Tyto průměrné rychlosti jsou zvoleny na základě dosažených průměrů dosahovaných hodnot v různých cvičeních a mohou se lišit. Ve fázích 5. – 9. rychlost kalkulována na $1 - 3 \text{ kmh}^{-1}$, ve fázi 10 na $10 - 15 \text{ kmh}^{-1}$.

Obrázek 3 Druhosledový tankový prapor v prostoru obrany

Zdroj: One Saf, vlastní

Při simulacích fází 1 až 4 bylo zjišťováno, za jaký čas roty z opěrných bodů čt dosáhnou VM. Opakovanou simulací (4x spuštěno), bylo zjištěno, že doba potřebná k zasazení praporu druhého sledu BÚU v obraně je téměř shodná a časové rozdíly jednotlivých simulací nejsou s ohledem na navazující další fáze boje významné.

Obrázek 4 Rozvinutí tankových rot do bojové sestavy před čarou přechodu ke zteči

Zdroj: One Saf, vlastní

Při simulacích fází 5 až 9 bylo zjišťováno, za jakých bojových ztrát při vedení brigádního protiútku je schopen tankový prapor splnit úkol.

Opakovanou simulací se potvrdilo, že tankový prapor vyzbrojený modernizovanými bojovými tanky T-72M4CZ je schopen splnit úkol. Síly a prostředky nepřítele byly tvořeny pro opakované simulace takto:

- pro první simulaci mechanizovaná rota vyzbrojená BVP-2 (pro bližší úkol) a mechanizovaná četa vyzbrojená BVP-2 (pro další úkol);
- pro druhou simulaci motostřelecká rota vyzbrojená OT BTR-80 posílená o tankovou četou vyzbrojenou T-72M1 (pro bližší úkol) a motostřelecká četa vyzbrojená OT BTR-80 (pro další úkol);
- pro třetí simulaci mechanizovaná rota vyzbrojená BVP-1 posílená o tankovou četou vyzbrojenou T-55 (pro bližší úkol) a tanková četa vyzbrojená T-55 (pro další úkol);
- pro čtvrtou simulaci tanková rota vyzbrojená T-72M1 posílená o mechanizovanou četou vyzbrojenou BVP-2 (pro bližší úkol) a tanková četa vyzbrojená T-72M1 (pro další úkol).

Tabulka 1: Kalkulace bojových ztrát po provedení brigádního protiútku tankovým praporem

1. simulace	Personál				Bojová technika		
	KIA	WIA	MIA	EPOW	zničeno	mobilita	palba
tpr	15	6	3	29	5	3	2
nepřítel	48	29	14	0	12	2	1
2. simulace	Personál				Bojová technika		
	KIA	WIA	MIA	EPOW	zničeno	mobilita	palba
tpr	9	7	4	42	3	3	3
nepřítel	68	38	14	0	16	2	1
3. simulace	Personál				Bojová technika		
	KIA	WIA	MIA	EPOW	zničeno	mobilita	palba
tpr	30	16	8	31	10	4	4
nepřítel	75	32	17	0	17	1	1
4. simulace	Personál				Bojová technika		
	KIA	WIA	MIA	EPOW	zničeno	mobilita	palba
tpr	29	4	3	13	10	2	2
nepřítel	36	14	9	0	12	2	2

Zdroj: vlastní

Legenda:

tpr – tankový prapor (simulováno nasazení 3 tankových rot na T-72M4CZ);

nepřítel – síly a prostředky nepřítele (1. – 4. simulace);

KIA – Kill In Action (zabit v boji);

WIA – Wounded in Action (zraněn v boji);

MIA – Missing in Action (nezvěstný v boji);

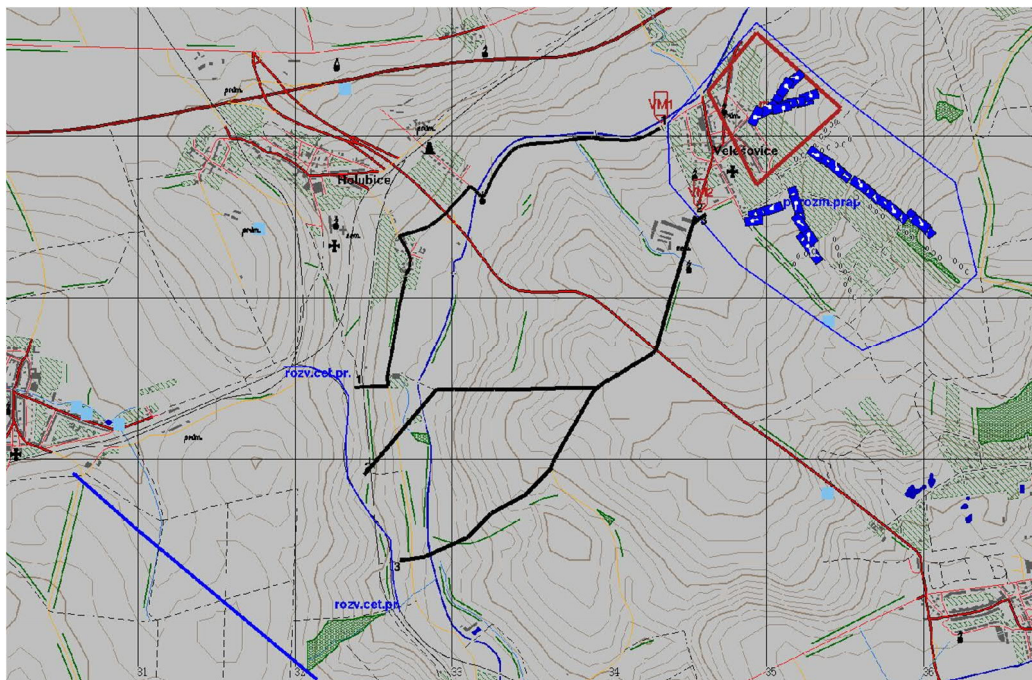
EPOW – Enemy Prisoner of War (válečný zajatec nepřítele);

Zničeno – bojová technika, která je neopravitelná a zcela zničena v boji;

Mobilita – bojová technika, poškozená, ale opravitelná se ztrátou pohybu (nutný odsun z bojového sídla vyprošťovacího družstva čety oprav techniky roty logistiky);

Palba – bojová technika, poškozená, ale opravitelná se ztrátou palebné schopnosti (odsun z bojiště vlastními silami do prostoru shromáždění poškozené techniky roty logistiky).

Při simulacích fáze 10 bylo zjišťováno, za jaký čas roty z dosažených čar po provedeném překročení a vystřídání přesunou do prostoru pro obnovu bojeschopnosti.

Obrázek 5 Provedení přesunu tpr do prostoru obnovy bojeschopnosti

Zdroj: One Saf, vlastní

2.2. Diskuse výsledků zjištěných simulacemi

Zasazení tankového praporu do brigádního protiútku bylo provedeno v deseti fázích, které byly čtyřikrát opakovány a potvrdily se obecné podmínky k úspěšnému provedení protiútku a to zejména:

- tankový prapor v sestavě BÚU na bázi mechanizované brigády je vhodné vždy určit do druhého sledu či zálohy k provedení brigádní protizteče a to zejména vzhledem k jeho schopnostem manévru a palby. Mechanizované prapory mají tuto schopnost nižší;
- šířka vlonu nepřítele byla při provedených simulacích vždy užší a to do úrovně druhsledových rot prvosledovým mechanizovaným praporům (a to vždy pouze u jednoho mpr. nebo na rozhraní mezi nimi);
- přiděleným úsilím taktického nebo vrtulníkového letectva a údery dělostřelectva byly při simulacích výrazně zpomaleny, ideálně zastaveny nebo zničeny nejbližší druhé sledy a zálohy nepřítele tak, aby je nemohl zasadit a obnovit tempo útoku svých prvních sledů;
- při provedení simulací byly vzdušné síly nepřítele a jeho dělostřelecké síly a prostředky v rovnováze z našimi silami;

- simulacemi bylo potvrzeno, že nezbytným předpokladem úspěšného zasazení praporu druhého sledu brigády do brigádního protiútku je schopnost realizace rychlého a koordinovaného zasazení a rozvinutí z prostoru obrany druhého sledu brigády.

3 VÝSLEDKY ODBORNĚ – VĚDECKÉHO POZOROVÁNÍ BRIGÁDNÍHO PROTIÚTKU PŘI TAKTICKÝCH CVIČENÍCH BÚU

Hodnocení z pohledu odborných a vědeckých zkušeností druhého z autorů článku při přípravě a provedení brigádního protiútku druhosledovým tankovým praporem v sestavě bráničích se BÚU při taktických cvičení a velitelsko-štábních cvičení 7. brigádního úkolového uskupení Pozemních sil AČR realizovaných v letech 2017 – 2019 bylo druhým nástrojem pro testování výše uvedené hypotézy.

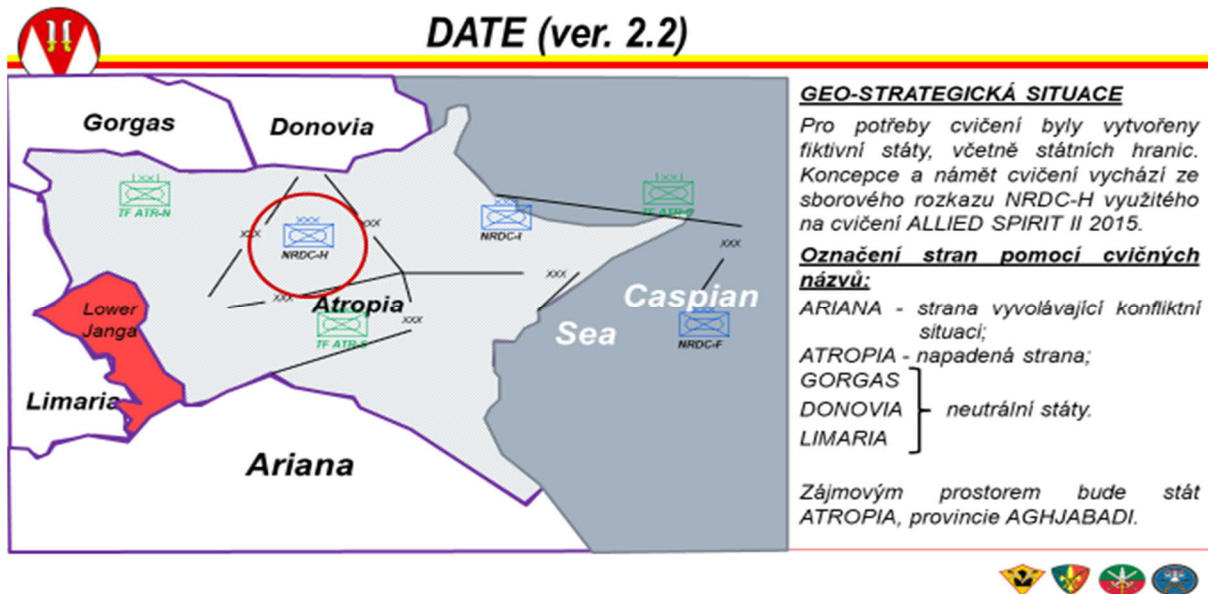
Pro testování hypotézy byly autory článku vybrány níže uvedené cvičení, při kterých byl druhosledovým tankovým praporem BÚU realizován brigádní protiútok:

- národní velitelsko-štábní cvičení s podporou simulačních technologií 7. brigádního úkolového uskupení na bázi 7. mechanizované brigády „DUKLA SPIRIT 2017“;
- mezinárodní taktické cvičení 7. brigádního úkolového uskupení na bázi 7. mechanizované brigády „SCREENER 2018“;
- mezinárodní V-4 velitelsko-štábní cvičení s podporou simulačních technologií 7. brigádního úkolového uskupení na bázi 7. mechanizované brigády a částečným vyvedením vojsk, jehož součástí bylo taktické cvičení s bojovou střelbou 73. tankového praporu „CZECH LION 2019“.

Výše uvedených cvičení se druhý z autorů článku aktivně zúčastnil ve funkci náčelníka štábu brigádního úkolového uskupení na bázi mechanizované brigády (v době provedení brigádního protiútku byl pověřen velením BÚU) při národním velitelsko-štábním cvičení s podporou simulační technologií „DUKLA SPIRIT 2017“, ve funkci řídicího cvičení při mezinárodním taktickém cvičení „SCREENER 2018“ a ve funkci náčelníka štábu BÚU (v době provedení brigádního protiútku ve funkci rozhodčího – Observer Controller/Trainer /OC/T/) při mezinárodním V-4 velitelsko-štábním cvičení s částečným vyvedením vojsk jehož součástí bylo taktické cvičení s bojovou střelbou tankového praporu provádějícího brigádní protiútok „CZECH LION 2019“.

3.1. Cvičení „DUKLA SPIRIT 2017“

Národní velitelsko-štábní cvičení s podporou simulačních technologií 7. brigádního úkolového uskupení na bázi 7. mechanizované brigády „DUKLA SPIRIT 2017“ se uskutečnilo v měsíci říjnu 2017 v posádkách Hranice, Přáslavice a Brno (Centrum simulačních a trenažerových technologií, CSTT). Námětem cvičení bylo vedení obranné operace podle scénáře DATE (Scenario DATE, 2015).

Obrázek 6 Scénář DATE (Decisive Action Training Environment)

Zdroj: vlastní

7. BÚU bylo zařazeno do sestavy NRDC-H v prvním sledu operačního pásma obrany s úkolem udržet stanovený prostor obrany. Po prolomení prvního a dokonce i druhého sledu taktického pásma obrany se mu zastavit útok nepřítele na úrovni prvních sledů brigády a tím vytvořit podmínky k provedení brigádní protizteče realizované druhosledovým tankovým praporem.

6

Obrázek 7 Schéma manévru 7.BÚU

Zdroj: vlastní

Tankový prapor provedl úspěšně brigádní protizteč a ovládl OBJ SNAKE jako bližší úkol praporu, dále rozvíjel útok do hloubky, kdy dosažení a upevněním PL LYNX splnil další úkol praporu a tím i konečný úkol brigády. Na této čáře došlo k přechodu brigády do obrany s úkolem zajistit překročení sil brigády druhosledovou brigádou z operačního pásma obrany, která pokračovala ve vedení útočné činnosti k obnovení předního okraje taktického pásma obrany sboru.

Úspěšné provedení brigádní protizteče tankovým praporem se však neobešlo beze ztrát, a proto bylo nezbytné brigádu po dosažení a upevnění PL LYNX vystřídat k pokračování v rozvíjení útočné činnosti druhosledovými brigádami z operačního pásma obrany (nejsou řešeny celkové ztráty brigády při vedení obranné operace, ale pouze ztráty utrpěné při realizaci brigádního protiútku tankovým praporem).

Tabulka 2: Kalkulace bojových ztrát po provedení brigádního protiútku tankovým praporem

	Personál				Bojová technika		
	KIA	WIA	MIA	EPOW	zničeno	mobilita	palba
tpr	24	6	3	22	8	3	2
nepřítel	43	28	11	0	11	2	1

Zdroj: vlastní

Legenda:

tpr – 73. tankový prapor (simulováno nasazení 3 tankových rot na T-72M4CZ)

nepřítel – 3. motostřelecký prapor (simulováno vedení spěšně zaujaté obrany dvěma motostřeleckými rotami na BVP-2)

KIA – Kill In Action (zabit v boji)

WIA – Wounded in Action (zraněn v boji)

MIA – Missing in Action (nezvěstný v boji)

EPOW – Enemy Prisoner of War (válečný zajatec nepřítele)

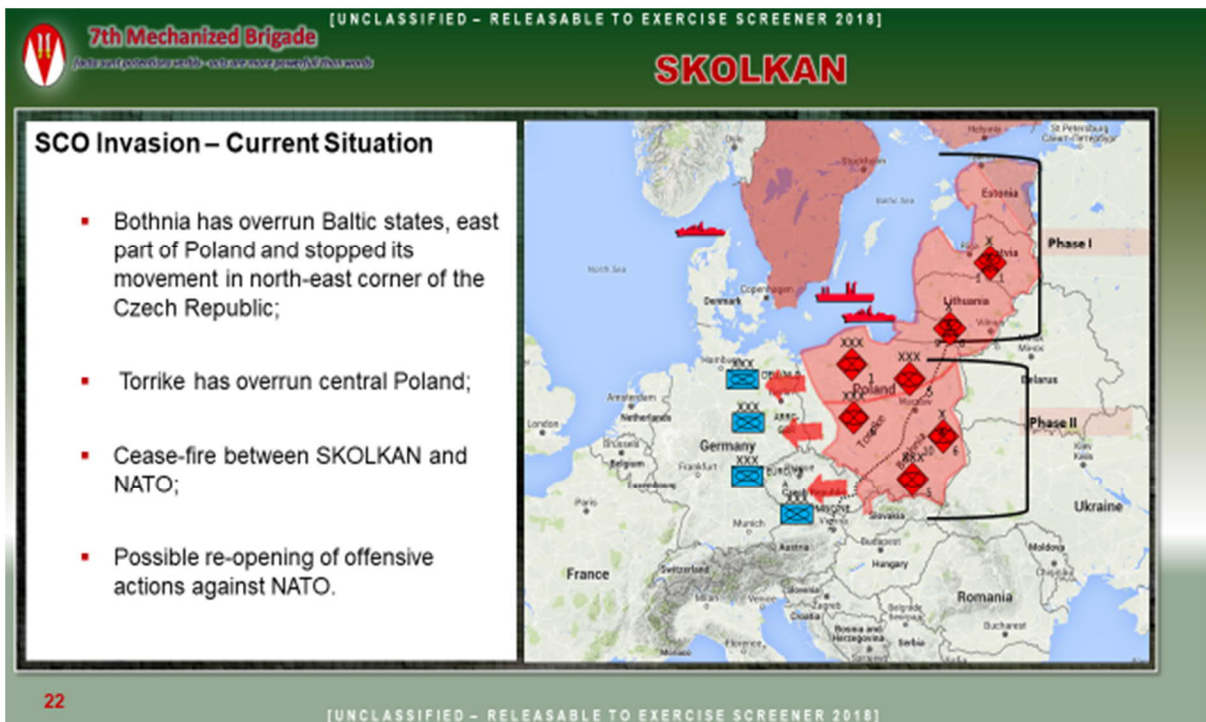
Zničeno – bojová technika, která je neopravitelná a zcela zničena v boji

Mobilita – bojová technika, poškozená, ale opravitelná se ztrátou pohybu (nutný odsun z bojiště silami vyprošťovacího družstva čtyř oprav techniky roty logistiky)

Palba - bojová technika, poškozená, ale opravitelná se ztrátou palebné schopnosti (odsun z bojiště vlastními silami do prostoru shromáždění poškozené techniky roty logistiky)

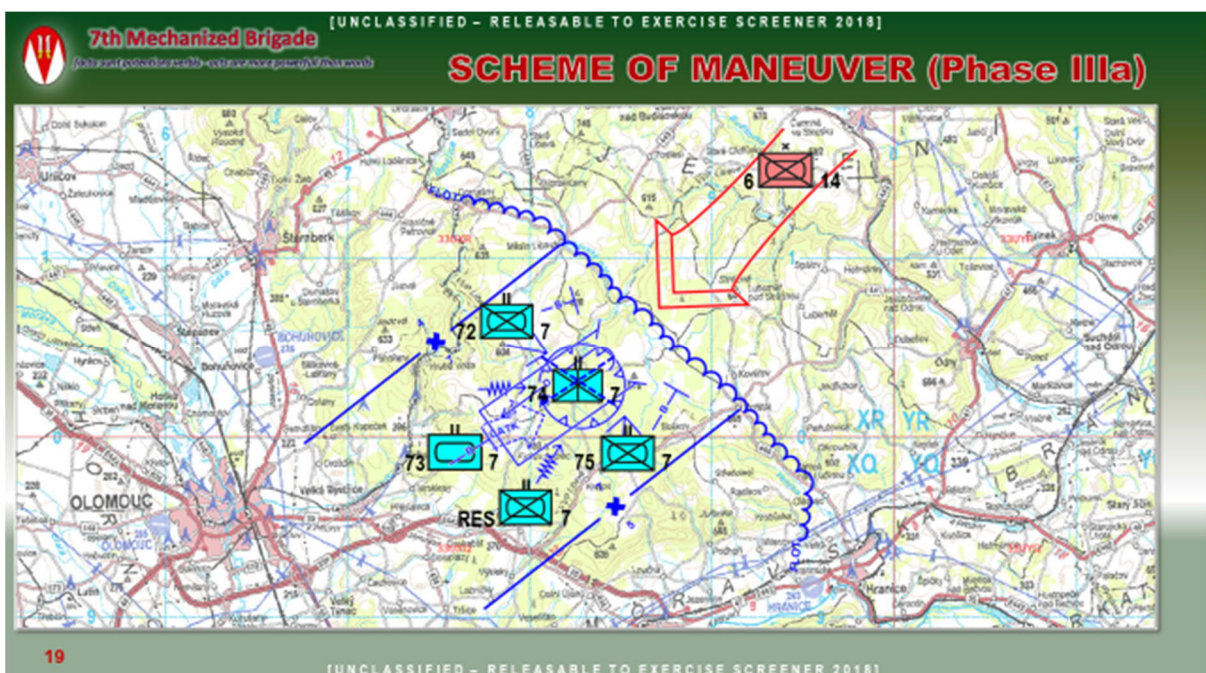
3.2. Cvičení „SCREENER 2018“

Mezinárodní taktické cvičení 7. brigádního úkolového uskupení na bázi 7. mechanizované brigády „SCREENER 2018“ se uskutečnilo v měsíci květnu 2017 ve VVP Libavá. Námětem cvičení bylo vedení obranné operace podle scénáře SKOLKAN (Scenario SKOLKAN, 2012).

Obrázek 8: Scénář SKOLKAN (Scandinavia's Alter Ego)
 Zdroj: vlastní

7. BÚU bylo zařazeno do sestavy MND-NE v prvním sledu taktického pásma obrany s úkolem udržet stanovený prostor obrany. Po vlnění nepřítele do prvního sledu taktického pásma obrany brigády se podařilo zastavit útok nepřítele tím vytvořit podmínky k provedení brigádní protizteče realizované druhosledovým tankovým praporem. Taktéž zde bylo úspěšné zasazení tankového praporu podmíněno splněním obecných podmínek viz výše.

Obrázek 9: Schéma manévru 7.BÚU

Zdroj: vlastní

Tankový prapor provedl úspěšně brigádní protizteč a v součinnosti s 72. mpr a 75. mpr se podařilo bojové roty (motostřelecké roty) nepřítele obklíčit a tím splnit bližší úkol praporu, dále po uzavření obkličovací fronty 72. mpr a 75. mpr pokračoval 73. tpr v rozvíjení útoku do hloubky, kdy dosažení a upevněním PL FLOT splnil další úkol praporu a tím i konečný úkol brigády. Na této čáře došlo k přechodu brigády do obrany s úkolem zajistit překročení sil brigády druhosledovou brigádou z taktického pásma obrany, která pokračovala ve vedení útočné činnosti.

Úspěšné provedení brigádní protizteče tankovým praporem se však neobešlo beze ztrát a proto bylo nezbytné brigádu po dosažení a upevnění PL FLOT vystřídat k pokračování v rozvíjení útočné činnosti druhosledovými brigádami z taktického pásma obrany (nejsou řešeny celkové ztráty brigády při vedení obranné operace, ale pouze ztráty utrpěné při realizaci brigádního protiútku tankovým praporem) (Final Exercise Report Screener 2018, 2018).

Tabulka 3: Kalkulace bojových ztrát po provedení brigádního protiútku tankovým praporem

	Personál				Bojová technika		
	KIA	WIA	MIA	EPOW	zničeno	mobilita	palba
tpr	21	8	5	98	7	4	3
nepřítel	45	48	22	0	18	2	2

Zdroj: vlastní

Legenda:

tpr – 73. tankový prapor (provedení bojové střelby nasazení 3 tankových rot na T-72M4CZ)
nepřítel – 62. mechanizovaný prapor 6. taktického brigádního uskupení (terčový manévr spěšně zaujaté obrany 2 mr (BVP-2), posílené o tč (T-62) doplněné o rozehru ztrát)

3.3. Cvičení „CZECH LION 2019“

Mezinárodní V-4 velitelsko-štábní cvičení s podporou simulačních technologií 7. brigádního úkolového uskupení na bázi 7. mb s částečným vyvedením vojsk, jehož součástí bylo taktické cvičení s bojovou střelbou 73. tpr „CZECH LION 2019“ se uskutečnilo v měsíci říjnu 2020 v posádkách Hranice, Přáslavice, Brno (CSTT) a VVP Libavá. Námětem cvičení bylo vedení obranné operace podle scénáře OCCASUS (Scenario OCCASUS,2017).

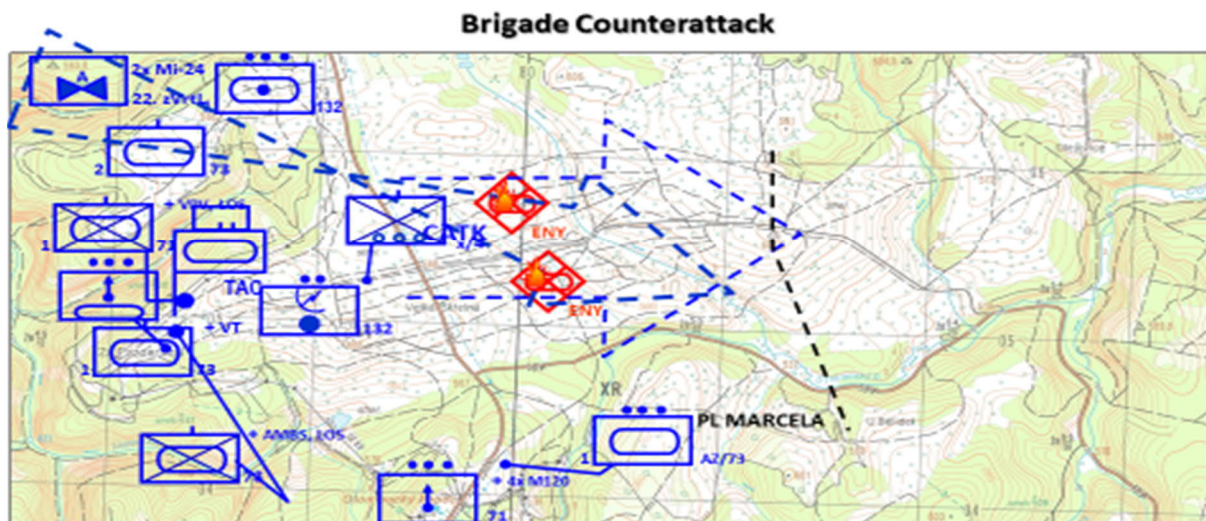

9

Obrázek 10: Scénář OCCASUS

Zdroj: vlastní

7. BÚU bylo zařazeno do sestavy MND-NE v prvním sledu taktického pásma obrany s úkolem udržet stanovený prostor obrany. Po vlnění nepřítele do prvního sledu taktického pásma obrany brigády se podařilo zastavit útok nepřítele tím vytvořit podmínky k provedení brigádní protizteče realizované druhosledovým tankovým praporem.

Obrázek 11 Schéma manévru 7.BÚU

Zdroj: vlastní

Tankový prapor provedl úspěšně brigádní protizteč a ovládl objekt zteče jako bližší úkol praporu, dále rozvíjel útok do hloubky, kdy dosažení a upevněním PL MARCELA splnil další úkol praporu a tím i konečný úkol brigády. Na této čáře došlo k přechodu brigády do

obrany s úkolem zajistit překročení sil brigády druhosledovou brigádou z taktického pásma obrany, která pokračovala ve vedení útočné činnosti.

Úspěšné provedení brigádní protizteče tankovým praporem se však neobešlo beze ztrát, a proto bylo nezbytné brigádu po dosažení a upevnění PL MARCELA vystřídat k pokračování v rozvíjení útočné činnosti druhosledovými brigádami z taktického pásma obrany (nejsou řešeny celkové ztráty brigády při vedení obranné operace, ale pouze ztráty utrpěné při realizaci brigádního protiútku tankovým praporem) (Final Exercise Report Czech Lion 2019,2019).

Tabulka 4: Kalkulace bojových ztrát po provedení brigádního protiútku tankovým praporem

	Personál				Bojová technika		
	KIA	WIA	MIA	EPOW	zničeno	mobilita	palba
tpr	27	9	6	12	9	2	2
nepřítel	48	33	15	0	12	2	2

Zdroj: vlastní

Legenda:

tpr – 73. tankový prapor (simulováno nasazení 3 tankových rot na T-72M4CZ)

nepřítel – 1. mechanizovaný prapor (simulováno vedení spěšně zaujaté obrany dvěma mechanizovanými rotami na BVP-2 posílené o tankovou četou na T-72M1)

3.4. Diskuse výsledků zjištěných ze cvičení

Zhodnocení výše uvedených vybraných cvičení 7. brigádního úkolového uskupení v letech 2017 – 2019 potvrdilo nezbytnost rozvoje a existence tankového praporu jako klíčové a nezbytné součásti bojových sil mechanizované brigády. U všech cvičení orgány velení po provedení rozhodovacího a plánovacího procesu a vydání operačního určili tankový prapor do druhého sledu brigády, což umožnilo při vedení obrany provedení efektivního brigádního protiútku. Byly potvrzeny obecně platné zásady uvedené ve vojenských předpisech a to zejména:

- tankový prapor v sestavě BÚU na bázi mechanizované brigády je vhodné vždy určit do druhého sledu či zálohy k provedení brigádní protizteče a to zejména vzhledem k jeho schopnostem manévru a palby, mechanizované prapory mají tuto schopnost nižší;
- šířka vlonu nepřítele byla při provedených simulacích vždy užší a to do úrovně druhosledových rot prvosledovým mechanizovaným praporům (a to vždy pouze u jednoho mpr nebo na rozhraní mezi nimi);
- přiděleným úsilím taktického nebo vrtulníkového letectva a údery dělostřelectva byly při simulacích výrazně zpomaleny, ideálně zastaveny nebo zničeny nejbližší druhé sledy a zálohy nepřítele tak, aby je nemohl zasadit a obnovit tempo útoku svých prvních sledů;
- při provedení simulací byly vzdušné síly nepřítele a jeho dělostřelecké síly a prostředky v rovnováze z našimi silami;

- simulacemi bylo potvrzeno, že nezbytným předpokladem úspěšného zasazení praporu druhého sledu brigády do brigádního protiútoky je schopnost realizace rychlého a koordinovaného zasazení a rozvinutí z prostoru obrany druhého sledu brigády;
- rozdělení tankového praporu do rot přidělených mechanizovaným praporům je sice prakticky realizovatelné, ale brigáda se tím připraví o nejsilnější prvek sestavy, který má jako celek výrazně synergický a jedinečný efekt, zejména dokáže palbami a manévrem dosáhnout rychlého a překvapivého ničení uskupení nepřítele.

Celkově pak provedená cvičení potvrdila obecně platnou zásadu, určovat tankové jednotky a útvary do obrany v druhém sledu brigády, kde působí z pečlivě maskovaných prostorů, z nichž zasazují překvapivé krátké protiútoky. Po protiútoky se rychle odpoutávají a kryty palbou a dýmem se přesunují do určených prostorů v hloubce. Při úspěchu mohou dočasně bránit ovládnutý prostor nebo čaru (Všeob-Ř-1, 1997).

ZÁVĚR

Simulační technologie je vhodným nástrojem pro přípravu nejen protiútoky, ale jakékoliv operace za podmínky jeho technické kvality a terénní, modelové a doktrinální báze. To v tuto chvíli systém One Saf splňuje dostatečně. Nicméně mnohem kvalitnějším nástrojem se jeví program postavený na základ umělé inteligence Masa Sword, který umožňuje mnohem sofistikovanější způsoby využití (Nohel, J., Zahradníček, P., Flasar, Z., Rak, L., 2021).

Pro oblast vojenské praxe, především pro přípravu a provedení cvičení, případně i realizaci v boji je zásadní vysoká úroveň sladění (Černý, J., 2010), iniciativy a jisté míry autonomie podřízených velitelů (Spilý, P., Hrnčiar, M., 2013), směřujících k naplnění úkolu.

V případě přípravy velitelů a přípravy štábů je nutné věnovat prostor rychlému plánování a předávání úkolu k protiútoky směrem na podřízené prvky. Tato taktická činnost bude vyžadovat vysoký situační přehled, proto významnou roli budou hrát rychlé a správné závěry zpravodajských a průzkumných orgánů, což může být separátním úkolem pro přípravu v odbornosti. Stejně tak, přeúkolování prvků bojové podpory směrem k podpoře protiútoky bude zásadní. Správný poměr jednotlivých prvků ve správném čase a prostoru zabezpečí dosažení požadovaného efektu a výsledného stavu (Kompan, J., 2019). Činnost je potřebné procvičit po fázích – plánování a příprava jednotky k plnění úkolu, vyvedení z prostoru, přesun a rozvinutí, zteč, rozvíjení úspěchu nebo upevnění čáry.

Realizace na úrovni brigáda až do úrovně velitelů čet včetně lze procvičit na simulátorech, opakovaně a s potřebnou mírou detailního vyhodnocení. Zde vzniká prostor k optimalizaci informačního toku a rozvíjení schopnosti krátkodobého, resp. okamžitého plánování a rychlého rozhodování. S podporou virtuální a živé simulace lze do určité míry sladit osádky vozidel do úrovně četa včetně, se zaměřením na koordinaci manévru pohybem a palbou (ZAHRADNÍČEK, P., RAK, L. 2020). K vyvrcholením přípravy směrem k tématice obranného boje je pak potřebné směřovat sérii cvičení (LIVEX) s podporou živé simulace,

popř. taktických cvičení s bojovou střelnou na úrovni rota až prapor. Ve všech těchto způsobech přípravy pak kromě vyhodnocení integrovat události, které reálný boj přináší.

Článek shrnuje a sumarizuje experimentálně, či simulačně ověřené data a ověřuje obecně platné zásady pro použití mechanizované brigády v obranném boji. Rozhodujícím prvkem sestavy při brigádním protiútokem se stává tankový prapor. Bez podpory silně pancéřované techniky s výraznou měrou manévru a koncentrované palebné síly je možné při akceptaci taktických zásad uvedených v textu zastavit postup nepřítele, odrazit jeho bojové jednotky a převzít iniciativu na bojišti. Zejména experimentální ověření konstruktivní simulací formulovaných tezí s robustním využitím doktrinálních zásad a postupů práce přináší reálné výsledky pro aplikaci do taktiky mechanizovaných jednotek a útvarů v 21. století.

SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZŮ

Allied Joint Doctrine for Land Operations, ed. A, ver.1, NSO, 2016.

Bezpečnostní strategie České republiky. Ministerstvo zahraničních věcí, Praha, 2015. 24 s.

Bojový předpis pozemních sil AČR, část 1 – Mechanizovaná brigáda (Vševojsk-1-2). Ministerstvo obrany, Praha, 1997. 93 s.

Bojový předpis pozemních sil AČR, část 2 – Mechanizovaný prapor (Vševojsk-1-3). Ministerstvo obrany, Praha, 1997. 112 s.

Bojový předpis pozemních sil AČR, část 3 – Mechanizovaná, tanková, minometná a protitanková rota (Vševojsk-1-4). Ministerstvo obrany, Praha, 1997. 155 s.

ČEP, David, KUTNÝ, Imrich. 2019. *Brigádní úkolové uskupení v operacích (1. díl – defenzivní činnosti)*. Skripta. Brno, 93 s.

ČERNÝ, Jiří. *Organizační a velitelské struktury a jejich vliv na organizaci velení a řízení u brigádního úkolového uskupení*. 2010. *Ekonomika a management*, 02/2010, 0-0. ISSN 1802-3975

Doktrína Armády České republiky, Ministerstvo obrany České republiky, 2019, 64s.

Dlouhodobý výhled pro obranu 2035. Ministerstvo obrany, Praha 2019, 25 s.

Final Exercise Report „CZECH LION 2019“. Velitelství pozemních sil, Praha, 39 s.

Final Exercise Report „DUKLA SPIRIT 2017“. Velitelství pozemních sil, Praha, 41 s.

Final Exercise Report „SCREENER 2018“. Velitelství 7. mechanizované brigády, Hranice, 34 s.

JOHNSON, M. T. *Counterattack: The key to success in Defence*. 1986. School of advanced military studies, Kansal, USA, 50 str. 18. <https://doi.org/10.21236/ADA179237>

KOMPAN, Jaroslav. 2019. *Pôsobenie EOD jednotiek v súčasnom operačnom prostredí*. In: *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2019: Zborník príspevkov z 10. medzinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2019. s. 242-247. ISBN 978-80-8040-582-3.

Koncepcie výstavby Armády České republiky 2030. Ministerstvo obrany, Praha, 2019, 52 s.

- Obranná strategie České republiky*. Ministerstvo obrany - VHÚ, Praha, 2017. 16 s.
- NOHEL, J., ZAHRADNÍČEK, P., FLASAR, Z., RAK, L. 2021, *Possibilities of the coordinated maneuver modeling of units in difficult terrain conditions*, unpublished
- Polní řád pozemních sil AČR (Všeob-Ř-1)*. Ministerstvo obrany, Praha, 1997, 212 s.
- Příprava a vedení obranné operace (Všeob-P-6)*. Ministerstvo obrany, Praha 1996, 95 s.
- SCENARIO DATE (Decisive Action Training Environment)*, ver. 2.2. U.S. ARMY TRADOC G-2, Ft. Leavenworth, Kansas, USA, 2015. 139 s.
- SCENARIO OCCASUS*. Joint Exercise Division, Joint Warfare Centre, Stavanger, Norsko, 2017. 288 s.
- SCENARIO SKOLKAN (Scandinavia's Alter Ego)*. Joint Exercise Division, Joint Warfare Centre, Stavanger, Norsko, 2012. 231 s.
- SHAPE/ACT (ed.). BI-SC Capability Codes and Capability Statements 2020*. SHAPE, Mons, Belgie, 2020. 403 s.
- Bi-SC NATO Capability Targets 2017*. SHAPE, Mons, Belgie, 2017.
- SPILÝ, Peter, HRNČIAR, Michal. 2013. *Vojenská taktika*. 1. vyd. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2013. 272 s. ISBN 978-80-8040-471-0.
- ZAHRADNÍČEK, Pavel; RAK, Luděk. 2020. *Využití nových prostředků živé simulace při výcviku studentů Univerzity obrany*. Economics and Management, (1/2020), 63-69. ISSN 1802-3975.

Zdeněk FLASAR, doc. Ing. CSc. (pplk. v. v.)
Univerzita obrany, Fakulta vojenského leadershipu, Katedra vševojskové taktiky
Kounicova 65, 602 00
+420 973 442 938
zdeněk.flasar@unob.cz

Jan ZEŽULA, plukovník gšt. Ing. Ph.D.
Univerzita obrany, Fakulta vojenského leadershipu, Katedra vševojskové taktiky
Kounicova 65, 602 00
+420 973 443 592
jan.zezula@unob.cz

VYHODNOTENIE MOŽNOSTÍ VÝCVIKOVÉHO ZARIADENIA K VEDENIU OPERÁCIÍ V ZASTAVANOM PRIESTORE

Ivan BYSTRIANSKY

ANALYSIS OF TRAINING FACILITY POSSIBILITIES FOR MILITARY OPERATION IN URBAN TERRAIN

HISTÓRIA ČLÁNKU

Doručený: 29. 04. 2021

Schválený: 31. 05. 2021

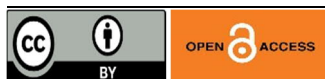
Vydaný: 30. 06. 2021

ABSTRACT

Since 2016, a tactical training facility has been built in the Training Area of the Military District Lešť, which is called as the Drill Komplex "OREMLAND-MOUT". To date, various forms and training methods have been performed on the mentioned training facility by units of the Armed Forces of the Slovak Republic, but also by units of foreign armies. Experience from training of these units creates a view on its usability from two sides. On one hand, this training facility is highly rated due to excellent practical possibilities to practice the principles and procedures for conducting military activities in a given environment. On the other hand, there are restrictions imposed on it, which exacerbate the unreality in conducting military activities in this environment. Therefore, if the trainees have two conflicting views on its training usability, a more comprehensive analysis of the possibilities of the facility is needed and thus to create a constructive view on the application of the training principles in this facility. The article offers, on one example, a possible view on achieving the reality of training in not fight conditions.

KEYWORDS

battle drills, training facility, urban terrain, military activities, restrictions,

© 2021 by Author(s). This is an open access article under the Creative Commons Attribution International License (CC BY). <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

ÚVOD

V rámci doterajších vojenských operácií zameraných na boj proti terorizmu sa do popredia prioritne kládli požiadavky na vojenskú taktiku pri vedení operácií proti povstaniu (ďalej len COIN - Counterinsurgency Operation) v prostredí s asymetrickými hrozbami. Tým však došlo k zmene požiadavkám na operačnú pripravenosť¹ (Vojenský terminologický

¹ Schopnosť jednotky/útvaru, lietadla, lode, zbraňového systému alebo výbroje plniť úlohy alebo funkcie, na ktoré sú určené alebo organizované.

slovník OS SR, 2008) vojenských jednotiek a zároveň aj vytváranie nových postupov používania vojenskej taktiky k účelnejšej reakcii na novovzniknuté hrozby (Hrnčiar, 2017). Avšak zmenou politickej a bezpečnostnej situácie na východnej Ukrajine sa opäť do popredia vznesla požiadavka prípravy vojenských jednotiek na útočné a obranné aktivity v zastavanom priestore. Tejto požiadavke podstúpili aj Ozbrojené sily Slovenskej Republiky (ďalej len OS SR) sústredením svojich výcvikových cieľov a úloh i na vedenie vojenských operácií v zastavanom priestore jednotkami pozemných síl (ďalej len PS).

Vojenské operácie v zastavaných priestoroch (ďalej len MOUT - Military Operation in Urban Terrain) sú hlavne zamerané na získanie operačných a taktických výhod z priestorového, politického alebo psychologického hľadiska. Pri vedení MOUT je nutné čo najviac minimalizovať vznik škôd na majetku, životne dôležitej infraštruktúre a zabraňovať civilným stratám. Preto tieto vojenské operácie sú veľmi vyčerpávajúce a spravidla komplikovanejšie ako operácie v iných prostrediach (VDG-30-99/Oper, 2018). Vojenská taktika pozemných jednotiek vyžaduje používanie špecifických bojových zručností v koordinácii manévru a krycej paľby malých účelových skupín (Hrnčiar-Spilý, 2011), vzájomnej koordinácie a súčinnosti vozidlových a peších prvkov (Polach-Rak, 2020), ich pohybe v trojdimenzionálnom prostredí² s využitím špeciálneho materiálu a pomôcok, decentralizovanom velení a riadení, v schopnosti nasadzovania bojovej podpory a pod (SPG 3-34/Vševojsk, 2011). Často meniacia sa a nepredvídateľná taktická situácia núti nasadené jednotky k ich izolácii a samostatnosti, na ktorej je položený hlavný dôraz úspechu operácie. Preto narastá dôležitosť praktickej vycvičenosti v týchto bojových zručnostiach jednotlivcov k dosiahnutiu požadovaných spôsobilostí³ (Hrnčiar-Kompan, 2020) jednotiek PS vo vedení vojenských aktivít do stupňa rota. K tomu, aby sa dosiahli požadované spôsobilosti jednotiek PS je nutné praktické vykonanie výcviku na vhodnom, ale aj bezpečnom výcvikovom zariadení vytvárajúci čo najreálnejšie podmienky boja.

Na tieto účely v podmienkach OS SR bolo v Centre výcviku Lešť (ďalej len CV Lešť) vybudované výcvikové zariadenie s označením Priestor boja manévrových jednotiek „OREMLAND-MOUT“

Cieľom článku je predstavenie predmetného výcvikového zariadenia s dôrazom na posúdenie jeho využiteľnosti predurčenými jednotkami PS, z čoho pramení nasledovná výskumná otázka: Aké bojové zručnosti je možné jednotkami PS precvičiť vo výcvikovom zariadení „OREMLAND-MOUT“ s čo najreálnejšími podmienkami boja v zastavanom priestore?

Po obsahovej stránke sa teda nebudeme zameriavať na posúdenie možností voľby jednotlivých foriem a metód výcviku a ani na veľkosť vojenskej jednotky, ktorá môže

² Boj v zastavanom priestore sa mimo vzdušného terénu odohráva na troch úrovniach: na povrchu terénu (pozemná úroveň), nad povrchom terénu (nadzemná úroveň), a pod povrchom (podzemná úroveň).

³ Spôsobilosť je dosahovaná prípravou personálu (jednotlivca a jednotky). Táto príprava pozostáva z teoretickej prípravy a praktického výcviku. Cieľom prípravy je zvýšenie individuálneho a kolektívneho potenciálu splniť konkrétnu úlohu, teda dosiahnuť konkrétnu operačnú spôsobilosť.

kapacitne vykonávať výcvik na uvedenom výcvikovom zariadení. Pozornosť bude zameraná na využiteľnosť výcvikového zariadenia hlavne z technického a stavebného hľadiska.

Článok je obsahovo členený na tri hlavné časti. Prvá časť prezentuje relevantné východiská týkajúce sa najmä hlavných zásad výcviku jednotiek PS, požadovaných bojových zručnostiach, ale i o účele a zložení samotného výcvikového zariadenia „OREMLAND-MOUT“. Druhá časť článku je venovaná rozboru možností praktického precvičovania vybraných bojových zručností v uvedenom výcvikovom zariadení a čiastkovému vyhodnoteniu vhodnosti predmetného výcvikového zariadenia pre potreby výcviku jednotiek PS. Tretia časť článku prináša celkové vyhodnotenie predmetu článku, ponúka závery a riešenia.

Článok sa opiera o poznatky z dostupnej relevantnej literatúry platnej v prostredí OS SR, vedeckých a odborných článkov a štúdií, no najmä o analýzy a hodnotenia uskutočnených výcvikov a cvičení, diskusie s relevantnými odborníkmi, pozorovania a praktické skúsenosti autora článku nadobudnuté vykonávaním výcviku vo vedení MOUT v predmetnom výcvikovom zariadení.

1 VÝCHODISKÁ

1.1 Zásady riadenia výcviku v podmienkach OS SR

Výcvik je hlavným zamestnaním jednotiek PS v čase mieru. Správne riadenie výcviku umožňuje účelne, efektívne a hospodárne využívať všetky zdroje výcviku tak, aby jednotky PS mohli získať a udržať si požadovanú spôsobilosť. Predpokladom účelného, efektívneho a hospodárneho využívania zdrojov výcviku je zreteľné definovanie jeho úlohy (poslania) (SPJ 3-3/Vycv, 2003). Po pochopení úlohy nastáva proces jej analýzy a posúdenia aktuálneho stupňa pripravenosti danej jednotky PS. Výsledkom tohto procesu je vypracovaný zoznam rozhodujúcich úloh výcviku, v ktorom sa špecifikujú hlavné a odvodené výcvikové úlohy. Týmto sa vytvorí cieľ systému riadenia výcviku, tak aby požadované spôsobilosti boli v určenom čase dosiahnuté.

Pre potrebu článku sú uvedené len nasledujúce hlavné zásady výcviku, ktoré zabezpečujú cieľ systému riadenia výcviku:

- cvič podľa schválenej operačnej doktríny,
- cvič v podmienkach, ktoré primerane zodpovedajú predpokladaným bojovým podmienkam a situácii,
- cvič tak aby si splnil schválené, konkrétne a všeobecne platné štandardy, zamerané na výkony.

Tento výber hlavných zásad výcviku potvrdzuje, že ak chceme úspešne dosiahnuť požadovanú spôsobilosť jednotiek PS je potrebné pri výcviku vychádzať hlavne zo schválených doktrín, predpisov, služobných pomôcok a vytvárať primerane zodpovedajúce bojové podmienky v podobe vhodne vypracovaných taktických námetov, imitácie, simulácie a využitia k tomu určených výcvikových priestorov a zariadení. K úspešnosti dosiahnutia

požadovaných spôsobilostí jednotiek PS nestačí len správne naplánovanie výcviku, ale aj jeho príprava a samotné vykonanie. V rámci prípravy je dôraz položený na správny výber výcvikových cvičiteľov a inštruktorov, pochopenie výcvikových cieľov a úloh, zvolenie formy výcviku⁴, metódy výcviku⁵, prostriedkov výcviku a pochopenie možností výcvikového priestoru alebo zariadenia.

Neoddeliteľnou súčasťou pochopenia možností výcvikového priestoru alebo zariadenia je jeho vlastná rekognoskácia alebo minimálne štúdium jeho prevádzkového poriadku. Tým sa získajú úplné podklady k účelnému⁶ organizovaniu výcviku (SPJ 3-3/Vycv, 2003). Dôležitými charakteristikami účelnosti výcviku je aj, že výcvik musí byť realistický a bezpečný. Podstatným nástrojom napodobňovania realistického bojového prostredia predstavujú autentické priestory, používanie ostrej munície alebo inej imitácie, využívanie simulačných technológií v rámci súperenia cvičiacich jednotiek, kedy jedna z nich simuluje protivníka (ďalej len OPFOR – Opposing Force). Kľúčom k dosiahnutiu realistického výcviku je umné zakomponovanie charakteristík účelnosti výcviku do vhodného taktického námetu a scenára⁷. Avšak jedna z charakteristík účelnosti výcviku je bezpečnosť, čiže dodržiavanie bezpečnostných opatrení pri výcviku, ktorá však znižuje stupeň vytvárania realistického bojového prostredia, čo berieme ako jeden zo závažných poznatkov do rozboru.

1.2 Bojové zručnosti jednotiek PS pre vedenie MOUT

Jedna z prvých uvedených zásad výcviku pojednáva o výcviku podľa schválenej operačnej doktríny. K zabezpečeniu jednotnosti a kompatibility vojenskej taktiky medzi vojenskými jednotkami sú vypracované vojenské doktríny, predpisy a služobné pomôcky v rámci OS SR. Avšak vzhľadom k rozdielnosti bojových možností vojenských jednotiek (Flasar – Kozúbek, 2016), sú na každej úrovni a stupni velenia vypracované stále operačné postupy (ďalej len SOP - Standard Operating Procedure)⁸, ktoré priamo konkretizujú postupy vojenskej taktiky na základe dostupných síl a prostriedkov tabuľkovej organizácie jednotiek PS (Vojenský terminologický slovník OSSR, 2008). Bojové zručnosti sú vlastne už spomínané postupy vojenskej taktiky, ktoré vytvárajú súhrn zjednotených činností ako reakciu na vzniknutú predpokladanú taktickú situáciu. Čiže aj spôsob uplatňovania bojových zručností je

⁴ Predstavuje organizačnú štruktúru výcviku a organizáciu cvičiacich. Formami prípravy jednotiek sú príprava jednotlivca a príprava jednotiek. V závislosti na spôsobe organizovania výcviku poznáme teoretickú prípravu a praktický výcvik.

⁵ Je cieľavedomí postup veliteľa k dosiahnutiu určeného výcvikového cieľa. Medzi základné metódy výcviku patria výklad, seminár, cvičenie (návčik), veliteľsko-štábne cvičenia, takticko-poradové cvičenia, taktické cvičenia, taktické cvičenia s bojovou strelbou, inštrumentovaný výcvik.

⁶ Charakteristika účelného výcviku bude požadovaná ak výcvik bude správny, dobre zostavený, hospodárny, efektívny, realistický a bezpečný.

⁷ Taktický námet slúži k vytvoreniu taktickej situácii v ktorej cvičiaca jednotka vedie výcvik. Cvičiaca jednotka môže byť ním oboznámená formou operačných rozkazov nadriadeného. Taktický scenár je priamo vytvorená situácia (súbor incidentov), na ktorú musí cvičiaca jednotka reagovať, aby sa vyhodnotila jej spôsobilosť vedenia vojenských aktivít. Taktický námet môže obsahovať viacero taktických scenárov.

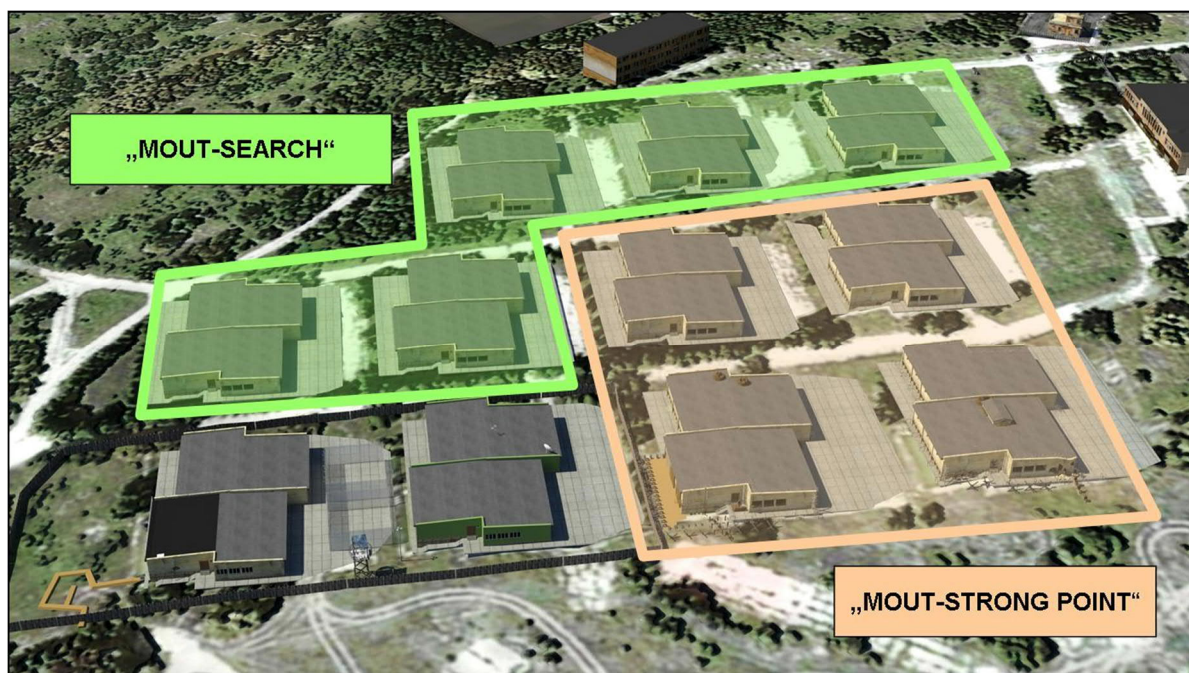
⁸ Súbor inštrukcií obsahujúci tie charakteristické prvky operácií, ktoré sú vhodné na vytvorenie definitívneho alebo štandardizovaného postupu bez straty efektívnosti; tento postup sa používa, ak sa nestanoví inak.

ovplyvnený vlastnými SOP jednotky. Preto k získaniu poznania o zovšeobecnených bojových zručnostiach pre potreby článku sa oprieme len o služobnú pomôcku SPG -3-34/Vševojsk Vedenie operácií v zastavanom priestore, ktorá pojednáva okrem základných ustanovení, analýz operačných faktorov a analýz zastavaného priestoru aj o bojových zručnostiach jednotiek PS v tomto prostredí.

„Predpokladom úspešnosti boja v zastavanom priestore je správne využitie nadobudnutých bojových zručností v boji najmenšou jednotkou, t. j. družstvom. Každý príslušník družstva musí byť vycvičený v pohybe na bojisku v zastavanom priestore, v spôsobe vstupu do budov a miestností, v čistení miestností, v použití ručných granátov, vo výbere a použití palebných postavení, v navigácii, v orientácii a v maskovaní“ (SPG-3-34/ Vševojsk, 2011, s. 85). Predmetné bojové zručnosti podrobnejšie rozoberieme v kapitole 2.

1.3 Výcvikové zariadenie „OREMLAND-MOUT“

Druhá hlavná zásada výcviku je, že výcvik sa má vykonávať v podmienkach, ktoré primerane zodpovedajú predpokladaným bojovým podmienkam a situácii. Tieto podmienky sú v rámci OS SR vytvorené vo výcvikovom zariadení „OREMLAND-MOUT“. Toto zariadenie je definované ako komplexné taktické výcvikové cvičisko určené k precvičeniu bojových zručností manévrových jednotiek bez použitia ostrej munície. Umožňuje vykonávať výcvik metódou nácvikov a metódou taktických cvičení s využitím aj simulačných technológií do stupňa rota. Je umiestnené v severnej časti Výcvikového priestoru Vojenského obvodu Lešť a spravované CV Lešť. Výcvikové zariadenie je rozdelené na trenažér manévrovania pechoty a bojovej techniky, priestor „MOUT-STRONG POINT“ a priestor MOUT-SEARCH“ znázornené na obrázku číslo 1.

Obrázok 1 Rozdelenie výcvikového zariadenia „OREMLAND-MOUT“

Zdroj: OREMLAND štúdia

Trenažér manévrovania pechoty a bojovej techniky je určený pre výcvik manévru v obrnenej alebo kombinovanej bojovej zostavy jednotiek PS na prístupoch do zastavaného priestoru a aj v celej jeho hĺbke. Ďalej je tu umožnené precvičenie zručnosti pri prekonávaní prekážok a priechodov v nevybušných zátarasách jednotlivcom alebo v skupinách.

Priestor „MOUT-STRONG POINT“ je určený pre výcvik koordinácie manévru a krycích palieb cvičiacich jednotiek počas útočných alebo obranných aktivít. Priestor umožňuje aj výcvik v koordinácií činnosti s jednotkami bojovej podpory a bojových zabezpečenia na prístupových cestách, ale aj v jeho celkovej hĺbke. Je tvorený štvoricou budov s čiastočnou úpravou k vedeniu útočných a obranných aktivít. K lepšej orientácii a uplatňovaniu pravidiel nasadenia sú budovy upravené ako dve nemocnice, škola a úrad. Pre umožnenie pohybu s prekonávaním prekážok vytvorených bojom, je v priestore medzi budovami vybudované zborenisko. Budovy sú čiastočne stavebne upravené na vedenie obranných aktivít. Pre pohyb útočníkov, ale aj obranu obrancov, je na strechách dvoch budov vybudovaná samostatná oceľová konštrukcia s pochôdnym strešným plášťom.

Priestor „MOUT-SEARCH“ je určený hlavne k precvičeniu stabilizačných aktivít v zastavanom priestore. Komplexne však umožňuje pokračovať vo výcviku vedenia útočných a obranných aktivít. Je tvorený päticou budov s čiastočnou stavebnou úpravou pre taktický výcvik prispôbených ako reštaurácia, bazár, televízia, hotel a chrám. Budovy sú čiastočne stavebne upravené podľa charakteru z názvov, pre zabezpečenie možnosti vykonávania stabilizačných aktivít a to s dôrazom na hliadkovanie a pátranie. V budove reštaurácie je v suteréne vybudovaný kanalizačný komplex, ktorý vytvára podmienky manévru v podzemnej úrovni v rámci trojdimenzionálneho prostredia zastavaného priestoru.

K dosiahnutiu čo najlepšej ilúzie reálnych udalostí boja vo výcvikovi zariadení „OREMLAND-MOUNT“ je určená súprava prostriedkov technickej podpory výcviku obsahujúca osadené vonkajšie stípy s prostriedkami osvetlenia, výstražnej signalizácie, svetelných a zvukových efektov. Na každom zo stíпов je umiestnené halogénové osvetlenie, stroboskopické výbojky, zostava exteriérových reproduktorov a signalizačných majákov. Táto súprava dotvára podmienky boja zvukovou, ale aj svetelnou imitáciou palieb z ručných zbraní, delostreleckej paľby a leteckých náletov. V prípade potreby môže slúžiť aj na hlasové povely riadiaceho výcviku a stále osvetlenie uvedeného priestoru.

2 ROZBOR VYUŽITELNOSTI VÝCVIKOVÉHO ZARIADENIA

K rozboru využiteľnosti výcvikového zariadenia použijeme doktrinálne určené bojové zručnosti, ktoré sú kladené na výcvik jednotlivca, ale aj skupiny v zastavanom priestore: pohyb na bojisku, spôsob vstupu do budov a miestností, čistenie miestností, použitie ručných granátov, výber a použitie palebných postavení, navigácia, orientácia a maskovanie. Zručnosti v použití ručných granátov, navigácií, orientácií a maskovaní sú posudzované ako súčasť ostatných bojových zručností.

2.1 Pohyb na bojisku

Cieľom pohybu je čo najviac vedieť splynúť s prostredím, utajiť sa, ukryť a redukovať možnosti zásahu paľbou nepriateľa. Prioritne pohyb sa vykonáva vo vnútrajšku budov a podzemných priestoroch, čo však nevylučuje pohyb aj v otvorenom priestore.

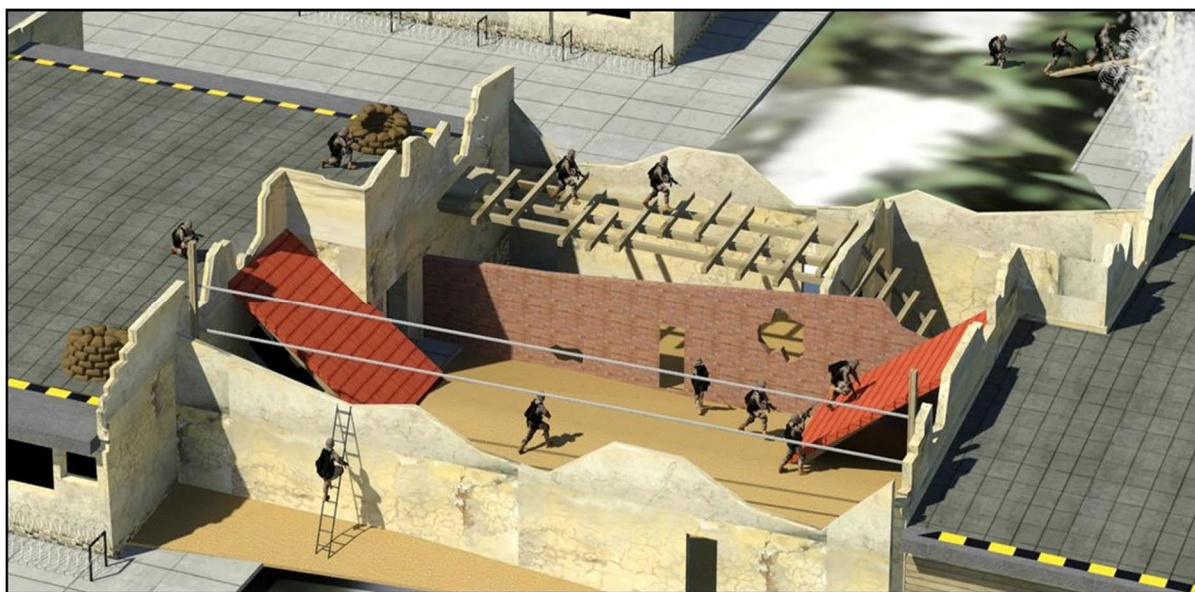
Pohyb v otvorenom priestore. Otvorený priestor predstavujú ulice, námestia, parky, aleje, športoviská, parkoviská a ďalšie priestory. Uvedené výcvikové zariadenie obsahuje niekoľko nádvorí, na ktorom sú nepravidelne rozmiestnené vraky vojenskej techniky, stavebných sutín, ale aj stavebných prvkov dotvárajúcich obraz bojiska. V priestore „MOUT-SEARCH“ je na nádvorí vytvorené trhovisko so stálou, ale aj premennou dispozíciou, čím sa vytvoria reálnejšie podmienky pohybu pri hliadkovaní v rámci stabilizačných aktivít. Uvedené priestory umožňujú precvičenie pohybu jednotlivca, ale aj skupiny so stanovenými zásadami presunov, krytia, výberu ďalších postavení, pohybu popri oknách, prekonávanie rohov budov, technik približovania k objektu, pohybu po uliciach. Zároveň je možné aj precvičenie bojovej zručnosti maskovania pohybu, zaujatia postavení a reakciu na streľbu ostreľovača. K dotvoreniu maskovania pohybu je povolené v otvorenom priestore medzi budovami využívať oprávnené imitačné dymovnice.

Pohyb vo vnútri budov. Vo vnútri budov sú vytvorené v stenách otvory či už horizontálneho, ale aj vertikálneho charakteru k umožneniu pohybu útočníkov, ale aj manévru obrancov do záložných palebných postavení pri obranných aktivitách. Pohyb v budovách v priestore „MOUT-STRONG POINT“ je náročnejší vzhľadom k komplikovanosti vytvoreného prostredia. Toto prostredie bolo vybudované z dôrazom na vedenie obranných aktivít, preto charakteristika interiéru budov je dotvorená už spomínanými otvormi v stenách a na podlahách, zabarikádovaním niektorých dverí miestností, zátarasami na chodbách a schodištiach, slepými uličkami a vopred vybudovanými palebnými postaveniami obrancov. Tento priestor ponúka aj vhodné podmienky na precvičovanie bojových zručností z orientácie, hádzania ručných granátov a maskovania. Ak je požiadavka k precvičeniu pohybu vo vnútri budov v menej náročnom prostredí, potom je možné využiť k výcviku budovy v priestore „MOUT-SEARCH“.

Pohyb po strechách budov. Pre vniknutie do budov z vyšších úrovní je na dvoch budovách vybudovaný pochôdzny strešný plášť, čím je zabezpečený nácvik pohybu po strechách s využitím precvičenia reakcie na streľbu ostreľovača. Pohyb je o to náročnejší, že sa musia prekonávať aj rôzne prekážky na strechách budov vzniknuté bojom. Sú to napríklad kladiny z rozvalených striech, spadnuté šikmé strechy a účelovo vytvorené lanové premostenia medzi budovami.

Tieto podmienky spĺňa vybudované rumovisko umiestnené medzi budovami znázornené na obrázku č. 2. Vybudované prekážky vytvárajú podmienky k nácviku jednotlivcov, ale aj skupín pri ich technickom prekonávaní s použitím istiaceho a lezeckého materiálu. Dôraz pri pohybe je položený hlavne na technickom zvládnutí pohybu na prekážkach. V uvedenom priestore je však nutná účasť inštruktora výcviku, ktorý je oprávnení

viest tento odborný výcvik aj kvôli zabezpečeniu bezpečnosti výcviku. Výcvik môže byť vykonávaný formou nácviku na vytvorených metodických pracoviskách, ale aj formou cvičenia v skupine pod taktickým námetom.

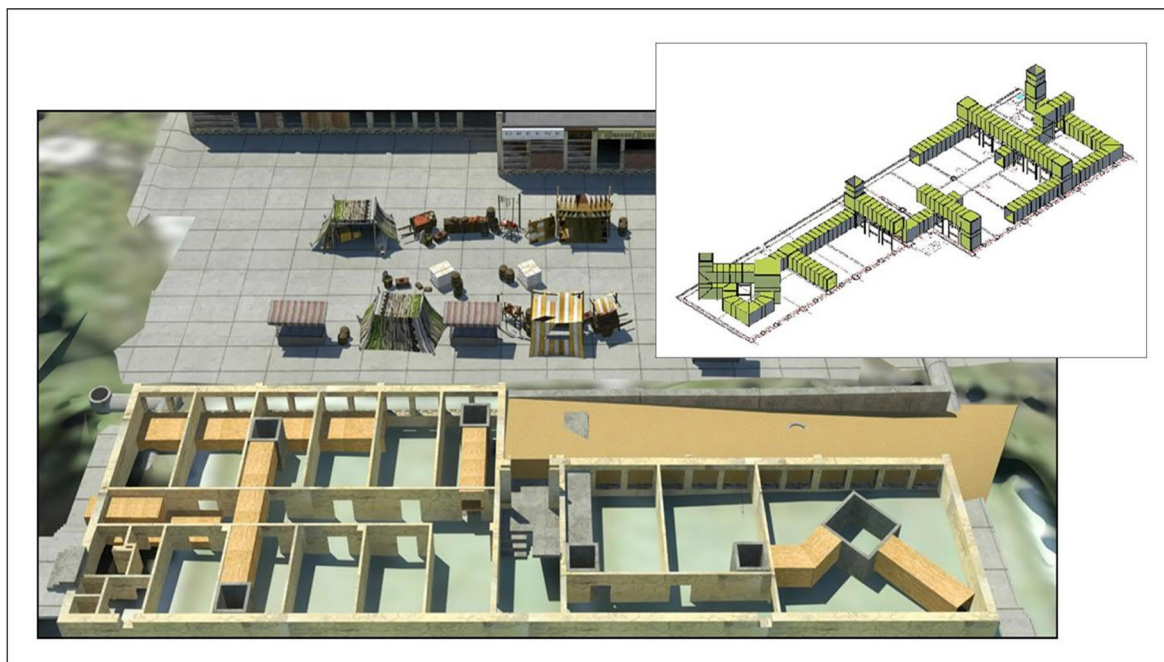

Obrázok 2 Rumovisko

Zdroj: OREMLAND štúdia

Pohyb v podzemnej úrovni. K precvičeniu pohybu v podzemnej úrovni je v suteréne jednej z budov v priestore „MOUT-SEARCH“ vybudovaný kanalizačný komplex znázornený na obrázku č. 3. Umožňuje precvičiť jednotlivca a skupinu v technikách a zručnostiach pohybu v šachtách, orientácii pohybu, taktike nepozorovanej infiltrácie do budovy a úniku z nej. Komplex tvoria vertikálne a horizontálne štvorcové šachty, ktoré sú ukončené v miestnostiach, ale aj vo voľnom priestranstve mimo budovy.

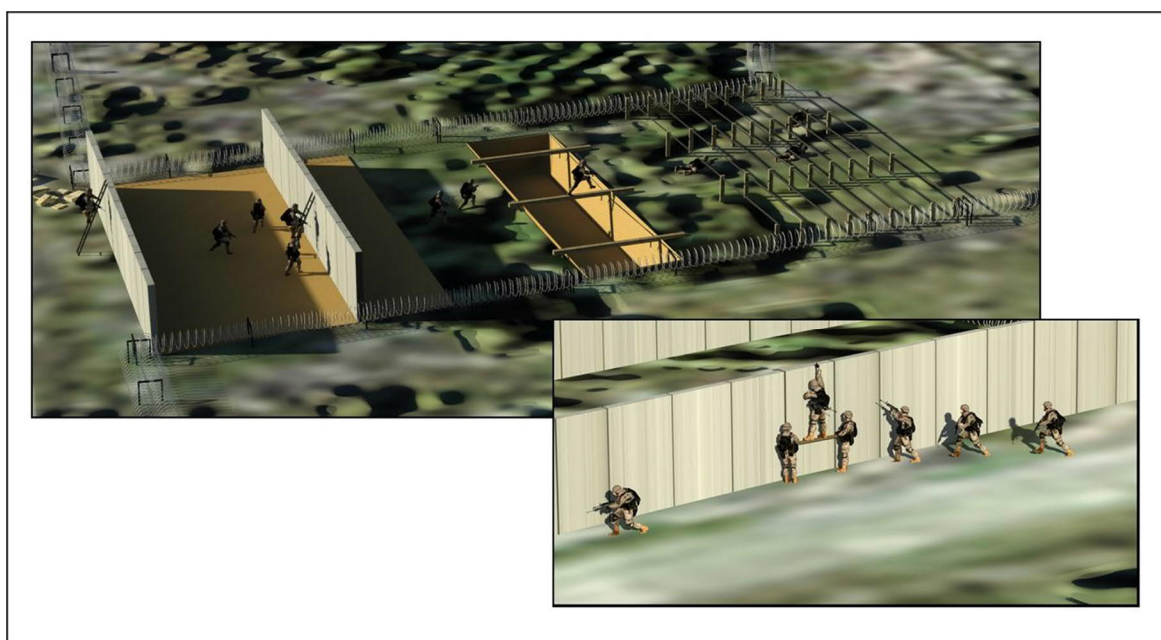
Pohyb na prístupoch k objektu. Pri útočných aktivitách je nutné brať do úvahy aj manéver približovania na prístupoch k objektu, kde sú zo zásady vybudované obrancom prekážky k sťaženiu pohybu útočníka znázornené na obrázku č. 4. Aby sťaženie pohybu bolo účinné, tieto prekážky sú prekryté paľbou obrancov. Aj z toho dôvodu boli vybudované palebné postavenia obrancov na prístupoch k objektu. Preto je veľmi dôležité precvičovať pohyb a techniky pri prekonávaní týchto prekážok individuálne, ale aj v skupine s využívaním vlastnej krycej paľby.

Obrázok 3 Kanalizačný komplex

Zdroj: OREMLAND štúdia

Prekážky sú tvorené dvoma 2,5 metra vysokými stenami imitujúcimi múry oplotenia, kladinami cez priekopu a drôtenými nevybušnými zátarasami pre podplazenie. Vybudované steny vytvárajú podmienky k precvičeniu súdržnosti a pomoci skupiny pri postupoch prekonávania tohto typu prekážky. Pre možnosť maskovania, krytia, voľbu dočasných postavení sú v priestore rozmiestnené stavebné sutiny. V uvedenom priestore je možné k maskovaniu pohybu, ale aj k sťaženiu orientácie používať oprávnené imitačné dymovnice.

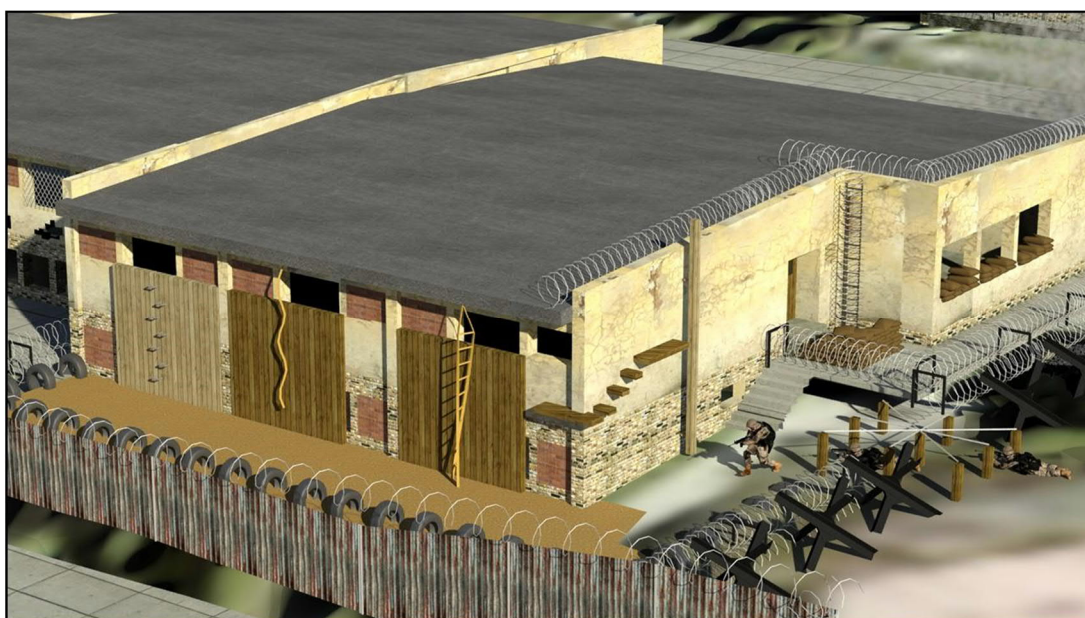

Obrázok 4 Prekonávanie prekážok na prístupoch k objektu

Zdroj: OREMLAND štúdia

2.2 Spôsoby vstupu do budov

K precvičeniu rôznych spôsobov vstupu do budovy s vyššími a nižšími úrovňami, slúži zariadenie pre nácvik lezeckých techník pri vstupe do budovy znázornené na obrázku č. 5. Na tomto zariadení sú umiestnené kotviace body slúžiace k bezpečnému ukotveniu lezeckých lán a povrazových rebríkov. Pre technické lezenie sú v stenách upevnené rôzne typy úchyty, kramle a otvory na uchytenie. Je teda možné si precvičiť celú škálu spôsobov zlaňovania s lezeckým materiálom, ale aj technického lezenia použitím improvizovaných postupov. V uvedenom zariadení je nutná účasť inštruktora výcviku, ktorý je oprávnený viesť tento odborný výcvik aj kvôli bezpečnosti práce. Toto zariadenie vytvára aj podmienky k precvičeniu rôznych spôsobov vstupu do budov cez zabezpečené okná s využitím pevných alebo teleskopických rebríkov, tyčí a vzájomnej pomoci v skupine. Zároveň toto zariadenie umožňuje precvičiť pohyb priblíženia k budove prekonávaním rôznych zátarás a sťažený pohyb jednotlivca a skupiny pri stenách a rohoch budovy.

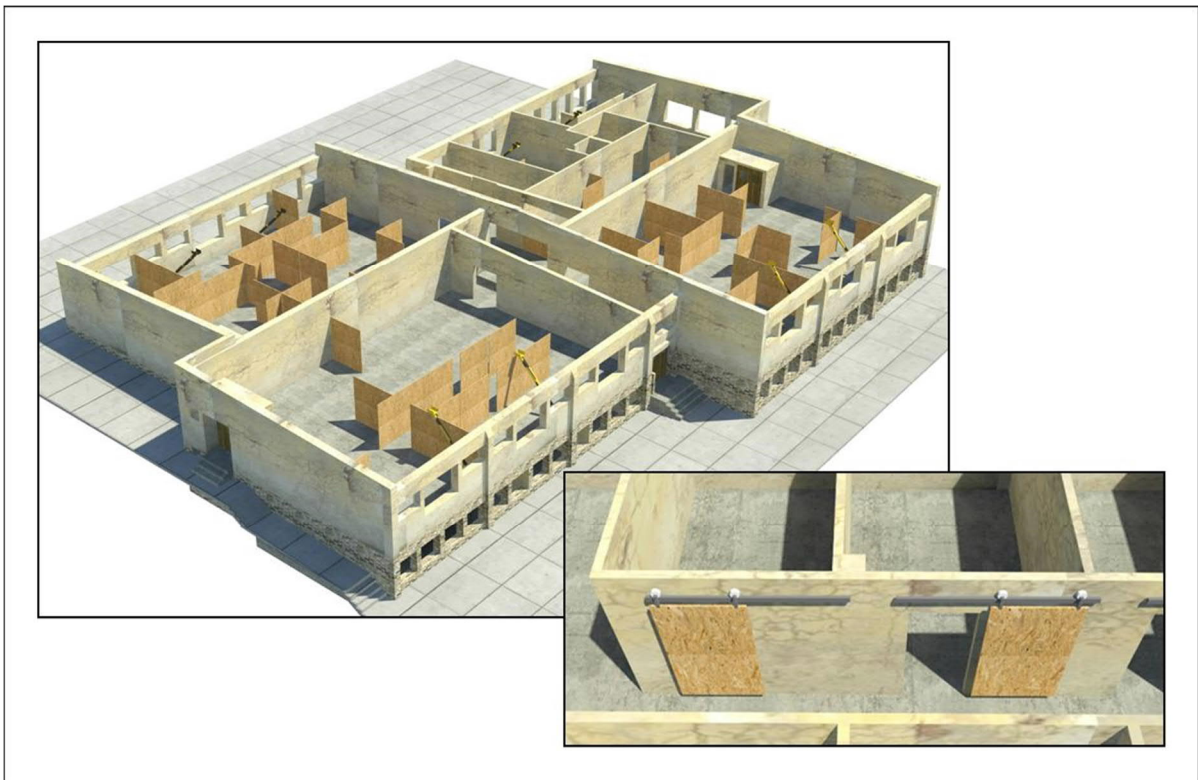
Obrázok 5 Zariadenie pre nácvik lezeckých techník pri vstupe do budovy

Zdroj: OREMLAND štúdia

Pre nácvik násilných vstupov do budov dverami, sú rozmiestnené v určených budovách oceľové rámy upravené k odolnému vyrážaniu dverí. Do oceľového rámu sa dajú osadiť špeciálne typy odolných vyrážaných dverí. Tým, že sa na uvedených dverách dá nastaviť odpor vyrážania, je možné precvičiť techniky násilných vstupov vykopnutím dverí, vypáčením alebo vyrazením s použitím technických pomôcok k tomu určených.

2.3 Spôsoby vstupu do miestností a čistenie miestností

Pre nácvik spôsobov vstupu do miestností a čistenia miestností je určený komplex čistenia miestností a chodieb znázornený na obrázku č. 6. Je umiestnený v určených budovách v priestore „MOUT – SEARCH“. Svojim statickým, alebo prenosným charakterom, komplex modeluje pôdorysy miestností, vstupov do miestností, ale aj chodieb podľa vlastného výberu. Táto variabilnosť umožňuje vytvoriť viacej taktických scenárov k precvičovaniu rôznych taktických postupov pri vstupe do miestnosti, postupov pri čistení miestností, pohybu po chodbách a schodištiach. Na stenách sú znázornené maľby, ktoré charakterizujú uvedenú budovu, ale hlavne vytvárajú možnosť čítania priestoru pri získavaní vlastnej kontroly nad miestnosťou. Aby nedošlo k nedorozumeniu v cvičiacej skupine, uvedené maľby nemajú charakter niečo otvárať alebo fyzicky kontrolovať. Ak je úroveň vycvičenosti jednotlivca a skupiny vyššia, uvedené bojové zručnosti je umožnené precvičovať v priestore „MOUT-STRONG POINT“. V tomto priestore je vytvorený komplikovanejší pôdorys interiéru budov, ktorý prinucuje cvičiacich k alternatívnym technikám a postupom.

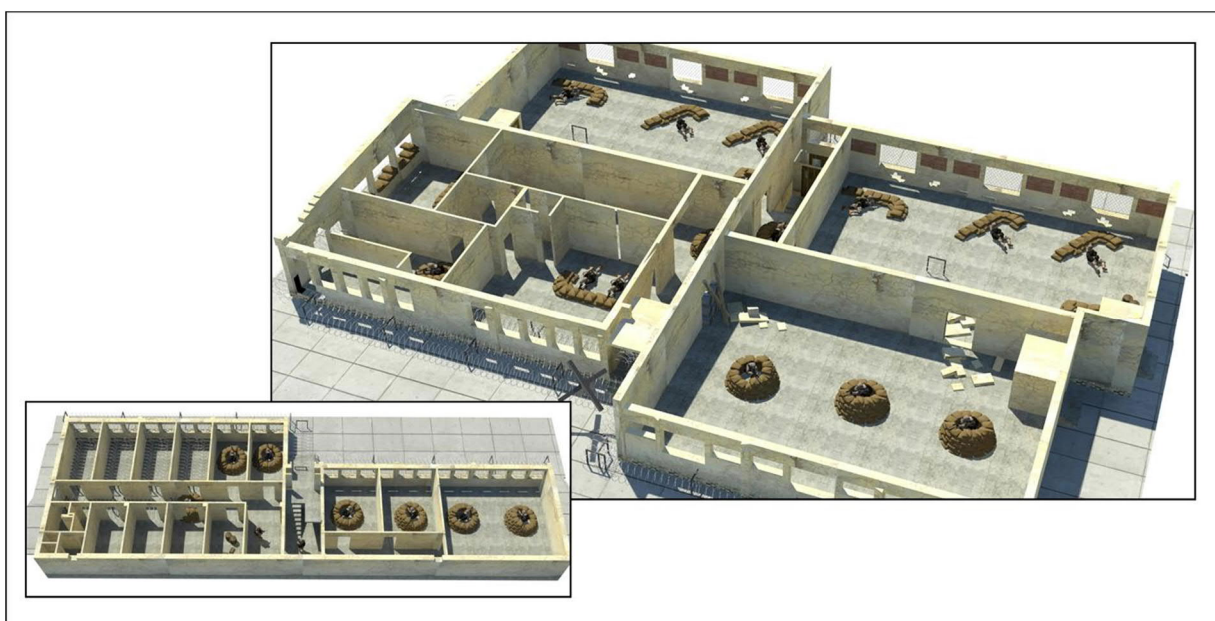
Obrázok 6 Komplex čistenia miestností a chodieb

Zdroj: OREMLAND štúdia

2.4 Výber a použitie palebných postavení

Podmienky pre túto bojovú zručnosť sú vytvorené v priestore „MOUT-STRONG POINT“, ktorý je hlavne prispôsobený na vedenie útočných, ale aj obranných aktivít. Vo vnútri budovy sú vybudované pripravené palebné postavenia ako je znázornené na obrázku č. 7. Zároveň sú tu aj vytvorené podmienky pre možnosť zaujatia nepripravených palebných

postavení obrancami. Pripravené palebné postavenia majú rozdielny ráz, aby sa aj docielilo vytvorenie ukážky cvičiacim o rôznych typoch budovania palebných postavení, guľometných hniezd, krytov pre muníciu, záložných a klamných postavení, prerazených únikových otvorov v stenách do vedľajších miestností, ale aj otvorov v podlahách k úniku do iných poschodí. K vytvoreniu obranného palebného systému sú v stenách prerazené strelne umožňujúce palebné prekrytie možných prístupov k budove. K obmedzeniu mobility útočníka a zabezpečenie hluchých priestorov pred budovou sú vytvorené barikády a zátarasy. Na budovách s pochôdnym strešným plášťom sú tiež vybudované pripravené palebné postavenia obrancov. Uvedený priestor je možné využívať aj na precvičenie bojových zručností pri vedení útočných aktivít. Vzhľadom ku komplikovanosti tohto prostredia je využiteľnosť účelná iba cvičiacou jednotkou s vyššou úrovňou vycvičenosti v bojových zručnostiach v útočných aktivitách.

Obrázok 7 Rozmiestnenie pripravených palebných postavení

Zdroj: OREMLAND štúdia

2.5 Zhodnotenie poznatkov

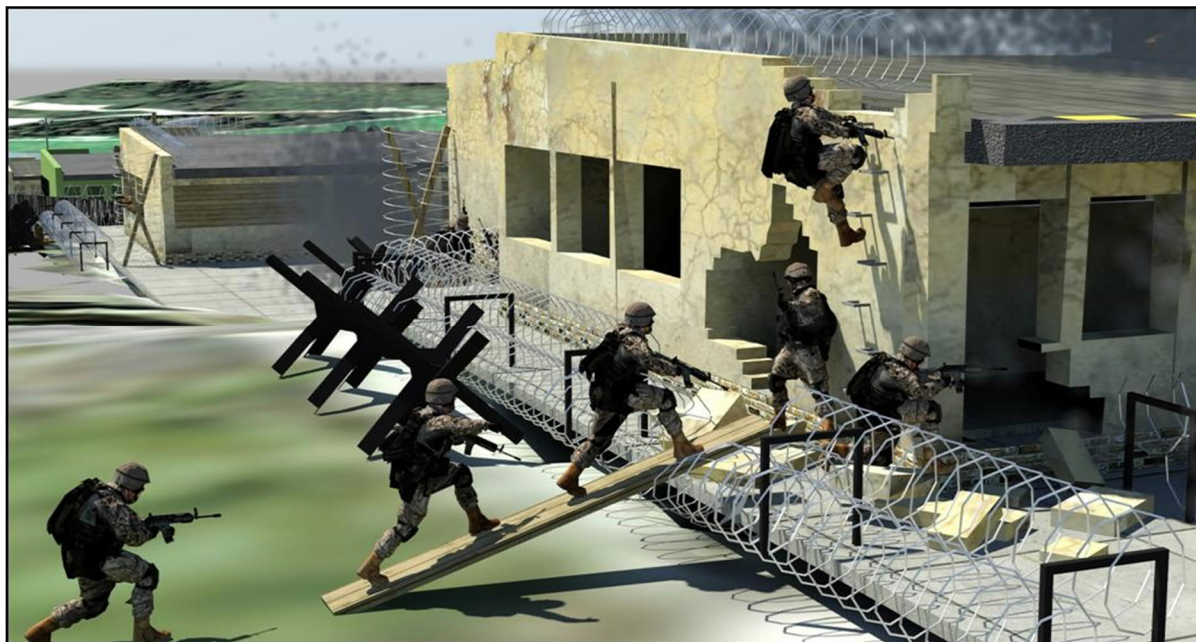
Z uvedených poznatkov môžeme konštatovať, že určené doktrinálne bojové zručnosti jednotiek PS uplatňované počas MOUT je možné v danom výcvikovom zariadení dostatočne prakticky precvičiť. Avšak, aby sa dali precvičovať bojové zručnosti aj v čo najreálnejších podmienkach boja je nutné vyjadriť určité obmedzenia. Sú hlavne zapríčinené tým, že uvedený výcvik sa vykonáva v mierových podmienkach za dodržiavania platnej legislatívy SR v ochrane zdravia, bezpečnosti práce, protipožiarnych opatrení, ochrane životného prostredia. Tieto obmedzenia sú špecifikované a zahrnuté v prevádzkovom poriadku výcvikového zariadenia.

Ako príklad obmedzenia výcviku môžeme uviesť, že najreálnejšie podmienky pri čistení miestností sú s použitím streľby na ciele (terče) s ostrou muníciou. Avšak poloha výcvikového zariadenia vo výcvikovom priestore a konštrukcia budov neumožňuje tieto požadované podmienky splniť. Ak by sme ďalej posudzovali potrebu dosiahnutia reálnosti boja, vznikne ďalší problém. Cieľ (terč) na ktorý by bola vedená streľba s ostrou muníciou sa nespráva prirodzene ako obranca alebo útočník. Preto je veľmi dôležité zvoliť správne výcvikové ciele pri výcviku na tomto výcvikovom zariadení v súlade s platnými obmedzeniami.

Ďalší príklad obmedzenia výcviku môžeme uviesť skutočnosť, že vybudovanie pripravených palebných postavení s prvkami manévru do záložných postavení, môže ovplyvňovať zručnosť ich výberu cvičiacimi. Je však nutné poznamenať, že budovanie týchto prvkov obrany v budove je materiálne a časovo náročné a to by časovo vyčerpalo cvičiacu jednotku pri príprave priestoru. Preto priorita možností výcvikového zariadenia bola postavená na vedenie obranných a útočných aktivít a nie budovanie obrany. Aby však boli aj splnené podmienky možností výberu palebných postavení, nie je celý palebný systém obrany budov prekrytý pripravenými palebnými postaveniami, čím sa vytvára možnosť jeho ďalšieho vylepšovania cvičiacou jednotkou. Námetovo sa to dá zdôvodniť ako jeden z postupov pri vystriedaní jednotiek na mieste v rámci umožňujúcich aktivít.

Ďalší príklad obmedzenia výcviku je v pohybe jednotlivcov a skupín cez prekážky a zátarasy. Pohyb sa vykonáva iba cez vopred pripravené priechody a vstupy ako je znázornené na obrázku č. 8. Podľa prevádzkového poriadku výcvikového zariadenia je zakázané násilne prekonávať umelo vytvorené zátarasy na iných miestach a vstupovať do červene označených dverí a priechodov v zátarasách. Takto označené vstupy a priechody sú určené len pre manipulačné účely správcov a evakuáciu zranených pri výcviku.

Takéto ďalšie príklady môžu byť uvádzané z praktického výcviku v takom množstve, že sa celkom zhodnotí úplná nedostatočnosť vytvárania čo najreálnejších podmienok boja, čím sa potvrdí názor, že toto výcvikové zariadenie je zbytočné pre výcvik jednotiek PS.

Obrázok 8 Prekonávanie vytvorených priechodov v zátarasách

Zdroj: OREMLAND štúdia

3 DISKUSIA

Počas rozboru sme dospeli k záveru, že uvedené výcvikové zariadenie poskytuje požadované možnosti praktického precvičenia požadovaných bojových zručností jednotkami PS. Avšak posudzovaním možností výcvikového zariadenia s potrebou vytvárania reálnych podmienok boja boli definované obmedzenia, ktoré majú podstatný vplyv na rozhodovanie cvičiacich jednotlivcov, ale aj skupín. Preto je potrebné ďalej rozvinúť posudzovanie dostatočného precvičenia bojových zručností v čo najreálnejších podmienkach.

Potrebné je však zdôrazniť, že ešte poznáme jeden faktor vhodný pre posudzovanie reálnosti podmienok. Týmto faktorom je skúsenosť z vedenia MOUT a praktického používania tohto výcvikového zariadenia počas výcviku. Aj v rámci plánovacieho a rozhodovacieho procesu veliteľov a štábov (MDMP – Military Decision Making Process) sa pri hodnotení vlastných možností hovorí o faktore skúsenosti vlastnej jednotky a kľúčových veliteľov. *„Rozhodnosť a aktivita predpokladajú nepretržité úsilie smerujúce na dosiahnutie a udržanie iniciatívy“* (KOMPAN, 2020). Skúsenosť výrazne môže ovplyvniť úspech pri vedení vojenských aktivít. Aj v našom prípade skúsenosť bude zohrávať dôležitú úlohu účelného a efektívneho využívania tohto výcvikového zariadenia. Skúsenosť nie je ohraničená len správnym pochopením účelu a využitia rôznych prvkov výcvikového zariadenia, ktoré sú využívané ako samostatné metodické pracoviská. Skúsenosť je aj schopnosť komplexne poskladať využitie týchto prvkov do celku, tak aby bojové zručnosti boli precvičované v súslednosti s taktickou situáciou a logikou akcií a reakcií vyplývajúce zo súperenia medzi cvičiacimi jednotkami. Ak chceme potvrdiť túto teóriu, použijeme teóriu závislosti premenných.

Ako nezávislú premennú zvolíme možnosti výcvikového zariadenia. Zdalo by sa, že jeho možnosti sú nemenné, ale práve dotváraním a modelovaním priestoru dostupnými variabilnými prvkami, dáva tomuto výcvikovému zariadeniu určitú zmenu. Závislú premennú zvolíme možnosti výcviku vo výcvikovom zariadení, čiže možnosť precvičenia určených postupov bojových zručností. Aké možnosti výcvikové zariadenie ponúka, v takej závislosti môžeme precvičovať postupy v bojových zručnostiach. Lenže závislá premenná môže byť aj ovplyvnená takzvanou sprostredkujúcou premennou. V nej môžu byť zahrnuté práve skúsenosti využívania výcvikového zariadenia, ale hlavne z vedenia taktických cvičení využívajúce simulačné technológie počas súperenia v tomto výcvikovom zariadení. Čiže, ak výcvikové zariadenie má určené obmedzenia, musí byť ešte využitá spomínaná skúsenosť v podobe tvorby taktických námetov a scenárov, umnosť využívania imitačných prostriedkov, ale aj účelnosť použitia simulačných technológií.

Ako príklad môžeme uviesť tvorbu taktických scenárov. Ak je pre vstup do budovy nastalo prerazený improvizovaný otvor v stene a ostatné možné vstupy sú zabarikádované a to z dôvodu možnosti precvičovania aj obranných aktivít, vzniká obmedzenie voľnosti taktického myslenia cvičiacich. Toto môže výrazne ovplyvňovať výcvik pri rozhodovaní postupnosti uplatňovania bojových zručností v rámci manévru. Preto možným riešením je práve skúsenosť, ktorá dotvorí taktický scenár dodaním podkladov cvičiacim pre potrebné rozhodnutie o vstupe do budovy. Dotvorený scenár môže byť odovzdaný formou hlásenia o vlastnom pozorovaní objektu (SPOTREP – Spotting Report), v ktorom sú zahrnuté informácie o barikádach a zátarasách vybudované obrancami. Samotný už stavebne prerazený vstup do budovy, môže byť simulované prerazený povelmi cvičiacich k použitiu ručného protitankového granátu (ďalej len RPG). Týmto riešením sa zabezpečí výcvikovo bezpečný a takticky vhodný manéver do budovy. Čiže, ak sú obmedzeniami zariadenia vytvorené obmedzenia v slobode taktického myslenia, tak takýmto riešením dotvorenia taktického scenára sa dosiahne realistickejší prístup k rozhodovaniu cvičiacich pri výcviku na krízových miestach výcvikového zariadenia. Skúsenosť dokáže špecifikovať tieto krízové miesta a nájsť vhodné riešenie k ich prekonaniu využitím taktického scenára, aby tak nebola úplne obmedzená sloboda taktického myslenia cvičiacich. Týmto spôsobom riadenia výcviku sa vytvoria reálnejšie podmienky boja.

K dotvoreniu obrazu bojiska vo výcvikovom zariadení s čo najreálnejšími podmienkami boja, v každom prípade je aj zakomponovanie simulačných technológií, ktoré vytvoria podmienky k prevereniu schopnosti koordinácie pohybu a vedenia krycej paľby cvičiacich v reakcii na súpera. Tieto možnosti simulačných technológií spĺňa taktický simulátor I-HITS⁹, ktorý je dostupný tiež v CV Lešť. Pre účelné využitie simulátora k výcviku vojenských jednotiek, je tiež potrebné pochopiť jeho možnosti a obmedzenia. Táto problematika by bola však predmetom ďalšieho článku.

⁹ I-HITS - Initial Homestation Instrumentation Training System, taktický simulátor určený k inštrumentovanému výcviku jednotiek.

ZÁVER

Toto výcvikové zariadenie bolo vybudované ako komplex, ktorý by ponúkol cvičiacim celú škálu možností výcviku. Samozrejme, že na prvý pohľad sa zdá, že tento komplex vybudovaných prvkov je príliš komplikovaný až nereálny. Avšak práve vedomosťami a skúsenosťami jeho používania je tento komplex možné rozpliesť do jednoduchých a na seba nadväzujúcich možností precvičovania bojových zručností jednotkami PS a aj s čo najreálnejšími podmienkami boja.

K ďalšiemu perspektívnemu rozvoju uvedeného zariadenia je možné pozornosť sústrediť rozšíreniu výcvikových možností napr. pre výcvik moderných bezposádkových pozemných a vzdušných systémov (Konecký, 2021), no hlavne na technické aspekty a možnosti použitia simulačných technológií vo vnútri budov a monitorovania so záznamom výcviku prenosným kamerovým a záznamovým systémom. Dosiachnutím tohto rozvoja by sa získavali relevantnejšie a prehľadnejšie podklady pre spätnú väzbu cvičiacim po výcviku a k následnému rozboru splnenia výcvikových cieľov cvičiacich jednotiek PS (Zahradníček – Rak, 2020).

V závere môžeme vyhodnotiť, že výcvikové zariadenie „OREMLAND-MOUT“ ponúka precvičenie všetkých bojových zručností, ktoré sú doktrínálne zahrnuté do vedenia MOUT jednotkami PS podľa SPG -3-34/Vševojsk Vedenie operácií v zastavanom priestore. Dokonca môžeme skonštatovať, že ponúka až nad rámec precvičenie požadovaných zručností a to práve jeho komplexnosťou a variabilitou. Predstavením možností vykonávania výcviku vo výcvikovom zariadení, boli objasnené výhody, ale aj nevýhody v podobe obmedzení, ktoré sťažujú podmienky priblíženia výcviku k reálnej situácii. Vyhodnotením však boli navrhnuté riešenia, ako dosiahnuť reálnejšie podmienky aj so zahrnutím určených obmedzení. Je však nutné aj pochopiť, že dôležitou súčasťou vytvorenia čo najreálnejších podmienok je rovnako plánovanie a príprava výcviku. Preto potrebné sa sústrediť hlavne na správne zvolenie výcvikových cieľov, výber inštruktorov výcviku, vykonanie rekognoskácie, zvolenie správnej formy a metódy výcviku, vhodnej úpravy výcvikového zariadenia a zámeru imitácie aj s využitím súpravy prostriedkov technickej podpory výcvikového zariadenia. Aby sa ďalší výcvik v poradí zefektívnil a priblížil viacej k realite, je nutné tiež dôsledne zisťovať a následne uplatňovať spätnú väzbu cvičiacich. Preto aj správnym rozborom výcviku dosahujeme nie len zlepšovanie organizácie výcviku, ale aj vytváranie čo najreálnejších podmienok boja.

Z uvedeného je možné konštatovať, že faktor dosiahnutia čo najreálnejších podmienok sa nedosiahne výlučne len možnosťami výcvikového zariadenia, ale hlavne iniciatívou cvičiacich jednotiek.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- FLASAR, Zdeněk - KOZŮBEK, Jaroslav. 2016. Některé aspekty vedení boje v zastavěné oblasti. In *Sborník z mezinárodní vojensko-odborné konference Taktika 2016*. Brno: UO Brno, s. 26-33. ISBN 978-80-7231-398-3.
- HRNČIAR, Michal. 2017. Spôsobilosti bojových jednotiek pozemných síl OS SR v operáciách proti povstaniu. In *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2017* [elektronický zdroj] : zborník vedeckých a odborných prác. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, s. 165 - 172. ISBN 978-80-8040-551-9.
- HRNČIAR, Michal – KOMPAN, Jaroslav. 2020. Spôsobilosť OS SR pôsobiť v operáciách proti povstaniu-ambícia verzus realita: Doktrínálne prostredie ako základ úsilia. In *Vojenské reflexie*, Liptovský Mikuláš, roč. XV., č. 2, s. 153-172. ISSN 1336-9202
- HRNČIAR, Michal – SPILÝ, Peter. 2011. Vedenie operácií v zastavaných priestoroch. In *Vojenské reflexie*, Liptovský Mikuláš, roč. VI., č. 1, s. 100-111. ISSN 1336-9202
- KOMPAN, Jaroslav. 2020. Bojové trhacie práce. In *Vojenské reflexie*, Liptovský Mikuláš, roč. XV., č. 1, s. 118 - 145. ISSN 1336-9202
- KONECKÝ, Štěpán. 2021. Automatizace bojové činnosti bezosádkových systémů v zastavěných oblastech. In *15th Annual Doctoral Conference proceedings - New Approaches to State Security Assurance*. Brno: Univerzita obrany v Brně, roč. 15, s. 96-102. ISBN 978-80-7582-104-1.
- POLACH, Miroslav – RAK, Luděk. 2020. Manévrovací techniky motorizovaných jednotek. In *Vojenské reflexie*, Liptovský Mikuláš, roč. XV., č. 2, s. 223-236. ISSN 1336-9202
- Prevádzkový poriadok. 2018. *Priestor boja manévrových jednotiek "OREMLAND-MOUNT"*. SPG-3-34/Vševojsk. 2011. *Vedenie operácií v zastavaných priestoroch*.
- SPG-7-1/Vševojsk. 2010. *Metodické pokyny na tvorbu stálych operačných postupov a inštrukcií*.
- SPILÝ, Peter – HRNČIAR, Michal., 2013. *Vojenská taktika* : Liptovský Mikuláš, Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 272 s. ISBN 978-80-80-40-471-0.
- SPJ-3-3 (Vycv). 2003. *Zásady systému riadenia výcviku OS SR*.
- VDG-30-99/Oper. 2018. *Taktika vedenia operácií v zastavaných priestoroch (A)*. *Vojenský terminologický slovník*. 2008.
- ZAHRADNÍČEK, Pavel - RAK, Luděk. 2020. Využití nových prostředků živé simulace při výcviku studentů Univerzity obrany. In *Economics and Management*, 1/2020, s. 63-69. ISSN 1802-3975.

Ivan BYSTRIANSKY, Ing.
Externý doktorand katedry bezpečnosti a obrany
bystriansky18@gmail.com

Informácie pre autorov / for authors:

Uzávierka pre prijímanie článkov do časopisu na rok 2021:

- do 30. apríla sa prijímajú články, ktoré budú uverejnené v čísle 1 príslušného kalendárneho roka.
- do 30. októbra sa prijímajú články, ktoré budú uverejnené v čísle 2 príslušného kalendárneho roka.
- Submission deadline for articles to be published in issue 3/2021 is 30th October.

Vzor článku SJ, ČJ, - <http://vr.aos.sk/index.php/sk/pre-autorov-vr.html>

Documents for authors AJ - <http://vr.aos.sk/index.php/en/for-authors-vr.html>

VOJENSKÉ REFLEXIE

AOS

VOJENSKÉ REFLEXIE

Vojenské vedecké periodikum
Vydavateľ: Akadémia ozbrojených síl
generála Milana Rastislava Štefánika
v Liptovskom Mikuláši

Demänová 393
031 01 Liptovský Mikuláš

Počet strán: 126
Náklad: elektronický časopis uverejnený na internete:
www.aos.sk

Vydané: jún 2021, ročník XVI, č. 1/2021
Foto obálka: kpt. Ing. Peter POLDRUHÁK
Obálka: Ing. Dušan SALAK

ISSN 1336-9202

AKADÉMIA OZBROJENÝCH SÍL
GENERÁLA MILANA RASTISLAVA ŠTEFÁNIKA